

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1195-2.573

EX LIBRIS DOMUS

Bibliotheca
- artium -

SANCTI STANISLAI

X 684 / 442

BIBLIOTHÈQUE S. J.
Les Fontaines
66 - CHARENTAY

BIBLIOTHEQUE S. J.
Les Fontaines
69 - CHANTILLY

SENATORE PIERO VETTORI

Thom. Gentili del.

Carol. Faucej. sc.

CL. ITALORVM ET GERMANORVM
EPISTOLAE

A D

PETRV M VICTORIV M

SENATOREM FLORENTINVM

NVNC PRIMVM EX ARCHETYPIS IN LYCEM ERVTAE

RECENSVIT VICTORII VITAM ADIECIT

ET ANIMADVERSIONIBVS ILLVSTRAVIT

ANG. MAR. BANDINIVS I. V. D.

LAVRENTIANAE BASILICAE CANONICVS

ET IBIDEM S: C. M. REGIVS BIBLIOTHECAR.

ET PVBL. BIBLIOTH. MARVCELL. PRAEFECTVS &c.

FLORENTIAE A. CIQ. ID. CC. LVIII.

PRAESIDVM FACVLTA TE.

SCIENTIFIC

THE JOURNAL OF THE
ROYAL SOCIETY OF MEDICINE

Volume 100, No. 1, 2007
January 2007

ISSN 0959-6288
CODEN SJOMDH

FRANCISCO^{DI}
MARCHIONI ET EQVITI
VICTORIO

ANG. MAR. BANDINIVS DIVTVERNAM FELICITATEM.

Mitto ad Te , *Victori* amplissime , clarorum Italarum , & Germanorum Epistolas , ex autographis e Tua lectissima Bibliotheca depromptas , ad *Petrum Victorium* Sena-

2 2

na-

natorem Atavum Tuum , a viris illustribus , & celeberrimis exaratas , quae nunc primum , non certe sine aliqua mea cura , & impensa , in lucem prodeunt . Quum enim domi Tuae literarius hic , ut ita dicam , thesaurus delitesceret , solusque tantorum potiri bonorum posses , maluisti ea , ut es omnibus in rebus publicae utilitatis studiosissimus , literarum cultoribus inpertiri . Quanto igitur beneficio adfeceris humanum genus , iudicent ii , qui non sunt penitus alieni a Musis , nec sua tantum , propriaque comoda consecretantur . Ipse vero , ut praestantissimorum virorum gloriae aliquo modo inservirem , hanc , Te hortante , suscepi curam , ut quam castigatissime inprimerentur .

Hoc quidquid sit industriae meae argumentum Tibi unice , *Victori* optime , non maiorum tantum claritate , quam virtutum Tuarum splendore , dignitate nominis , ac laudibus ornatissimo dicatum volui ; Tibi inquam , veluti omnigenae antiquitatis , & eruditionis scrutatori , & gravissimo interpreti , graecis , ac latinis literis egregie ex-culto , quique pluribus editis ingenii Tui monumentis aeternum in literaria Rep. adeptus es nomen .

Qua-

DEDICATIO

Quamobrem mirandum non est, si BENEDICTVS XIV. Pont. undecumque Maximus Tibi curam inposuerit earum antiquitatum, quas in Vaticano Museo congesserat, seu sibi muneri datas, cuius generis est collectio sacrorum monumentorum, quae in Tuo locupletissimo Museo ad illud tempus servaveras, seu quas regio ipse plane sumtu collegerat: ex quo factum est, ut te Pontificio diplomate Praefecti, ac Curatoris perpetui titulo decoraverit (1). Plurima me silentio praeterire cogit singularis Tua probitas, atque incredibilis modestia, quae quum ista aetate, moribusque horum temporum rara, & infrequens sit, domestica in Te, & a natura prope insita videtur. Vale, *Victoriae* Domus decus atque ornamentum, & me Tuae virtutis admiratorem, ut facis, ama. Dab. Florentiae in Pervigilio D. Laurentii A. CIO. IO. CC. LVIII.

(1) Hunc praefert titulum „Sanctissimi in Christo Patris & Domini Nostri D. BENEDICTI PP. XIV. Literae Apostolicae, quibus pro aperiitione Musei Vaticani methodus observanda praecipitur,

& pro conservandis augendisque in posterum sacris monumentis prospicitur, & providetur. Romae MDCCCLVII. Ex Typographia Camerae Apostolicae.

LECTORI ANG. MAR. BANDINIVS S.

NOstra haec Epistolarum collectio in partes tres accurare tributa, exhibebit Tom. I. Claror. Virorum Epistolas ab An. MDXXXVII. ad An. MDLXVII. Tomo Secundo Epistolas ab A. MDLXVII. ad A. MDLXXXVII. Tertio denique Tomo reliquas omnes, easque praecipue, quae anni nota sunt destitutae, usque ad An. MDLXXXV. quo diem obiit suum vir plane doctissimus. Volumini autem primo, illa ipsa *Victorii Vita* praemittitur, quam A. MDCCCLVI. Lafrone apud *Sansinium* in 4. vernaculo sermone in turban dedimus; nunc vero a nobis in latinum conversa, eaque plurimis additamentis, & observationibus locupletata.

Adcedunt, praeter alia ornamenta, aeneae Tabulae duae, quarum prima vivam *Victorii* effigiem egregie delineatam, & expressam; altera vero numismata exhibet, quae quidem sunt reliqua, eaque ipsa in *Victorii* procusa memoriam. Notulas quoque in calce Epistolarum adiecimus, pluraque observatione digna, simul cum rerum memorabilium indice, in tertium volumen reiecimus. Epistolae vero tum stili lepore, & aurea latini sermonis elegantia, tum rei civilis, & literariae monimentis abundantes, maximae erunt bonis literis utilitati; prodeuntque in lucem, veluti supplementum reliquarum *Petri Victorii* Epistolarum ad viros Cl. quas *Franc. Victorius* eius Nepos, Florentiae A. MDLXXXVII. in fol. *lunularum* usus typographio, in medium protulit.

Praestat haec Epistolam *Franc. Victorii* Equitis eruditissimi proferre, quam nobis in declarationem *P. Victorii* numismatum conscripsit, eaque est huiusmodi,

Le prime tre medaglie, essendo state coniate negli anni LXXIX. e LXXX. dell' età del nostro Piero, se devono riferire a gli anni MDLXXXVIII. e MDLXXXIX.

La

La prima ha un ramo di Olivo col motto LABOR OMNIA. Questo è preso da Virgilio LABOR OMNIA VINCIT IMPROBUS &c. e può alludere a quel trattato della Coltivazione degli Ulivi, che il medesimo alcuni anni addietro aveva pubblicato, e alle altre sue molte fatiche letterarie. Per la seconda, che ha Minerva coll' asta nella sinistra, e nella destra un ramo di Olivo alludente all' Olivo dalla medesima piantato in Atene, si può vedere Pausania in Atticis, e Plinio al Lib. XVI. Cap. XLIV. della sua Storia Naturale. Il motto è preso da Virgilio nella Georgica Lib. I. vers. XVIII e XIX. OLEAEQVE MINERVA. La terza Medaglia esprime il contrasto seguito fra le due Gentilesche Deità Nettunno, e Minerva per la Città di Atene, e essendo restata vittoriosa Minerva per sentenza degli stessi Dei, essa diede il nome ad Atene, ed a questo allude l' emblema CONCEDAT LAVREA LINGVAE. Di queste parole ha parlato il Vettori nel Lib. V. delle Varie Lezioni al Cap. XXIV. emendando un luogo controverso di Cicerone. La quarta Medaglia sicuramente appartiene all' edizione dell' Etica di Aristotele, che si accinse a pubblicarla nella sua gravissima età di anni LXXXV. correndo appunto l' A. MDLXXXIV. Intorno alla sua immagine in questa medaglia si legge PET. VICTORIVS AET. SVAE A. LXXXV. nel rovescio si vede Minerva in piedi coll' asta nella destra, ed al fianco la sinistra, armata di elmo in testa, e dell' egide nel petto col solito vestimento alla vita, col motto SI MIHI SVSCEPTVM.

Aereum vero numisma, cuius ectypon damus in fronte libri, humanitate clariss. viri Petri Ant. Serassi nuper Museo Victorio adauctum est. In eo Victorii imago pileolo distinguitur, & post pectus dracuncululus insculptus cernitur, quod vel ipsius qui memoriam condidit, vel Petri emblemata aliquod, aut

pe.

peculiaris nota esse potest. Ceterum numisma in postica parte simile omnino illi est, quod primo loco in tab. aerea incisum cernitur. Praeterea *Victorii* effigies exhibetur a *Paullo Frebero* (1), a *Iacobo Boissardo* (2), ab *Io. Imperiale* (3), in *Promptuario numismatum* (4), & a *Franc. Victorio* (5). Exstat quoque inter celebriores Iurisconsultos (6), & in Cymeliis Europae Principum (7), doctorumque Virorum. Verum praeterire non possum, quod in Museo *Victorio* Romae insignis adservatur tabula, in qua a *Titiano*, vel ut aliis placet a *Sante Titio*, *Victorii* effigies ad vivum expressa est. Hanc *Remellius* Regul. Canonorum Abbas minio delineavit, eaque postmodum Sardiniae Regis Museo cessit.

Denique honorificentissimas **BENEDICTI XIV.** Pont. undequaque Maximi literas heic proferimus, quas nobis clementissimus Princeps dedit, quum ei *Victorii* Vitam, de qua supra meminimus, dono obtulissemus.

BENEDICTVS PP. XIV. Dilecte fili, salutem, & Apostolicam Benedictionem. *Riceviamo la sua lettera de' 23. del passato, unitamente colle memorie appartenenti al celebre Senator Pier Vettori. Noi la ringraziamo, e di vero cuore ci rallegriamo con lei, che prosegue la nobile carriera de' suoi studi. Col materiale da essa preparato, resteranno smentiti il Balzac, ed il Tommasio, che con troppa ingiustizia hanno vilipesa la memoria di un uomo tanto insigne, quanto fu, e sempre sarà il predetto Vettori. Ci conservi il suo affetto: restando col darle l' Apostolica Benedizione.* Datum Romae apud S. Mariam Maiorem die 7. Aug. 1756. Pontificatus nostri anno decimo sexto.

(1) De vitis Viror. illustr. Part. IV. p. 1471.

(2) Part. III. Icon. Viror. illustr. n. 11, p. 72.

(3) In Museo Historic. & Phys.

(4) Lugd. apud *Requillum* 1581.

(5) In editione Epp. P. *Vit.*

(6) Impressa, in fol. in Mus. *Vit.*

(7) *Franc. Mar. Vebini* Dux a *Fr. Victorio* Petri effigiem petiit, & obtinuit, ut videre est ex Ep. eiusdem MSS. & die ult. Apt. 1583.

P. V I C T O R I ¹²
 SENATORIS FLORENTINI
 V I T A
 A N G. M A R. B A N D I N I O
 A V C T O R E.

I. PETRVS VICTORIVS natus est Florentiae anno Publicae Saluris MCCCCXCIX. V. Eid. Iulias, Hora XV. (1). Patrem habuit *Iacobum Victorium*, matrem vero *Elisabetham*, *Petri Iacomini* filiam, in utrisque ab ultimis adceptam maioribus nobilitatem nactus (2).

Tom. I.

b

II. An.

(1) Ita legitur in Mbello Italico inscripto „ Instruzione al Sig. Cav. *Salviati*, auctore *Franc. Victorio* in Biblioth. Magliab. Claf. IX. cod. 64. „ fu nominato *Pietro*, atteso che pochi anni innanzi, era mancato nella medesima famiglia quel *Pietro*, del quale ha scritto la Vita *Anton Benivieni*, Hunc sequitur *Jo. Guidaccius* Flor. Canonicus in quibusdam memorabilibus ad *P. Victorii* vitam pertinentibus, quae MSS. extant Cod. Chart. fol. in Biblioth. Equitis *Martimedices*.

(2) *Ios. Blanchinius* in Praefatione ad *Victorii* opusculum, cui titulus, *Della coltivazione dell' Olio*, multa de *Victoriae* Familiae origine, ac vetustate protulit,

nonnulla quoque adigit *Leonardus Salviasus* in Oratione habita in funere *P. Victorii*, & nos ipsi in Praefatione eiusdem *Victorii* Vitae praemissa, quae Italice prodiiit Labrone 1756. 4. *Vgolinus Verinus* lib. 3. de illustratione Urbis Flor. post *Capomian* familiam, ita de *Victoria* loquitur „

Quin etiam ex isto, ut fertur, Vitoria Pubes

Clara toga, & bello deduxit stemmate ramos.

At maluit alii vicinis montibus, ortos

E Gangalandis Ducibus cunabula prima

Traxisse, & crebrae fuisse vna cabula palmae.

II. Anno aetatis VII. vixdum ineunte pater eius decessit, quare filii curae suffecta mater (1), quae tum educandae iuventutis ingenuae consuetudo erat, omnibus cum animi, tum corporis ornamentis, quibus illa aetas inpertiri solet, informandum curavit (2), qui quum ingenio maxime pòlleret, eius animo, qui fuit integerrimus, nullaque vitii suspitione adhaesus (3), quicquid optimis ex artibus oblatum est, facile adhaesit (4): & tam multa habuit percepta, ac cognita, ut aetatis vires puer anteiret, & docentium curas superaret (5). Mathematicas disciplinas ab *Juliano Risterio* Pratenſe, celeberrimo Carmelita, mox Astrologiae, ut ea ferebant tempora, & Physices elementa adripuit (6).

III. Ar-

(1) Vixit ad annum usque MDXXVII.

(2) *Franc. Vettori* loc. c. „ La madre fu di spirito molto elevato, & in ogni occasione predicava al figlio „ gl' illustri fatti degli Antenati di queste famiglie, & particolarmente di *Piero Vettori*, e di *Antonio Giacomini* cugino carnale di Lei „

(3) *Amb. Nicander* Tom. I. Epp. ad *Vittor.* „ Numquam adduci potuissim, ut ad te ista doctrina, & dignitate virum tam familiariter scriberem, nisi me tuae illius probitatis, & humanitatis, quam in te iam inde a puero cognoveram, *Aloys. Caponius* admonuisset. *Dionardo Vittoria* olim meo maeconati, salutem etiam meis verbis dices „

(4) *Franc. Vettori* l. c. fu in pueritia curiosissimo di leggere ogni libro, vago di sentir ragionamenti gravi, & di gran memoria in rac-

contar le cose, & prediche, come madonna *Elena* sua moglie diceva haver udito dalla Suocera, & che la memoria del fanciullo era ammirata, & se ne facevano gran cimenti „

(5) Tam insatiabili discendi cupiditate tenebatur, ut nonnunquam diu quaesitus, in angulo quodam cum libro latens reperiretur. *Imperial.* in Museo istor. & ex eo *Freherus* Theatr. Vir. Erud. Clar. p. 1471. & *Bruckerus* Histor. Crit. Philos. Period. III. P. I. Lib. II. Cap. III. §. XVI.

(6) *Franc. Vittor.* „ & ex eo *Leon. Salvatus* in oratione habita in funere *P. Vittorii* „ Udirono più giovani un frate Carmelitano, che faceva professione di gran letteratura, per questo *Pietro* lo interrogava spesso con sottilissime questioni, per il che prese & andò spesso in una villa, & disse poi

III. Artem prae reliquis bene dicendi in deliciis habuit, *Franciscus* licet *Victorius* alio puerum advocaret; eamque ob causam, in Graecis auctoribus quam *Aristoteli* potissimum obsequeretur, in Latinis *Ciceroni*, fecit ille suarum curarum cumulum, ut eos ipsos diligenter evolveret, & quoad eius fieri posset, edisceret (1). Iacebat ferme temporibus illis eloquentia, inquinata fere quisque loquebatur, nullus erat verborum delectus, nullum scripturae discrimen. Quare quam *Aristophanis* Comoedias aliquem sibi commode interpretantem audire *Victorius* cuperet, *Georgium* quemdam *Riescium* de Podiohonitio, una cum tribus aetate paribus adolescentibus sibi adendum putavit (2). Hic vero oculorum caecitate captus, eius desiderio facere satis vix potuit; ipso enim auctoris textum legente, quae cuiusque vocis origo, qui numerus, qui casus, quae significatio aperiebat, nullus tamen erat orationis ornatus, nullae homine erudito dignae sententiae, nulla compositionis, aut numerorum ratio.

IV. Ad haec adcessit, quod quidam in ea facultate principem locum obrinentes, de alacri adolescentis ingenio in suspensionem venerant, unde in Graecae linguae praeceptis tradendis, cum eo cautius aliquanto, quam cum aliis agendum sibi arbitrabantur (3). Potuit tamen *Victorius* cum Latinam, tum Graecam linguam penitus adsequi, nam & *Mar-*

b 2

cel-

ad Antonio degli Alberti la causa, che quel Cervello non era per lui. In Biblioth. Laurenciana Pl. 89, 5. Cod. 34. extant nonnullae eiusdem *Ristorii* Opuscula.

(1) *Franc. Victor.* l. c.

(2) L. c. & *Saviano* Sepulcrum *Riesciae* familiae, una cum

stemmate gentilitio exstat in Basilica veteri Laurenciana cum hac inscriptione SEP. NICOLAI ZENOBII DE RIESCIS ET DESCENDENTIVM.

(3) Ex *Franc. Victorio* innuimus, unum ex iis *Andream Dastum* fuisse.

cellum Hadrianum (1), & alios nonnullos audivit, & *Andrea Daffio* omnium maxime est usus, Graecae linguae praeceptore, cui postmodum *Cosmus I. M. E. D.* Professoris publici munus tradidit, V. circiter anno postquam *Vittorio*, qui ex eius schola prodierat, eadem docendi provincia fuerat demandata.

V. Neque minas ex diutina eorum, quos sibi Auditorum socios adiunxerat, consuetudine, quam ex ipsa Praeceptorum voce profecerat. Praelegit enim nonnullos optimae indolis adolescentes patricios, partim aequales, partim natu maiores, quibuscum ferre quotidie de iis, quae in publicis lectionibus tradebantur, disputaret; unaque simul quaestiones nunc adferendo, nunc declarando, mirum, quam facili expeditaque via ad comparandum linguarum usum ducerentur. Nomina eorum, quibuscum familiariter agebat *Petrus*, sunt prae reliquis, *Barptolemeus Cavalcantius*, *Franc. Spinus.*, *Franc. Medicus*, *Aloyfius Alemannus.*, *Aut. Albertus* (2), *Iacobus Diacetus.*, *Nicolaus Ardinghellus*, ac *Baccius Valorius* (3).

VI. Quum illam percepisset disciplinam, cui puerilis aetas obsequi solet, A. circiter MDXIV. Pisas se contulit, iurisprudentiam a viris consultissimis accepturus. Sed aeris fortasse insalubritate, cui tum locus ille erat obnoxius, gravi morbo conreptus, redire domum coactus est (4); praeterquamquod aliud ibi

(1) *Fr. Viſſer.* & noster *Petrus* Lib. I. Epp. pag. 17. V. etiam eiusdem *Daffii* ad eum Ep. T. I. Epp. a 23.

(2) Inter Epistolas ad *Viſſer.* exaratas a nobis omiſſas una extat *Ans. Alberti* dat. ex Ripulano III. Kal. Nov. MDXXVI. qua *Viſſerium* de studiis ſuis conſultuit.

(3) *Salpiat. Bocchius* in *Elogiis*

lib. 1. pag. 46. Addit *Franc. Viſſer.* l. c. „ Quando havevano biſogno di aiuto nelli ſtudi, ricorrevano a *Franceſco* da *Diaccato* de' *Cattani*, cognominato il *Pagonazzo*, il quale apertosi pure un poco di ſtudio in Firenze leggeva le morali.

(4) *Guidaccius* & *Franc. Viſſer.* ll. cc.

ibi vitae discrimen subierat , ex quo tamen divina ope implorata sospes evasit : dum enim noctu per urbem incederet , in latrones incidit , a quibus pene est interfectus (1) .

VII. Anno proximo novum Pisani caeli periculum fecit , sed quum aequae noxium esset expertus , medicorum sententia iudicatum est , eius corporis habitudini non bene cum studiis literarum posse convenire (2) . Quare Florentiam regressus , ubi convaluit , coepit , matre hortante , annos iam natus XVIII. de ducenda uxore cogitare . Consueverant siquidem ea tempestate nobiliores adolescentes florente aetate matrimonium inire , Romanorum legem forte sequuti , qua cautum erat , ne ad honores eveherentur , qui non ante annum XXV. nupissent . Contra ea nupera vivendi licentia morem invexit , ut senescentes homines coeant ; ex quo fit , ut illustriores familiae maximo Reip. detrimento in dies ad interitum perducantur . Sed ad propositum redeamus ; *Petrus* igitur plurimis honestis feminis praeoptavit *Magdalenam* , *Bernardi Medicei* civis literatissimi , ac magnae in gerenda Rep. auctoritatis , filiam , ex nobili *Bonsforum* gente materno genere natam . Cum ea vixit sine querela annos L. (3) & quod vix nostra aetate
bien-

(1) *Bruckerus* l. c.

(2) Rem ita persequitur *Franc. Vistor* l. c. , I medici lo consigliarono a ritirarsene alla villa di S. Casciano , dove giunto , alla prima vista della madre , egli disse que' duo versi del Petrarca ,

*Rade vultu addivien , che all' altre
imprese ec.*

Non voglio lasciar di dire , che egli si reputava comunemente , che

la casa , nella quale habitò , fosse sotto fatale stella edificata , che avesse occulta malignità , che causasse morte , o pestifera malattia a chi l' habitava ; intanto che *Pagolo Vettori* , il quale coll' armata Pontificia guidata da lui , prese porto a Livorno , e venuto in Pisa , alloggiò con *Piero* ; udito questo , si ritirò in altra .

(3) Obiit *A.* 1556. *Guidacius* l. c.

biennio sperandum esset, tam diuturno annorum cursu una amborum voluntas fuit, una consensus. Plures ex ea liberos subtulit, *Iacobo* tantum, & *Constantia* superstiti, quorum alter cum *Magdalena* del Bene nupsit; alteram *Dominico Bonfio* sponpondit, qui ob iuris prudentiam, qua omnium gratiam sibi maxime conciliaverat, & propter summam sapientiam, multiplicemque rerum usum, magna apud suos auctoritate valebat ⁽¹⁾.

VIII. Quantos in dies progressus bonis in artibus *Victorius* faceret, vel ex eo conici potest, quod *Antonius Francinus* Varchiensis, non obscuri nominis philologus, quum castigatissimam *Pomponii Melae*, *Iulii Solini*, aliorumque editionem typis heredum *Philippi Iunctae* A. MDXIX. in vulgus prodere moliretur, eam *Petro* dicaverit, non vulgari insignitam praeconio ⁽²⁾,

IX. Quo

(2) *Franc. Victor.* qui insuper addit, „Era tanto il desiderio, che egli haveva delle scienze, che egli ricercò *Francesco Vettori* che all' hora poteva assai nel governo, che gli facessi haver licentia di andare in altro studio, ma non potette haver aiuto da lui, anzi ne fu sconsigliato.

(2) Exstat in privata nostra librorum congerie in 9, „Effragitasti iamdiu humanissime *Petre*, & fere, ut *Fabius* inquit, quotidiano convivio, *Pomponii Melae* de situ orbis libros a nobis castigari, castigatosque nostris typis excudi. Tuae profecto morem gessissem voluntati, cui tanti te faciam, dictum autem sit citra adulationem, quanti praeterea neminem; tum ut alicui usui

bonarum litterarum studiosis forem, tum &c., „nomini tuo nuncupavimus, ut tuo patrocinio iam in vulgus prodeant, praesertim quum ipse utrumque fontem, tam graecum, quam latinum, non ut plerique faciunt juvenes hac nostra tempestate, qui bonis corporis fortunaeque redundant, summis, ut aiunt, labris degustasti, at toto te corpore proluisi, laudoque consilium tuum, teque hortor vehementius in dies ad bona studia capeffenda, licet, ut graece aliquando loquamur, τὸν τριχόρτον ὁ γέρων, quum porius freno, quam calcaribus indigeas. Haec edita A. MDXXVI. sub *Clemente VII.* Pont. ab *Iunctis* recusa fuit, cum eadem *Epistola* nuncupatoria ad *P. Victorium*.

IX. Quo vero faciliorem sibi Graeci sermonis usum redderet, *Benedictum Varchium* erudiendum suscepit, cum quo arcta intercedebat necessitudo, nulla, ut amico suo morem gereret, aut laboris, aut molestiae habita ratione. *Varchius* siquidem humanissimo praeceptoris suo, diuturnis dissentio negociis, quum nollet obstrepere, eius domum per aliquot menses, hiemali praesertim tempore, antelucanus adibat (1).

X. Nondum XXIV. aetatis annum exegerat, quum *Paullo Vittoria* consanguineo suo, Pontificiae classis Praefecto in Hispaniam proficiscenti (2) se comitem dedit, de illius regni moribus invisendis, & penitus cognoscendis sollicitus. Quo in itinere morbo correptus, Barchinone substitit, ubi a Belgis, qui illuc confluerant *Hadrianum* Pontificem in Italiam profecturi, maximis honoribus adfectus est (3). Interim vero, ubi per valetudinem licuit, finitima loca ad Iberum usque perlustrans, ingentem veterum Inscriptionum vim coegit, quas deinde domum regressus, ad rectam scribendi rationem adsequendam magno sibi adiumento fuisse sensit (4).

XI. Ha-

(1) *Silvanus Razius* in vita *Benedicti Varchii* praemissa historiae Florentinae eiusdem *Varchii* Coloniae MDCXXI. fol.

(2) *Franc. Vittor.* l. c. „ Occorse che i Cardinali, che havevano creato *Adriano* Papa assente, deliberarono di mandar *Pagolo Vettori*, che era stato creato Generale delle Galere da *Lione* al nuovo Papa in Hispania „ *Paulus Vittorius* Pontificiae classis praefuit sub Leone X. *Hadriano* VI. & *Clemente* VII. Romae in Bibliotheca *Vittoria* plu-

res ad eum Epistolae, aliaeque insignia monimenta, quae ad eum pertinent, adservantur.

(3) Ibid. Fu stimata da *Fiamminghi*, che vi giunsero la virtù sua & un harebbe voluto, che egli tornassi quà con le galere del Re, in sulle quali il Papa venne, rimandando *Pagolo* per altra via, ma non volse il Parente, per causa della sanità. La malattia durò anche tornato che egli fu ec.

(4) Ita idem *Vit.* Epp. Lib. VII. 267. Praeterea ex Ep. quadam *Bal.*

XI. *Hadrianus* interim P. M. xviii. Kal. Octobr. fato concessit, cui protractis aliquandiu comitiis, conspiratione iuniorum, *Iulius* Card. *Mediceus*, sibi *Clementis VII.* nomine adscito, aequone, an iniquo Florentinae Reip. fidere, suffectus est xiii. Kal. Dec. A. MDXXIII.

XII. Expletis Florentiae more institutoque maiorum communis laetitiae argumentis, XI. delecti sunt viri patricii, qui de mox suscepta dignitate potentissimo civi, specioso gratulationis officio obsequerentur, quos inter, quum esset *Franciscus Victorius, Petri* adfinis, faciendum sibi esse existimavit, ut eum, qui invisendae Urbis aeternae incredibili desiderio tenebatur, secum eduçeret. Peraçta legatione literis, atque historiae praesertim, una cum *Iannoffio Nerlio* (1) vacare, nullo interpellante, *Victorius* numquam destitit; eiusque domus, tamquam bonarum artium domicilium ab eruditis hominibus frequentabatur. Nondum erat eius aetas bene firmata, ut Reip. operam suam praestare posset; verum ubi eius ingenium in publicum prodit, quod de *Hortensio* est memoriae proditum, tamquam Phidiae signum, simul adspectum, atque probatum est.

XIII. Iamque rumor ingruerat, Pontificem Maximum, direpta urbe, in arce cum Patribus circumvallari, atque obsideri. Quare Florentini, quod diu

Baldi Lapii, a nobis suo loco proferenda, conicili potest totius eruditae antiquitatis studiosissimum fuisse *Victorium*.

(1) *Franc. Victor.* l. c. „ Conoscendo di quanto momento erano le osservazioni de' tempi, & cose passate, si messe a leggere attentamente le historie, & per arric-

chirfe di questo bel tesoro, si ristrinse con tanta diligentia a questo studio con *Giannozzo de' Neri*, che un raccolto, che eglino si proposono di voler fare per proprio uso delle cose della Città, fu poi da' loro amici letto con grande stima,

diu exoptatam repetendae libertatis occasionem sibi ex tuto oblatam perspicerent, Decemviri, quibus omnis pacis bellicae cura erat tradita, Decretum publice pronuntiandum tulerunt, quo *Medicei* adolescentes *Hippolytus*, & *Alexander*, Reip. hostes declarati, eorumque bonis publicatis, exulare coacti sunt. Tam *Victorius* annum agens XXVIII. plurimos inter consilio ac dexteritate spectatissimos viros delectus est, ut nulla interposita mora, ad foederatorum castra in Galliam Cisalpinam contenderet, omnes belli exitus renunciaturus; ageretque cum *Franc. Maria* Urbini Regulo, Venetae militiae Imperatore, dum opportuno loco ad Castellanum castra posita haberet, ut *Theodorum Trivulzium* Florentinorum stipendiis adliceret. Quod quidem illi contra sententiam obtrigit (1), quum Venetorum copiae pro alieno commodo nunquam adsuperioris pugnae aleam subire soleant. Providum tamen Iuvenis consilium in munere obeundo, qui simul & utilitatibus eorum, quorum Remp. tatabatur, consuluit, non inmerito laudarunt Decemviri, qui ad eum prae reliquis Epistolam publice dederunt, qua maxima *Victorio* in Reip. rebus procurandis potestas commissa est. Vbi vero per aetatem licuit inter Vexilliferos meruit cooptari (2). Erant ii numero XVI. quum Urbs divisa in IV. Regiones, quae singulae quatuor haberent Signiferos, peculiaribus vexillorum insignibus, eleganti diversarum imaginum varietate figuratis, distingueretur.

Tom. I.

c

XIV. Hac

(1) *Varchius* Hist. Flor. Lib. IX. *Vit.* Epp. Lib. IX. 201. *Fr. Vit.* & *Guidac.* II. cc. *Carol. Cappellus* in Ep. dat. D. XI Julii 1529. MSS. in Bibl. Magliab. Class. XXV. Cod. 51. *Questi* Signori hanno eletto Oratore appresso l' Illustrissimo Sig. Du-

ca di Urbino M. Piero Vettori ec.

(2) *Franc. Victor.* I. c. „ creato subito che fu abile de' XVI. Gonfalonieri hebbe il carico di fare secondo 'il solito il protesto alla Signoria „ la trattò tanto altamente che dette ammirazione a ciaschunq.

XIV. Hac auctus dignitate *Victorius*, cum alia molea, tum illud praeclarissimum gessit, quod *Nicola Caponio* in publicis comitiis, unus ex tot gravissimis Patribus praesidio fuit, eidemque de fama dimicanti non defuit. *Iacobus* enim *Gherardus* a quodam *Ioachimo Serralio*, *Iacobi Salviati* apud Pontificem toti summae consiliorum Praepositi cliente, ad *Caponium* perscriptas epistolas, delapsasque eius sinu, maligne conlegerat. His nactus materiam obtrectandi, obiurgandique Dictatoris, eo rem turbulenta vociferatione deduxerat, ut illi non sine vitae discrimine perfidiae crimen inureretur, nisi *P. Victorius*, ea, qua pollebat gratia, verborum copia, & auctoritate se furentibus opposuisset ⁽¹⁾.

XV. Interim Barchinone percussum est foedus *Carolus* inter Imperatorem V. & *Clementem* Pontificem, III. Kal. Quintiles, quo *Caesar Florentinae Rei* publicae principem *Alexandrum Medicum*, *Laurentii* filium inposuerat; utque magis adolescentis dignitas illustraretur, ei *Margaritam* filiam, se caelibae susceptam, in matrimonium sponpondit, aliaque pollicitus est, quibus Pontificis animum, ob direptam a *Caesarianis* militibus Urbem, irarum offensumque leniret. *Franc. Carduccio* Remp. administrante, Florentini tot adversis Gallorum casibus percussi animum attenderunt, ut opportuna adversus imminentis prope belli vim praesidia conferrent. Nec facundissimi quidam adolescentes defuerunt, qui concionibus publice habitis inventutem ad capeendam institutae urbanae militiae disciplinam impellerent. His cohortationibus universa pene Civitas commota, fulgentibus armis, & divite cultu elata, sub singulis tribunorum vexillis instructa prodibat, & *Stephano Columnae* Imperatori qui-

(1) *Franc. Victor. l. c.*

quisque obtemperabat. Hos inter praecipuos *Victorius* admissus est, qui tum probe cognovit, quanta ex iis corporis exercitationibus, quibus adolescens, cum aequalibus suis operam dederat, utilitas proficiscatur ⁽¹⁾. Disertissimam vero orationem habuit in *D. Mariae Novellae* Fano ⁽²⁾, qua Florentinorum militum animis stimulos addidit, ut totis viribus labanti patriae succurrerent. Integrum fere annum libertatem constantissime propugnarunt Florentini, imperatorio nomine bellum administrante *Malatesta Baleone*, callido & forti Duce. Binis castris Urbem obsidebant, a citiore parte *Aurantius*, ab ulteriore vero *Vastius*, interfluente Arno. At Florentini fame edomiti, tandem deditionem fecerunt, quum ipsorum auxilia, quae ad ferendam opem Pisis adventabant, *Aurantius* in Pistoriensi agro profligasset.

XVI. Itaque conversa fortuna, & constituta Caesarem inter, & Florentinos pace, non multo post *Alexander Medicus* Reip. Princeps renunciatus est. *Victorius* partium studio ductus, quum se in periculo putaret, in agrum suum Cassianensem, X. ab Urbe lapide, ad declinandam invidiam secessit, ubi Dialecticae, Philosophiae Naturali, ac Theologicis facultatibus animum biennio adiecit, sub *Francisco Verino* philosopho praestantissimo, quem sibi comitem adiun-

c 2

adiun-

(1) Multum prae reliquis venerationi fuerat addictus, ut ipsemet testatur Lib. IV. Epp. pag. 93. in Ep. ad *Petrum Angelium*, qui *Victorio* Poema suum, cui titulus *Cynergeticon* dono miserat. *Fr. Vitt.* l. c. „ Da giovanetto egli fu piuttosto ragionevole, ma togliendo qualche poco di tempo alli studi per i consigli della madre, con gli

esercizi vi provvedde, perchè si ritrovava con gli amici qualche volta alla caccia, giocava al calcio, alla palla, maneggiava armi -- sicchè mutò complessione, la quale con questa regola mantenne.

(2) *Segni* Hist. Flor. Lib. II. A. MDXXVIII. in Biblioth. *Victoriae* Romae haec oratio adservatur.

adiunxerat, quique ~~in~~ingravescente licet esset aetate, ab ipso *Victorio* graecam linguam addidicit (1). Heic & augendae rei familiari sedulam praebuit operam, fundumque suum, militum com meatu labefactum, more veterum colendum instituit (2). Est quidem studium illud, licet in *Victorio* quamdam civilium rerum molestiam fastidiumque praeseferat (3), universo hominum generi non solum utile, sed & salutare; quumque plurimae artes, ac disciplinae vitam exornent, haec una conservat, & quasi in vita vitam ipsam retinet. Itaque *Victorius* diligenti usus ratione latinos de agricultura libros expolivit, studuitque potissimum, ut ostenderetur, quae cuiusvis plantae esset vis, quae cura adhibenda, ut una cum doctrina, rerum usum utiliter proponeret, atque agrum excolentibus, quicquid quotidianis experimentis perceperat, in publicum deferret.

XVII. Interea *Clemens VII.* notae minus optimae Pontifex, diuturno stomachi vitio tabefactus, obiit vii. Kal. Octob. A. MDXXIV. Pontificatus A. XI. aet. Lvi. male auspiciatam imperii sui memoriam relinquens. Ex hoc primum tempore *Victorius*, Adfinium, ipsiusque *Francisci Verini* precibus devictus, Florentiam rediit (4); utque sibi inserviret, & humanum genus singulari adficeret beneficio, cupidissime adgressus est, *Tullii*, & *Ari-*

(1) *Fr. Vitt.* „ Richiese M. *Francesco Verini*, che allora per esser chiuso lo studio di Pisa, dove egli era Lettore, si stava ozioso in Firenze, che volesti andar seco, & M. *Francesco* conoscendo la buona natura di *Piero*, accettò l'invito molto lietamente &c. *Petrus Franc. Gallianus*. Ep. Dat. Romae XV. Kal. Martias MDXXVIII. Tom. I. Epp.

ad *Vitt.* „ *Francisco Verinus* summo philosopho, & utriusque nostrum etiam praeceptor, multam salutem meo nomine dici velim.

(2) *F. V. Salvat. Bocchi* II. cc.

(3) *Cicero* de Senectute §. XV.

(4) *F. V.* „ *Franc. Verini* cominciò con gli altri parenti a pregarlo di ritornarsi alla Città per dar conto di se.

& *Aristotelis* opera in nitorem pristinum vindicare. Huic cupiditati obstabant vehementer, & aetas citior, quae adeo corruptis codicibus usa erat, ut vix qui tolerabilis esset sensus eliceretur, & licentia superiorum interpretum in corrigendis bonis auctoribus, qui dum labes quasdam delere vellent, saepius graviores maculas invexere; aliorum denique finistrum deterrimumque consilium, qui ex arbitrio quaecumque non intelligerent, inmutare, ac pervertere consueverant. *Victorius* igitur *Tullii* maculas, quibus inquinabatur, nec non fuliginem illam, qua ipsum longa dies adperserat, ingenio suo abstergere molitus est, incredibili cura veteres codices inquirendo, sine quorum ope nihil fere huic rei utilitatis adferri potest.

XVIII. Sequutus est teterrimus vitae exitus *Alexandri Medicei*, cui, quum pronus, ac sumtuosus esset in libidines, fraudulenta omnis lenocinii obsequia solerter praestabat *Laurentius Medicus*, nonnumquam Principem ab effraeni licentia intemperantem, ad sacratas Virgines usque deducens, quibus ipse nefariis amoribus indulgebat. Tum Florentini, qui servitute premi inclementiore videbantur, potuissent se in libertatem vindicare, occultis praesertim *Francisci Victorii*, ac *Francisci Guicciardini* consiliis in id conspirantibus: at nimium insolenti fortunae cedendum fuit. Vix enim *Alexandro* e vivis erepto, in eius locum *Cosmus Medicus*, Io. ac *Mariae Salviatae* (*) filius, qui erat

(*) Vidi in Archivo *Averardi Salviati Iuliani* Ducis, amplissimi ac literatissimi Principis, orationem cum hoc titulo, Oratione funerale fatta già & recitata nell' Accademia Fiorentina da M. Bened. Varr-

chi sopra la morte dell' Illustriss. & Eccellentiss. Sig. madonna *Maria Salviata de' Medici* madre dell' Illustriss. & Eccellentiss. Sig. Duca di Firenze.

erat cum in Trebia Villa, XVIII. aet. annum agens, suffectus est (1).

XIX. *Victorius* intestina bella conflagrari animadvertens, statuit, donec Civitas conquiesceret, Romam proficisci (2). Eo itaque advenit A. MDXXXVII. adventante vere, & quid animo volutaret, *Nicolaus Ardingbellio*, ac *Marcello Cervinio* amicissimis suis communicavit, a quibus bona spe dimissus, Ianuario ineunte, Florentiam rediit, res domesticas compositurus (3).

XX. Forre exegerat per id tempus suas aliquot in *Tullium* castigationes, quibus illius scriptoris monimenta, si non integra, saltem huiuscemodi effecerat, ut paullatim sublati maculis, reiectisque quorundam ineptiis, libenter legi, atque intelligi possint. Ac primo quidem ex occasione quadam, caepit Epistolas ad *Atticum* proprio, & amicorum commode mendis purgare (4). Quum enim apud *Barptolemaeum Cavalcantium* antiquum illud exemplar vidisset, ab *Angelo Poliziano* laudatum (5), quod ab ignobilis cuiusdam Grammatici manibus eripuerat, summa cura, quae in eo discrepabant a vulgari lectione recensuit. Illas vero emendationes ut publica luce donaret, quotidie ab amicis interpellabatur, ac praecipue a *Franc.*

(1) Hic incredibili quadam caliditate Florentinorum animos ita paullatim depressit, ut numquam ad tolli amplius potuerint.

(2) In libro, cui titulus *Prose Fiorentine* Part. IV. Vol. I. Epist. legitur *Nic. Ardingbello* missa, qua ei animum suum aperuit, dat. die XI. Iun. MDXXXVII. alia itidem die XXX. Iun. & VI. Iul. ad *Bened. Varchium*. Refert idem *Varchius*, parum defuisse, quin ipsimet *Victor*

rio, dum per *Salviatas* aedes incederet, caput a quodam milite fuerit amputatum. Hist. Flor. sub A. MDXXXVII.

(3) Vid. *Annib. Cari* Epp. ad *Victor.* Venet. per *Bern. Iunctam* MDLXXXVII. 4. pag. 3. fegg.

(4) *Vict.* Epp. Lib. I. p. 5. huc quoque pertinet *Io. Franc. Zeffi* Epist. quae in nostra editione occurrit p. 1.

(5) *Miscellan. Cap. XXV.*

Franc. Victorio ⁽¹⁾, qui eum, ut sub auspiciis *Franci. scilicet* I. potentissimi, ac literatissimi Gallorum Regis id faceret, additis stimulis concitabat. Quum enim sibi Regis gratiam conciliasset, dum Lutetiae pro patria Legati munere fungeretur, par labori praemium relaturum *Petrum* non immerito arbitrabatur. Verum ille quum numquam se vendidisset pecuniae, Francorum Regi *Nicolaum Ardingbellum* antetulit ⁽²⁾, qui quum amplissimas fortunas haberet, possetque domi copiose ac laute vivere, non ea eum res tenuit, quominus ad laudem, & decus, posthabitis omnibus commodis, properaret, anteponeretque sollicitam, & laboriosam vitam, tranquillae, & otiosae. *Victorius* igitur amicorum precibus devictus, voluit ut eiusmodi castigationes ab *Iunctis* typographis inprimerentur, qui id enixe efflagitaverant ⁽³⁾, quique omnia *Tullii* opera magnifice Venetiis excudere moliebantur. Quae quidem ubi prodierunt ⁽⁴⁾, dici vix potest, quo eru-

di-

(1) Huic *Philippus Iuncta* castigatissimam editionem auctorum de Re Rustica dicavit, Florentiae impressam A. 1521. 4. „ Praetereo namque illud vetus familiaritatis, & clientelae vinculum, quo maiores mei Domui *Victoriae* iam tum ab ipso exordio arctissime fuere coniuncti, quod unum vel me satis ad id hortari debuisset. Iure igitur cogitanti mihi iamdiu, cui maxime hos de agrorum cultu libros dicarem, tu solus inprimis occurristi, qui a Senatu Flor. missus maximis de rebus Orator, Caesarem Imperatoris numen, tam gravi, ac dulci oratione ad tuae Reip. vota impulisti, ut re bene gesta, merito te eadem ad *Julium* prius, tum ad *Leonem* Pont. Max. rursus Legatum miserit,

nuperque Roma rediens magna cum tuorum civium admiratione ad Christianissimum Galliae Regem Orator iterum crearis &c. Accedit praeterea *Nicolai Angelii* Buccinensis, tui quondam praeceptoris castigatio &c.

(2) Consulendae sunt Epistolae nuncupatoriae ad *Nic. Ardingbellum* praemissae Tomis I. III. & IV. Operum *Cicer.* ex recensione *Victorii*.

(3) Id aperte testatur *Victorius* in Ep. ad *Nic. Ardingbellum* praemissa Tom. III. operum *Cicer.*

(4) Prodiit haec rarissima editio, quae in Biblioth. Magliab. adservatur, ex officina *Lucas Antonii Iunctae* Veneris A. 1537. seqq. foliis accurate infra in Catalogo operum *Victorii* videre est.

ditorum plausu , qua *Victorii* commendatione excepta fuerint (1). Quumque bonarum artium cupidis non parum utilitatis , libris illis , adtulisse sibi videretur (2); se quasi teneri est arbitratus , eos etiam , quibus idem auctor philosophiam , & oratorum praecepta tradiderat , meliores reddere (3). Vertebat annus CIO. IO. XVI. quum post Ratisponensia de Religione comitia , *Carolus V.* Imperator in Italiam celeriter venit , statuitque cum classe , quam maximam aedificaverat , ornaveratque , in Aphricam navigare . Verum antequam ex Italia solveret , *Paulum III.* Pontificem rogat , ut sibi ad Urbem Lucam adesse velit , mutuis consiliis de indicendo generali Concilio deliberaturus (4). Pontifex , nulla interposita mora , propriaeque saluti minime consulens , ex Urbe V. Kal. Octobr. , egressus per Etruriam iter adripuit , ut breviori via Lucam adtingeret . Quo nuncio adcepto *Victorius* advenienti Pontifici , qua uberrimos Campos Pesa annis interfuit , obviam ire non praetermisit , ut itidem *Nicolaum Ardingbellum* suum (5) , qui Sanctissimo Patri erat a secretis , & libellorum Magister , exciperet . Voluisset Pontifex *Victorium* honoribus auctum secum educere , interque suos familiares habere , quod tamen ne Florentinae Iuventutis institutioni deesset , firmo ac constanti animo recusavit (6). Nec multo post , anno scilicet

(1) Hoc anno *Victor Trincavella* Hesiodi opera *Victorio* inscripsit , quae cum graeco scholiaste Venetiis prodierunt in aedibus *Barthol. Casteraagenfis* A. 1537. mense Iun. in 4.

(2) V. Epp. Lib. I. a 9. Ep. ad *Ant. Florebellum*.

(3) Ita *Vict.* Epp. Lib. I. a 5.

(4) V. *Nic. Funfani* Ep. dat. *Pistorii VII. Kal. Sept. MDXLI.*

Tom. I. Epp. ad *Vict.* a 16.

(5) V. Ep. cit.

(6) *Salviat.* Orat. Fr. *Vict.* l. c. „ Era stato tentato dal Card. *S. Croce* per andare a servire con grandi patti Papa *Paolo III.* il quale ci si rimette due volte , & all' ultima passando per la Val d' Elsa , dove gli era andato a baciare i piedi , accolto con buona cera da Sua San-

et CIO. IO. XLII. Florentinae Academiae Consul plebis omnium suffragiis renunciari meruit, quo quidem munere *Bernardo Segnio* iubilantissime cessit (1); quippe qui in his honoris, & dignitatis insignibus nihil commoveretur, a quibus non pauci praestantes viri ita ducuntur, ut etiam desipiant.

XXI. Einde vero animadvertens multa esse loca, maxime in *Tullii* Epistolis, quae nisi aperirentur, obscura futura essent, nonnulla etiam parum certa, & in variis libris varie scripta, quaedam suspecta, alia prorsus mendosa, quae omnino declaranda essent, dum quibusdam impressorum impedimentis *Ciceronis* opera intermitterentur, censuit quasdam interim adnotationes in parvum volumen conferre, quae obscura inlustrarent, incerta & suspecta ostenderent, depravata & manca indicarent (2). Quibus de rebus factum est, ut in hoc improbo labore IV. annos infumserit: dederitque in primis operam, ut quae a se inmutata fuerant, constitueret (3). Non pauci voluissent etiam obscuriores aliquot locos inlustrari, quamvis nulla scripturae inmutatio facta esset. Quare, quum sibi proponeret aliorum potius iudiciis, quam suis stare, seposuit deinceps quotidie aliquid, quae

Tom. I.

d

Ci.

tità ne hebbe dal medesimo *Cervino* assalto grande, il quale gli disse per l'ultimo, che vi pensasse bene, perche vedrebbe cose, che lo farebbero maravigliare, & che si ricordasse di quelle parole di *Medea* *ἴδα γὰρ πολλά*.

(1) *Salvinus* in libro, cui titulus *Fasti Consolari* &c. ad hunc annum.

(2) Huiusmodi castigationes Venetiis, Lugduni, & alibi excusae fuerunt *Barprolemaco Cavalcantio* dicatae, Vid. Ep. *Victorii* ad *Varchium*

Prose Fior. Part. IV. Vol. I. dat. 19. Luglio MDVL. Conquestus est plurimum *Victorius* cum *Seb. Gryphio*, quod hae castigationes non satis diligenter emendatae e Lugdunensi suo typographio prodierint. Epp. ad *Vit.* T. I. p. 51.

(3) V. Ep. *Victorii* ad *Ant. Florebellum* Card. *Salviati* familiarem d. III. Non Iul. MDXXVII. V. Ep. ad *Cavalcantium* castigationibus praemissam, iudiciumque *Io. Alb. Fabri-*
cij Biblioth. Latin. T. I. Lib. I. p. 8.

Ciceronis opera , a foedissimis maculis , quibus inquinabantur , purgaret (1). Additus est etiam labor , nonnulla , quae olim animadverterat , confirmandi . Perlatus siquidem illi fuerat liber Venetiis a *Paullo Manutio* recens impressus , Epistolarum , quas familiares vocant , in quo scholia quaedam inerant , quae contra ipsum , iudiciumque suum studiose facta videbantur (2) : invidia siquidem , communi humanae gentis vitio , quod suae detractum sapientiae crederet , quidquid adcessisset alienae . Itaque *Victorio* , licet homo esset sine factione , commodum visum est , de illis rebus , in quibus reprehendebatur , iterum disputare . Sed quum gravissimum iudicium sit secus de se , suisque rebus iudicare , *Victorius* antequam posteriores hasce castigationes in vulgus ederet , eas *Francisci Campani* , *Franc. Robortelli* , *Donati Iannoccii* , *Ludovici Fanensis* , *Franc. Mariae Molzae* , aliorumque doctorum hominum censuram subire maluit (3).

XXII. Dederat iam *Victorius* multa ingenii sui monumenta , quum factum est , ut ex magna rerum perturbatione Florentina Respublica tranquilla pace frueretur . Quare agi caeptum est de literarum studiis , quibus , ut consuleretur , & ratio iam temporum hortari , & hominum voluntas postulare videbantur . Quum res multae multis de rebus sta-

(1) V. Ep. *Vict.* ad *Franc. Campani* d. VI. Eid. Sept. MDXL. Epp. Lib. I. p. 12.

(2) *Victor.* in Ep. ad *Ben. Varchium* Prose Fior. P. IV. Vol. I. p. 8. „ Ora intendo da voi una cosa che mi è molto nuova , che egli, idest *Paulus Manutius*, si tiene offeso da me per certe cose , che dice toccano lui nelle mie annotazioni , A me certo pareva , se non

altro in questi miei scritti aver conseguito questo , che non farei temuto maledico , ne di mala natura &c. V. Ep. *Robortelli* dat. V. Kal. Febr. MDXL. Epp. ad *Vict.* T. I. p. 11.

(3) *Variar. Lession.* Lib. XXV. Cap. VIII. V. Ep. ad *Varch.* Prose Fior. l. c. dat. XXI. Octob. MDXL. Ep. ad *Franc. Robortellum* dat. Kal. Febr. Lib. I. Epp. p. 14.

statuerentur , quaesitum est a viris gravissimis , ut vir doctus reperiretur , qui Florentiae latinos , graecosque scriptores exponeret , & iuventutem optimis artibus institueret . Universi , quibus id mandatum fuerat , in eo maxime consensere , ut literariae huic palaestrae *Vistorius* praeficeretur . Quare necessarium consilio CCC. aureorum nummum stipendio publice conductus , hoc nobilissimum delatum onus non invitus suscepit ⁽¹⁾ , quod elapsis retro temporibus scitissimis undequaque viris fuerat demandatum .

XXIII. Ac primo quidem de Tusculanis *Tullii* Quaestionibus praefari voluit ⁽²⁾ ; & quoniam multi graecas quoque artes ex graecis scriptoribus adsequi concupiverant , noluit honestae ipsorum voluntati deesse , ideoque *Sophoclem* maxime , gravissimi , ac nobilissimi poematis auctorem praelegit ⁽³⁾ . Insequenti anno *Vergilii* Georgica , & *Aristotelis* libros de arte dicendi statuit interpretari ⁽⁴⁾ , ex quorum lectione incredibilem quamdam utilitatem erui posse intelligebat . Itaque in singulos annos , optimos tam graeci , quam latini sermonis auctores , tanta nominis sui celebritate declarabat , ut ad eum audiendum , non ex Etruria tantum , sed etiam e remotissimis Europae plagis studiosorum turba conflueret ⁽⁵⁾ , quae docentis

d 2

co-

(1) V. Ep. *Petri Franc. Galliani* D, Rom, XV. Kal. Mar. MDXXXVIII. a nobis editam T. I. Epp. ad *Vistor*. Id quoque habetur ex Cod. Bibl. *Maglib.* Cl. XXIX. N. 98. cui titulus „ *Repertorio di cose attenenti al Magistrato Supremo di Gio. Tozzetti* p. 1. „ *Fr. Vistor.* addit „ e tra gli altri andandolo a trovare *Palla Rucellai* , e *Gio. Corsi* , huomini reputatissimi , disse il *Corsi* , che questa era stata una delle belle resolutioni , che havessi fatta il Duca , e *Palla* soggiunse il medesimo. Vid.

etiam *Philippum Valorium* in libello inscripto „ *Termini di mezzo rilievo* &c. p. 9.

(2) Orat. I. p. 1.

(3) Ibidem .

(4) Orat. II. & quae sequuntur.

(5) *Bruckerus* l. c. Tanta enim doctrinae copia , tanta dexteritate docuit , ut qui eius institutione gauderent , felicissimi reputarentur . Vid. *Casae* Ep. ad *P. Vist.* inter *Casae* opera vernaculo sermone conscripta , ac Florentiae impressa A. MDCCVII.

comitate, ingenuis moribus, & ea, quæ plurimum valebat eruditione ducebatur. Nec eo tantum prospexit, ut auditores sui graecam latinamque dicendi facultatem praeceptis addiscerent, sed optima veterum Scriptorum exempla, quæ in dies ab interitu vindicabat, studiose ipsis proponebat, inter quæ *Demetrii* potissimum *Phalerei* de Interpretatione liber occurrit (1).

XXIV. At quum maxima sit eorum felicitas, qui iuvenentem excolunt, ut propriam in discipulis imaginem intueantur, talesque industria, & arte sua efforment, ut praeceptorum gloriam aeternis consignare monumentis valeant; id prae reliquis *Victorio* contigit. Ex eius enim celeberrima schola non pauci prodire, qui praeceptoris famam, si non superasse, saltem aequiparasse videantur. Digni in primis nostro praeconio sunt, *Benedictus Varchius* (2), *Hieronymus Meius* (3), *Barptolemaeus Barbadorius* (4), *Franc. Serdonatus* (5), *Vincenzius Borghinus* (6), *Ioannes Gondula Ragusinus* (7), *Ludovicus* (8), & *Sebastianus Antinorii* (9), *Silvester Aldobrandinus* (10), *Iac. Marchesettus* (11), *Hannibal Orisel-*

(1) V. Ep. ad *Franc. Davanzanum* Epp. Lib. 1. p. 22.

(2) V. *Varch.* Vitam cit.

(3) *Variar. Lection.* Lib. XXV. Cap. II. & Lib. XXXVI. Cap. XI.

(4) Ibid. Lib. XX. Cap. XIX. In schedis suis Class. IX. Cod. XIII. p. 6. haec habet *Magliabechius* „*Monfig. Olfenio* mi scriffe, che stamava, che *Bartolommeo Barbadori* fosse stato uno de' più intendenti della lingua Greca, che abbia mai avuto Firenze.

(5) Ibid. Lib. XXXIV. Cap. II.

(6) V. *Epist. Borghinis* Tom. I.

Epp. ad *Vit.* p. 23. seqq.

(7) V. Ep. *Ambr. Nicandri* ibid. p. 38.

(8) Id eruitur ex Ep. MS. *Dion. Lippi* de qua inferius.

(9) Epp. ad *Vit.* T. I. p. 106.

(10) Ibid. a 107

(11) In *Bibl. Magliab.* Class. XXI. Cod. Chartac. XXIII. in 4. legitur „*Plutarchi* sermo de sera numinum vindiſſa *Iacobo Marchesetto* Interprete Florentino, ac *P. Victorii* infimo discipulo. XXII. Kal. Apr. MDXLI.

cellarius ⁽¹⁾, *Alamannus* ⁽²⁾, & *Leonardus Salviati* ⁽³⁾, *Angeli Guicciardini* filii ⁽⁴⁾, quorum unus forte est *Hieronymus Guicciardinus*, cui *Victorius Sallustium* inscripsit ⁽⁵⁾, *Laurentius Strozza* ⁽⁶⁾, *Simon Rocca* ⁽⁷⁾, *Franciscus Davanzatus* ⁽⁸⁾, *Franc. Boncianus* ⁽⁹⁾, *Franc. Spinus* ⁽¹⁰⁾, *Frater Adamas Flor. Eremitanus* ⁽¹¹⁾, *Laurentius Minorus* ⁽¹²⁾, *Io. Ant. Sero* ⁽¹³⁾, *Philippus Rodolphus* ⁽¹⁴⁾, *Riccardus Riccardus* ⁽¹⁵⁾, *Io. a Falgano*.

(1) Lib. II. Ep. 57.

(2) Inter Epp. MSS. nonnullae *Alamanni* leguntur ad *Victorium*, exercendi filii gratia, exaratae, dat. praesertim Pisis A. MDLVII. In una vero dat. e Senzano VIII. Eid. Sept. MDLVII. haec habet, „Habeo enim te parentis loco: & nunc conquerar tecum de infortunio meo, quod mihi evenit. Sine *Borris* enim heic sum, quum illi necesse fuerit Florentiae aliquot dies permanere, ob infirmam *Iac. Salviati* valetudinem &c. „

(3) *Salviati* Orat.

(4) Epp. Lib. IX. a 198.

(5) Florentiae prodit typis *Luntharum* A. MDLXXVI. 8.

(6) Ibid.

(7) Epp. Lib. X. 216.

(8) In Ep. MS. *Phil. Rodulphi* ad *Viſt.* dat. Pergulae IV. Eid. Aug. MDLX. „Antequam Roma discederem, ut ad Pergulense meum proficiscerer, apud me *Franc. Davanzatum*, tum graece, tum latine eruditissimum accepi, ut eius opera in literis uterer, eum mihi tuum discipulum agnoscere videor. Is mihi libros *Aristotelis* de vita & moribus, ac *Ciceronis* libros de Oratore perdiligenter accurateque interpretatur.

Quamobrem intra duos menses Patavium, graviorum studiorum causa, cogito. „Vid. etiam Epp. ad *Viſt.* T. I. p. 54. seqq. In Ep. quam omisimus dat. Ferrariae VIII. Kal. Ian. MDXLVI. ait, „Nos vero, qui tui discipuli aliquando fuimus &c. „

(9) Id eruitur ex eius Ep. MSS. in Bibl. Laurent. Pl. XCII. Cod. 94.

(10) Ep. ad *Viſt.* Tom. I. p. 41. seqq. Inter Epistolas MSS. a nobis praetermissas, quamplures extant eiusdem *Spinii* ad *Victorium* datae, dum in Pisana Academia gravioribus studiis sedulam operam navaret.

(11) Id adparet ex Ep. MSS. dat. Patav. IV. Non. Sept. MDXLIX.

(12) In Ep. MSS. eiusdem *Minori*, beneficia, quae a *Victorio* adceperat, fusc commemorantur dat. Pisis Kal. Febr. MDLIII.

(13) Id innuimus ex Epp. quas omisimus, praecipue ex una dat. VIII. Kal. Ian. MDLIV. alteraque dat. Flor. IV. Non. Dec. MDLIV.

(14) Eius exstant plures ad *Viſt.* Epp. a nobis omisae, ex quibus adparet inter *Victorii* discipulos esse recensendum. Datae A. MDLVI.

(15) Cll. *Lamius* in *Vita Riccardi* Flor. MDCCXLVIII. p. 17. Idem *Viſt.* in Epp. ad Germanos, & alibi.

gano ⁽¹⁾, *Dionysius Lippius* ⁽²⁾, *Augustinus Paganellus* ⁽³⁾, *Petrus Ardinghellus* ⁽⁴⁾, *Antonius Angelius* ⁽⁵⁾, *Io. Baptista Nobilius* ⁽⁶⁾, *Iacomini* tres ⁽⁷⁾, *Fabius Segnius* ⁽⁸⁾, *Marcus Ant. Flaminius* ⁽⁹⁾, *Cosmus Concinius* ⁽¹⁰⁾, *Erophilus Flaminius* ⁽¹¹⁾, *Marius Maphaeus* ⁽¹²⁾,

H90

(1) In Ep. MSS. dat. Maceratae XVIII. Kal. Febr. MDLXIV. ita *Victorium* adloquitur „ Quod te, cuius vocē vox haec mea fluere aliquando didicit &c.

(2) *Magliab.* in Sched. Class. IX. Cod. VIII. p. 10. „ Vise *Dioniso Lippi* nel MDLXXXVI. e scriveva assai bene nella lingua latina. Era Piovano di Castell Fiorentino, ed è manoscritta la Zanara di *Virgilio* tradotta dal medesimo in versi sciolti.

(3) Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 153. Variar. Lect. Lib. XXXVIII. Cap. VIII. Multae sunt *Augustini Paganelli* Epp. MSS. exercitationis gratia ad praeceptorem suum exaratae. *Franc.* vero *Victorius* l. c. haec de eo memoriae prodidit „ *Agostino Paganelli* „ venendo a morte lasciò l' usufrutto d' un podere, & *Piero* accettatolo, & godutolo non molto tempo, lo rese liberamente a *Niccolò* fratello di chi l' aveva lasciato „

(4) Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 56.

(5) Var. Lect. Lib. XXXVIII. Cap. XV. Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 72.

(6) Id patet ex eius Epist. MSS. ad *Victor.* XV. Kal. Octobr. MDLX. Ex Vezzanensi rustulo.

(7) Variar. Lect. Lib. XXXII. Cap. XIII.

(8) *Fabius Segnius* dum ruri degeret, se in carminibus pangendis exercebat, eaque *Victorii* iudicio subiiciebat, ut apparet ex eius Ep. MSS. dat. ex Suburbano V. Kal. Octobr. MDLXIV.

(9) Vid. *Flamini* Vitam, eius Operibus praemissam, & Patavii editam per *Ios. Cominum* MDCCXXVII. p. 14.

(10) *Ant. Ricob.* in Ep. ad *Vict.* MSS. d. Patav. N. Iun. MDLXXXV. „ *Cosmus Concinius* iuvenem generosum, egregiis animi bonis perornatum, doctrinae tuae alumnum, te ipso auctore dignum &c.

(11) Epp. Lib. IX p. 204.

(12) Epp. Lib. VI. p. 139. & 141. In Ep. eiusdem, quam omisimus dat. Volaterris XI. Kal. Aug. MDLXVII. haec habentur „ meque tibi in perpetuum devinctum agnosco, atque confiteor. Paucis vero post diebus, ut tuis amantissimis, atque sanctissimis praeceptis paream, ad *Aristotelis* Logicen me totum conferam. Inveni enim civem nostrum *Io. Bapt. Incontrium*, philosophorum nostrae urbis facile principem, quem tibi bene esse cognitum, compertum habeo &c. „

Horatius Cardanetus ⁽¹⁾, *Io. Bapt. Strozius* ⁽²⁾, *Ant. Longus* ⁽³⁾, *Albericus Longus* ⁽⁴⁾, *Alexand. Rinuccinus* ⁽⁵⁾, *Lucas Antellenfis* ⁽⁶⁾, *Cambius Minervetus* ⁽⁷⁾, *Bellisarius Bulgarinus* ⁽⁸⁾, *Augustinus Cottutius* ⁽⁹⁾, *Ant. Benivienius* ⁽¹⁰⁾, *Iulius Scupha* ⁽¹¹⁾, *Baccius Valorius* ⁽¹²⁾, *Iac. Corbinellus* ⁽¹³⁾, *Petrus Maphaeus* ⁽¹⁴⁾, *Gulielmus Puccius*, *Laur. Lentius*, *Vgolinus Martellus* ⁽¹⁵⁾, *Marcellus Tutus* ⁽¹⁶⁾, *Io. Caselius* ⁽¹⁷⁾,
Ar-

(1) In eius Epist. ined. ad *Viſſor*. dat. Perusia XII. Kal. Ap. MDLXV. „ Quum Senas profectus essem, ut *Jacobum Grifolum* praeceptorem meum viserem, cur non id etiam laboris sumerem, vel voluptatis potius, ut istuc me conferrem, unius *Viſſorii* mei item praeceptoris, videndi gratia? „

(2) Vid. Epist. nuncupatoriam, quam *Io. Baptistae Stroziae* nepoti suo inscribit *Io. Bapt. Strozza*, ante *Viſſorii* versionem Poetices *Aristotelis* Florentiae apud *Iunctas* MDCXVII. in 8.

(3) Lib. I. Epp. p. 11. & Lib. III. p. 91.

(4) Epp. ad *Viſſor*. Tom. I. p. 70.

(5) Ep. ined. dat. Pisis IV. Eid. Dec. MDLXXIX.

(6) Ipsemet id testatur in Epp. MSS. p. 395. dat. Romae IX. Kal. Sept.

(7) Ibid. Epp. inedit. p. 397.

(8) Inter *Viſſorii* discipulos esse adscribendum videtur, ex Epp. ad *Viſſor*. Tom. I. p. 51.

(9) Ibid. Tom. 1. p. 70. at dubius locus.

(10) Ibid. p. 119.

(11) Ibid. p. 111.

(12) Ibid. p. 119.

(13) Ibid. p. 123. In Ep. ined. dat. Pisis VII. Eid. Mai. MDLIX. „ id quod iam antea ex sermone tuo quotidiano, quem saepe cum familiaribus usurpasti compertum habeo. „

(14) Ibid. p. 134.

(15) Id erui potest ex Ep. ined. *Pauli Magnoli* Dat. Patav. III. Kal. Iun. sine anno Epp. ined. p. 426.

(16) In Ep. MSS. ad *Viſſor*. dat. Montofoli III. Eid. Maii MDLXVI. „ Nolim te arbitrari, me oblitum officii mei, meritorumque tuorum erga me, nullas ad te literas dedisse ex eo tempore, quo a tuo digressu, idest a tuis laribus in meum Illicinense veni &c. „

(17) Id plures Epistolae a nobis editae testantur. *Io. Andr. Quenstedt* in Dialogo de patriis illustr. Viror. Wittemb. MDCLIV. p. 315. „ *P. Viſſorium* Oratorem, Philosophum, & Antiquarium clariss. qui *Casellum* communem Academiae Iuliae praeceptorem, discipulum habuit. „ Vidi in Bibliotheca *Strosciana* libellum in 4. cui titulus „ *Iacobi Burckardi* Epistola ad *Io-*
„ *ſum*

Arnoldus Arlenius (1), *Ioachim Bassевичius* (2), *Theopinus Rhodomontius* (3), *Andreas Noscovius* (4), *Enricus Bremenfis* (5), *Bernardus Bugenbagius* (6), *Botuitus Nericus* (7), *Otho Haemius* (8), *Gotislobus Rotermundius* (9), *Samuel Fabricius* (10), *Ioachim Hanaius* (11), *Cornelius Doncellinus* (12), *Io. Salcinus Polonus* (13), *Iulius a Komersstadt* (14), *Bartholus Richius* (15), *Melchior Proetbachius*,

sum Christoph. Boehmerum &c. de *Io. Caselii* praeclaris erga bonas literas meritis, Wolfenbuteli MDCCVII. 4. in quo multa de *Petra Victorio*, *Caselii* praeceptore habentur. Vid. Acta erudit. Lipsiae mensis Feb. A. MDCCVIII. p. 91. *Caselius* in Ep. MSS. dat. Rostochio prid. Eid. Nov. MDLXVIII. „ Scripseram, & ad te, & ad sodales istic nostros, quorum consuetudine pericunde usus fueram, neque memoriam ex animo dimittere meo, aut debeo, aut possum, ad *Oricellarium*, ad *Richardium*, ad *Maphaeum*, ad *Franc. Nepotem* tuum &c. V. var. lect. Lib. XXXI. C. 23.

(1) Vid. Praefat. ad Commentar. *Demetrii Phalerei* Epp. Lib. V. B. 123.

(2) Lib. II. Epp. *Victor.* ad German.

(3) Epp. Lib. V. p. 111.

(4) Epp. Lib. VI. p. 139.

(5) Eius Ep. MSS. dat. Romae III. X. Eid. Apr. MDLXX. incipit: Non me fefellit opinio, vir eximie, idemque praeceptor optimae &c. „ Vid. Ep. Lib. VII. p. 162.

(6) Epp. ad *Victor.* T. I. p. 135.

(7) Ita in Ep. MSS. ab eo dat. Roma VI. Eid. Iun. MDLXXII. p. 270.

(8) Vid. Ep. MSS. ad *Victor.* dat. Lipsiae IV. Eid. Oct. MDLXIV. *Barth. Richius* in Ep. MSS. ad *Victor.* dat. Wolferbitio MDLXVIII. ait „ *Ottonem* ab *Heim* discipulum tuum laudari abs te laudato viro, laetor. „

(9) Vid. Epp. ad Germanos Lib. I.

(10) Ibid. & Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 135. Quamplures eiusdem extant Epp. inter eas, quas praetermisimus, in quibus *Victorium* semper praeceptorem suum adpellat.

(11) In Ep. MSS. ad *P. Victor.* dat. e Giverfiano XVI. Kal. Quint. MDLXVIII. „ Nonne beneficia ea sunt, quae a te adcepi? An non enim beneficium est optimarum artium communicatio &c. „ Vid. *Victor.* Epp. ad Germanos Lib. I. Epp. ad *Victor.* T. I. p. 135. 157.

(12) Epp. ad *Victor.* T. I. p. 84.

(13) Ibid. p. 161.

(14) Ibid. p. 162. & in Epp. ined.

(5) Ibid. p. 166.

ebius (1), *Daniel Schulemburgius* (2), *Io. Sambucus* (3).

XXV. Cognitum quoque est, *Franc. Campanam Gofmi* M. E. D. a Secretis, numquam, quoad vixit, quoties *Victorius* publice doceret, defuisse (4). Quod raro prorsus exemplo fecerunt & *Alexander Farneſus* (5), & *Franc. Maria* Urbini Regulus, quorum alter, Florentia discedens, quum argenteum *Victorio* vas aureis nummis refertum dono misisset, primo constantissime recusavit, deinde idem munus iterum sibi missum, quum non valeret pertinacius reicere, quod simile quid de *Xenocrate* legerat, retento vase, aureos nummos remisit (6). *Franciscus* vero Urbinas (7), cui

Tom. I.

e

mens

(1) In Ep. ined. *Seb. Reguli* dat. Bononiae IX. Kal. Febr. MDLVII. „ *Melchior Praetbadius*, qui tibi has literas reddidit, est mihi per familiaris: iam enim totum biennium Bononiae mecum vixit, quem novi iuvenem, divitiis, nobilitate, & doctrina ornatum. Is venit istuc tui fama adlectus &c. „ Ego heic publice doceo literas, quas vocant humaniores, quam ad rem magno mihi sunt adiumento scripta tua, & adnotationes in graecos & latinos auctores &c. „

(2) In eius Ep. MSS. ad *Victor.* dat. ex Marchia Brandemb. Eid. Mar. MDLXVIII. „ Animo saepius alpes traiciens, memoria dulcissimae consuetudinis, qua doctissimo sermone mentem pectusque meum frequentius erudiebas &c. „ Idem in altera Ep. dat. Bezendorpio IV. Kal. Apr. MDLXIX. „ Dulcissimae consuetudinis nostrae, & colloquiorum iucundissimorum, quibus quum Florentiae apud te essem, magnas

cum voluptate, nec sine fructu fruebar &c. „

(3) Praeceptorem suum adpellat *Victorium* in Ep. quam in secundo Tomo proferemus dat. Viennae Eid. Novemb. MDLXIX.

(4) *Bacchius* in Elog. Lib. I. pag. 47.

(5) Epp. Lib. IV. Ep. I. & XIII.

(6) *Salviat.* l. c. Rem fusius persequitur *Franc. Victorius*, additque „ E dal medesimo Cardinal *Farnese*, mutata la causa del dare, ha poi accettata buona somma, che risguardava le nipoti, & dal Duca di Urbino ricevè una degna Collana di oro, & prima dal medesimo haveva ricevuto un honorato ornamento per una camera, nel quale acconciamente erano ritratte le imprese di *Piero*.

(7) Florentiam venit post An. 1574. quo *Guido Vbalus* eius Pater obiit, ut ipse testatur in Commentariis de Vita sua MSS. in Cod. *Riccard.* Pl. V. ord. II. n. 14.

mens alta inerat, & in viros doctos summa propensio, aureo torque *Victorium* decoravit, aliudque addidit munus, in quo viri doctissimi gesta singulari artificio exprimebantur. Ab aliis quoque Germaniae, Galliae, atque Italiae Regibus, ac viris principibus pretiosa munera illi ultro fuere delata, eximii Codices, aurea numismata, aliaque verustatis monumenta, quae deinde amicis suis pari, sed insueta in doctis hominibus largitate, conferebat ⁽¹⁾.

XXVI. Haec dum ille cogitaret, atque ageret, *Io. Casa* Romanae Aulae Praefectus, *Pauli III.* Pont. Max. nomine Florentiam venit, ut de decumis a clericis in singulos annos pro Pisanae Academiae instauratione solvendis ageret. Huic *Marcellus Cervinus* ⁽²⁾ amplissimus Cardinalis mandaverat, ut *Victorium* adiret, eumque suis verbis rogaret, ut promissi memor *M. Catonem* expoliendum ⁽³⁾ susciperet. Quare *Casa*, vix hominem salutavit, tanta in re Cardinalis procuranda, animi alacritate est usus, ut *Victorius* temporis tarditatem munere aliquo duxerit compensandam. Veteres enim suos in *M. Catonem* labores retractavit, statuitque cunctos, qui de rebus rusticis latine scripserunt, quique in squalore, & sordibus iacebant, ope *Io. Casa-*
se-

(1) *Salviat*, l. c. Ac revera in libris, quos selectissimos habebat, consueverat propria manu adscribere „ PETRI IACOBI VICTORII ET AMICORVM „ Vid. eruditiss. Dissertat. *Franc.* Equitis *Victorii* de Sanctis VII. Dormientib. p. 49. not. 5. Alias legitur *P. Victorii καὶ τῶν φίλων*, καὶ τῶν φίλων κτηνῶν, *Petrus τῶν Βικτωρίων, καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν*, quasi diceret, & aliorum quoque, praeter amicos. Qui quidem generosi animi vigor, veluti heredi-

tario iure in *Iacobum*, aliosque nobilissimae *Victoriae* familiae eruditissimos viros ad nostra usque tempora promanavit. Inter Carmina *Petri Gherardii* edita Flor. per *Car. Petelinar.* 1571. 8.p. 64. Carmen legitur, cui titulus „ Ad Musas de dono *P. Victorii* „

(2) Is unus fuit ex doctissimis illis Patribus, qui Tridentino Concilio interfuerunt.

(3) Epp. Lib. l. p. 15. ad *Marc. Cervinum*.

Jelii ⁽¹⁾, & *Hioachimi Bassevicii* ⁽²⁾, cum antiquis Codicibus conferre ⁽³⁾, & animadversionibus illustrare ⁽⁴⁾.

XXVII. Per id quoque tempus in eliciendis abstrusioribus *Aristotelis* sensibus diligentiam, ac fidem omnem consumpsit, ut omnia, quae praesertim in libris de arte dicendi ⁽⁵⁾ perobscura, & corrupta erant, evelleret, atque extirparet. Quod ut adsequeretur, ingentem manuscriptorum Codicum vim, & Florentiae & e multis Italiae oppidis eduxit. Duos autem emendatiores ex omnibus nactus est, quorum alter non satis antiquus, at bonus *Francisci Puccii*, docti hominis, *Pontani* familiaris quondam fuerat; alter vero, qui reliquos verustate, & fidelitate antecellebat, *Nicolai Rodulphi* Cardinalis integerrimi, atque eruditissimi erat ⁽⁶⁾. Veterem quoque versionem diligenter inspexit, & quam scripturam suo in exemplari auctor ipsius habuerit, inde recognovit. Quumque ea, multis ante seculis, quum *Aristotelis* libri integriores cir-

c 2

cum-

(1) V. Ep. nuncupatoriam huic editioni praemissam, itemque *Vissorii* Ep. ad *Varchium* Prose Fior. P. IV. Vol. I. & *Varior. Lectio. Lib. XXXI. Cap. XXIII.*

(2) *Varior. Lest. Lib. XXXIV. Cap. XXII.*

(3) Confer *Fabricium* *Bibl. Latin. Tom. I.*

(4) Tunc fortasse *Casa* pro *Vissorio* Boponienfibus S. Dominici Monachis spondit, ut ii vetustissimum *Eustasii*, in *Homeri Iliada* Commentarium eidem commodarent, quum illud edere moliretur. Vid. *Vissor. Ep. ad Varchium* Prose Fior. l. c. quam etiam *Alexander Politus* proutit in Praefat. ad *Eustasii* Tom. II. p. 4. Per id quoque tem-

pus Card. *Bembus* hanc *Vissorio* Ep. dedit, „ Ho inteso che avete in casa un giovane, il quale ha recato di Germania molta parte della istoria di *Velleio Paterculo*, che infino a qui non si aveva. Il che, se è vero,arei caro sapere quanta parte di detta istoria è quella, che colui ha recata, e se fate pensiero di farla dar fuori, & vi prego a darmene un poco di contezza. Io sono tutto tutto vostro, come merita la vostra molta virtù, & singolare dottrina. Salutatemi il *Varchi*, & state sano. Alli V. di Febr. MDXLVI. di Roma, P. Card. *Bembo*.

(5) Eos publice praelegit Annis MDXL. e MDXLI. V. c. Ep. ad *Varchi*.

(6) V. Praef. ad Lectorem.

cumferebantur, confecta fuisset, invenit illam plerumque concordem cum optimo Codice, de quo supra meminimus. Praeterea multis in locis, ubi de lectionis varietate, ac de sententiarum obscuritate ambigebatur, iudicio optimi ac doctissimi viri *Franc. Medicei* utebatur, qui operis huiusce formam inpolitam adhuc & rudem viderat, quidque sibi de tota re, plurimisque ipsius partibus videretur, cum eo amicissime contulit (1). Prodiit itaque *Aristotelis* liber de arte dicendi, Graece, & Latine cum amplissimis *Victorii* commentariis A. CIO. IO. XLVIII. (2) *Cosmo Mediceo* inscriptus, quem Praefuli opulentissimo praetulit, qui ut sibi operis huiusce nuncupationem aucuparetur, duo aureorum nummum millia *Victorio* obtulerat (3).

XXVIII. Inter haec venit ad eius manus *Euripidis* *Electra*, quae diu situ carieque obsita latuerat. Quare ei visum est illam ab interitu vindicare, & ad *Nicolaum Ardinghellum* mittere, ut si ita censeret,

ret,

(1) Id testatur in Praef. ad *Leonor. M. Ant. Antimachus* vir bonis ornatus literis, quum *Victorii* explanationes in hos *Arist.* libros vidisset, Epigramma graecum in Auctoris laudem conscripsit, quod a *Franc. Davanzano* adcepit *Victor.* Epp. ad *Victor.* T. I. p. 61. V. etiam Ep. *Io. Bapt. Giraldii* ibid. p. 85.

(2) Editionem hanc A. MDLXXIX. recudit *Victor.* Magno Etruriae Duci *Francisco* nuncupatam. His aliisque *Aristoteli* pene corrupto beneficiis conlatis, maximum interpretis nomen adsequutus est. V. *Ant. Teisserum* *Elog. des Hommes sçavants* T. I. *Bocchi* l. c. inter *M. Ant. Flaminii* Carmina, carmen in operis

huiusce laudem legitur.

(3) *Franc. Victor.* l. c. „Della roba non ne appeti mai, anzi recusò qualche volta de' donativi: apparso questo manifestamente, quando egli scrisse sopra la Rettorica, perchè un ricchissimo Prelato, che era in Firenze, & vedeva quanto questa fatica era desiderata, perchè poco si leggeva questo libro, & i duoi primi erano reputati difficilissimi, & il terzo inintelligibile, & perocchè ciaschuno lo vedrebbe, habebbe voluto, cho *Piero*, gliela indirizzassi, & ne fece tanta diligentia, che gli offerse dumila scudi di donativo, ma per questo non fu rimutato.

ser, aliis legendam, ac formis quoque excudendam daret. E tenebris autem hanc tragoediam primum eruerunt eruditi adolescentes cives nostri *Barptolemaeus Barbadorus*, ac *Hieronymus Meius*, e vetustissimo Codice inter medias eius Poetae fabulas interiectam, quum vetera exemplaria, ut iam editas multis erroribus confectas cum illis conferrent, undique conquirerent, ac sedulo pertractarent ⁽¹⁾. Ceterum Romae excusa fuit, *Nicolao Ardingbellio* nuncupata, literis datis Kal. Maii A. CIO. IO. XLV. Non defuere tamen, qui crederent, fabulam hanc fuisse a *Victorio* ex ingenio confictam; at multis adlatis rationibus, ac veterum testimoniis, quam ii vehementer aberrarent, omnibus palam fecit ⁽²⁾.

XXIX. Interim vero animadvertens, suos Graecarum Literarum studiosos laborem omnem ac molestiam libenter ferre; tantumque iam profecisse, cognitis oratoribus, ac poetis, ut gravioribus rebus percipiendis ea linguæ scriptis idonei viderentur, suum esse putavit, illos ad eas literas veluti manu deducere, quibus non linguam tantum expolire, sed cor etiam pectusque excolere, atque omni virtute cumulare possent. Huic rei perficiundae *Aristotelis* libros de Vita & moribus, elegantissime scriptos, aptos esse indicavit ⁽³⁾. Quumque *Aristotelis* excusi
li-

(1) Id eruitur ex Ep. a *Victorio* huic editioni praemissa Epp. Lib. I. p. 19. V. *Fabricium* Bibl. Graec. Lib. H. C. XVIII. A&A Eruditör. Lipsiae A. MDCCCL. p. 503.

(2) Vid. *Nicandri* Ep. T. I. Epp. ad *Victor.* p. 38. eiusdemque responsum Epp. Lib. I. p. 19.

(3) In MSS. Cod. *Mugliab.* Cl. XXIX. Cod. 98. inscripto „Re-

pertorio di cose attinenti al Magistrato Supremo di *Gio. Tozzetti* p. 118. „ haec habentur „ Elezione di *Piero di Iacopo Vettori* nel' di 10. Aprile MDCXLVIII. a leggere per anni tre due lezioni; l'Etica di *Aristotele* nella lingua greca, & un Poeta, o Oratore a suo beneplacito con salario di ducati 3000. l'anno. V. Epp. Lib. I. p. 28.

libri mendosissimi essent, noluit eos uno tempore tot tantisque molestiis consistari. Quare quae potuit vulnera sanavit, curavitque, ut sublatis maculis, A. CIO. IO. XLVII. nitidiores inprimerentur: non pauca enim verba, ac totas sententias restituit: nonnulla etiam, quae quum scholia, & declarationes quondam fuissent, inopportuna in verborum seriem inreperant, e non sua sede exturbavit (1).

XXX. Haec dum a *Victorio* magna cura, ac diligentia aguntur, *Cosmus Medicus*, de ornanda instruendaque Vrbe, item de tuendo, ampliandoque imperio sollicitus, *Bernardo Tasso* Architecto usus (2), Porticum transverso columnarum ordine undique permeabilem, adversus omnem caeli contumeliam negotiantibus in foro extruxit. Quare ne tanti beneficii memoriam ulla oblitteraret vetustas, *Victorio* ut inscriptionem ibi conlocandam exararet, mandatum est (3). Praeterea idem munificentissimus Princeps Laurentianam Bibliothecam a *Clemente VII.* Pont. Max. inceptam iam fere abolverat (4). Hinc nondum editos Codices, nitidissimis formis studiosis hominibus sollicitus impertiri, *Lurent. Torrentinum* e Germania Florentiam evocavit, ut typographicam officinam constitueret; ac *Victorio* postmodum auctor fuit, ut veteres Graecos, ac Latinos scriptores ope huius pretiosissimae suppellectilis in publicum deferret. *Victorius*, ut tam honestae Principis sui voluntati obsequeretur, qua-

(1) V. Ep. cit.

(2) *Bocchi* in libro, cui titulus „*Bellezze di Firenze ec.*

(3) Vt Principis sui voluntati faceret satis, decem diversas Inscriptiones exaravit, quae in *authographa Victorii Ep. ad Cosmum Me-*

dicum leguntur in Cod. Chartae. *Magliab.* Cl. XXV. n. 112.

(4) Celeberrimae huiusce Bibliothecae historia a nobis vernaculo sermone conscripta vertente hoc anno, ut spero, in lucem prodibit.

quatuor interim *Porphyrii* libros de non caedendis, devorandisque animantibus edidit, alterumque itidem ipsius libellum adiecit, quo quaestiones nonnullae subtiles gravesque de divinis rebus ex *Platonis* decretis continentur, necnon declarationes *Michaelis Ephesi* in quatuor libros de partibus animalium (1).

XXXI. Supra millesimum agebatur A. DXXXXIX. quum *Io. Mar. Cardinalis* a Monte *S. Sevini* renunciatus est Pont. Max. sibi *Iulii III.* nomine adscito. Incredibile dictu est, qua laetitia *Victorius* pro vetere suo erga illum amore & observantia adfectus fuerit, quare literas Pontifici dare, quibus de adepta suprema dignitate gratularetur, non praetermisit (2). Exinde vero, quum moris esset nostrae Civitatis statim Pontifice maximo declarato, ad eum Legatos mittere, qui doceant, se fore in eius potestate, & rata habere iudicia ac suffragia summorum Antistitum in aliquo ex ipsorum ordine, Sacris Christianis praeficiendo, *Cosmus Medicus*, *Victorium* in eorum numero esse voluit (3), illique potissimum, ut apud Pontificem verba faceret, ac de rebus gravissimis ageret, demandavit (4). Multas inter, quas habuit conciones,

ex-

(1) Vid. Epp. Lib. II. 31. seqq.

(2) Ep. Lib. II. p. 34. Eam quoque refert *Oldoinus* in additionibus ad *Ciacconium* T. III. p. 750. Haec inter maximo dolore adfectus est *Victor.* ex interitu *M. Ant. Flaminii*, qui incidit in XII. Kal. Mart. A. MDL. dum annum aetatis ageret LII. Quare sibi temperare non potuit, quin amicissimi viri casum cum *Reginaldo* Card. Polo desideret. Vid. *Flav. Vitam*, & *Victor.* Ep. ibi editam editionis Patavinae supra memoratae.

(3) *Ammirat.* Histor. Florentin. ad hunc annum, Epp. ad *Vit.* T. I. p. 75. 79.

(4) *Cosmus Medicus*, *Iulii III.* fratri *Baldino* oppidum Etruriae S. Sabini marchionis titulo liberallyter donavit. Cui rei perficiundae multum operae *Victorius* contulit, ut ex his *Franc. Victorii* verbis patet, „Fu egli molto ben veduto da tutta la corte, ed il Papa stesso, il quale desiderava, che il Duca dessi a' suoi nipoti la Signoria del Mon-

extat oratio luculenta & insignis, gratusque adeo Pontifici ea de causa, Pontificiaeque familiae fuit, ut aureo torque donari, tituloque Equitis, & Comitibus insigniri meruerit (1).

XXXII. Praestat haec ipsas *Julii* Pont. Epistolas proferre, quae sunt huiusmodi,,

Julius PP. III.

Dilecte fili salutem, & Apostolicam ben. Quum tu nuper a dilecto filio nobili viro *Cosmo Medices* Reipublicae Florentinae Duce unus ex sex Oratoribus per eum electis ad Nos salutandos ac venerandos, obedientiaeque officium nobis, & Sedi Apostolicae de more praestandum missus, cum laude, & dignitate id munus cum ceteris tuis collegis executus fueris, luculentamque, ac tua doctrina, & fama dignam orationem coram nobis in Senatu nostro habueris: ex quo iudicium dicti Ducis in te eligendo, tuamque virtutem in electione ei satisfaciendo, valde probavimus, volentes aliquo inditio nostram tibi benevolentiam etiam causa dicti Ducis, quem omni amore prosequimur, exhibere, licet ex tuo genere splendeas, & virtute propria fulgeas, ut tamen tuis ornamentis etiam nostra accedant, huiusque tuae ad Nos legationis, & nostrae in te dilectionis gratam memoriam conserves, te, quoad vixeris, Sacri Palatii nostri, & Aulae Lateranensis Comitum, Aurataeque Militiae Equitem cum omnibus alio-

Monte a S Savino sua patria, come poi seguì, ordinò a *M. Federico Donati* suo medico, e intimo confidente, che sotto pretesto di andare a visitar *Pietro* la sera stessa, che e giunsono in Roma, come letterato amico suo, gli dicessi nel progresso del ragionare, che non

passava senza ammirazione, che il Duca non havebbe presa subito questa risoluzione, e *Piero* solo ne dette conto a Firenze, e trattò il negozio. Vid. etiam *Fortunium Cronica Monsavinense* Firenze per il *Sermasetelli* 1583. 4. Cap. XXI,

(1) *Evanc. Victor.* l. c.

horum Palatii, & Aulae huiusmodi Comitum, & eiusdem Militiae Equitum privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, praerogativis, honoribus, antelationibus, favoribus, gratiis, indultis, ac facultatibus, etiam Doctores in quacumque licita facultate, praevio examine, & trium Doctorum assistentium votis iuratis, ac Notarios publicos, Tabelliones, & Iudices, recepto prius ab eis solito fidelitatis iuramento, creandi, ac quosvis illegitimos, defectum Natalium undecumque, & quomodocumque proveniente patientes, absque tamen praeiudicio venientium ab intestato, legitimandi, ita ut ad omnes dignitates, gradus, ordines, & officia publica & privata, perinde ac si de legitimo matrimonio nati essent, admitti possint auctoritate Apostolica tenore praesentium facimus, constitui- mus, & deputamus, Tibique aureum Torquem in signum Equestris Militiae, ac dignitatis donamus, & tam illo, quam calcaribus auratis, enseque, & cingulo militari, ceterisque equestris militiae insignibus uti posse concedimus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, legibus, statutis, & consuetudinibus, & iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die iiii. Maii M.D.L. Pontificatus Nostri Anno Primo (1)

Bl. el. Fulgin-

XXXIII. Multa autem habuit *Victorius*, quae ad hominum animos conciliandos plurimum valere consueverunt; nam praeter ingenii vim, & in forma sum-

Tom. I.

f

ma

(1) *Extra.* Dilecto Filio Petro lae Lateranensis Comiti, & Auratae Militiae Equiti. Exstat in Bibl. Vi-

ma quaedam oris species ac dignitas inerat, & in statura decor; mira quoque in moribus suavitas, lenitasque amabilis, dulcisque cum sermo, tum tota vitae, cultusque consuetudo mitis, ac clemens. Plenus itaque decoris, & laudis, paullo post adventante autumno Florentiam revertitur (1). At Romani aeris insalubritate, molesta gravedine conreptus, in Decimano suo per dies aliquot subsistit, ut valetudini suae sub clementissimo caelo consuleret (2). Exinde vero ubi Florentiam advenit, mense Septembri, *Clementis* Alexandrini libros a se purgatos omnium primus e Codicibus Laurentianae Bibliothecae ad vitam quodammodo revocavit, a *Marcello Cervinio* doctissimo Cardinale, cui opus obtulit, ad id potissimum incitatus (3): ipse enim amplissimus Cardinalis, una cum *Guilielmo Sixeto* (4) sedulam curam impenderat, ut idem auctor integrior nitidiorque in manus eruditorum veniret, nactusque prae reliquis e Bibliotheca *Rodulphi Pii* Carpenfis vetustissimum exemplar Praecepti, ac Paedagogi, scriptori pereunti, ac pene iam tenebris obruto lumen adtulit (5).

XXXIV. Cle-

(1) Redeunti *Victorio* Senis obviam processit *Sallustius Piccolominus*: V. Epp. Lib. II. p. 38.

(2) V. *Vit.* Ep. ad *Sallustium Piccolomin.* Dat. ex decim. Eid. Sept. Lib. II. Epp. p. 40.

(3) Magnificae huius editionis exemplar in pergamento excusum existat in Bibl. *Magliab.* Vid. Ep. ad *Marc. Cervinum* operi praemissam. Epp. Lib. II. p. 38.

(4) Variar. Lection. Lib. XIV. Cap. XVIII.

(5) L. c. Praedit primum *Cle-*

mens Alexandrinus Flor. typis *Laur. Torrentini* hoc anno, de quo ita loquitur Epp. ad Germanos. Lib. I. p. 13. Omnem enim olim machinam adhibui *Torrentino*, ut inellerem hominem ad *Clementem Alexandrinum* formis excudendum: quod vix ille, spissique fecit, saepe opere intermisso, ut non semel desperarim, me unquam finem eius rei visurum. Quam autem postea aliquando suadere ipsi coepissem, ut aliis Graecis Scriptoribus inprimendis in-cumberet, numquam quod studui

XXXIV. *Clementem Alexandrinum* subsequuta sunt *Xenophontis* Atheniensis ἀπομνημονεύματα, quod ipsi ad auditores suos ab omni labe vitioque purgandos ob sententiarum gravitatem apta maxime videbantur; exprimitur enim in eo libello imago vitae *Socratis*, vel potius sanctissimae morum disciplinae perfectissimum exemplar proponitur (1). Praeterea *Platonis* aliquid Epularum ipsis adposuit; utque verborum elegantiam, numerosque scriptoris doctissimi degustarent, sumit & multis sermonem habitum a *Socrate* de amicitia, quem omnibus ad vitam honeste, iucundeque traducendam adcommodatum arbitrabatur (2).

XXXV. Paulo post *Aristotelis* libros de optimo statu Civitatis ab innumeris pene sordibus expurgavit, eosque ad *Io. Casam* Beneventanum Archiepiscopum donavit, quem voluit tamquam arbitrum, atque existimatorem facere iudicii, sedulitatisque suae (3). Perturbato Christianae Reip. statu *Alexander Farnesius* amplissimus Cardinalis Florentiam venit (4), ut toto animo studiis bonarum artium incumberet: & multos quamvis secum haberet eruditos, & eloquentes viros, *Victorium* tamen in subsidium vocavit, quo cum optimos graecae, ac latinae linguae auctores legeret, ac volutaret (5). Tam honestae Cardinalis voluntati inservire satagens, lectionemque gravissimorum scriptorum adjuvare, *Demetrii*

f 2

Pha-

efficere potui. Recusus fuit Heidelbergae typis *Hieronymi Commelini* A. 1592. in fol. curante *Friderico Sylburgio*, qui doctissimorum hominum, inprimisque *Victorii* adnotationes addidit. *Victorius* enim *Clementem* a se editum, notisque marginalibus illustratum, quem pro nova huius scriptoris editione, quam moliebatur, paraverat, iuventissime postmo-

dum *Sylburgio* muneri dedit, ut ipsemet testatur in Ep. nuncupatoria. in Praefat & fusius oper. pag. 353.

(1) Epp. Lib. II. p. 41.

(2) Ibid.

(3) Ep. ad *Casam* data est Eid. Quina. MDLII.

(4) V. *Io. Bapt. Hadrianum* Hist. Bor. Flor. Lib. VIII.

(5) Epp. ad *Victor.* T. I. p. 361

Phaleri Commentarium, quo accurate elocutionis partes, simulque vitia eiusdem, ut facile caveri possint, traduntur, eodem *Alexandro Farnesio* auspice, ad eundem veterum Codicum in vulgus dedit Florentiae A. CIO. IO. LH. (1).

XXXVI. Liceat mihi hoc loco in medium proponere, quae pro evulgatione Florentinorum Pandectarum *Victorius* gessit. Extat in Gazophylacio Magni Etruriae Ducis vetustissimum illud Pandectarum exemplar quadratis scriptum literis, quod esse illius Codicis, quem *Iustinianus* in Italiam miserat Archetypon, eruditi olim, atque in his *Christoph. Landinus*, ac *Mars. Ficinus* suspicabantur. Illud Pisis adservabatur, quum, ut ferunt, Amalphi prius omnem supra memoriam fuisset. Einde adceptum Pisani magnum foris nomen, marique imperium obtinentes, quod *Innocentium II.* Pont. Max. & *Lotharium* Caesarem II. instructa classe adversus *Normannum Rogerium* adiuvisent, egregiae navatae operae monumentum retulerunt. At Florentini per *Ginum Caponium*, A. S. MCCCCVI. Pisis in potestatem Populi Florentini redactis, illud in perenne relatae victoriae monumentum Florentiam translulare. Postera autem aetate *Laelius Taurellius* animadvertens, *Cosmum* relictas a Maioribus suis literarias opes nolle in tenebris iacere, ut Principi suo, non solum opera forensi, sed etiam bonis in literis excitandis indulgeret, alta mente concepit, ut egregius, ac venerandus liber in lucem emitteretur. Quare *Laelii*, & *Francisci Taurellii* filii cura, atque
iti-

(1) Ita *Victor.* in Ep. nuncupatoria dat. Flor. Eid. Aprilis MDLII. quae consulenda Epp. Lib. II. pag. 65. Constat Auctorem hunc ante an-

num MDXLVH. *Vit.* edidisse, ut auditorum suorum commodis inserviret, quum magna esset penuria *Al-
dini* exemplaris Epp. Lib. I. p. 23.

Idem *Petri Victorii* industria ⁽¹⁾ qui graece potissimum tradita, quae frequentissima sunt, recensabat, opus X. Annorum, Florentiae typis *Laurentii Torrentini* quam emendatissime prodiit ⁽²⁾.

XXXVII. Nova quoque laudis adcessio facta est *Victorio*, editis XXV. libris variarum Lectionum, quos e reconditis Graecorum literis, tamquam ex uberri-
mo omnium scientiarum fonte depromsit ⁽³⁾. Quum enim quosque latinae linguae scriptores diligenter e-
volueret, & in legendo plura animadverteret, quae aut expressa de Graecis scriptoribus videbantur, aut eorum doctrina poterant adiuvari, alia quae non satis fuerant ab interpretibus declarata, aut librario-
rum oscitantia corrupta, ne aliquando perirent, ser-
vato ordine, quod in notando olim sequutus fue-
rat, in unum conegessit, & auspice *Alexandro Farneso* amplissimo Cardinale, in turbam dedit ⁽⁴⁾. Ex nonnullis
Ro.

(1) *Io. Nicotius* in Ep. ined. Dat. Nemausi IV. Eid. Apr. 1551. „ Id vero est te curaturum ad me Pandectas, quas tum *Torrentino* dare cogitabas „.

(2) Vid. Ep. *Franc. Taurilli* Splendidissimae huic editioni praemissam, & Ep. ipsiusmet *Victorii*, ad posteriores XIII. libros variar. Lection. Praeterea in castigatione in *Colum. de Re Rustic.* p. 70. adfirmat, se diu Florentinas Pandectas easque editas pertractasse „ Non exemplar ipsum semper consului, sed habui excusos formis libros, quos cum antiquis illis *Ang. Politiani* studiose contulerat, eosque quantum mihi commodum fuit pertractavi. Illi enim quoque publici sunt „ Ceterum rarissima haec editio cum

notis MSS. *Ang. Politiani* exstabat *Victorii* aetate in Bibliotheca Laurentiana, ex qua superiorum Custodum incuria ablata est, mea autem diligentia reperta, ut spero, Caesareae Bibliothecae restituetur. Hanc iacturam vehementer indoluit *Bretman. Histor. Pandect. Lib. IV. Cap. I. p. 327. Menckin.* in *Vita Politiani* p. 308.

(3) Epp. ad *Victor.* Tom. I. p. 92. *Io. Bapt. Arcucius* Ep. Dat. Neap. III. Non. Martii 1559. Menda aliquot, quae in hoc opere inreperant, amice cum *Victorio* communicavit Epp. ad *Vict.* l. c. p. 119.

(4) Ep. dat. VII. Kal. Sept. MDLIII. Einde vero A. MDLXVIII. Alios XIII. libros Var. lect. edidit, quos *Ferdinando Mediceo* consecravit,
Epp.

Romanis legibus heic restitutis, adparet, *Victorium*, unum fuisse ex iis, qui criticae Iurisprudentiae vel fundamenta iecerunt, vel ad hanc nobilissimam facultatem adsequendam, facem iis, qui subsequuti sunt, praetulerunt. Qua quidem in re, vel focii, vel *Victorii* aemulatores fuere *Ant. Augustinus* ⁽¹⁾, & *Iac. Cuiacius* ⁽²⁾, quorum primus Florentiam venit, ut pretiosissimos Legum Codices Laurentianae praesertim Bibliothecae excuteret, alter vero eius libros, ut antiquas emendaret leges, studiosissime consulebat.

XXXVIII. Per id quoque tempus habuit in animo diligentia, ac studio suo tollere menda, quae in politissimis *Cornelii Celsi* scriptis visuntur, & in eo uti auxilio, atque auctoritate vetustissimi illius Codicis, qui in Bibliothecae *Mediceae* sacrario adservatur. At quum audisset *Sigisfellium* quemdam Bononiensem, doctum & adcuratum virum in eo plurimum elaborasse, adfirmaretque se brevi vigilias illas suas editurum, ne laudi, atque honori ipsius videretur invidere, abiecit omnem illam suam cogitationem, & quidquid potuit operis ad eam rem perficiendam, illi ultro praeiuit ⁽³⁾.

XXXIX. Men-

Ep. d. XIV. Kal. Ian. MDLXVIII. & de his fusc loquitur in Ep. ad *Ioachim. Camerac.* Epp. ad Germ. Lib. II. p. 81. & in Ep. ad *Casit.* ibid. p. 83. Denique omnes Variar. Lection. libros in unum volumen rediit, protulitque typis *IanBaron.* A. MDLXXXII. fol. Opus hoc ad libros usque L. producere animo voluit, ut adparet ex Ep. ad *Didacum Covasfruviam* Ep. Lib. VIII. p. 173. *Franc. Victor.* l. c. „ Aveva animo di condursi fino a cinquanta, & aveva preparato nella mente bellissimi luoghi, ma impiegato in

studi più gravi, non gli è venuto fatto di metterlo ad effetto.

(1) V. Epp. Lib. V. p. 112. Lib. VI. p. 145.

(2) Variar. Lection. Lib. I. Cap. XV. Observat. *Cuiacii*, & alibi. Praeterea maxima *Victorium* inter ac praestantissimos illius aevi legum interpretes consuetudo intercedebat, inter quos honoris gratia recensendi sunt *Ant. Augustinus*, *Laelius*, & *Franc. Taurilli*, & *Didacus Covasfruvias*.

(3) Vid. Ep. ad Germ. Lib. II. p. 78. Ep. ad *Georg. Fabricium* dat. Flor. Eid. Ian. 1568.

XXXIX. Mense Octobris A. CIO. IO. LIII. in Senatorum numerum *Victorius* admissus est. Erant it quadraginta octo, apud quos numeratis suffragiis componendae Civitatis, declarandique Principis summa erat potestas, ut imago quaedam deploratae libertatis superesset (1).

XL. Florebat Romae temporibus illis *Marcellus Cervinius* amplissimus Cardinalis, is, qui postquam *Julius III.* e vivis excessit, Pontifex Maximus factus est D. V. Eid. Apriis. Tanto imperio, ac potestate ebrenta, ut initium rerum, actionumque suarum ab illustri aliqua laude duceret, faciendum sibi esse existimavit, ut quibus in terris homines essent doctrinae laude praestantes, illos ultero ad dignitates eveheret. Quare *Victorium* inprimis, quo cum familiarissime vixerat, ad se statim venire iussit. Multas enim viri optimi, magnasque animi dotes maximi fecerat, tum vero apertum simplexque hominis ingenium, suae ipsius voluntati, atque naturae consimile, ac par, plurimum semper adamaverat. His prospere cedentibus, *Victorius* tanta est voluptate perfusus, ut difficillimi temporis acerbicatem ingenti consolatione leniret. Itaque venia a Magno Duce impetrata, ubi Romam advenit (2), dici vix potest, quibus effu-

(1) Videnda est Ep. quam hac occasione *Victorius* ad *Jacobum Guidum* Magni Ducis a Secretis exaravit die XXIX. Octobr. MDLIII. Prof. Fior. Part. IV. Vol. I. n. 13. Franc. *Victor.* l. c. Una extat inter Epp. a nobis praetermissas *Leur. Muzeri* ad P. *Victor.* dat. Pisa V. Kal. Ian. 1553. qua ei de adepta Senatoria dignitate gratulatur. Inc. „Mihime mirum tibi debet videri, or-

natiss. *Victori*, quod nondum tibi gratulatus fuerim amplissimam illam totius Civitatis nostrae dignitatem, qua tu pro tuis maximis, ingenisque animi dotibus cum summa omnium bonorum laetitia, Opt. Principis nostri liberalitate, auctus, atque honestatus fuisti &c.

(2) Franc. *Victor.* l. c. „De liberò di andare a Roma, & se questo con buona gratia del Duca, la qua-

fusissimi animi significationibus a doctissimo Pontifice exceptus fuerit.

XLI. Iamque, inclinatione temporum fortunaeque perterritus, Romae consistere moliebatur *Victorius* honorificentissimo muneri Praefectus Pontificiarum literarum, quas Brevia vocant ⁽¹⁾. Durum autem est, & arduum admodum in terra gravi, & aspera servitute oppressa quempiam exoriri, qui animum erigat ad honesta studia, ac toto pectore virtutem sequatur, ac colat ⁽²⁾. Ut autem res altius repetatur, Senensis Populus ad *Henricum* Gallorum Regem defecerat, urbe & arce pulsus Hispanorum praesidiis, quod a *Didaco Hurtado Mendoco* in ea Civitate Imperatoris procuratore, arx aedificari caepta fuisset, ut facilius Senenses in officio, & *Caroli V.* obsequio continerentur. Audita Senarum defectione Neapolitanus Prorex *Petrus de Toletis*, iussu Caesaris A. MDLIII. quum summa iam hyems instaret, in Etruriam XX. millia peditum miserat, quo ipse etiam Neapoli solvens, adnavigavit. Post varia Gallos inter & Caesarianos certamina, quum omnia direptionibus, incendiis & caedibus per Etruriam delegerentur, *Iulius III.* Pont. Max. Viterbium adcessit, ut ex bel-

quale apparso manifestamente, perche essendo egli de' Capitani di Parte, il Duca per suo moto, volse, che *Iacopo* suo figliuolo gli serbassi l'ufficio, & perche il viaggio per terra era pericoloso, volse che andassi con *D. Giovanni Mandric*, che era Imbasciatore dell' Imperatore, & andava per mare.

(1) L. c. Furono cosa maravigliosa i segnalati favori, che gli fece, volendolo a ragionar seco, non ostante il cumulo de' negotii, & ammettendolo alle più segrete parti delle

sue stanze, intanto che molti cominciavano a cercarlo, come intercessore. Il Papa trattava di volerli dare la Segreteria de' Brevi. Vid. huius Pont. Vitam a *Polidorio* conscriptam, in qua pluries de *Victorio* mentio incidit Romae MDCC. XLV. 4. Item *Vit.* Ep. ad Card. *Rob. Nobilium* Epp. Lib. III. p. 55. ad *Ioannem Casam* ibid. p. 56. ad *Guilielm. Sirletum* ibid. Lib. VI. p. 138. Lib. IX. p. 222.

(2) Epp. ad German. Lib. I. Ep. II.

bellantium nutu urbem sequestram adeiperet, finemque discordiis inponeret. Caesariani, mortuo Prorege, rerum omnium, pecuniaeque praesertim egentissimi, Montis Illicini obsidionem solvunt; Cardinalis Ferrariensis, qui Senarum imperio praeerat, aliquot initis conditionibus, excessit, & *Iulius Pont.* re infecta, Romam revertitur. *Cosmus Medicus* opportunissimam hanc nactus occasionem, Senis ultimam adtulit servitutem; nam quod Ilva suae ditionis insula a Galliae Rege peteretur, *Carolus* Imp. Gallis infensum, ad instaurandum Senarum bellum, se laboris socium pollicitus, sollicitare non destitit. Bellum itaque non sine literarum iactura, ineunte anno CIO. IO. LIII. Senensibus intulit, qui tandem fame coacti, Kal. Maii A. CIO. IO. LIV. in Caesaris, & einde in eiusdem *Cosmi* potestatem redacti sunt.

XLII. Sed, ut unde discessimus revertamur, *Marcellus II.* Prid. Kal. Maias, quae rerum humanarum vicissitudo est, apoplexi conreptus, paulatim omnes sensus amisit, ac sequenti nocte diem obiit suum (1). Haec autem gravis plaga ut *Victorium* confecit, ita animos bonorum omnium maxime perturbavit. Quare amicis suis valere iussis, Roma decessit non sine lacrymis, & pluribus diebus in agro Piceno peragrando consumptis (2), licet potentissimi Reges (3) ipsique Bononienfes eum ad se quisque magnis propositis prae-

Tom. I.

g

miis

(1) V. Epp. ad *Victor.* T. I. p. 105. a 108.

(2) Pisauri occurrit *Io. Casae*, qui Pontificis literis Romam evocabatur. Vid. Praefat. *Victorii* ad *Casae* Latina Monim. *Io. Bernard.* *Guilandius* in Ep. a nobis omiffa dat. Prid. Kal. Quintil. 1556. ex

Valle Umbrosa haec habet „ Quae dies aliquot, quum Forosempronio superiore anno pertransisti, &c.

(3) Ex *Victor.* Ep. ad *Io. Bapt. Giraldum* Dat. Floz. VI. Kal. Quintil. 1564. T. I. p. 101. eruitur a Sabaudiae Duce ad Montis Regalis Academiam evocatum fuisse „ Tu vero laeto
an

miis adliceret, maluit ad Patriam sibi carissimam demigrare (1). Ibi agrorum culturae rursus animum adplicuit, quum praecipue *Guilielmus Sirletus* ei suas aliquot in veteres Geoponicos animadversiones misisset, quos non secus ac de latinis fecerat, castigare *Victorius* sedulo cogitaret (2).

XLIII. Per haec tempora Florentiam advenavit *Enricus Stephanus*, *Ruberti* filius Parisiensis typographus, probus adolescens, ac omni politiori literatura supra aetatem instructus. Divertit ille in *Victorii* domum, gravissimo testimonio *Bernardini Maphaei* Cardinalis ornatus, qui pro ea, qua bonarum artium studiosos benevolentia complectebatur, ipsum *Victorio* mirifice commendaverat (3). Tum ei *Stephanus* suave, lepidumque *Anacreontis* Carmen, a se in antiqui libri tegmine forte inventum, quod haec proferimus, dedit muneri.

Λέγουσιν αἱ γυναῖκες
 Ανακρέων γέρων εἶ:
 Λαβὼν ἔσοπτρον, ἄθρει
 Κόμας μὲν οὐκέτ' ἔσας:
 Ψιλὸν δέ σου πρόσωπον.
 Ἐγὼ δ' ἔτι κόμας μὲν,
 Εἴτ' εἰσὶν, εἴτ' ἀπῆλθον,
 Οὐκ οἶδα: τοῦτο δ' οἶδα,
 Ὡς τῷ γέροντι μᾶλλον
 Πρέπει τὰ τερπνὰ παίζειν,
 Ὅσω πέλας τὰ μοίρης.

XLIV. Con-

sumo hic vive, & magnis istius regionis commodis libeas fructu: ego certe tibi adfirmo, ac vere sincereque praedico, nisi aetas mea iam gravis impediret, ac si id per Principem nostrum facere mihi liceret, me libenter ad istum concessum, gregemque doctissimorum virorum, ad

quem etiam invitatus sum, concurrere fuisse.

(1) *Franc. Victor*, l. c. *Salvian.* & *Bruckerus* II, cc.

(2) *V. Victor*. Ep. ad *Sirletum* dat. VI. Martii MDLVI. Prof. Fior. Part. IV, Vol. IV, L. VII.

(3) Var. Lect. Lib. XX. Cap. XVII.

XLIV. Contra ea *Victorius* humanissimo hospitii donavit *Aeschyli* Atheniensis tragoedias a se purgatas. Erant enim ad ea tempora corruptae undique ac debiles, quin & plurimae iam perierant, & nonnullae, quae erant reliquae, foedissimis mendis scatebant. Ex iis itaque turpes maculas eluit, & omnium primus integram *Agamemnonem* repperit, cuius fabulae prima tantum pars, arque ea quidem pusilla circumferebatur (1). Nee quidquam omisit, quod ad eius restitutionem faceret. Vbi enim adceperat, Romae in Bibliotheca *Alexandri Farnesii* summi Cardinalis *Aeschyli* inveniri volumen, in quo haec fabula legeretur, eam a se descriptam, a *Guilielmo Sirleto*, postmodum amplissimo Cardinale, conferendam censuit. Quod vero in hoc munere obeundo comes *Victorio* fuit eruditus ac strenuus iuvenis *Barptolemaeus Barbadorus* (2), ita & ipsum participem laudis, quam ex hac diligentia consequeretur, habere voluit.

XLV. Quantum olim studium, fidemque in *Tullii* Epistolis ad familiares emendandis adhibuerit, iam supra meminimus. Commodum autem illi fuit, post tot annorum spatium eidem operi incumbere. Exstae in *Medicea* ad *D. Laurentii* Bibliotheca antiquissimus harum Epistolarum liber, cuius iampridem auctoritate usus fuerat. Ad eum inprimis rediit, ac veteri scribendi ratione servata, praestantissimum exemplar A. MDLVIII. nitidissimis formis expressit (3). Est autem paene verustatis illius, cuiusmodi pauca reperiuntur

g 2

pri-

(1) Haec *Victor.* testatur in Ep. huic editioni praemissa, quae prodit ex officina *Henrici Stephani* MDLVII. 4. Vid. Ep. ad *Ioachimam Camerartum* Lib. I. Epp. ad Germanos Ep. I. in qua fatetur *Leone*

Torrentinum hoc *Victorii* opus extu- dere renuisse.

(2) *Comment. ad Poetic. Arist.* Lib. I. p. 161.

(3) *Epp. Lib. III. p. 69.*

priscorum hominum monumenta, non tantum e charta, fragillique hac materia, verum & e lapidibus caementisque constructa. Quid enim tanta temporis longinquitas non conficit, atque consumit?

XLVI. Iacebat praeclarum *Aristotelis* opus de arte Poetarum, nec alios adhuc sui amatores nactus fuerat, praeter *Georgium Vallam*, *Alexandrum Paccium*, *Franc. Robortellum*, & *Vincentium Madium*, qui illud vel latine verterant, vel cum antiquis libris contulerant, vel singulas ipsius sententias studiose perpendebant. Hinc *Victorius* incredibili ductus studio, optimum scriptorem adiuvandi, quum olim diligenter libros eius de arte dicendi legeret, atque illustraret, eodem tempore huius libelli obscuritate perspecta, non alienum duxit, ipsi quoque aliquid lucis adferre. Quod quidem opus, uberrimis commentariis locupletatum, *Cosmo Mediceo* auspice, A. MDLX. publica luce donavit (1).

XLVII. Kal. Quintil. A. CIO. IO. LXI. summo opere est delectatus vario & eleganti Poemate, a *Petro Angelio Bargaeo* de venatione conscripto (2), quod vix formis excusum ad *Victorium* sibi amicissimum miserat, ut acre eius iudicium, antequam illud in turbam daret, experiretur (3). Praeterea quum *Pius IV.* Pont. Max. post instauratos Christianorum mores, animum ad urbis ornamenta convertisset, officinam constituere libris Sanctorum Patrum adcurate, & integre in-

(1) Fol. typis *Iunstarum*, a quibus iterum A. MDLXXIV. recusum fuit V. Epp. ad Germ. L. IV. Ep. 10.

(2) *Victorii* potissimum officiis apud Etruriae Ducem, *Bargaeus* Professoris eloquentiae munus in Pisana Academia obtinuerat V. Epp.

ad *Victor.* T. I. p. 73.

(3) Prodiit Lugduni apud *Seb. Gryph.* Videnda est *Victorii* ad *Bargaeum* Ep. Lib. IV. p. 43. quae etiam recusa fuit ante eiusdem Poematis editionem Florent. ex typographio *Iunstarum* A. 1568. 8.

inprimendis cogitavit. Quare *Alexander Farnesius* maximus Cardinalis *Victorium* consuluit (1), ut sibi quae ad id paranda essent, amice communicaret (2). Per id quoque tempus, ut *Amulio* Cardinali viro doctissimo morem gereret, *Plutarchi* opera sedulo recognovit, ipsique dono dedit (3).

XLVIII. Haec

(1) Proferenda est Ep. quae exstat in Biblioth. *Victoriae* Romae,,

Magnif. M. Pietro.

Occorre, che N. S. vorrebbe drizzare una stampa qui in Roma, & trattandosi dell'ordine, & modo, che in ciò si averia da tenere, avrei a caro intendere il parer vostro; per il che vi piacerà darmene avviso, & scrivermi minutamente la spesa,, e desidererei parimente, che mi deste conto delle condizioni, con che il *Torrensino* entrò in tale impresa costì, & tutto mi farà caro intendere quanto più tosto, per poter tirare questa materia innanzi, la quale à molto a cuore a S. Santità. Aspetto adunque una risposta, e con tutto il cuore mi vi raccomando. Di Roma alli 22. di Febbraio 1561.

Vostro il Card. Farnese.

(2) Anno 1564. haec officina publico literarum commodo resecrata est. V. *Oldoin.* in addit. ad *Ciaccon.* T. III. p. 881.

(3) In Ep. *Silvii Antonian.* qui postmodum Card. fuit, dat. 21. Martii 1562. MS. Romae in Biblioth. *Victor.*, Monsig. Illustriss. Card. *Amulio*, il quale ama, & stima VS. grandemente, desidera quanto dir si possa

quel suo *Plutarco*, emendato da lei in tanti luoghi. Ex alia Ep. ibidem *Symonis Pasquae* Episcopi Sarz., Il Sig. Oratore del Sig. Duca vostro, mi à portato le correzioni sopra li Opuscoli di *Plutarco*, quali mi sono state tanto chare, quanto cosa potessi al presente ricevere; ne dubito VS. avergli durato grande fatica, come per la sua mi scrive, e per questo maggior obbligo ne tengo a Vostra Signoria desiderando... ne quella dubiti si abbia a comunicare a persona alcuna, giacchè io veggio questa essere vostra volontà, lo starò bene aspettando il fine di questo sacro Concilio &c. Di Trento alli 23. di Marzo 1562.

D. V. Signoria

*Quanto Fratello is
Vescovo di Sarzana.*

Adservantur in Bibl. *Victor. Plutarchi* Opuscula LXXXXII. &c. ex editione *Aldi Pii* M. R. Venetiis mense Martii M. D. IX. in fol. Graece tantum excusa cum plurimis MSS. *Victorii* adnotationibus, cuius nomen ita adscribitur,, *Petri Victorii cuius tunc filius*. Itemque *Plutarchi* Vitae illustr. Viror. Venet. in aedib. *Aldi* MDXIX. fol. cum MSS. eiusdem *Victorii* animadversionibus.

XLVIII. Haec inter gravissima quaedam controversia suborta est de summo gradu honoris, *Cosmum* inter magnum Etruriae Ducem, & *Alphonsum* item Ferrariensem Principem ⁽¹⁾; alterum socerum, alterum virum sororis *Maximiliani* Imperatoris, qui eiusmodi quaestionis Iudicem se aequissimum praeiuit. *Victorius* interim Principis sui causam tueri non destitit, collegitque scripto quodam argumenta plurima, quibus docuit, id honoris Florentinae Reip. eiusque Principi iure ac legibus non posse eripi ⁽²⁾. Quamquam multum de ea re in utramque partem disputatum esset, statutum est ante Caesaris tribunal esse causam dicendam. Quare *Ludovicus Antinorius* ⁽³⁾ ad *Maximilianum II.* Imperatorem orator ab Etruriae Duce renunciatus est, qui secum *Bellisarium Vintant* adduxit. Vtrosque, quos plurimum adamabat *Victorius*, dimisit non sine literis ad *Ip. Cratonem* Archiatrum Caesaris datis, quibus itidem Principis sui causam Viri amicissimo commendavit.

XLIX. At nihil magis incertum est rebus humanis, nihil quod tam facile dilabatur, ac fluat: dumque prosperior videretur fortuna, eo magis in nostrum periculus exitium iudit. Quod quidem Decembrio mense A. MDLXII. experta est *Medicea* Familia.

Quum

⁽¹⁾ Causa agebatur, an Duci Ferrariensis Legati. Reip. Flor. Ducis Legatos praecederent.

⁽²⁾ *Victorii* opusculum, quod exstat in Bibl. *Maglibechianae* hanc praefert titulum, „ De maxima dignitate *Cosmi Medici* Ducis Reip. Florentinorum, ac Senensis, qua demonstratur, ipsum vincere in hoc certamine honoris aemulum ipsius *Alphonsum Essensem* Ducem Ferrariensem. In fine haec leguntur, „ Ego

P. Victorius, Patricius Florentinus, & Senatorii ordinis, Atratae quoque Militiae Eques. Comes item Palatinus manu propria subscripsit, & obsignavi &c. Alii quoque Germaniae, Galliae, atque Italiae praestantissimi Iurisperiti Magni Ducis causam propugnauerunt, ut videtur est in citato Volumine Biblioth. *Maglibechianae*.

⁽³⁾ Vid. Epp. ad German. Lib. II. p. 84.

Quum enim *Ioannes* Cardinalis & *Gratias*, *Medicei* Fratres in saltibus, lustrisque Pisanis cum canibus versarentur, suborta lis est inter utrosque; animique ita exarsere, ut conserentis manibus *Gratias*, *Ioannis* coxam pugione transegerit: quo vulnere adfectus, paullo post ad Labronis portum naturae concessit, dum annum aetatis ageret XIX. Hoc casu audito, dici vix potest, qua ira exarserit *Cosmus*, pia licet uxor nil praetermiserit, quo eius animum iratum offensumque leniret. Tum forte sanctissimi dies adpropinquabant, quibus Sacerdotes memoriam recolunt acerbissimae Christi necis, qui salutem nobis suo interitu dedit: quum ideo sibi blandiretur ea de re Magni Ducis animum posse amoliri, *Gratiam* ad patris pedes veniam inploratum adduxit. At truculentus homo salutaris uxoris consilio nequaquam se inflexit, atque ut exitiali proposito deserviret, extracto breviori gladio infelicissimi iuvenis pectus transfodit, quo horrendo adpectu percussa mater, exanimis humi procubuit, & obiit.

L. *Ioanni*, & *Eleonorae Toletanae* in Laurentianâ Basilica more institutoque maiorum parentari decretum est, alteri ad VII. Kal. Dec. alteri ad IV. Kal. Ianuar. Itaque *Vittorio* inpositum est onus utrosque elegantissimis orationibus laudare, in quibus rem acerbam, ac omnibus paene seculis inauditam, atrocitatem casus, omnem aliam fortunae iniquitatem superantis, dissimulare coactus est (1). Nam quum propter rerum omnium copiam, atque adfluentiam, plerumque Principes, humanae naturae vitio, nimium sibi indulgeant, mul-

(1) Exstat rarissima quaedam collectio Latinorum, Etruscorumque poematum in obitu *Ioannis*, ac *Gratiae*, necnon *Eleonorae Toletanae*, in unum congesta ab *Ludovico Dominico*

Flor. MDLXIII. 4. Ibi legitur *Vittorio* carmen, vulgo *Sonetto* nuncupatum, Vid. & Ep. *Vittorio*, ad *Jordanum Vrsinum* Epp. Lib. IV. p. 105.

multosque ob eam causam circa se habeant aduersatatores viles, inperitos, callidos, longe ab illis perterrita refugit veritas, cuius ignoratione inperia existunt saeva, ignava, inimica virtuti, plena turpitudinis, plena calamitatis.

LI. Interim vero voluptatem maximam *Victorias* sensit, humanissimis adceptis literis ab *Io. Alberto* Megapolensi Duce, cui suos in *Phalereum* Commentarios dono miserat (1). Familiari siquidem consuetudine utebatur, non eiusdem *Ioannis Alberti* modo; sed & *Ioachimi Friderici* Brandenburgensis Marchionis, cum quibus literarium commercium diutius coluit. Favebant enim utrique totis viribus, atque opibus virtuti, ac bonis artibus; quod quidem infrequens, & raro omni aetate contigit, ut qui valde instructi sunt externis bonis, iidem animum ornare, atque expolire summo opere studeant. Einde vero libenter audivit *Victorius*, *Guilielmum Sirletum*, *Caroli Card. Borromaei* officiis, itemque *Angelum Nicolinum* a *Pio III. P. M.* in summorum Card. collegium fuisse admissos (2).

LII. Iamque ab A. CIO. IO. LVI. fuerat inmatu-
ra morte praereptus *Io. Casa*, quem inter, & *Victorium* arcta, plurimisque confirmata officiis consuetudo inter-
cesserat (3). Quare quum aliter nequiret vir probus &
in-

(1) Epp. ad German, Lib. I. p. 20. 39. seqq. Epp. ad *Viſſer*. T. I. p. 135. 145.

(2) Epp. *Viſſ*, Lib. V. p. 125. seqq. & nostrae edit. T. I. p. 150.

(3) Exstat elegantissima *Ant. Benivieni* ad *Victorium* Ep. de morte *Io. Casae* D. Pisis Non. Dec. 1556. a nobis omiſſa. Ex ea, quae sequuntur, excerpimus, Percuſſerat atrox nuntium aures, literarum columen, virtutum

domicilium, Civitatis nostrae lumen extinctum esse, quando aliquis emerget, cui tam facile succedat, suavissimis verbis eruditorum aures demulcere, qui vetustum seculum repraesentet, nostratibus poetis certet? Addas auctoritatem, gratiam, dignitatemque viri, quamquam melius fortasse fuit ulcus hoc non attingere; quum enim numquam ad eam dignitatem, quae illi omnium

ingeniosus antiquae amicitiae servire , hac una quae restabat via deesse ei nullo pacto voluit . Curavit enim ut Latina *Casae* monumenta , tam vineta , quam soluta conscripta oratione A. MDLXIV. efferrentur in lucem ⁽¹⁾ . Editioni praefuit *Annibal Oricellarius* , huius praeclari viri e sorore natus , qui etsi esset suo nomine nobilissimus , non mediocri tamen sibi laudi duxit hoc edito monumento se dignum tanta sanguinis , egregiaeque virtutis coniunctione praestare . Prodiit iterum hoc eodem anno , *Vittorio* curante , ex officina *Iunstarum Aristotelis* de Arte Poetica liber , duobus voluminibus comprehensus , quorum primum Graeca verba , alterum latina praeferebat .

LIII. At dum literis , musisque vacaret A. CIO. IO. LXV. *Franciscus* , *Cosmae I.* filius , Magnus Etruriae Princeps , cum *Ioanna* nupsit , nata Hungariae , ac Bohemiae Regina , *Ferdinandi I.* F. Augusti , & *Maximiliani* item II. Imperatoris sorore ⁽²⁾ . Ea occasione grandia publicae laetitiae argumenta Florentini dederunt . Nonnulli enim , in quibus *Vittorius* ⁽³⁾ pompam
Tom. I. h hanc

consensu debebatur , eventus fuerit , videtur , eandem adversam fortunam expertus esse , quam reliqui omnes ornati , atque honesti viri quotidie experiuntur „ nihil ei aliud ad amplissimum sacerdotium defuit , quam summus ille dignitatis apex , quem quidem saepe indignis ultro delatum audimus &c. In Bibl. *Magliab.* Cl. VII. n. 346. Cod. exstat , in quo *Io. Casae* carmen legitur ad *P. Viti.* quod etiam legitur Tom. IV. Oper. *Casae* p. 21. edit. Venet. Itemque nonnullae eiusdem *Vittorii* Epistolae :

(1) *Io. Casae* Latina monumenta , quorum partim versibus , partim soluta oratione scripta sunt.

Flor. ex officina *Iunstar.* 4. Heic nonnullae *Vittorii* ad *Casam* Epistolae , ac *Casae* eiusdem carmen ad *Vitior.* occurrit . V. Epp. Lib. L p. 116. Adservantur in Biblioth. *Vittoriae* Romae „ Rime e Prose di *M. Giovanni della Casa* . Venezia per *Niccolò Bevilacqua* MDLVIII. 4. cum adnotationibus MSS. *P. Vittorii* .

(2) Ex *P. Vittorii* Ep. ad *Cosmum Medicum* Dat. Eid. Aprilis MDLXV. adparet , optimum Principem sui huius magni , ac solidi gaudii *Vittorium* participem reddidisse.

(3) Librum edidit de laudibus *Ioannae Austriacae* Flor. in officina *Iun-*

hanc omnem ludorum, & gaudia faustissimi thalami celebrarunt, alii pi&uris, formisque luculentissimis civitatem exornarunt, alii denique omni genere spectaculorum populum oblectarunt. Ipse *Pius IV.* Pont. Max. *Carolus Bonromaeum*, sororis filium, summum Cardinalem, & post obitum inter superos relatum, ut faustissimis nuptiis divinam opem rite adprecaretur, Florentiam misit. Dicit vix potest quanta fuerit laetitia perfusus *Victorius*, qui pluries amplissimum Cardinalem adiit, eique postmodum *Terentii* fabulas, a se expolitas, & impressas, una cum *Faerni* eiusdem *Caroli* Cardinalis familiarissimi emendationibus, dedicavit (1).

LIV. Au-

Iuntharum MDLXVI. 4. quem *Francisco Mediceo* Coniugi dedicavit. Haec Oratio habetur etiam in Collegianis orationum gratulatoriarum Hanoviae typis *Wenchelianis* apud heredes *Io. Aubrii* A. MDCXIII. p. 321. Italice quoque traducta Flor. prodiit A. MDLXVI. 8. apud *Iunthas*.

(1) Prodiit haec nitidissima editio Flor. typis *Iunthar.* A. 1568. 3. Ep. D. *Caroli* ad *P. Victorium* adservatur Romae in privato *Victoriae* Familiae sacello, atque est huiusmodi.

Molto Magnif. Signore.

Io ero già prima grandemente affezionato alle virtù & onorate qualità di VS. conoscite da me, parte per la relazione & testimonio di molti valentuomini, e parte per le sue virtuose fatiche, che la fanno chiara, & nota a ciascuno, ma hora si è accresciuto oltremodo l'affettione ch' io li portavo, ha-

vendo veduto la singular bontà, & amorevolezza sua verso la memoria del nostro *Faerno*, la quale ella è stata cagione di ravvivare, procurando, che il *Terenzio* corretto da lui si sia stampato così in bella forma, & bene emendato, meret della sua diligenza. Ch' ella poi habbia volentieri preso questa molestia per farne piacere anco a me, questo non pur mi move ad amarla, ma me li fa molto obligato, e la certifico, che non solo io, ma nostro Signore anchora ne sentirà grandissima satisfattione, come quello che amò il *Faerno*, quanto si possa dire. VS. si persuada, ch' io ho ricevuto da lei questo dono con quel lieto animo, che merita, & la ringratio pur assai della bella, ma troppo amorevole Epistola verso me, & in ogni occasione, ch' io potrò, desidero che gli effetti le facciano fede dell'animo, e amor mio. Et Dio Signor

LIV. Audivit & hoc eodem anno *Leonardum Salmatum* copiosa, & ornata oratione laudantem *Benedictum Varchium*, qui non sine literarum iactura naturae concesserat. Multis siquidem honestis artibus *Varchius* instructus erat, neque ullam, quam non adtingisset, disciplinam reliquerat. Quantumvis licet triste illud officium, ac luctuosum esset, gavisus tamen est summopere *Victorius*, tot ingeniosos adolescentes, ut piis *Varchii* manibus parentarent, convenisse (1).

LV. Vertebat annus MDLXVI. quum *Pius V. Ghislerius*, tenui natus familia, post *Pii IV.* obitum D. VII. Eid. Ianuar. Cardinalium novem ac quadraginta suffragiis, vir integer atque severus, renunciatus est summus Pontifex. *Victorius*, ut novi Principis gratiam iniret, ei luculentissimam de bello suscipiendo contra Turcas orationem inscripsit (2). *Cosmus* vero Etruriae Dux *Angelum Guicciardinum* (3), *Fransisci*, illius *Guicciardinii*, qui Historiam condidit, fratris filium, una cum aliis nobilissimis viris oratorem ad Pontificem misit, ut publice, totoque Cardinalium ordine adstante, excellens sui Principis studium proficetur, polliceaturque se omnia facturum quaecumque imperasset: ac profecto, Pontifice hortante, centum millia aureorum Galliae Regi commodavit, & cohortes aliquot in hereticos subsidio dedit. Quum enim

h 2

mens

gaor nostro la conservi felicemente
in sua santa gratia. Di Roma li 2.
di Giugno 1565.

Di VS.

*Per farli piacer
il Card. Borromeo.*

Infra. M. Piero Vettori

*Extra. Al Molto Magnifico Signore
onorando M. Piero Vettori „ Fiorenza „*

(1) Epp. Lib. III. pag. 133.
Ep. ad *Mar. Columnam* dat. Pride-
Kal, Febr. MDLXV.

(2) MSS. autogr. in Bibl. *Magliab.* Cl. XXX. n. 46.

(3) Eum Card. *Sirleto* commendavit *ViHor.* Ep. D. V. Kal. Mai. MDLXVI. Lib. VI. p. 137. item *Fulvio Ursino* ib.

mens data esset a Deo huic optimo Pontifici, ut reconciliaret animos Christianorum regum, ac populorum, ipsosque postea ad bellum gerendum contra immanissimum hostem excitaret, huius laudis, ingentisque gloriae *Cosmus*, quantum humanis consiliis praevideri potest, comes, sociusque fuit. Quem autem fructum tulerit, tanta ipsius sedulitas, auxiliaque magna, quae misit ad maxime pium salutareque bellum administrandum, praeclarissimamque einde victoriam, quod factum est, adipiscendam, neminem latet.

LVI. Praeterea, quum erga suspectos de Religione se *Pius* severissimum exhiberet, eosque per Italiam undequaque conquireret, ab Etruriae Duce petiit, & obtinuit *Petrum Carneseccam* Florentinum Canonicum, eruditione, ac principum aura superbientem, eoquod pravorum dogmatum reus in causa Religionis ageretur. Quare eum a sacri Palatii Praefecto Romam adductum, mense Augusto A. CIO. IO. LXVII. capite plexum, non sine amici *Victorii* mactore ⁽¹⁾, flammis absumsit. Quod vero virtute sua, atque incredibili sagacitate *Cosmus* imperii fines protulerit, paeneque universam Etruriam suae ditionis fecerit, quum & Florentinorum lati & opulenti imperii, & Senensium itidem magni, ac fructuosi Dux foret, ac vocaretur, visum est *Pio* Pontifici summis ipsum honoribus, & ampliore Magni Etruriae Ducis titulo honestare ⁽²⁾. Itaque, ut Principi de se optime merenti

(1) V. T. I. Epp. ad *Victor.* p. 328. 330.

(2) His de rebus eo unice *Cosmus* prospexit, ut a Pontifice Magni Ducis titulum obtineret. Ac revera voti compos est factus, & Pontifex coronam *Cosmo* inponendam his verbis inscribi mandavit.

PIVS V. PONT. MAX. OB EXIMIAM DILECTIONEM, AC CATHOLICAE RELIGIONIS ZELVM, PRAECIPVVMQVE IVSTITIAE STVDIVM DONAVIT. Vid. etiam Orationem a *Victorio* habitam in funere eiusdem *Cosmi*.

renti gratiam faceret, *Michaellem Bonellium*, Cardinalis Alexandrini fratrem, Florentiam misit, qui tantae dignitatis insignia, sceptrum, coronam, pallium deferret.

LVII. Fatis hoc eodem anno in *Victorium* saevientibus ⁽¹⁾, eius uxor interiit, cum qua L. annorum spatio coniunctissime vixerat ⁽²⁾. Verum, ut ipsemet testatur, quamvis imbecillis, & senex, dolori resistit, nec se confici luctu, ac dolore passus est ⁽³⁾. Nullis enim adversis virtus obruitur, quin etiam sua interdum vi erecta frangit adversae impetum fortis, eaque praestat ipsa per se incommodo adcepto, quae ne ab incolumi quidem fortuna praestari posse videbantur.

LVIII. Latebat in thesauris *Mediceae* Bibliothecae antiquus liber *Hipparchi*, quem, quum olim primum legisset, eum huius scriptoris subtilitas impulit, ut ipsum cum iis, qui cognitionem habent stellarum, conferret. Verum antequam illud inpressori daret, quia audivit in Vaticana Bibliotheca eiusdem scriptoris exemplar alterum custodiri, dedit operam, ut hic e *Mediceo* expressus, cum eo diligentissime conferretur. *Achillis* itidem *Tatii* duo exemplaria non parum discrepantia inter se nactus est ⁽⁴⁾. Reddita quoque ei Roma fuerunt, una cum *Achille*, scripta quaedam mutilata veterum aliquot doctorum hominum, qui studio ac labore suo, aut *Arati* Poema, aut hanc scientiam siderum illustraverant; & illa ipsa praeterea ple-

(1) Ex Ep. *Iovhini Fridet.* Marchi. Beandemb. a nobis edita Epp. Tom. I. p. 168. adparet saeviente hyeme Anni 1567. morbo, nescio quo, *Victorium* laborasse.

(2) Epp. Lib. VII. p. 153. Epp. ad Germap. p. 102.

(3) Ibid. pag. 106.

(4) Epp. Lib. VI. p. 136. 150. seqq. *Franc. Vettori* „ Non lascio di gustare quella parte dell' astrologia, che riguarda l' agricoltura, & la navigazione, & ebbe cognizione delle stelle assai buona, & per questo lesse con diligentia. i Phenomeni di *Arato* &c.

plena macularum; quae tamen quum haud penitus inutilia iudicasset, multis in locis restituta, Graece tantum in lucem protulit (1): *Cosmo Mediceo* Florentinorum Duci, atque Senensium nuncupatum est opus (2), cui etiam de olearum cultura librum inscripsit (3), in quo nobilis huius arboris ferendae, ac brevi uberem inde fructum percipiendi, eiusdemque longo temporis spatio conservandae, veram rationem, multis initis observationibus, tradidit. Silvas enim recessumque suum Cassianensem, in quo pacatam tranquillamque vitam semper traduxisset, frequens adibat (4), ut agris suis conferendis sedulo incumbere-

(1) Promisit ea postmodum Latine edere ibid. p. 152. In Biblioth. *Vit.* MSS. exstat Ep. *Alexandri Farnesii* Card. quae est huiusmodi „

Molto Magnif. Messer Pietro.

Con mio grandissimo piacere ho veduto il nuovo libro d' *Hipparco*, che mi havete mandato „ Mi ricordo, che l' anno passato, mi comunicaste alcune correzioni, e riscontri di autori, che havevate fatto sopra *Lucrezio*, quando vi tornasse bene farmene copia, mi farebbe molto cara, & in quest' ozio, che mi trovo hora in Caprarola, la vederei volentieri, però ve ne priego, come di cosa, che ne son desideroso & state sano. Di Caprarola A. XXX, d' Agosto MDLXVII.

Tutto vostro il Card. Farnese,

(2) Epp. Lib. VI. pag. 150.

(3) Primum prodiit A. MDLXIX. apud *Iunclas* in 4. iterumque A. MDCXXI. E inde *Ann.* MDCXXII.

cum aliis de Agricultura opusculis, ac denique A. MDCGXVIII. curante *Ios. Blanchinio*. Epp. ad *Germ. L.* III. p. 99. in Ep. ad *Cascl.* haec habet *Vit.* „ Narrabo tibi me scripsisse libellum de cultura olearum, fructibusque magnis & multis, qui capiuntur ex hac nobili stirpe, & quasi confecisse *ἑρμῶν* ipsius, & quae illam, ut communior sit, patrio nostro sermone.

(4) Id ex *Victorii*, & amicorum Epp. adparet, *Guido Ferrerius* Card. Ep. ad *Vit.* D. Viterbii III. Eid. Oct. 1569. „ Quum ego diebus elapsis ex balneo Lucensi aquarum calidarum sponte nascentium rediens, ad villam *Alex. Cribellii* Card. quae non longe a tua abest, divertissem, iure optimo in Epistola, quam ad eum scripsisti, iucunditatem, quam dum illic es, recenses, ac etiam laetitiam, quae te, omnesque incolas illius regionis, ex eius adventu cepit, enarras, & demum in eius praeconia inrumpis &c. „ Quin etiam illuc plurimi no-

beret (1). Tanta vero laus, hoc edito opere, Auditori obtigit, ut ex Hispania illud perquisierint (2), & ipse *Maphaeus Barberinus*, postmodum *Verbanus VIII.* Pont. Max. conscripto Epigrammate commendaverit (3).

LIX. Dum haec cogitaret, atque ageret maxime *Petrus*, nescio qua id potissimum ratione contigerit, per universam Europam de eius morte rumor increbuit. Vnde factum est, ut *Hugo Blotius* Belga, qui postmodum Caesaris Bibliotheca fuit (4) IV. Kal. Apr. ad *Victorium* literas dederit, veniam petiturus, quod eius imaginem eo inscio, sui licet erga ipsum amoris causa, in aere incidendam curaverit (5). Quum olim fide-

bilissimi alienigenae, ut *Victorium* inviserent, divertebant, ut ex iisdem Epp. patet. Exemplo sit Ep. *Ioachimi Bassensis* Dat. Senis Prid. Kal. Sept. 1568. Epp. MSS. p. 185. „ Redierunt huc salvi - *Ant. Comes* in Ortenburg, & ipsius vitae, studiorumque moderator *Seb. Rottlinger* I. V. C. & *Bartholus Luedcke*, quibus nuper literis meis aditum ad te patefeceram. Mihi vero statim paene ex ipsis equis, non solum de singulari humanitate, qua Florentia primum Filius tuus, & tu ipse postea in villa tua ad S. Cassianum eos complexus es. „

(1) Varlar. Leß. Lib. XXXIV. Cap. XXI. Epp. Lib. VI. p. 134. in Ep. ad *Ludov. Beccatellum*. In Ep. ad *Io. Casellum* Epp. ad German. Lib. III. p. 101. itemque ad *Io. Cratonem* Lib. II. p. 95.

(2) Epp. Lib. VII. p. 163.

(3) Inter *Vrbani VIII.* Poemata Romae MDCXXXI. p. 200.

(4) *Foppens* Biblioth. Belgic.

P. I. p. 491.

(5) Haec imago adservatur Romae in Museo *Victorio* cum hac epigraphe PETRVS VICTORIVS FLORENTINVS ANNUM AGENS LXXX. inferius legitur „ *Hugo Blotius* Belga hanc P. *Victorii* imaginem, studii erga ipsum sui causa, in aere incidendam curavit MDLXXIV. Incisoris nomen additur, qui est *Cornelius Cors*, de quo *Orlandus* in Abecedario Pictorico, & *Baldinuccius* meminerunt. Errat tamen in *Victorii* aetate designanda. In Ep. *Blotii*, quam suo loco profereamus dat. Vienna IV. Kal. Apr. 1575. haec habentur „ Detulerunt ad me superioribus proximis diebus *Io. Onato*, & *Io. Sambucus* accusationes tuas, te *Blotio* mortuum iam haberi, per eum tui imaginem, inscio te, nec quidquam tale suspicante, in aere incisam, & iam passim divulgatam esse, praesertim cum in imaginis inscriptione te integro lustro seniore vera aetate fecisset.

fidelis liber *Epistolarum Ciceronis ad Atticum* in *Victorii* manus devenisset, incredibili cura cum ipso vulgaria contulit exemplaria, subtulitque A. MDLXXI. einde innumeras paene foedissimas maculas: praecipue vero praesidio illius exemplaris egregiam retulit laudem, in graecis vocibus, totisque sententiis eius sermonis restituendis. Quam multae autem lacunae illic essent, aut verba graeca parum apte expressa, facile omnes diiudicabunt, qui *Epistolas* has ante id tempus exaratas in manus sumserint. Et quoniam extitere postea eruditi, & ingeniosi viri, qui & ipsi non parum operae posuerunt in iisdem *Epistolis* recensendis, multis calamo exaratis libris undequaque collectis; illi tamen ita integrum, ac fidele exemplar nancisci numquam potuerunt. Quia vero liber hic, quem una cum *Octavio Pantagatho* Ferrariae subspexerat *Ben. Accoltus* Cardinalis, non penitus cognitus antea *Victorio* fuerat (1), neque itidem *Angelo Poliziano*, qui de eo honorifice mentionem fecerat (2), rursus, post spatium XXXV. annorum, ad eundem librum confugit, ut studiosorum voluntati in hoc munere obeundo penitus faceret satis: est autem *Francisci Petrarcae* manu exaratus, ab eoque reliqua profluxisse exemplaria *Victorius* non immerito suspicatur (3). Ut vero insigne hoc vetustatis

mo.

(1) V. Ep. huic editioni praemissam Epp. Lib. VII. p. 165.

(2) Miscellaneor. Cap. LIII.

(3) Haec rarissima editio *Francisco* Magno Etruriae Principi nuncupata est. Prodiit A. 1571. adservaturque in Bibl. *Victoria* cum titulo „*M. Tullii Ciceronis Epistolae ad Atticum, ad M. Brutum, ad Q. Fratre*“ a *Bibliotheca Petri Victorii*.

Excusum in fine libri est vetustissimum S. C. Romae inventum, cuius, Latini primum fasti, maxima pars interiit; in graecum autem idem sermonem conversum, paene integrum servatum est: de hoc S. C. ita *Petrus Victorius* „Erat mihi commodum hoc S. C. in declarationem quandam meam intextere, verum quia nondum illae absolutae sunt, non

monimentum, quod delicias suas nuncupare consueverat, a temporum Iniquitate vindicaret, una cum antiquis Graecis, Latinisque Codicibus, quos sibi studiosissime comparaverat, statuit illud in Bibliothecae Mediceae sacrario collocare.

LX. Anno circiter MDLXXIII. aegre admodum ferebat *Victorius*, *Boccacci* opus, quod Decameron nuncupatur, licet ad arbitrium prudentissimorum hominum emendatum, Romanis Fidei Quaestitoribus non placuisse (1). Quumque eos novas ferre in *Boccaccium* censuras animadverteret, multum operae posuit, per *Guilielmum Sirletum*, ne elegantissimas fabulas lescitare religioni amplius ducerent (2). At *Victorium* ipsum loquentem audiamus, qui has ad *Sirletum* Epistolae dedit,,

Monsignore mio Reverendissimo.

Percbè io fo quanta è l'autorità della Signoria Vostra Reverendissima in ogni cosa, e meritamente, non ho voluto mancare di fare questo ufizio seco, e raccomandarle il fiore, e la colonna della nostra lingua, cioè la maggior opera del nostro M. Gio. Boccaccio,

Tom. I.

i

caccio,

non putavi diutius ipsum posse deberi studiosis veteris memoriae, quae haec adfixi: omnem enim locum opportunum esse duco, rebus tradendis, quae prodesse possint optima. ingenis. Misit autem ad me praeclarum monimentum *Fulvius Ursinus*, vir reconditae doctrinae, atque omnis antiquitatis bene peritus, quam, quibuscumque rebus potest illustrat, potest autem multis, & magnis. Quale autem inventum est in parietinis Urbis, cate ipsum damus, summa cum fide, & diligentia

expressum.

(1) Huiusmodi editio prodijt Florentiae A. 1573. 4. eiusque censores a Pont. renunciati fuerunt *Vinc. Borghinus*, *Petrus Franc. Cambius*, *Seb. Antinorius* Vid. *Maximium*, Illustratione del Decamerone Parte III. Cap. X. Eorum autem animadversiones, & scripta autographa in Laurentiana Bibliotheca recondita sunt.

(2) Prose Fior. Part. IV. Vol. IV. Data est Ep. ad *Sirletum*. VI. Febr. MDLXXIII.

caccio, la quale ritraggo, che si tenta cosa di nuovo lacerare. Come ella può aver udito questi nobili ingegni, i quali presono la cura di ristamparla, si sono governati intorno a ciò con gran fede, e osservata in tutto, e per tutto quella censura, che crederei, che avesse avuto a bastare. Ora se si cerca di trarne tutto quello, che vi è di vano, e piacevole, non vi rimarrà nulla, perchè finalmente elle son favole, e, come si chiamano, Novelle, nella quali però è questa di buono, che aiutano a passar tempo a molti, che pure ha bisogno la vita nostra di qualche trastullo per medicina di tanti travagli, che si sopportano in essa. „ Merita considerazione ancora la difficoltà di condur questa impresa, perchè io tengo impossibile oggi a trarla di mano agli affezionati di essa, i quali sono infiniti, e forse sarebbe il meglio non metter mano in imprese sì malagevoli a condurre, che non pare a molti peccare a leggere un libro, il quale è stato comportato, e concesso che si veggia da tanti e tanti Papi; ma non voglio toccare nuovi argomenti in difendere, che non sia bene di nuovo proibirla, poichè è stata concessa da Capi gravi, e severi. Io secondo l'età, nella quale mi trovo, sto molto bene, e seguito di studiare più che facesti mai. Nostro Signore Dio conservi la Signoria Vostra Reverendissima felicemente. Di Firenze alli 6. di febbrajo 1573.

Di VS. Illustrissima

Amorevoliss. Servitore
Pietro Vettori.

LXI. A. MDLXXIV. XI. Kal. Maias Cosmas I. Magnus Etruriae Dux naturae concessit, quum imperasset A. XXXVIII. Vir, qui, ut virtutibus eluxit,

xit, sic vitilis est obrutus. Principi funus indictum in Laurentiana Basilica, & *Victorius* porissimum delectus est, qui XVI. Kal. Iunias orationem disertissimam pronuntiaret ⁽¹⁾. Quin & eodem anno, iterum ibi oratoris munere functus est, quum plis *Maximiliani II.* Imperatoris manibus iusta persolverentur ⁽²⁾.

LXII. Contigit hoc tempore, quo difficillimum opus in VIII. libros *Aristotelis* de optimo statu Civitatis ederet ⁽³⁾, ut *Iunctis* typographis Florentinis commodum esset excudere ea quae supersunt *C. Crispi* monumenta. Amore, quo politissimum scriptorem prosequeretur, mirifice captus, effecit, melior ut opera studioque suo redderetur. Ut vero tutius hoc faceret, duos antiquos Codices e *Medicea* Bibliotheca depromsit, quos una cum altero ipsius vetustissimo exemplari Langobardicis literis exarato contulit, quod iampridem in eodem munere obeundo usurpaverat.

(1) Vid. Ep. ad *Casellum* qua ei orationem hanc dono misit, adfirmatque sero huic muneri obeundo delectum fuisse. Epp. ad Germ. L. III. p. 125.

(2) Eam *Ernesto* Bavarico, cuius ad *Victor.* Epist. suo loco profereamus, nuncupavit, cum quo Florentiae familiariter egerat. Hanc vero orationem in vernaculum sermonem transtulit *Franc. Bocchius* Flor. hoc eodem anno impressam.

(3) Prodiit G. & L. sub auspiciis *Francisci M. E. D.* fol. iam ab anno 1569. opus urgebat, ut patet ex Ep. ad *Casellum* dat. Eid. Dec. 1569. Epp. ad Germ. Lib. III. p. 99. Quum enim tu mihi, & alii plures amici suaseritis, ut adgre-

diar ad opus illud multarum vigiliarum, conerque explicare libros *Aristotelis* de optimo statu Civitatis, scio nunc me nihil aliud moliri, incumbereque in eam curam toto animo. Nullum enim sine diem praeterire, quo non aliquid notem, quod eo faciat, eruumque aliquid e tam magno cumulo difficultatum. Ib. in altera ad *Cas.* Ep. D. Non. Mart. 1574. p. 24. Virgeo enim opus illud magnum, quod suscepi fortasse non satis prudenter, totoque animo in eo occupatus sum. Aetas autem gravis me admonet, ut properem. Quare omnis hora, quae mihi eripitur, existimatur a me tardare illam curam.

LXIII. Interim vero *Victorium*, ac universos Florentinos exhilaravit adventus *Herneſti*, Norici Dynastae filii (1), & *Andreae* Austriaci, *Ferdinandi* Archiducis Austriae filii, & Magni Etruriae Ducis adfinis, qui a *Gregorio XIII.* Pont. Max. An. ClO. IO. LXXVI. in sacrum Senatum cooptatus, Romam suae dignitatis insignia adcepturus proficiscebatur. Quin & communis gaudii particeps *Victorius* fuit, quum inſequenti anno filius Magno Duci natus eſt, cui *Philippo* nomen inditum, & ingentis laetitiae argumenta, ludis festisque indictis, universa Civitas dedit. At quoniam nulla eſt voluptas, quae dolore careat, paullo poſt anno videlicet ClO. IO. LXXVIII. IV. Eid. Aprilis *Ioanna* Regina, Magni Ducis uxor, praegnans interiit, incredibili ſui deſiderio Coniugi, Florentinis, atque univerſae Etruriae relicto (2). Eius de vero diſertiffimam orationem in Laurentiano Templo

(1) *Seb. Santeonin.* Ep. ad *Vit.* MSS. a nobis ſuo loco edenda Dat. Flor. IV. Non. Oct. 1576. „ *Herneſtum*, Norici Dynastae filium, in eius ad Vrbeſi noſtram adventu, *Franc. Medices* Princeps noſter officioſiffimus, obſequii gratia tibi commendavit. Is quum te comite ad Caſtelliam viſtam iter haberet, nullumque Caſtellianos hortos laudandi ſinem faceret, ea de re a me tertio Actioſum *Cosmianarum* libro tam amoeni ruris laudator introducit. Eandem fortasſe orationem, quam de tam exiſto illius viridarii iudicio tecum habuit, ſingulis alternis quatuor carminibus a me deſcriptam, ad Te itidem mitto &c. Vid. *Cosmianar.* Actioſ. Lib. III. p. 81. Flor. typis *Georgii Mareſcotti* 1578.

4. ubi p. 79. aliud legitur carmen, cuius argumentum eſt „ Oppido Saneſſiani in agro Peſano, non longe a Florentinis moenibus conſtituto a *M. Coſmo Medice* validiſſimis propugnaculis munito. Doctiſſimus *Petrus Victorius*, quum in ſuo propinquo rure Decimano, per meſem Septembris, animo, corporisque viribus recreandis indulgeret, prudentiſſimum magni Ducis conſilium in oppido muniendo laudare introuducitur.

(2) Huc referenda eſt anonimi Ep. quam proferit *clarisſ. Lamius* in *Vita Ricciardi*, quae ineipit „ Ain Tu? vivit & valet *Victorius* noſter? & magnus ſenex pulcherrimis literarum monumentis patriam ſuam illuſtrare pergit, O gratum mihi, e
iu-

plo *Victorius* dixit, quum iusta piis *Maximiliani II.* Imper. manibus persolverentur (1).

LXIV. Audita interim *Gregorii XIII.* Pont. Max. effusa erga humaniores literas voluntate, non potuit *Victorius* non magnopere commoveri. Etenim ut Graecus ille sermo antiquus, & eruditus a pueris, & a propriis eius gentis, & alienigenis perdisceretur, Collegium erexit omnibus rebus absolutum, quae ad tam eximium opus conducere videbantur. Eo siquidem intenderat sapientissimus Pontifex, ut einde emergerent homines, qui studio, diligentiaque sua Christianam pietatem altius eveherent, & praestantissima Graecorum Patrum scripta Graece, & Latine, nitidissimis formis exprimerent (2). *Victorius* igitur optimo Pontifici ardentiores stimulos per literas addidit, operamque suam omnem huic rei perficiendae pollicitus est (3), longa licet, gravisque senectus

ob-

cundum nuntium! nam superioribus mensibus, quae volebamus, heic de illo sparsa erant, &c. Ea autem Ep. auctor, quem *Lamius*, *M. Ant. Muresum* fuisse arbitratur, Elegiam de obitu *Ioannae* Reginae ad *Riccardum* misit. Quod, ut credam, non facile adducor, animadvertens, gravissimas *Muresum* inter, ac *Victorium* nostrum similitudines intercessisse, ut ex editis, edendisque *Epistolis* siquid patet.

(1) Edita est in calce Epp. p. 60.

(2) Vid. *Vict.* Ep. ad *Gregorium XIII.* Epp. Lib. VIII. p. 190.

(3) Hinc *Gabriel Card. Palaeus* ita *Victorium* ad Ecclesiastica studia excolenda hortatur Ep. MSS. D. Bonon. XVII. Kal. Nov. MDLXXVII. Quod si tu ipse, doctissime *Victori*,

cuius multiplicem eruditionem, orationisque gravitatem & elegantiam omnes admirantur, praeclarum illud ingenium ad historiam Ecclesiasticam conscribendam, aut ad sacros fastos, sive ad Sanctorum vitas, quos Florentia genuit, aut qui aliunde oriundi isthic conquirent, sive ad insigniora omnia, quae ad Christianam pietatem pertinent, & in ditione Magni, & Serenissimi Etruriae Ducis visuntur, in unum colligenda, atque exornanda, seu ad selectiores aliquot homilias *S. Basilii*, *Nazianzeni*, *Chrysostomi*, latine reddendas; sive ad *Epiphani* libros, qui doctiorum postulant auxilium, vertendos, & scholiis illustrandos, sive ad maiora alia, quae tuo se ingenio, divina tibi aspirante gratia,

obstaret (1). Maximi siquidem Pontifex semper *Victorium* fecerat (2), qui eum non semel Romam amplissimis conditionibus evocaverat (3). Hinc quum *Iacobus Boncompagnus* Sorae Dux, itemque Romanae militiae Imperator, cum eodem Pontifice arcta adfinitate coniunctus, Florentiam venisset, ut Principis infantis (4), de quo supra meminimus, sacra initia exornaret, multis sibi ipsum officiis devinxerat (5).

LXV. Prodierunt hoc eodem anno & *Io. Matthaei Toscani* carmina, quibus doctorum hominum, qui longo temporis spatio in Italia floruerunt, ac *Victorii* in primis laudes, ac naturae dotes summo-pere extulerat (6), itemque *Victorii* eiusdem Epistolarum

tia, offerent, adgredienda, te converteris; nae sacrosancto labentis vitae tuae cursum sigillo obsignabis, gloriosumque tui ad omnem posteritatem exemplum relinquens immortalē tibi in caelis triumphum comparabis. Videntia est *Victorii* ad eum Ep. Lib. VIII. Epp. p. 194.

(1) Haec tamen de sua prospera senectute habet in Ep. ad *Gulielm. Card. Sirlestrum* Epp. Lib. IX. pag. 212. „Narrabo nunc, quae grata vehementer tibi futura spero, me valere, integroque admodum corpore esse, ut senem, vel potius plusquam senem; totoque animo versari in meis veteribus studiis, quibus potius addidi aliquid, quam ipsa remissem &c.

(2) Praestat heic prae reliquis Ep. proferre, quae MSS. legitur in Biblioth. *Victoriae* Romae „

M. Magn. Sig. come fratello.

Avendo la Santità di N. S. fatto

stampare il Concilio Fiorentino in greco, m' ha ordinato che ne mandi uno a V.S. che so certo ne haverà piacere per la buona mente, che vede di Sua Beatitudine, & per farsele parte, come a degno Cittadino di quella nobil Città, di sì tanta opera, che vi si fece dello Spirito Santo. Iddio nostro Signore conservi V.S. e le dia ogni contento, & prosperità, come io le desidero, & la prego, con offerirmelo pronto al solito ad ogni suo servizio. Di Roma a 12. di Gennaio 1578.

Come Fratello Gul. Card. Sirlestr.

(3) *Salvias*, l. c.

(4) Obiit Kal. Mart. 1582.

(5) Epp. Lib. IX. p. 199. Ep. ad *Iac. Boncomp.*

(6) *Peplus Italiae Io. Matthaei Toscani opus*; in quo illustres viri Grammatici, Oratores &c. quotquot

larum ad Germanos libri tres (1), quos *Io. Caselius* non sine optimi praeceptoris sui laude, studiose collegat. Haec enim in Epistola ad *Ioachimum Fridericum* Marchionem Brandenburgensem huic editioni praemissa, de *Victorio* honorifice praedicavit, Quum constituissem apud me hos tres Epistolarum *P. Victorii* ad Germanos missarum libros edere, idque profiteri valde etiam cuperem, in tuo potissimum eos nomine, *Ioachime Friderice*, Princeps illustrissime, apparere volui. Putabam enim, eos tibi prae omnibus deberi, qui inter omnes, ad quos illae exaratae sunt, principem locum teneas: insuper ex longo intervallo novum veteris meae in te observantiae signum hac ratione edere volui. Sed librum huic futurum tibi gratissimum omnino mihi persuadeo, tum quia sunt heic digna lectu omnia, pleraque iucunda, multa vitae utilis, quod quum multi politici homines animadverterent, non contenti exemplis aliquot Epistolarum, omnium editionem flagitarunt, quam perpetuo publicae utilitati negare nolui, facilioremque me prae-
bui, ut longe plures elicerem, tum quia in viris doctrina recondita, & vera virtute excellentibus plurimi facis, & colis *Petrum Victorium*. In quo te recte facere si ostendere velim, multa de viro illo praestantissimo dicenda forent, quae omnia vere possum dicere: neque non & id feci alias, & faciam in posterum saepius: nunc e ceteris hoc unum referam: nullam in Italia vidisse me hominem aequae *φιλογέρμαρον*, uti ille est, cuiusmodi paucis an-

trecentis ab hinc annis tota Italia floruerunt, recensentur. Latio-
tiae ex officina *Frid. Morelli* 1579. 8.
ibi occurrit *P. Victorii* elogium Lib.
IV. p. 182. Vid. ad eundem *Tosca-*

um Victorii Ep. Lib. VIII. p. 199.

(1) 8. Huius rarissimae in Ita-
lia editionis unicum exemplar exstat
in Bibl. *Vidov.* Romae.

ante seculis fuisse *Raphaelem Maphaeum* ipse, & aff-
bi, & Volaterris, quum eius Pronepotes, mihî ami-
cissimi adolescentes me domi suae humanissime exci-
perent, audiui: itaque & quotidie illius aedes a Ger-
manis frequentabantur. Germanos, inquam, semper
suspexit *Victorius*, alienissimus a morbo invidiae, quae
ut cibus esse fertur plerisque mortalium, fortitudi-
nis Germanicae, itemque integritatis summus & ama-
tor, & praedicator. Merito igitur nostrae gentis
studiosissimum hominem veneramur &c. Rostochio Kal.
Mart. A. MDLXXVII. (1).

LXVI. Alienis insuper commodis inservire sata-
gens; multa, quae ad nobilissimae *Gondiae* familiae
historiam contexendam pertinent, studiose collegit (2).
egit.

(1) *Paulus Melissus* in Ep. MS.
ad *Vitt. Dar.* Senis XLIX. Kal. Ian.
fine anno,, Libros tres Epistolarum
tuarum ad Germanos scriptarum in
lucem a *Caselio* editos audiui, idque
Catalogus nundinar. Francof. abun-
de testatus est. Subdubito, utrum
id te insciente factum: quare me de
eo certiores facias oro. Annam
praeterea natalis tui mihî significari
velim.

(2) In Bibl. *Vittor.* Romae ad-
servantur Epp. ad *Vittor.* ab *Alberto*
Gondio Retzii Duce datae. Ex una
B. Parisiis D. XXV. Martii 1579.
haec habentur.

Monseur

J'ay esté advertis, par mon Cousin
le Sr. *Iehan Baptiste Gondy* de la
peyne, qu'il vous a pleu prendre
pour moy, au fait qui s'est offert
pour de la pour faire les preuves de

la noblesse de notre Maison, mesmes
j'ay veu ce que vous en aves dict,
lorsque vous en aves esté requis en
iustices. J'ay esté de tout temps
affectionné aux vertus qui reluisent
en vus, & les quelles ne sont pas
moins reconnues en ce royaume,
que aux autre pays, qui m'ont in-
cité a honorer & vous, & votre
nom. &c. Ex altera D. ibid. XXIII.
Martii 1580.

Monseur

T'ay esté amplement adverty par
mon Cousin le Sr. *Iehan Bapt. de*
Gondy de la bonne volonté que a-
ves montré en la preuve de la no-
blesse de notre maison, & ausy j'ay
veu par vos depositions la peine
& la diligence dont aves usé a re-
chercher les alliances, & degres, qui
la concernoient, une partye des quel-
les nous estoient incogneues, octa-
sion.

egitque A. MDLXXVIII. cum *Gulielmo Card. Sirleto* de *Nicolai Machiavelli* operibus recensendis, sublatisque iis, quae Romanam Ecclesiam offenderent, in lucem denovo proferendis ⁽¹⁾.

Tom. I.

k

LXVII. Quam-

sion qui ma men vous escrire la presente pour vous en remercier tres affectueusement & vous offrir tout ce que j'auray de moi en pour m'en revancher ou me voudres employer & me reseruant avec ceulx de notre maison, obliges a se faire d'aussy bon coeur, que je me recommande a voz bonnes graces priant Dieu, Monsieur, vous donner en sante longue vie avec l'accomplissement de vos desirs. De Paris ce xxiii. jour de Mars 1580.

Votre entierement mellee & plus affectionné amy. *De Gondy.*

A Monsieur
Le Seigneur *Pierre Vettori* Gentilhomme Florentin A Florence.

Monsieur

J'ay esté adverty, par mon Cousin le Seigneur *Leban Baptiste Gondy* de la peyne qu'il vous a pleu prendre pour moy, au fait qui s'est offert par de la, pour faire les preuves de la noblesse de notre Maison, mesmes J'ay veu ce que vous en avez dit lorsque vous en avez esté requis en justice. J'ay esté de tout temps affectionné aux vertus qui reluisent en vous, & les quelles ne sont pas moins recommones en ce royaume, que aux autres pays, qui m'ont

incité a honorer, & vous, & votre nom. Mais maintenant, étant adjousté a ce que dessus, l'obligation particuliere, je n'ay voulu faillir de vous en remercier tres affectueusement, & vous prier de penser que la ou je pourray, j'employeray toujours mon pouvoir, en tout ce qui pourra toucher a vous, & aux vostres, & de quoy je vous prie en faire estat, vous assurant, que vous avez en ces quartiers un amy, qui desire vous monstrier qui vous est tresaffectionné amy. Et en cet endroit je prie Dieu, Monsieur, vous donner en sante longue & heureuse vie, avec l'accomplissement de vos desirs. De Paris ce xxv. Mars 1579.

Votre entierement meilleur amy & plus affectionné a vos services. *De Gondy.*

A Monsieur
Le Seigneur *Pierre de Vettori*,

Historia Gondiæ Familiae Parisiæ excusa fuit Ann. MDCCV. curante Corbinellio Vol. II. 4.

(1) Prof. Fior. T. IV. Vol. IV. L. XXI.

Monsignor mio Illustriss.

Egli è passato lungo tempo, che io non ho scritto alla Signoria Vostra Reverendissima per essere in tutto que-

LXVII. Quamquam vero in liberales disciplinas *Victorius* toto animo traheretur, non tamen interea sollicitam domesticæ rei curam neglexit. Ut enim sapientiæ studium viro ingenuo, & liberali, ita hæc prudenti, gravique homine digna est. At nondum in tam longa vita re quæpiam adversa fuerat confictatus, impetumque in se fortunæ maiorem senserat, quam de exitu litis cuiusdam, qua reliquum anni tempus molestum ac luctuosum ei fuit ⁽¹⁾. Lugubrem hunc

questo spazio vissuto in grandi affanni, come forse Ella può avere inteso, i quali però non sono ancora terminati. Questa sono stato forzato a scrivere per sodisfare a due Nipoti di *Niccolò Machiavelli*, l'uno nato di un suo figliuolo, l'altro d'una sua figliuola, il quale è genero di *Iacopo* mio. Questi due, ciaschuno di essi di buon ingegno e lettere, anno con gran diligenza lette, e esaminate le opere del loro avolo, e dicono di averle ben purgate, e levatone tutto quello, che potesse dispiacere alla S. Romana Chiesa. Io già non le ho viste, nè posso far fede, che la cosa sia così; ma stimo bene, che trattone tutto quello, che potesse nuocere alla vita Cristiana, il darle di nuovo fuori emendate, e viste prima, e approvate da VS. Reverendissima non potesse essere se non di gioventamento a chi si diletta delle memorie antiche, perchè egli fu uomo di grande ingegno, e molto pratico nelle cose del mondo, e io sentiva dire in que' tempi, che elle uscirono fuori, che egli aveva insegnato cavar vero frutto dalle storie,

e massimamente in que' suoi discorsi ec. Di Villa a S. Casciano li 17. di Maggio 1578.

Di VS. Illustriss. e Reverendiss.

Serv. affezionatissimo
Piero Vettori.

(1) Ad Caussam dicendam Romanam misit *Franc. Victorium* nepotem suum, quem hinc literis *Sisto* Cardinali commendavit. *Brof. Fior. l. c. Lett. XXII.* „ *Francesco* mio nipote porgerà questa alla Signoria Vostra. Reverendissima che viene così per conto di una nostra lite per aiutatala, come giurisperito, che egli è. Fra le prime commissioni, che egli à da me, è di salutarla, e baciarle la mano. Non posso fare, che contrò a mia voglia, scrivendo a VS. Reverendiss. non tocchi qualcosa delle mie grandi avversità, e comincio *ὄσαυτα πόνους*. Questo buon giovane era allevato, ed instrutto per servire codesta Corte, ora in sul voler tentare questa fortuna ci è mancato per morte un' altro mio Nipote di età di anni 17. „ l'altro grave male è, che *Iacopo* mio, un anno fa, maritando una sua

hunc casum subsequuta est mors *Petri* suavissimi nepotis sui, quem dum vix annum aetatis ageret XVIII. omnibus ingenti dotibus cumularum inmaturo morte sublatum deflevit (1).

LXVIII. Habuit interim *Vittorius* unde tot adversus fortunae casus ingenti aliqua consolatione leniret. Namque, ut traditum a me est, quum *Ioanna* Regina diem obiisset suum, *Franc. Mar. M. E. D. Blancam Barptolemaei* filiam *Capelliam* feminam Venetam

k 2

sua figliuola, fu ingannato, e tradito da un suo amico fedelissimo, e la dette con grossa dote, e tutte le buone parti dell'animo, e del corpo a uno stupido, e furioso prima, e poi, come è noto a tutta la Città. E questo è ora quello che noi siamo dietro di dissolvere questo matrimonio, pieno di miserie per noi, e di vergogna, e la causa si agita così, come intenderà, o forse è già inteso VS. Reverendiss. A questo io non mi posso accordare, perchè è ingiuria troppo atroce, e che si tira dietro tutti i pericoli e danni. La mia nipote è con esso noi in casa, e stette pochi giorni col falso Marito, rediisque integra &c. di Villa a S. Casciano li 12. di Ottobre 1578.

Servit. affectionatissimo
Pier Vettori.

Causam praeterea commendavit *Ant. Vatae* l. C. celeberrimo, cuius ad *Vid.* officiosissima existat Ep. MS. D. Rom. Eid. Feb. 1579. Ex Ep. D. 8. Apr. adparet, quod voti sui compos est factus, solumque est Matrimonium, sententia lata a Sacrae Rotae Romanae Auditoribus. Vid. Prose

Fiorentine l. c.

(1) Epp. Lib. IX. p. 193. *Pr. Vittor.* l. c. De' nipoti maschi fece con gran diligentia studiare a *Franco*, & consideravo, che a questi tempi lo studio delle leggi è più in pregio, che gli altri, vedendo l'inclinazione di lui vi compiacque, che vi attendessi, & l'amò straordinariamente. Ne ebbe un altro, che si chiamò *Piero* di ammirabile memoria, & maniera, & ingegno singolarissimo, al quale conosciute le sue gran doti, insegnava con ogni effetto di amore, & di età di anni 18. l'aveva condotto a termine, che leggeva con gran facilità i Poeti Greci, & in quella lingua, e nella Latina faceva versi molto lodati, ma il vaiolo pernizioso male l'ammazzò l'A. 18. di sua vita. *Masbaeus* *Corvulus* huius optimi adolescentis acerbam mortem deflevit Carmine, quod ad *Vittor.* misit, una cum Titetis MSS. Dat. Senis Eid. Mart. 1578. *Albertus Bolognetus* Pontificius apud M. E. D. Legatus *Vittorii* dolorem lenire conatus est. Epp. Lib. IX. p. 197. Vid. & Ep. ad *Ang. Guicciard.* ibid. p. 198.

netam patricii generis uxorem duxit. Incredibili omnium ordinum laetitia, ludis, spectaculis, & muneribus editis hae nuptiae, utrisque postmodum nefastae, celebratae sunt. Tum *Victorius* opportunissimam occasionem nactus, Principi suo Commentaria in libros *Aristotelis* de arte dicendi dedicavit (1). Illos enim quum olim animadverteret a vetustate, & incertitia superiorum temporum foedissimis maculis contaminatos, officii sui esse ratus est, tanto malo, si ulla ratione posset, mederi. Itaque conquestis multis vetustis exemplaribus, fideque eorum diligenter perspecta, quae vera ratio est delendi maculas ex antiquis auctoribus, studuit menda, quae varii generis, eorum nitorem inquinarent, tollere, ac declarare. In quo quidem plurimum illi laborandum fuit, ut exempla, quibus auctor usus fuerat in sententiis suis confirmandis, & testimonio optimorum scriptorum roborandis adsequeretur, quum consilii illa, & obscure posita ab eo forent. Legendi ideo illi fuerunt cuncti paene antiqui poetae, atque oratores, unde illa sumpta erant, & huc translata, suisque locis illustrandis apte adplicata (2).

LXIX. Erant hae curae, cogitationesque *Victorii*, procurabatque ille in dies commoda Reipublicae literariae, quum repente incredibili adfectus est voluptate, humanissimis adceptis literis ab *Henrico III.* Gallorum Rege, cui opus obrulerat a se recens in vulgus traditum (3). Quid enim ei usu venire potuit, ho-

(1) Ep. dat. Florent, XI. Kal. Sept. 1579.

(2) L. c. & in Ep. ad *Petrum Gondium* Episcopum Parisiensem Epp. Lib. IX. p. 208.

(3) Proferendae a nobis haec

sunt Regis ipsius literae, quae sunt huiusmodi.

Sr. *Vettori*.

J'ay receu les livres, que m'avez fait presenter par mon Cousin le Maréchal

honestius, & ad gloriam adipiscendam praeclarius, quam laudari, & ferri in caelum a sapientissimo Principe, & quod Galliae Regum proprium fuit semper ac familiare, summo amatore eorum, qui nomen aliquod in studiis literarum sunt consequuti (1).

LXX. Haec inter, quum desiderio non parvo teneretur pervulgandi scripta quaedam Graecorum veterum, per literas interpellavit (2) *Petrum Ant. Iacominiū Tebalduccium Malaspinam*, qui Lugduni utiliter gerebat negociationes, ut videret, an in ea tellure, in qua florebat Graeca lingua, & eruditio, aliquis esset, qui curam hanc suscipere vellet. Ei interim misit duas nobilium Oratorum Vitas, a *Dionysio* illo *Halicarnasseo* conscriptas, *Isaei* videlicet, qui *Demostenem* erudiverat, & *Dinarchi*, magni & ipsius nominis oratoris; quas ex unico, vetusto *Mediceae* Bibliothecae Codice exscripserat (3). Mox variarum Lectionum Libri XXXVIII. omnes simul Florentiae ab *Iunctis* Typographis magnifice excusi sunt (4).

LXXI. Saeviente hyeme, A. MDLXXXIII. vires paene omnes *Vittorius* amisit, ac sua licet inter-

mit-

scial de Retz, les quelz m'ont esté fort agreables, tant par le rapport qui ma esté fait de vous, la connoissance que jay de votre seavoir, que pour la tres grande affection que portez a mon service. A ceste cause j'ay bien voulu vous en remercier, & vous faire entendre, que en consideration de votre bonne volonteé, & de voz qualitez, je vous feray toujours plaisir, la ou l'occasion se presentera, & en cet endroit je priestay Dieu, Sr. *Vittori*,

vous avoir en sa garde. Escrypt a Paris. Le vint jour de Mars 1580.

HENRY.

De neuville S.

(1) Vid. *Vit.* ad Galliar. Reg. Epp. Lib. IX. p. 209. & Lib. X. p. 123.

(2) Epp. Lib. IX. p. 210. Prof. Fior. P. IV. Vol. IV. L. 26.

(3) Excusae sunt Lugd. A. 1580,

(4) Flor. 1582. fol.

mittere studia coactus fuerit (1), *Antonium Benivienum* impulit, ut *Petri Victorii* Senioris adfuit sui vitam literis commendaret. Quod quidem onus sibi imponi summopere gavisus est, eamque eodem anno in medium protulit (2). Quin & *Scipionis Admirati* lucubrationes libenter legit, atque probavit, praecipue vero quod in opusculo, cui titulus *Parallela*, inter alia, ea laude *Victorius* adiciebatur, ut *Isocrati* Atheniensi Oratori aequipararetur, qui dum annum aetatis ageret LXXXIV. librum absolutissimum edidit, cui Panathenaico titulus est. Quum enim *Victorius* hoc anno ad parem devenisset aetatem, suas in libros *Aristotelis* de moribus declarationes absolvit, & auspice *Franc. Mar. Roboreo* Urbini Duce (3) in turbam dedit. Ceperat iam a plurimis annis hoc *Aristotelis* opus versare (4), & quo magis partem ipsius aliquam prae-

ma-

(1) Vid. Ep. ad Card. *Sirletum* D. XXVI. April. 1583. Prof. Fior. l. c. num. XXIII. *Latinus Latinius* Tom. II. Epp. Viterbii 1567. 4. adducit ad *Victorium* dedit. Earum una Dat. X. Kal. Jan. 1583. ita incipit, „Noli mirari, *Victori* eruditiss. si septuagenarius quum sim, nullaue paene scribendi facultate praeditus, ad Te, nunc tandem, annum supra LXXX. agentem, ut latine scriberem, adductus sum.

(2) Typis *Iunctar.* 4. Plurima ibi *Petri* nostri laudum encomia occurrunt, praecipue vero in Ep. inuicuat. ad *Baccium Valer.* & in eadem vita p. 78. seqq. Vid. & cit. Ep. ad Card. *Sirlet.*

(3) Dat. est Ep. Flor. VIII. Kl. Octobr. 1584. incipit, „Vere laetatus, faustusque mihi fuit dies ille, quo Tu, Serenissime Princeps, Flo-

rentiam venisti, visendi Magni nostri Ducis causa, & de communibus, publicisque rebus una cum ipso colloquendi; quum enim ego tempore illo anni, valde apto; vel necessario potius, post maximos calores, corpore reficiendo rusticarer, poscente te hoc, subito evocatus sum, in urbemque redire iussus, quod feci libenter, „Statim autem ut veni mihi mandatum fuit, ut tibi obsequerem, ac voluntati tuae cunctis in rebus paterem, „Accedere voluisti ad venustam, & copiosam omnis generis scriptorum *Mediceam* Bibliothecam, „in quo honesto consilio expleando; & digno omni nobili, et praestanti Persona, ego operam meam praebui fidelem, & accuratam, ob veterem meum usum, & tractationem ipsius &c.

(4) V. Epp. Lib. IX. p. 213.

manibus tenebat, adcurateque legebat, eo magis amore illius incendebatur, & quam uberes einde fructus ex eiusdem lectione percipi possent, intelligebat. Quum igitur aliquid ita se profecisse existimaverit, voluit experiri, an in eo declarando studiosis bonarum artium adolescentibus aliquid prodesse posset. Itaque in dies crescente eius desiderio optima alendi ingenia, labores, quos in tam improbo conatu suo sustinuisset, censuit publicandos. Vnam vero in primis arduum, ac molestum illi fuit, valde repugnans illud quidem conatibus his, & honestis studiis, senectus scilicet summa, & gravis (1). Huic tamen incommodo succurrit verus amicus suus, singularis ingenii vir *Carolus Oricellarius*, quo cum alia multa *Aristotelis* monumenta perlegit, & in hoc, quod seorsim sibi *Vittorius* declarandum susceperat, ille quoque studio suo, ac diligentia non mediocrem illi operam tulit (2).

LXXII. Quum vero eo in opere *Vittorius* idoneam esset occasionem nactus laudandi *Gregorium XIII.* Pont. Max. qui perturbatum anni ordinem correxit, in eo loco, ubi mentio ab *Aristotele* fit *Eudoxi Cnidii* mathematici, qui multa e fastis vitia sustulit, id quod etiam *Iulius* Caesar praestitit in maxima potestate rerum omnium, atque imperio conlocatus, has ab humanissimo Pontifice Epistolas retulit.

Gregorius PP. XIII.

Dilecte Fili salutem, & Apostolicam Ben. Quidquid unquam Dei gloriae causa cogitavimus, conatique sumus, divinae Bonitati acceptum ferimus; Nostram

ve-

(1) Vid. Epp. ad Card. *Sirletum* & ad *Baccium Vatorium* Prof. Fior. Praef. ad lectorem.
L. G. E. 33.

(2) H. *Vittor.* facit in opere

vero in eo laudem nullam agnoscimus, memores præcepti Apostoli, Dominique nostri Iesu Christi. Neque enim sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est; ipse enim dat velle, & perficere pro bona voluntate. Rebus vero perfectis sic sentiat de se quisque, fateaturque, servi inutiles sumus, quod debuius facere, fecimus. Quamobrem eas laudes, quas nobis tribuis, nactus ex Anni correctione occasionem, nos, ut scribis, ad caelum ferendum, tribue Deo coeli, atque ora, ut consilia, rationes, conatusque nostros omnes dirigat ad sui nominis gloriam, sanctaeque Ecclesiae suae amplitudinem. Erit hoc nobis gratissimum. Amamus pietatem tuam, laetamurque te ista aetate, integra, optimaque valetudine uti, inque scribendo, & studiis literarum versari quam maxime. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die vj. Novembris MDLXXXiii. Pontificatus Nostri Anno Decimo tertio

Ant. Buccapadulus (1).

Tum forte cufum est numisma maximi moduli, in quo *Victorii* effigies ad vivum exprimitur, literis circum ductis, quarum talis est sententia, PET. VICTORIVS • AET. SVAE • AN. LXXXV. Altera vero in parte numismatis stat Minerva, tali inscripto versiculo SI MIHI SVSCEPTVM. *Victorii* enim eruditionem adeo Graecia omnis, & Latium admirabatur, ut eruditi ea aetate viri, veluti decertarent inter se in eius laudibus ad coelum usque efferendis, quae quidem non incertae inpotentisque fortunae munera, sed fructus fuere uberrimi magnae cuiusdam, & corroboratae virtutis.

LXXIII. Re-

(1) *Extra. Dilecto Filio Petro Victorio. Adservatur Romae in Bibl. Vat.*

LXXXIII. Recrudescente hyeme A. MDLXXXV. multorum mensium intervallo adversa valetudine cepit conflictari, quae eius vires maxime labefactavit, nec potuit amplius indulgere veteri suae vitae instituto (1). Quare iussu Magni Ducis, qui *Victorium*, incredibili prosequabatur (2) benevolentia, ab onere docendi publice destitit. In reliquis autem, quibus premebatur angoribus, illud praecipuum erat, quod deinceps legere, ac scribere, nisi magna cum difficultate valeret; dum enim annum aetatis ageret **LXXXVI.** se alterius oculi lumine repente caprum animadvertit (3). Tandem sub autumnii exitum, in-
 gravescente in dies morbo, se iam decessurum sentiens, Sanctissimis Ecclesiae Sacramentis praemuniri voluit (4). Quamvis admonitus ab amicis esset, ut
 Tomo I. sibi

(1) Vid. *Victorii* Ep. ad *Alex. Card. Medicum* Lib. X. p. 224. & Ep. ad *Ant. Riccobonum* D. X. Kal. Quintil. 1585. ibid. p. 225.

(2) Inter Epp. MSS. *Dionys. Lippi* in Bibl. *Magliab.* Cl. VIII. Cod. XII. Chartac. fol. in Ep. ad *Rodolphum Bardium* p. 44. „ Nonne *P. Victorius*, qui omnium literatorum nostris temporibus literatissimus habetur, satis tibi exemplo esse potest, quem nulli fere audiunt, nulli maximam eius doctrinam sequi videntur „ quique a Principe nostro omnium prudentissimo, doctorumque virorum amantissimo, in finem, ut aiunt, atque in oculis gestatur. Vid. Ep. a *Franc. Victor.* editioni Epp. praemissam ad *Franc. M. E. D.*

(3) V. Ep. *Franc. Victor.* Editioni Epp. praemissam.

(4) Ita res narrat *Franc. Victor.*

L. c. Alla fine sul principio di Dicembre si fermò in casa affatto, per causa di un piè, che gli dava gran dolori, de' quali fu sensitivo, del quale pure quasi guarì, & i medici ne speravano bene, e trattavano di condurlo alla primavera, tanta era gagliarda la virtù vitale, che per il polso appariva, & l'animale, e l'intelletto svegliato. Ma egli, o per la Pasqua, che ne veniva, o perchè Iddio, il quale aveva sempre temuto, l'aiutassi, si volse la Domenica del dì 15. confessare, & avendolo fatto nel letto, pregato dal Confessore, che non si levassi, volse con molto stento a poco a poco uscir del letto, & penitente con grande attrizione volse colle ginocchia in terra fare orationi, & rimandato per il Sacerdote chiese di nuovo, & hebbe in quella postura l'as-

sibi parceret, quum maximis doloribus angeretur, surrexit e lecto tamen, flexisque genibus, atque in caelum oculis intentis, divinum Numen implorans, sacra dape refectus est. Hoc pacto, crescente semper vi morbi, remediisque omnibus incassum adhibitis, vir doctissimus, & insignis fato cessit, animamque efflavit A. MDLXXXV. XV. Kal. Ianuar. quum septimum & octogesimum annum ageret (1). Gravis iactura eius obitu nobilissimis in artibus facta est. Publicis ideo lacrymis sua aetas luxit (2); patria vero, quacumque ratione potuit, funus ipsius honestavit, & quam molesta sibi optimi viri mors fuisset, quem anteaetae vitae cursus, & omnigenae eruditionis supellex ubique locorum, & gentium fatis commendaverant, patriam fecit. Elatus est *Victorius* in Templo S. Spiritus, ubi gentilicio in tumulo positus, in pace quiescit (3).

Eo

Y assoluzione, & essendo indebolito per una mala notte, che ebbe nel 16. giorno, la quale però non lo atterrà tanto, che non volessi tentare di mangiar levato il martedì mattina, nel qual moto patì assaiissimo, e fu la notte seguente a 12. ore sopraggiunto da un ardentissima febbre, & ripresane una il mercoledì alle 24. ore che poco dopo lo messe in transito: si mancenne con maggior meraviglia de' medicis infino al 18. del giorno seguente nel qual punto spirò nell' anno dell' età sua LXXXVII.

(1) *Iac. Thuanus* in *Historia summis laudibus Victorium* extulit, ubi de eius morte agit sub hoc anno. Omnes ferme scriptores hallucinantur in tradendo anno mortis, & aetatis *P. Victorii*: immane tamen quantum peccet *Iulius Nigrius*, qui in *Hist. Florent. Scriptor. Victorii* vitam producit ad A. usque MDCXX,

& ultra, ei orationes nonnullas adscribens, quae a *P. Victorio* iunioris, *Alexandri* Senatoris fratre editae fuerunt, de quo Vid. *Saturnum* in *Fastis Consular.* Acad. Flor.

(2) *Dionys. Lippius* in *Epp. MSS.* in *Bibl. Magliab.* Cl. VIII. Cod. XII. p. 80. ita de *Victorii* morte, cum *Seb. Antinorio* conqueritur, „Quadtam iacturam Florentina iuventus ex *P. Victorii* tam repentino, tamque inopinato discessu fecerit, tu ipse, qui omnibus doctissimis eius lectionibus, literatisque sermonibus interfuisti, atque ex ipsis maximum fructum percepisti, quique de hac re mecum saepius egisti, & doluisti, etiam optime cognoscere potes &c.

(3) Ob magnificentissimae Ecclesiae ornamenta, insigne aliquod monumentum aeternae *Victorii* memoriae ab heredibus adhuc non est positum,

Et doctissimorum virorum, atque ingens nobilitatis concursus, honestandi funeris gratia, convenit, & e loco superiore *Leonardus Salviatus*, D. Stephani Eques, orationem de laudibus eiusdem disertissimam habuit (1). *Franc.* vero *Bocchius* duas orationes dissimili argumento, dissimilique stilo, eiusdem rei causa, conscripsit, curavitque ut typis impressae, ederentur (2).

LXXIV. *Franciscus* Magnus Etruriae Dux, nuntio adlato de *Vittorij* obitu, aegre admodum illum tulit, declaravitque quanti hominem fecisset, omni genere liberalitatis usus cum *Vittoria* Familia. Ceteri vero probi viri per universam Europam, qui aliquando doctrinam illius inbiberant, singularisque hominis probitatis specimen aliquod adceperant, publicam illam cladem deslerunt. Quum enim multiplici doctrina, magnoque ingenio uteretur, *Vittorius*, inprimis religioni, ac pietati semper interservit. Nullius suscipere inimicitias, neminem laedere, aut ulcisci, etsi quis iniuria sit lacesitus (3), unam esse ex omnium laudum genere ingenii gloriam existimavit. Exceptit ille

1 2

eru-

(1) Orazione funerale del Cav. *Lionardo Salviati* delle lodi di *Pier Vettori* Senatore, e Accademico Fiorentino recitata pubblicamente in Firenze per ordine della Fiorentina Accademia nella Chiesa di S. Spirito il dì XXVII. di Gennaio MD. LXXXV. nel Consolato di G. B. *Desi* dedicata alla Santità di N. S. Papa *Sisto V.* Firenze per *Filippo*, e *Iacopo Giunti* MDLXXXV. 4. Ex Ep. nuncupatoria ad *Franc. Panigariolum* adparet, *Sixtum V.* plurimi *Vittorij* fecisse.

(2) Flor. per *Georg. Margos-*

tam 1585. 4. V. Elogior. Lib. I. p. 44.

(3) *Marcus Ant. Muretus* maximis iniuriis pluries *Vittorium* adfecit. Eius tamen partes suscepit *Carolus Sigonius*. Vid. *Vitt. Epp. Lib. IV. p. 75.* & Tom. I. Epp. ad *Vitt.* p. 127. *Franc. Vittor.* l. c. Volendo un Ser *Lodovico* da S. Gimignano, maestro rispondere a certe cose scritte contro alli scritti di *Piero*, egli ne lo dissolse, perché credeva, che si potessi credere, che fussi fatto per opera sua. V. Ep. ad *Franc. Campanum* Epp. Lib. I. p. 12.

eruditos homines semper, dummodo vita honestissima essent, Gallos potissimum, & Germanos, ceterosque Transalpinos homines, qui relictis laribus in Italiam concesserant ⁽¹⁾, ut ipsum inviserent ⁽²⁾, hilari animo, tantraque comitate, & Florentiae, & in Villa sua Cassianensi complectebatur, ut propriis relictis commodis, aliorum commoda intueretur ⁽³⁾. Et sane cen-
 sebat ita fieri oportere: quicumque enim doctrinae studiis incumbimus, quasi quodam amoris vinculo con-
 iuncti inter nos esse debemus, & putare honesta quadam societate teneri: fuit tanta animi benignitate praeditus, ut nemo dum peteret ab eo aliquid, abiret tristis. Quibus operam suam semel esset pollicitus, fidem in eo religiosissime servabat; ut saepe eruditorum, aut tenuium hominum causa, ad vi-
 ros principes iterum; & saepius adire non dubita-
 verit; quum id praecipue Christiani esse officii con-
 tenderet, id maxime hominum genus auxilio iu-
 vare, quod maxime opis, & auxilio egeret ⁽⁴⁾. A Pon-
 tificibus, & a potentissimis Europae Regibus, summis
 adfectus honoribus, nunquam se extulit, quamvis co-
 gnitum illi esset, Etruriae Ducibus magnae fuisse glo-
 riae,

(1) Epp. Lib. III. p. 72.

(2) Ex iis unus fuit *Tb. Brixianus*, ut videre est, ex Ep. MS. quam *Fr. Adamas Eremitanus Victorio* Praeceptoris suo dedit Patavii IV. Non. Sept. MDXLIX. *Ioannes* quoque Episcopus Noviodunensis Epp. ad *Vitt.* Tom. I. p. 65. aliique quamplurimi, ut passim ex Epistolis patet.

(3) Lib. VI. p. 137. Ep. ad *Fulvium Vrsinum*, „Ex meo viae Romanae propinquo rure, hoc capio commodi „ quod saepe, quum illic sum, ubi sano sum libenter,

praesertim Septembri mense, ab eruditis aliquibus viris, qui illac praetereunt, salutor &c. Vid. & seq. Ep. ad Card. *Strletum*.

(4) *Ambros. Nicander Victorium* exorat, ut in aliqua Academia docendi munus consequeretur Vid. T. I. Epp. p. 9. item *Albericus Longus* ibid. p. 15. *Antonius Angelus Barzagius* Epp. ined. p. 396. item *Marcus Gandulphus* Ep. MS. dat. Bonon. Eid. Nov. MDLXXII. *Iac. Laurens* Epp. ad *Vitt.* T. I. p. 67. & alii, qui in Epp. passim occurrunt.

fiae, quod hominem tam eximium, ac prope singularem in sinu foverent, eumque beneficiis auctum complecterentur (1). Ad ultimam usque senectutem legere, & commentari sine ullo potuit impedimento (2), licet aliquando imbecilla valetudine fuerit usus (3). Quicumque in Graecis, vel Latinis scriptoribus eruendis, atque illustrandis operam dabant, *Vittorium*, veluti aliquod ex tripode oraculum adire consueverant (4).

LXXV. Hinc ea aetate praestantissimi viri *Vittorii* laudes, & vineta, & soluta oratione fuminis laudibus extulerunt. Praeter enim eos, quorum testimoniis in *Vittorii* Vita conscribenda uti sumus, innumerabiles ferme scriptores de eo honorifice meminerunt; quos inter honoris causa nomino *Dionysium Lippium* Collessensem (5), *Chunradum Publium* a *Specks Win-*

(1) *Fr. Vittor*, l. c. *Borchius* l. c.

(2) *Fr. Vittor*. „ Le fatiche sue belli studi furono grandissime, perchè sino a duoi anni fa, che era nelli 85, si levò innanzi giorno molte hore „ per i gran freddi innanzi giorno non hebbe mai nello studio fuoco, levavasi senza lume, & andava in remotissime parti della casa ad accenderlo &c.

(3) V. Epp. L. VI. p. 137. Ep. ad *Bernardum Brisegnum* Epp. ad German. Lib. I. p. 14. Ep. ad *Ioachim Camerarium*. Ibid. Ep. ad *Ioachim Hanium* p. 49. ibid.

(4) Epp. Lib. VII. p. 165. „ Sciant omnes, me semper quicquid poterim adminiculi omnibus, qui possent illustrare suis vigiliis optimos scriptores, praebuisse &c. „ Ac

revera *Io. Sambucus Vittorii* inplorat auxilium ad *Dioscoridis* Commentarios restituendos Ep. MS. Dat. Vindob. MDLXX. item *Petrus Perna*, ut novam omnium *Aristot.* operum editionem adornaret Ep. MS. Dat. Basileae II. Martii MDLXIX. item *Marc. Ant. Antimachus*, quum *Demetrium Phalerum* de elocutione latinum facere moliretur. *Io. Guilandinus* Umbrosae Vallis Monachus *Vittorium* patronum advocavit in eos, qui ei vitio vertebant, quod Tullianam Phrasim nimium scrupulosa cura aemularetur. *Paulus Spinula*, *Vittorii* iudicio subiecit suam *Sallustii* versionem Etrusca lingua. Epp. T. I. p. 136.

(5) Inter eius Poemata Graeca, & Latina MSS. penes clariss. *Beuch Mountain* IC.

Winckell (1), *Ant. Gigantem* (2), *Bened. Varchium* (3), qui cum graecis, & latinis carminibus commendarunt. Praeterea recensendi sunt *Seb. Santeolinus* (4), *Nic. Audebertus* (5), *Petrus Albinus* (6), *Augustinus Paganellius* (7), *Antonius Rennerius* (8), *Io. Math. Toscanus* (9), *Iulius Ronconius*, & *Io. Ludovic. Valmaranus* (10), *Ottavius Boldonius* (11), *Io. Imperialius* (12), *Hadrianus Turnebus* (13), *Iac. Aug. Thuanus* (14), *Andreas Schottus* (15), *Iacobus Cuiacius* (16), *Conradus Rittersbusius* (17), *Gaspar Scioppius* (18), *Th. Aldobrandinus* (19), *Raphael Colombanus* (20), *Arnoldus Milius* (21),

Ga-

(1) Legitur in Ep. MS. ad *Vigorium* data Ebur Moravior. X. Kal. Iul. MDLXXI. quam suo loco proferemus.

(2) Epp. Lib. VI. p. 135.

(3) Inter Carmina V. illustr. Poet. Flor. apud *Iunias* MDLXII. §. ibi etiam legitur *Franc. Vintbae* Carmen de Arni adluyione ad *Pet. Vitorium*.

(4) Cosmian. Aetion.

(5) Vna cum Ep. MS. Dat. Bonon, Eidib. Febr. MDLXXVIII.

(6) Poemate MS. in Bibl. *Vit.* Romae.

(7) Phaleucio MSS. cum Ep. Dat. ex Villa Marciana XII. Kal. Sept. MDLXIV.

(8) Epigrammate, ut constat ex Ep. MS. Dat. ex oppido Prato III. Kal. Sextil. 1573. Alia quoque carmina in idem argumentum exaravit V. Epp. T. I. p. 117.

(9) In Peplo Ital. Lib. IV. cap. 182.

(10) Vid *Io. Imperial.* in Museo Historic. & Phyc. Ven. apud *Lug.*

Gas MDCXL.

(11) Consulenda est Epigrapha p. 430. Romae MDCLXX. fol. eiusdem Extemporalium Rhetoric. ibid. MDCLXXIV. 4. Elog. in fronte libri. Item eiusdem Extemporal. Rhetoric. pars altera Romae MDC-LXXVI. In Epigraph. extemporal. appendicula p. 18. seq.

(12) Loc. cit.

(13) Adversarior. L. XIX. p. 28.

(14) Ad A. MDLXXXV.

(15) Vitae comparatio *Arist.* & *Demosth.* Aug. Vindelici, MDCIII. p. 162. seq. in Tullianis Quaestion. Lib. I. p. 81, & alibi.

(16) Observat. iuris Lib. I. C. 15.

(17) In notis ad *Malch.* de Vit.

Pythag. Ambergae MDCXI. 8.

(18) In suspect. Lection. Lib. V. Ep. 17. ad *Io. Casel.*

(19) In notis ad *Diog. Laert.* p. 98.

(20) In not. ad *Longum* p. 94.

(21) In Ep. nuncupat. ad *Marcum Vesprium*, *Sepulveda* operibus praemissa.

Caspar Barthius ⁽¹⁾, *Henricus Stephanus* ⁽²⁾, *Iustus Lipsius* ⁽³⁾, *Franc. Robortellus* ⁽⁴⁾, *Antonius Riccobonus* ⁽⁵⁾, *Hier. Mercurialis* ⁽⁶⁾, *Michael Pocchiantus* ⁽⁷⁾, *Euphrosynus Lapinus* ⁽⁸⁾, *Leonard. Salviatus* ⁽⁹⁾, *Robertus Titius* ⁽¹⁰⁾, *Horatius Lombardellius* ⁽¹¹⁾, *Iac. Gaddius* ⁽¹²⁾, *Ant. Possevinus* ⁽¹³⁾, *Io. Bapt. Ricciolius* ⁽¹⁴⁾, *Franc. Sansovinus* ⁽¹⁵⁾, *Nic. Caffarus* ⁽¹⁶⁾, *Io. Cinellius* ⁽¹⁷⁾, *Th. Lanfusus* ⁽¹⁸⁾, *Marius Crescimbenius* ⁽¹⁹⁾, *Fr. Mich. a S. Ioseph* ⁽²⁰⁾, *Daniel Georg. Morhofius* ⁽²¹⁾, *Iac. Bruckerus* ⁽²²⁾, *Mannius* ⁽²³⁾, *Salvinus Salvinus* ⁽²⁴⁾, *Ioseph Blanchinius* ⁽²⁵⁾, *Iulius Nigrinus* ⁽²⁶⁾, *Io. Lamius* ⁽²⁷⁾.

Non

(1) In *Rutil.* p. 186.

(2) In *Castigation. ad Maxim. Tyrium* p. 358.

(3) *Variar. Lect. Lib. II.* p. 15.

(4) *De arte Critica in Thes. Critic. Gruteri T. I.*

(5) In *Lib. I. Rhetoric. Arist.* pag. 2.

(6) *Var. Lect. Lib. III. C. XII.*

(7) In *Catal. Script. Flor.*

(8) In *Vita Franc. a Diaceto*

(9) In *Ep. nuncupatoria ad Franc. Panigerosam*, praemissa orationi, quam habuit de *P. Victorii* laudibus, qua ab eo petit, ut ipsam suis verbis *Sisto V. P. M.* offerat.

(10) *Locor. Controv. Lib. VI. Cap. XVIII. Lib. X. Cap. XV.* p. 266. *Flor. apud Sermartellum MDLXXXIII. 4. & in adfection. fuor. Locor. controuv. Cap. V.*

(11) In opusculo inscripto *Fonsi Toscani.*

(12) *Elogium ei luculentum conscripsit Elogior. p. 224.*

(13) In *Elencho commentator. Ethicae, & Rhetoricae Arist.*

(14) *Chronolog. Reform. T. III. in cat. viror. illust.*

(15) In *Chronolog. univers. ad A. MDXXXIX.*

(16) *Sub die VIII. Decemb. MDLXXXVI.*

(17) *Biblioteca Vol. Scansia VI.*

(18) In *consultat. de Principatu inter provinc. Europae, in orat. pro Italia inter viros doctissimos Victorium enumerat.*

(19) *Istoria della Volgar Poesia Lib. XI.*

(20) In *Bibliogr. critic. sacra, & proph. Mattiti MDCCXII.*

(21) In *Pblihistore T. I. Lib. V. C. 1. §. 5.*

(22) *Histor. Critic. Phil. T. IV. Period. III. P. I. Lib. II. Cap. III. §. XVI.*

(23) In *serie Florentinor. Senat. p. 210. Flor. 1722.*

(24) In *Fastis Consular. ubi de Bernardo Segno loquitur.*

(25) In *Praefatione opusculo Victorii praemissa, cui titulus della Coltivazione degli Olivi Flor. recusa A. MDCCXVIII. 8.*

(26) *Istoria delli Scrittori Fiorentini.*

(27) In *Vita Riccardi.*

Non defuere tamen qui iniuriis *Vittorium* impeterent, ut *Marcus Ant. Muretus* ⁽¹⁾, *Iosephus Scaliger* ⁽²⁾, *Ludovicus Balzanius* ⁽³⁾, & *Iacobus Tommasius* ⁽⁴⁾.

LXXVI. Rebus autem gestis ab eo, dum vixit enarratis, nunc quae monimenta ingenii reliquerit, fructusque otii ipsius indicabo.

SIGILLVM ARG. P. VICTORII

ROMAE IN MVSEO VICTORIO

IN-

(1) Vid. supra p. 83. not. 3.

(2) In *Scaligeriana* prima *Vittorium* laudat, in altera vero ipsum vocat *fulgere ingenium*.

(3) Lib. III. Ep. 20. c. 21. ad *Chapellain*. Dat. 1738.

(4) De *Plagio* N. 3.

INDEX OPERVM P. VICTORII.

I. *M*arci Tullii Ciceronis opera, omnium quae hactenus excusa sunt castigatissima, nunc primum in lucem edita: Venetiis in officina Lucae Antonii luntae MDXXXVII. fol. editio rarissima. In hoc volumine, quod Nicolao ArdinghELLO inscribitur, Rhetorica continetur, & constat pagg. 366. Adcedit Index omnium, qui hactenus excusi sunt, locupletissimus, & castigatiss. eorum, quae digna notatu visa sunt.

T. II. *M. T. Ciceronis Orationes* habet ab Andrea Navagerio Patritio Veneto, summo labore, atque industria in Hispaniensi, Gallicaque legatione, excussis permultis Bibliothecis, & emendatiores multo factas, & in suam integritatem ad exemplar Codicum antiquorum longe copiosius restitutas ibid. MDXXXIV. fol. pagg. 840. Leoni X. Pont. Max. dicata est eiusmodi editio ab Andrea Navagerio: sequuntur eiusdem Epistolae duae, quarum una Petro Bembo, altera Iacobo Sadoleto inscribitur.

T. III. *M. T. Ciceronis Epistolarum* libros continet ex pervetustis exemplaribus accuratissime post omnes, quae hactenus editae sunt excusiones recognitarum ibid. MDXXXVI. pagg. 554. Hunc quoque Nicolao ArdinghELLO suo dedicavit Victorius. In calce voluminis adpositae sunt, sex Epistolae ad Brutum, nunc primum a Germanis inventae, quae num *M. Tullii Ciceronis* sint, legentium iudicio videndum relinquitur.

T. IV. Complectitur opera Philosophica nuper ad fidem vetustissimorum exemplarium diligentiss. recognita.
Tom. I. m

gnita . Ibid. MDXXXVI. fol. ad Nic. Ardingbellum suum p. 550. adcedunt explicationes suarum in Ciceronem castigationum ibid. MDXXXVI. ad Bartholomaeum Cavalcantium p. 79. Editio nitidissima , & castigatissima ad fidem MSS. Cod. Mediceorum praesertim recognita . Ex hac reliquae omnes Ciceronis editiones profluxerunt , unde elegantissimus Graevius ait in Praef. in easdem Epistolas , quod uni Victorio plus Cicero debet , quam reliquis omnibus , qui in eo perpoliando tempus studiumque posuerunt . Vid. & Ian. Gruterum in notis ad Lib. IX. ad familiar. Ep. XVI. Fabric. Biblioth. Lat. Lib. I. Cap. VIII. p. 152. seqq.

II. M. T. Ciceronis Opera . Ex Petri Victorii codicibus maxima ex parte descripta , viri docti , & in recensendis auctoris huius scriptis cauti , & perditigentis : quem nos industria quanta petuimus , consequuti , quasdam Orationes redintegratas , tres libros de Legibus , multo quam antea meliores , & reliquias de Commentariis , qui de Republica inscripti erant , magno labore collectas , undique , descriptasque libris , vobis exhibemus .

Accedunt Eiusdem Victorii Explicationes suarum in Ciceronem Castigationum , &

Index rerum , & verborum . Parisiis ex officina Roberti Stephani MDXXXIX Tom. II. in fol. maiori. Editio maximi pretii , & rarissima ; Victorii deinde castigationes sunt recusae in editione Ciceronis Lugdunensi , cum hoc titulo ,

III. Petri Victorii Explicationes suarum in Ciceronem castigationum apud Seb. Grypbium Lugd. MDXL. 8. p. 553. cum Ep. ad Bartholomaeum Cavalcantium suum , & separatim ibidem A. MDLII. 8. p. 701. In hac editione adcesserunt posteriores Victorii in Epistolas ad diversos castigationes ; in hisque pag. 676. pur-

purgat se a plagii crimine, quod ei *Paulus Manutius* inieperat tum alibi, tum ad Lib. III. Ep. 8.

IV. *Posteriores Petri Victorii Castigationes in Epistolas, quas vocant familiares: apud Seb. Gryphium Lugduni MDXLI. in 8. pagg. 132. ad Franciscum Campanum literis datis VI. Eid. Sept. MDXL.*

V. *Marci Catonis, ac M. Teren. Varronis de re Rustica libri per Petrum Victorium ad veterum exemplarium fidem, suae integritati restituti. Lugd. apud Seb. Gryphium MDXLI. & MDXLIX. Praeest Ep. nuncupatoria ad Marcellum Cervinium Dat. XII. Kal. Quintil. MDXLI. Tom. III. 8. quorum primus constat paginis 226. secundus pag. 491. tertius pag. 184. Sequuntur deinde enarrationes vocum priscae in libris de re Rustica per Georgium Alexandrinum &c. Parisiis reclusi sunt cum novis Victorii additamentis cum hoc titulo „*

VI. *Libri de Re Rustica &c. per Petrum Victorium ad veterum exemplarium fidem, suae integritati restituti. Paris. ex officina Rob. Stephani, typographi Regii. MDXLIII. in 8. Tomi III. In fine primi Tomi exstant.*

VII. *Petri Victorii Explicationes suarum in Catonem, Varronem, Columellam Castigationum. Ib. ex Officina Rob. Stephani typographi Regii MDXLIII. p. 140.*

VIII. ΕΥΡΙΠΙΔΟΣ ΗΛΕΚΤΡΑ. *Euripidis Electra nunc primum in lucem edita Romae MDXLV. 8. p. 30. literis dat. ad Nic. Ardingbellum XXIX. Febr.*

IX. Εἰς τὸν Ἀριστοτέλην. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΩΣ ΗΘΙΚΩΝ, ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ. ΒΙΒΛΙΑ ΔΕΚΑ. *ARISTOTELIS De moribus ad Nicomachum filium libri decem Florentiae apud Iuntas MDXLVII. 4. p. 69. 4. iterum recusa ab Iuntis fuit A. MDLX. 4.*

X. *Petri Victorii Commentarii in tres Libros Aristotelis de arte dicendi. Positis ante singulas declaraciones*

tiones Graecis verbis Auctoris. Florentiae in Officina Bernardi Iunctae MDXLVIII. In fol. pag. 637. Inscriptum est opus Cosmo Medici Duci Florentinorum, literis datis Florentine Idib. Sept. MDXLVII. Sequuntur, Praefatio ad studiosos, Capita ante operis declarationem animadvertenda, ac triplex Index: alter veterum auctorum loca ab Aristotele citata, alter singula totius operis argumenta, tertius Graecas voces exhibet. Prodiit rursus ex Iunctarum typogr. A. MDLXXIII. fol.

XI. Πορφυρίου φιλοσόφου, περὶ ἀποκρίσεως ἐμψύχων βιβλία τέσσαρα. τῷ αὐτοῦ τῶν πρὸς τὰ νοητὰ ἀφορμῶν. Μιχαὴλ ἐφεσίου. σχόλια εἰς τέσσαρα τῷ Ἀριστοτέλους περὶ ζῶων μορίων. Porphyrii Philosophi de non necandis ad epulandum animantibus Libri III. Eiusdem selectae brevesque sententiae, ducentes ad intelligentiam, quae mente noscuntur. Michaelis Ephesi Scholia in III. Libros Aristotelis de partibus Animantium. E Medicea Bibliotheca Florentiae MDXLVIII. In fine Impressum Florentiae. In Officina Bernardi Iunctae Anno Domini MDXLVIII. In fol. pag. 119. Adcedunt, Victorii Epistola studiosis Graecarum artium, Graeco sermone scriptarum, aliquot eiusdem in Porphyrium adnotationes, ac Praefatio. In Libri fronte exhibetur Ianua patens, cum pluteo libris referto. In epistilio legitur Inscriptio PVBLICAE VTILITATI. quod ipsum Laurentianae Bibliothecae vestibulum innuere videtur.

XII. Petri Victorii Commentarii longe doctissimi in tres Libros Aristotelis de arte dicendi, nunc primum in Germania editi, cum locuplete rerum & verborum in iisdem memorabilium Indice. Basileae ex Officina Ioannis Oporini, anno salutis humanae MDXLIX. Mense Martio in fol. pagg. 436. absque Operis dedicatione Cosmo Medici Duci Florentinorum, Praefatione, & rerum Indice ad finem adiecto. Prodiit rursus Florentiae.

rentiae apud Iunctas MDLXXIX. fol. Graevius in libro, cui titulus *Cobors Musarum* p. 337. ubi agit de *Aristotelis Rhetorice*, de hoc opere honorifice meminit.

XIII. *Petri Victorii Oratio habita ad Iulium III. initio Pontificatus ipsius, cum Ducis sui nomine, una cum aliis quinque nobilissimis viris Orator ad eum missus est. Florentiae apud Laurentium Torrentinum MDL. in 4. pag. 17. Exstat etiam in Victorii eiusdem Epistolarum, & Orationum Libro recusa pag. 35.*

XIV. ΚΑΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΤΑ ΕΤΡΙΣΚΟΜΕΝΑ & πᾶσι. Ex Bibliotheca Medicea p. 347. fol. Clementis Alexandrini opera omnia graece Florentiae cudebat Laur. Torrentinus A. MDL. fol. in fine legitur, „Lectori dabimus propediem praestantissimi scriptoris huius opera conversa in linguam latinam a viris doctis. qui summo studio laboreque tibi navarunt operam, ut plenius, ac uberius huiusmodi thesauri fructum percipere possis. Vale. Et revera latina versio prodiit ibid. A. MDLI.

XV. *Platonis Dialogus de Amicitia Florentiae apud Iunctas MDLI. 9. Ep. dat. Civibus suis graecarum artium studiosis Kal. Febr.*

XVI. Εὐνοφῶντος ἀπομνημονευμάτων πρῶτον. Florentiae MDLI. In fine Florentiae apud Iunctas MDLI. in 8. pag. 208. Data est Ep. nuncupatoria Civibus suis Graecarum artium studiosis. Florentia IV. Non. Novembr. MDLI.

XVII. Δημητρίου Φαληρέως περὶ ἑρμηνείας. Demetrii Phalerei de elocutione. Florentiae apud Iunctas MDLII. in 8. p. 96. ad Alexandrum Farnesium S. R. E. Cardinalem Vicecancellarium. Florentia Idib. April. MDLII. Praemittitur adcurata eiusdem Victorii disquisitio de Operis huiusce Auctore.

XVIII. Api-

XVIII. Αριστοτέλους πολιτικῶν βιβλία ὀκτὼ. *Aristotelis de optimo statu reip. Libri octo. Florentiae apud Iunctas MDLII. in 4. pag. 204. ad Ioannem Casam Archiepiscopum Beneventanum. Florentia Idib. Quint. MDLII.*

XIX. *Petri Victorii Variarum Lectionum Libri XXV. Florentiae. Excudebat Laurentius Torrentinus MDLIII. in fol. pag. 410. ad Alexandrum Farnesium S. R. E. Cardinalem Vicecancellarium litteris dat. Florentiae VII. K. Sept. MDLIII. Accedit Index Capitum, item alius insigniora loca auctorum Graecorum & Latinorum exhibens, tum tertius rerum ac vocum memorab.*

XX. *Digestorum seu Pandectarum Libri L. ex Florentinis Pandectis repraesentati. Florent. in Officina Lauv. Torrentini Ducalis typographi MDLIII. T. II. fol. Ex Ep. Franc. Taurelli ad Cosmum I. Florentinorum Ducem haec habentur „ Graece vero tradita, quae frequentia sunt, ut quam emendatissima prodirent, vir ut scis omni doctrina praeditus gloriaeque tuae inprimis studiosus Petrus Victorius operam dedit.*

XXI. ΑΙΣΧΥΛΟΥ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ. Ζ. προμηθεὺς δεσμώτης, ἐπὶ ἐπὶ Θήβαις, Πέρσαι, Αγαμέμνων, Χοηφόροι, Εὐμενίδες, Ικέτιδες. Σχόλια εἰς τὰς αὐτὰς Τραγωδίας. *Aeschyli Tragoediae. VII. quae cum omnes multo quam antea castigatiores eduntur, tum vero una, quae mutila, & decurtata prius erat, integra nunc profertur. Scholia in easdem, plurimis in locis locupletata, & in paene infinitis emendata P. Victorii cura, & diligentia. Parisiis. Ex Officina Henrici Stephani MDLVII. 4. pag. 395. Denuo recusae sunt Londini curante Tb. Stanleio MDCLXIV. fol. Vid. Ep. ad Ioachim. Camerarium Lib. I. Epp. ad German. Ep. I.*

XXII. *M. T. Ciceronis Epistolae ad familiares Flor. apud Iunctas MDLVIII. 8. Praest. Lectori monitum dat.*

dat. Flor. Kal. Sextil. ut videre est Epp. Lib. III. p. 69. Hanc tamen editionem nondum vidi.

XXIII. *Petri Victorii Commentarii in primum Librum Aristotelis de Arte Poetarum*; positis ante singulas declarationes, Graecis vocibus auctoris; iisdemque ad verbum Latine expressis. Accessit rerum, & verborum memorabilium Index locupletissimus Florentiae in Officina Iunctarum Bernardi filiorum MDLX. in fol. pag. 308. ad Cosmum Medicem Ducem Florentinorum, ac Senensium. Praemittitur Praefatio ad Lectorem, ac duplex Index. Prodierunt iterum ibidem ex Typographio Iunctarum anno MDLXXIII.

XXIV. *Petri Victorii Commentarii in Librum Demetrii Phalerei de Elocutione*, positis ante singulas declarationes, Graecis vocibus auctoris: iisdemque ad verbum latine expressis. Additus est rerum, & verborum memorabilium Index copiosus. Florentiae in Officina Iunctarum Bernardi F. MDLXII. in fol. p. 268. ad Alexandrum Farnesium S. R. E. Cardinalem Vicecancellarium litteris dat. Florentia VI. Id. Sext. MDLXII. Accedit Praefatio ad Lectorem, & Index superius. Rursus ibidem prodierunt apud Philipp. Iunctam MDXCIV.

XXV. *Oratio funebris de Laudibus Ioannis Medicis S. R. E. Cardinalis, habita VII. K. Dec. MDLXII. a Petro Victorio in aede Divi Laurentii Florentiae. Florentiae apud L. Torrentinum MDLXII in 4. p. 13. una cum Victorii Ep. Paulo Iordano Vrsino dat. Florentiae IV. Kal. Dec. MDLXII. Exstat quoque in Concilio Tridentino editionis Lovaniensis p. 477. & in Conciliis Labbaei Tom. XIV. col. 1644.*

XXVI. *Laudatio Eleonorae Cosmi Medicis, Florent. ac Senen. Ducis, uxoris, quae habita est IV. Kal. Ian. Florentiae a Petro Victorio, in aedè Divi Laurentii. Florentiae apud Laurentium Torrentinum MDLXII. in 4.*

p. 13.

pag. 12. una cum *Victorii Ep. Cosmo Medici Duci Florentinorum, ac Senensum. Florentiae IV. Non. Ianuarii*. Hanc Orationem Italice vertit *Nicolaus Minius. In Fiorenza appresso i Figliuoli di Lorenzo Torrentino MDLXIII.* in 4. pag. 15. una cum Etrusco Epigrammate *Alexandri Cosmi de Pazzis, & Ep. nuncupatoria Nicolai Minii, Al molto Mag. & Onorato M. Vincenzo Malpigli Gentiluomo Lucchese dat. di Firenze il dì XI. di Gennaio MDLXII.*

XXVII. *Io. Casae Latina monumenta, quorum partim versibus, partim soluta oratione scripta sunt. Florent. ex officina Iunctar. MDLXIV. 4. p. 206. Inter Marii Columnae carmina, Bargaei Carminibus adiecta Flor. MDLXVIII. 8. p. 446. Marii eiusdem, ac P. Victorii duo leguntur Phaleucia in huius editionis laudem.*

XXVIII. *Αριστοτέλους περὶ ποιητικῆς. Aristotelis de arte poetica. Ad exemplar Libri a Petro Victorio correcti. Florentiae apud heredes Bern. Iunctae MDLXIV. in 8. p. 63: Graece tantum, & latine separatim Florentiae apud Iunctas MDCXVII. 8. p. 81. Praemittitur Ep. Io. Bapt. Strozzae ad Io. Bapt. Stroz zam nepotem suum.*

XXIX. *P. Terentii Comoediae vetustissimis Libris, & versuum ratione a Gabriele Faerno emendatae. Florentiae apud Iunctas MDLXV. 8. editio nitida, & accuratissima, curante P. Victorio, ac D. Carolo Borromaeo Card. dicata. Recusa fuit Heidelbergae apud Cammelini A. MDLXXXVII. 8. Exstat in Bibl. Victoria Romae.*

XXX. *Petri Victorii Liber de Laudibus Ioannae Austriacae, natae Reginae Vngariae, & Boemiae. Florentiae in Officina Iunctarum Bernardi FF. MDLXVI. in 4. pag. 28: ad Franc. Medicem Florentiu. ac Senens. Principem litt. dat. Flor. XIV. Kal. Maias MDLXVI.*

XXXI. *Ἰππάρχου Βιθυνοῦ τῶν Ἀράτου καὶ Εὐδόξου Φαινομένων ἐξηγήσεων βιβλία γ'. Τὸ αὐτοῦ ἀπερισμοί. Αχιλ.*

Ἀχιλλῆος Στατίου προλεγόμενα εἰς τὰ Ἀράτου Φαινόμενα. Ἀράτου βίος καὶ σχόλια παλαιῶν τινῶν εἰς τὸ αὐτοῦ ποιήμα. Hipparchi Bythini in Arati & Eudoxi Phaenomena Libri III. Eiusdem liber Asterismorum. Achillis Statii in Arati Phaenomena Arati vita, & fragmenta aliorum veterum in eius Poema. Florentiae, in Officina Iunctarum Bernardi Filiorum MDLXVII. in fol. pag. 123. ad Cosmum Medicem Ducem Florentinorum, ac Senensium. Sequitur Praefatio ad Lectorem.

XXXII. Petri Victorii Variarum Lectionum XIII. novi Libri. Florentiae excudebant filii Laurentii Torrentini, & Carolus Pettinarius ipsorum socius MDLXVIII. in 4. pagg. 254 ad Ferdinandum Medicem S. R. E. Cardinalem litteris dat. Florentia XIV. Kal. Ian. MDLXVIII. Sequitur Index rerum, quae in singulorum Librorum capitibus continentur, tum alius rerum memorabilium, ac denique tertius Scriptorum Graecorum, & Latinorum. Excusi sunt hi libri iterum Florentiae apud Iunctas Anno MDLXIX. in 4.

XXXIII. Trattato di Piero Vettori delle Lodi, e della Coltivazione degli Ulivi. In Firenze appresso i Giunti MDLXIX. All' Illustrissimo & Eccellentiss. Signore il Signor Duca di Firenze & di Siena in 4. p. 89.

Rursus ibidem ex typographio Iunctarum annis MDLXXIV. MDCXXI. MDCXXII. 4. ac denique An. MDCCXVIII. typis Iosephi Mannii 4. curante Iosepho Blanchinio in lucem prodit.

XXXIV. M. T. Ciceronis Epistolae ad Atticum, ad M. Brutum, ad Q. Fratrem e Bibliotheca P. Victorii Florent. apud Iunctas MDLXXI. 8. Franc. M. E. Principi nuncupata est haec rarissima editio, quae exstat in Museo Victorio Romae.

XXXV. M. Terentii Varronis Opera quae supersunt. In Lib. de Ling. Lat. a Iosepho Scaligero recognita, & Tom. I. n ap

appendice aucta . In Libros de Re Rust. Notae eiusdem Ios. Scal. non antea editae . His adiuncti fuerunt Adr. Turn. Comment. in Lib. de Lingua Latina :: cum Emendationibus Ant. Augustini . Item P. Victorii Castigationes in Lib. de Re Rustica . Parisiis Anno MDLXXIII. excudebat Henr. Stephanus in 8.

XXXVI. Oratio Petri Victorii habita in funere Cosmi Medicis Magni Ducis Etruriae in aede Divi Laurentii XVI. Kal. Iun. MDLXXIV. Cum privilegio . Florentiae ex Officina Bartolomaei Sermartelli in 4. p. 40. Inscripta est Oratio Illustrissimo atque Excellentissimo Principi Ernesto Bavario . Florentiae Prid. Non. Iun. MDLXXIV. Ipsam Italice vertit Franc. Bocchius . In Fiorenza appr. Giorg. Marefcatti MDLXXIV. in 4. p. 44.

XXXVII. C. Sallustii Crispi Coniuratio Catilinae , & Bellum Ingurthinum . E Bibliotheca Medicea . Florentiae apud Iunctas MDLXXVI in 8. p. 178. Ep. nuncupatoriae hic est titulus ., Petrus Victorius Hieronymo Guicciardinio Sal. Dat. Florentia Kal. Sept. MDLXXVI.

XXXVIII. Oratio Petri Victorii in Maximilianum II. Caesarem mortuum ; habita Florentiae in Aede D. Laurentii . prid. Id. Novem. MDLXXVI. Florentiae ex Officina Iunctarum . in 4. pag. 26. Inscripta est Ernesto , Archiduci Austriae litteris dat. Florentia Kal. Decembr. MDLXXVI. Hanc Petrus Deus Italice reditam sequenti titulo in lucem edidit ., Orazione di M. Piero Vettori in Lode di Massimiliano II. Imperadore , morto . Recitata nella Chiesia di S. Lorenzo il dì XII. di Novembre MDLXXVI. tradotta da Piero Dei in lingua Fiorentina . In Firenze appresso i Giunti in 4. pag. 20.

XXXIX. Petri Victorii Commentarii in VIII. Libros Aristotelis de optimo statu civitatis . Positis ante singulas declarationes Graecis verbis auctoris : iisdemque
ad

ad verbum latine expressis. Accessit rerum, & verborum memorabilium Index plenissimus. Florentiae apud Iuntas MDLXXVI. in fol. pag. 698. Inscripti sunt Francisco Medici Magno Etruriae Duci. Adcedit Praefatio ad Lectorem, Index praedictus, tum alius Graecorum verborum, tertius tandem auctorum, quorum testimoniis utitur.

XL. P. Victorii Epistolarum ad Germanos Missarum Lib. III. nunc primum editi ab Ioanne Caselio cum privilegio Caesareo ad annos VI. Rostochii excudebat Iacobus Lucius A. MDLXXVII. 8. p. 127. Haec autem editio rarissima Friderico March. Brandenburgensi nuncupatur, ac liberalitate Franc. Equitis Marmii Victoriae Bibliothecae adaucta est. Denuo eiusmodi Victorii Epistolae recusae sunt in libro inscripto „Opus Epistolicum exhibens Ioannis Caselii Epistolas ad Principes, Nobiles, Viros celebres, Propinquos, Cives, ac familiares &c. Francofurti Ann. MDLXXXII. 8. Ibid. p. 266. Io. Caselii Epistolarum Liber. V. Epistolae ad Petrum Victorium nobilem Florentinum, & huius ad illum. P. 166. tres P. Victorii leguntur Epistolae ad Ioachim. Frideric. March. Brandenburgensem. Hic Caselius Praeceptoris sui elogium addidit, quod quum nimis propere conscripisset, menda aliquot intrepserunt, unde in illud observationes quasdam Franc. Victorius edidit, easque cum Caselio amice communicavit (1).

n 2

XLI, Pe-

(1) MSS. in Bibliotheca Victoriana Romae. Ante Victorii Elog. hoc Caselii monitum legitur „

Benevolo Lectori. Laudationem P. Victorii longe optime de bonis literis ad omnem posteritatem meriti, propediem dabimus. Vale,

Io. Caselius.

An id revera Caselius praestiterit, mihi adhuc compertum non est. Haec autem, quoad sciam, unica editio, quum ad me curante humanissimo equite Franc. Victorio perferretur, malo fato deperdita est.

XLII. *Petri Victorii Commentarii in tres Libros Aristotelis de arte dicendi*. Positis ante singulas declarationes, valde studio & nova cura ipse auctas, Graecis verbis auctoris, iisque fideliter Latine expressis. Cum veteri exquisito Indice, cui multa addita sunt, modo animadversa. Florentiae ex Officina Iunctarum. An. MDLXXIX. in fol. pag. 756. cum Ep. Francisco Medici Magno Duci Etruriae dat. Florentia XI. Kal. Sept. MDLXXIX. aliisque, ut in Editione A. MDXLVII. supra adlata.

XLII. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΔΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ Ἰσαίας καὶ Δείναρχος Vitae Isaei & Dynarchi a Dyonisio Halicarnasseo scriptae, quae nunc primum studio, ac diligentia P. Victorii prodeunt ex vetustissima, & optima Medicea Bibliotheca. Lagduni apud Io. Tornaesum typographum. Regium MDLXXXI. 4. exstat in Biblioth. Victor. Romae.

XLIII. *Petri Victorii Variarum Lectionum Libri XXXVIII. ad Alexandrum Farnasum S. R. E. Cardinalem Libri XXV. ad Ferdinandum Medicem S. R. E. Cardinalem Libri XIII. Quorum Librorum veteribus editionibus addita sunt quaedam, pauca variata*, Florentiae apud Iunctas MDLXXXII. in fol. pag. 456. absque nuncupatoris literis dat. Florentia VII. Kal. Septemb. MDLIII. ac duobus elenchis, altero rerum singulis librorum capitibus contentarum, scriptorum altero, cum Graecorum, tum Latinorum:

XLIV. *Petri Victorii Commentarii in X. Libros Aristotelis de Moribus ad Nicomachum*. Positis ante singulas declarationes Graecis verbis auctoris: iisdemque ad verbum latine expressis. Accessis rerum, & verborum memorabilium Index plenissimus. Florentiae ex Officina Iunctarum MDLXXXIV. in fol. pag. 616. absque Operis Dedicatione Serenissimo Francisco Mariae Du.

Duci Vrbinatium, Dat. *Florentiae VIII. Kal. Octobr.* MDLXXXIV. Praefatione ad Lectorem, ac Indice memorato ad finem adiecto.

XLV. *Petri Victorii Epistolarum Libri X. Orationes XIV. Et Liber de Laudibus Ioannae Austriacae. Florentiae apud Iunctas MDLXXXVI.* in fol. pag. 226. Epistolae: Orationes vero &c. pag. 72. absque Ep. nuncupatoria *Serenissimo Francisco Medici Magno Etruriae Duci*, Dat. *Florentiae XVI. Kal. Mai.* MDLXXXVI. & Indice eorum, ad quos missae sunt. Heio egregie delineata, & aeri exculpta *Victorii* effigies cernitur cum Epigraphe „*Petrus Victorius aet. suae an. ag. LXXXVII* & infra legitur „*Quis pingere laudes.*

XLVI. *Petri Victorii Liber de maxima dignitate Cosmi Medicis, Ducis Reip. Florentinorum, ac Senensum, qua demonstratur ipsum vincere in hoc certamine honoris aemulum ipsum Alphonsum Estensem Ducem Ferrariensem.* In fine legitur „*Ego Petrus Victorius, Patricius Florentinus, & Senatorii Ordinis, Auratae quoque militiae Eques: Comes item Palatinus, manu propria subscripsi, & obsegni.* pag. 25.

XLVII. *P. V. Carmina exstant inter Carmina ill. Poetar. Italog. Flor. MDCCXIX. Tom. X. p. 495. & inter Marii Columnae, Poemata Bargaei carminibus adiecta Flor. apud Iunctas MDLXVIII. 8. p. 446.*

XLVIII. Epistolae duae ad *Io. Casam* inter Epp. Clarorum Viror. ab *Io. Michael Bruto* collectas P. I. 19.

XLIX. Ep. ad *Reginaldum Polum* ibid. p. 239. & in Patavina Carminum *Flaminii* editione MDCCXXVII. p. 309. in qua adcedit etiam *Barptolemaei Ricci* Ep. ad *Victor.* de *Flaminii* morte.

L. *Io. Casae* Carmen, & Epistolae ad *Victor.* itemque eiusdem *Victorii* responsa leguntur Tom. IV. operum *Casae* edition. Venetae MDCCXXVII.

P. VICTORII OPERA MSS.

LI. *Praefationes variae in Ciceronem, Demosthenem, Aristotelem, & Virgilii Lib. IV. Aeneid.*

LII. *Argumenta in Euripidis Tragoedias.*

LIII. *Euripidis Phaenissae cum notis MSS. P. V. Euripidis ION*

LIV. *Argumenta, seu Praefationes in Sophoclis Tragoedias.*

LV. *Commentaria in Ciceronem de Oratore, in Ciceronis Orationes.*

LVI. *In Demosthenis Olynthiacas, & Philippicas Orationes.*

LVII. *In Horatium, & Virgilium.*

LVIII. *Commentaria in Plutarchi Opusculum „ de his, qui sero a Numine puniuntur, & contra Epicurum, ne suaviter quidem vivi posse secundum Epicuri placita.*

LIX. *Plutarchi opuscula LXXXII. Ven. in aedibus Aldi mense Martio MDIX. fol. &*

LX. *Eiusdem vitae illustrium viror. ibid. mense Augusto MDXIX. cum notis MSS. & observationib. Pet. Victorii.*

LXI. *De bello suscipiendo contra Turcas ad Pium V. Pont. Max. Exstat etiam in Bibliotheca Magliab.*

LXII. *Orazione fatta alla militare Ordinanza Fiorentina l' An. MDXXIX.*

LXIII. *Viaggio di Annibale per l' Italia.*

LXIV. *Parole di Lingua Toscana raccolte dal Botticaccio, Dante, Petrarca, Aldobrando, Bembo ec.*

LXV. *De variis speciebus cantuum Chori a Tragicis adhibitis in fabula Observationes.*

LXVI. *Canti di Dante confrontati con Euripide, Virgilio ec.*

LXVII. *Se-*

EXVII. *Selecta ex variis Auctoribus Graecis T. II.*

LXVIII. *Selecta ex variis Auctoribus Latinis T. II.*

LXIX. *Poesie varie di P. V. Latine, e Toscano.*

LXX. *Rime, e Prose di Monsig. della Casa. Ven. per Niccolò Bevilacqua MDLVIII cum not. MSS. P. V.*

LXXI. *Scholia in Homerum Vid. Epp. ad Vict. T. I. p. 134. & Ep. Io. Sambuci ad Victor. Epp. ined. p. 201.*

Exscripserat quoque Victorius quae sequuntur Opuscula, ut ea typis in vulgus proderet.

LXXII. *Dionysii Halicarnassensis Oratio de examine sermonis.*

LXXIII. *Michaelis Pselli de Pluvia, Fulgure, & Tonitru.*

LXXIV. *Rhetorii Expositio XII. Signorum Zodiaci.*

LXXV. *Leonardi Arretini de Repub. Florentinor. ad Nic. Card. Graece.*

LXXVI. *Latinae Virorum Claror. Epistolae ad P. Vict. Tom. III. fol.*

LXXVII. *Epistolae Italicae Tom. XV. fol. Harum nonnullae excusae sunt in libro inscripto „ Prose Fiorentine ec.*

LXXVIII. *Ep. ad Franc. Medicem M. E. Principem „ Inc „ Audieram saepe „ Flor. XVI. Kal. Dec. MDLVII. in Bibl. Magliab. Cl. VII. Cod. 346. p. 81.*

LXXIX. *Ep. ad Alamannum Salviatum Inc „ Dilexi equidem „ Flor. V. Kal. Dec. MDLVII. ib. p. 82.*

LXXX. *Ex Ep. ad Georg. Fabricium dat. Eid. Ian. MDLXVIII. Epp. ad Germanos Lib. II. innumus, multum operae Victorium posuisse, in Celsi de medicina libris purgandis: ac revera politissimi scriptoris duae supersunt vetustae editiones in Museo Victoriae Romae cum notis marginalibus eiusdem. Nonnullos veteris Ecclesiae Scriptores se velle expolire, arque illustrare Stanislaus Hoes Card. per literas significavit Epp. Victorii Lib. VII. p. 161.*

Io. vero Cinellius in Etruria literata MSS. in Biblioth. Magliab. *Victorio* adtribuit „ Paradigma de IV. linguis Orientalibus. Ipsi quoque perperam libellum adscribit, cui titulus „ *De Urbis Romae regionibus & locis*, *Th. Pope - Blount* in celebriorum auctorum censura.

Vincentius Martellius tres *Victorio* Epistolas misit in collectione Epp. XIII. Claror. Viror. Ven. per *Comin. de Trino* MDLXIV. 8. item *Annibal Carus*, ut videre est inter eius Epp. p. 7. 9. 12. 23. 73. 135.

Victorii vetustissimam papyrum evulgavit vir cl. *Scipio Maffei* in Histor. diplom. n. XIV. p. 172. cuius etiam meminit *Frane.* eques *Victorius* in Histor. VII. Dormient. p. 70.

Pag. LV. huius Vitae, ubi scriptum est = Sanctissimi dies adpropinquabant = acerbissimae Christi Nectis = *legatur* = Sanctissimi dies recurrebant = optatissimi Christi Adventus.

Romae ex Museo Victorio

CLARORVM ITALORVM
ET GERMANORVM
EPISTOLAE
AD PETRVM VICTORIVM.

EPISTOLA I.

IO. FRANC. ZEFFIVS P. VICTORIO S.

Thomas Iuncta, qui in purgandis bonis aucto-
ribus, quos inprimendos curat, sibi ipsi num-
quam satisfacit, post novissimam Epistolarum,
ad Atticum, tuo nomine, editam inpressionem,
nactus earumdem Epistolarum volumen, adcura-
te per Reverendissimum *Benedictum Accoltum* Ra-
vennae Cardinalem, castigatum, me impulit, ut
quae in eo diversa a tua lectione reperirem, vo-
lumini, quod una cum his literis ad te misi,
adscriberem: quod ea lege suscepi, ut non iu-
dicio, sed calamo laborarem, tantumque abest,
ut mutatum aliquid de tua lectione velim, ut
de ea re cogitare, nedum iudicare noluerim.
Suscepta namque illius codicis, non perpe-
tua singularum Epistolarum lectione, sed so-
la linearum adfectarum, cum isto tuo conla-
tione, quod non responderet, adposui. Tuum
nunc erit, & singula perpendere, & congrua, si

Tom. I.

A

qua

qua erunt, adprobare; idque, ut commodius praestare possis, noveris, illum castigatum codicem, Aldinae impressionis esse an. MDXXI. excusae; & castigationes in eo adpositas, fere omnes, aut vetusti codicis, aut P. literae nota esse praemunitas; & ne te haecenus suscepti laboris poeniteat, etiam illud scito, me multo plura in eo correctae, quae tuae lectioni sunt congruae, invenisse, quam quae nunc isti volumini per me sint adscriptae. Iucunde itaque hoc extremum munus obeas, ut quas *Thomas* includere enchiridiis meditatur, exiguo hoc tuo labore purgatissime prodeant. Dum haec ad te scribo, subit meae iacturae recordatio, non suppellectilium, non vestium, non pecuniarum, non denique vulgatorum librorum, harum enim rerum superflua, sunt negligenda, necessaria vero obvia; sed volumina aliqua non vulgata mihi periisse doleo, lucubratiunculas meas, mihi sublatae queror; at informes, at rudes, at inconcinnae, & ineptae erant, & hoc illud est, quod me maxime angit, ea eiusmodi adparere, quae ipse, aut perfecissem, aut certe perfregissem. Erant sane multa, quae, quum datum a litibus fuisset ocium, selectis feminibus, igni destinaveram, quae utinam cum feminibus nunc pereant, erant tamen aliqua, quae supremam manum expectabant: ut *Virgilii Marcelli* laudatio, miscellanearum *Politiani* compendium, epistolarum volumen, declamationes aliquot. Erant
prae-

praeterea patrio sermone adlocutiones plures, comoediae duae, ad *Franc. Petrarcae* imitationem odae sex, & triviales multae: quae omnia, quum facilius in praesentia deplorari, quam inquiri posse intelligam, conclamemus. Vnum tamen est, quod neque conclamatum, neque iuri cessum, sed omni amicorum ope mihi inventum velim, *Horatium* scilicet per me adcuratissime purgatum; enchiridio enim istic inpresso, & pecorino tergore involuto, multos per annos, multis, probatissimisque conlatis codicibus, omnem eorum variam lectionem adnotaveram; tum altero eiusdem inpressionis adcepto, pro arbitrio, quam probarem, reposueram, & ne pars aliqua suscepti laboris deperiret, neve in posterum ulli in inquisitione, sed in sola electione foret elaborandum, varias lectiones adnotaveram, & cuncta denique excusioni disposueram. Dices, quorsum apud me de tuo elaborato *Horatio* tam dearticulata querela? eo scilicet; ut tu, qui in eadem arena laboras, propensius inquiras, & facilius invenias. Te igitur pro tuo in bonas artes studio, oro atque obtestor, ut tum tua, tum amicorum industria, & cura mihi inventum cures. Quod si effeceris, & mihi rem gratissimam, & eius studiosis perutilem, praestiteris. Vive, & vale.

Nonis Iun. MDXXXVII. Venetiis.

II.

PETRVS FRANC. GALLIANVS P. VICTORIO S. P. D.

Duplex causa fecit, *Petre* suavissime, ut ad te has literas darem. Memoria primum praesentissimi officii tui erga me, uxoremque meam, quam, quum a nobis iampridem discederes, meo nomine sedulo salutasti, cuius tibi tunc habui, & nunc etiam ago gratias. Deinde, quod publice te profiteri latinas literas audio, de quo, ut utilitatem praeteream, cui etsi non est inhians, non est tamen contemnenda; propter munus certe dignitatem, tibi valde gratulor. Etenim perpulchram exerces palaestram, & in eo agone versaris, unde Florentinae Civitatis iuvenes, non doctrina solum, sed optimis etiam moribus, legendo possis inbuere, quibus si temporum rationem ob stare dixeris, quo redantur meliores; ne deteriores fiant, quantum poteris, curabis. Eam habes etiam provinciam, quae eo tibi honestior videri debet, quo, & *Franciscus Diaccetus*, vir ipse quoque genere & literis nobilis, iam antea obtinuit; & ita, ni fallor, administravit, ut illius viri recordatione, ei, qui illi successerit, inlustrior videri possit. Reliquum est, quod te facturum certe scio, ut omnes vires tuas, ita in rem intendas, ut alios non solum ad uberrimum doctrinae fructum promoveas; sed etiam nominis tui famam, quantum fieri potest, extollas; quod bene augu-

gurabor, si fervere Academiam intellexero, *Francisco Verino*, summo Philosopho, & utriusque nostrum amantissimo, & quod prius dicere volueram, etiam praeceptori, multam salutem meo nomine dici velim, ac plurimum commendari, rogarique impense, ne ipsum mei capiat oblivio. Si literas, quas abs te mutuas expecto, a doctis, magnisque viris legi non adspernaberis, in obscuro delitescere non permittam. Tu interim me ineptum, ac rudem aequius feras. Vale. Me tibi totum commendo.

Romae xv. Kal. Martias MDXXXVIII.

III.

M. CASALIS GEMINIANENSIS P. VICTORIO S. P. D.

Quum primum his paucis diebus domum istinc reveni, *Aonio Paleario* tuis verbis plurimam salutem nuntiavi: quae illi res, tam grata fuit, ut dicere non queam. Quare e vestigio mihi diligenter mandavit, ut, si ad te forte scriberem, nomine te suo adcurate resalutarem. Id quod, quum ipsi perlibenter promississem, nunc multo libentius praesto. Quam velim, mi *Petre*, vos inter vos cognoscatis! experiremini, mihi crede, re ipsa, vera esse, quae alteri de altero vera praedicavi. Sed vide, quid fecerint eiusmodi salutationes. Ansam mihi inde, quasi iure meo datam, ad te scribendi sum ratus, nimis parum forsitan cogitans, non esse me tanti, ut
cum

cum tali viro literis agere debeam. Ceterum si hoc inter pares dumtaxat, & aequales fiat, quam raro, & insolenter eveniet! tu vero, quando cuius ad te scripta leges, quum omnibus tantum anteeas, quantum homo homini potest! Non do hoc auribus tuis; quod sentio, loquor, & meapte natura facio. Sed haec haftenus. Dixisti mihi, posteaquam te salutavi, ac de multis inter nos, ut adsolet, collocuti fuimus, opera istic tua, si quum mihi usuveniret, uterer arbitratu meo, futurum, ut me abs te mirifice amari intelligerem: qua de re maximas tibi etiam nunc gratias ago, maiores habeo, nam relaturum me, adfirmare non possum. Vnum interim non ignores, ingrati me omnium maxime animi crimen horrere, facturumque pro virili parte, si quid in me beneficii contuleris, ne te facti poeniteat. Vehementer igitur te etiam atque etiam rogo, *Francisci Campani* viri praestantissimi virtuti, fidei, felicitati, *Marcum* tuum fraterne commendes: quandoquidem, si mihi, non nervos contendendo, sed paululum pro auctoritate sua adnitendo, apud divinum Principem istum praesto fuerit, potero brevi, ita spero, Florentiae satis commode esse. Quae etenim eius est haereditaria, innataque, & insita liberalitas, ab hinc menses prope septem largiturum se nobis pollicitus fuit, quae ad cultum, & ad vitam suppeditent. Si hoc mihi transfegeritis, licebit quandoque dulcissimo colloquio vestro, & con-

congressu perfrui: quod quidem adsecutus, *Cra-*
sum divitiis superabo, atque omnium vicos, ut
 ille dixit, & prata facile contemnam. Vale.

Colle Tertio Nonas Decemb. MDXXXVIII.

IV.

AMBROSIVS NICANDER P. VICTORIO S. P. D.

Numquam adduci potuisssem, ut ad te ista do-
 ctina, & dignitate virum tam familiariter scri-
 berem, nisi me tuae illius probitatis, & hu-
 manitatis, quam in te iam inde a puero co-
 gnoveram, *Aloysius Caponius*, iuvenis, & erudi-
 tus, & tui studiosissimus, dudum admonuisset;
 quem quidem, licet hortatorem habuerim, tua
 tamen elegantissima, ac plane divina scripta, qui-
 bus tu *Ciceronem* optimum, ut ille ait, dicendi Ma-
 gistruum, ut Minerva suum Vlysein „*Od. l. 6. v. 229.*

Θηκεν Διὸς ἐκγεγονυῖα

Μειζονὰ τ' ἐκτιδέειν, καὶ πάσσονα κατὰ κέρηλος

Οὐλας ἤκε κόμας ὑακινθίνῳ ἀνθεὶ ὁμοίας

nitidum, ac formosum latinis hominibus reddi-
 disti, me maxime a scribendo deterrebant; sunt
 enim eiusmodi, ut illa viri etiam doctissimi ad-
 mirentur, subspiciant, suisque laudibus in cae-
 lum evehant, in quibus variam eruditionem,
 reconditos sensus, peracre iudicium, illum de-
 nique disciplinarum omnium orbem facile quis
 agnoscat: pro quo tuo singulari in omnes do-
 ctos beneficio, quantum tibi latina Respubli-

ca

ca debeat, neminem prorsus scire arbitror, nisi qui laboriosam aliquando conferendi exemplaria provinciam subierit. Ego, ut quod sentio, dicam, nihil utilius, nihil magis ex usu ad *Ciceronem* inlustrandum, edi hac aetate poterat; ubi nescio, an tui ingenii acumen, an multiplicem rerum omnium scientiam magis admirer: certe a doctissimis viris utrumque celebratur. Perge, mi *Vitiori*, & ista divinae tuae eloquentiae felicitate nomen Florentinum, quod iam multos annos iacuerat, tui magnitudine ingenii adtolle; spero enim fore, ut tibi multo plus tua patria, quam suis olim *Politianis*, *Acciaiolis*, *Marcellis* sit debitura. Sed de his parcius ἢ βέλομαι κατακευεῖν δοκεῖν σοι. Venio nunc ad me. Ego heic a clade Romana, quam Caesariani adtulerunt, hucusque, mercede publica docens, me continui; hoc tamen anno, pueros instituendi labore fastidito, conquiescere, meque ad mitiora studia traducere decrevi: cupiebam publicam lectionem in aliqua insigni urbe consequi. Quare te per literas orare volui, ut si quem istic locum mihi, post te, esse videris, vel Civitatum finitimarum aliquam opima conditione praeceptorem sibi disquirere intellexeris, des operam, ut id tua adsequi ope valeam; faciam equidem, ne tui te unquam in me officii poeniteat; nemo enim studium, aut officium in te colendo meum desiderabit; quae in re, quod confici per te possit, plurimum qui.

quidem potes, pro tua humanitate me certio-
rem facere, haud gravabere. *Karolus Gandius*
iuvenis, & nostrarum literarum studiosus, & di-
scipulus noster, haud poenitendus, tibi multam
salutem dicit; huius ego, & *Antonii Vgolini* Quae-
storis optimi, & integerrimi, & *Bindini Alto-*
vitalae liberalitate, mea heic foveo studia: tu si
me amas, *Ioanni Bulgarino*, iuveni erudito, meis
verbis plurimam dices salutem.

Paene, quod praecipuum erat, praeterii.
Grammaticus quidam, *Tulliam*, *Ciceronis* filiam,
tribus nupisse viris acerrime contendit, nullo
quamvis auctore, probet; ego nisi *C. Piso* alius
sit a *Crassipede*, duos tantum fuisse *Tulliae* viros
adsero, tu in utrius nostrum sententiam pedi-
bus eas, me fac amabo certiolem, cuius respon-
sum καὶ ὡς χρησὸν ἔξω. Vereor ne tibi iam vi-
dear inpudentior: lib. 5. epistolarum ad *Att.*
epistola 12. ubi erat *de strue salinarum*, tu emen-
dasti: *destrues alterum*, incidi in exemplar, ubi
erat scriptum, *de serois salinarum*: hanc casti-
gationem, an ipse probes, ad me rescribas, ve-
lim. Vale, *Victoriae* domus ornamentum, me-
que in tuae sinum benevolentiae sponte curren-
tem suscipe.

Ancona xv. Kal. Iun. MDXXXIX.

P. S. Naetus sum nuper marmoream tabellam,
graecis characteribus incisis, vetustatis quoddam
monumentum, quos describendos, & tibi mit-
tendos curavi. Puto esse τοῦ γυμνασίου ψήφισμα:

Tom. I.

B

sunt

sunt tamen ibidem quaedam notae ignotae mihi, quas obelisco in margine notavi, tu quod adyta, & intima Graecorum penetralia frequentas, quid de illis sentias, significabis; ignoscas tamen, si tibi homini vehementer occupato audio id oneris inponere. *Bernardo Victorio* seni, olim meo Maecenati, salutem etiam meis verbis dices, cui me, ut de meliori nota commendes, iterum atque iterum rogo.

V.

FRANC. ROORTELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Perlegi literas tuas, quas ad *Faccbinum* nostrum misisti magna cum animi mei voluptate, tum quia post multum temporis mihi tecum conloqui videbar, tum quia formam studiorum tuorum in illis expressam vidi. De *Aonio* (1) quod scribis, est mihi curae: hominem plane amamus, & admiramur, ob singularem doctrinam, & ingenium. Exemplaria, quae efflagitas *Ciceronis* antiqua, quotquot habemus, mittemus, & iam tibi in hac re praeclaram operam mihi navasse videbor; incidimus enim in libros *de legibus*, *de officiis*, *de amicitia*, *de senectute*, in oratorem eiusdem, & *Brutum*; orationes quoque non paucas fideliter, uti mihi videntur, scriptas. Haec nos iniussu eorum, qui dedere, mittere noluimus; adloqui homines hos non potuimus, quod Luca abe-

(1) Scilicet *Palcario*.

aberant. Dabimus tamen operam, ut ad te propediem veniant. Tu interim nos ama, & vale.

Luca IV. Kal. Ianuarias MDXXXX.

VI.

IDEM P. VICTORIO S.

Perlegi posteriores adnotationes tuas in epistolas *Ciceronis*, quas *Familiares* vocant, atque in iis singularem doctrinam tuam, & admirabilem, tum in rebus inveniendis, tum diiudicandis industriam ac diligentiam, etsi multo ante haec mihi erant perspecta, quod recognovi, plane iucundum fuit. Tu prorsus unus es, mi *Victori*, qui *Ciceronis* scriptis hac aetate lumen adtulisti. *Pauli* quoque *Mannii* adnotationes legi; in quibus nihil plane aliud efficere voluit, quam, ut in nonnullis locis explicandis, quos tu fortasse, data opera, sic enim ego te defendere soleo, ut nimis apertos, praetermiseras, te diligentior, ac in emendandis acutior fuisse videretur. Verum Ἀνταίου τὸ πλῶμα πρέπει δ' Ἡρακλέα νικᾶν Τὸν Διὸς, Ἀργείων δ' πᾶσα ἔ λιβύων. Ego, mi *Petre*, facit meus in te amor, ut tecum nihil dissimulem, non possum non laudare, & sententiam animi tui, & industriam, quam totam in *Ciceronis* scripta emendanda contulisse videris; dignus est enim plane *Cicero*, in quo doctissimus quisque, & gravissimus vir operam suam conlocet. Verum illud μηδὲν ἄγαν, ὕγαν με

B 2

τέρ-

τέρπει. Satis mihi videre in hoc elaborasse, neque ullus est profecto, qui te in hac re superarit, aut posthac superare possit. Si quid igitur amoris nostro tribuis, & omnium bonorum de te opinioni, ne patiare, quaeso, in gravioribus rebus diutius a doctis operam desiderari tuam. Habes animum optimis quibusque inbutum disciplinis: nihil est in omni scientiarum, & artium genere, tam abditum, quod tu iamdiu non perspexeris. Quid multis? Tu hac aetate κατὰ τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν εὐδενὸς δεύτερος. Adpelle igitur animum ad hoc scribendi genus, in quo multo maiorem laudem consequere; nam per Deum inmortalem, nonne vides, vel mediocri ingenio praeditum hominem, modo in varia incidat *Ciceronis* librorum exemplaria, si non veram, saltem verisimilem elicere lectionem? Ego, ut de aliis taceam, librum habeo, in quo diversae multorum, & antiquorum sane codicum lectiones in Epistolas ad *Atticum*, *Brutum*, & *Q. Fratrem* a doctissimo viro magnae cum fide collectae continentur. Contuli cum tuis saepe aliquot; tuas, quum maxime probarem, hae tamen non displicebant; atque, ut rem apertius cognoscas, subieci haec aliquot.

Lib. I. ad *Att.* in epist. quae exorditur: *Vereor ne putidum sit &c.*

Quid in omnibus literis in Pompeiana laude.
In meo = *Quid meis orationibus & literis in Pompeiana laude.*

In

In eadem = *Vsque istinc exauditum puto.*

In meo = *Istuc usque hinc.*

Lib. 4. epist. 3. *Q. Fratris liberalitati pro facultatibus nostris ne omnino exhaustus essem, illo recusante subsidiis amicorum respondemus.*

In meo = *Ne omnino exhaustus sit.*

In eadem = *Eo conscio omnia: illi fieri querebantur.*

In meo = *Meo consilio omnia fieri querebantur.*

In eadem = *Miranda virtus est, nova quaedam divina mitto.*

In meo = *Miranda virtus, nova quaedam, ac divina.*

Lib. 10. in ep. 10. *Me caecum, qui haec antea, &c.*

Ego vero vehiculo, si navis non erit.

In meo = *Ego vero raticula, si navis non erit.*

Paulo post in epistola: *Et res ipsa, &c. Clodii Catelli.*

In meo = *Clodium Catellam.*

In eadem = *Tamen nec dubitemus an & nos cum periculo venditemus, qui cum coniuncti ne cum praemio quidem volumus esse.*

In meo = *Tamen dubitemus ne an & non etiam cum periculo non dicemus qui cum conditione tum praemio nolimus esse. Verum de his satis: nam cum volueris librum ad te mittemus. Haec ut ab homine non docto, sed tui amantissimo profecta sunt, ita adcipias velim.*

Redeo ad tuas posteriores explicationes. Locum ubi declaras *Quintilianum* (1) illum, ut dicis, obscurissimum *Clytaemnestram quadrantariam*; ut primum vidi, animum adrexi, sperans fore, ut in.

(1) *Inst. orator. lib. VIII. c. 6.*

industria tua, & consequens, quod est ibidem, declararetur = *choam in triclinio, in thalamo nolum* = hoc enim obscurissimum semper iudicavi. Tu si quid habes super hoc, adde; iure enim optimo requiri a te debet, quod huic finitima declaras.

Quadrantariam putarem legendum *quadrantiam*, nisi ambiguitas oriretur in significatione vocis in recto *quadrantia*. *Plutarchi* verba ad hoc pertinentia addas velim ex *Cic.* vita πολλή δὲ ἦν δόξα καὶ ταῖς ἄλλαις ἀδελφαῖς πληττάζειν τὸν κλώδιον, ὡς Τερηντίαν μὲν Μάρκιος ὁ ρήξ, κλωδίαν δὲ μέτελλος ὁ Κέλερ εἶχεν, ἣν κωαδραντίαν ἐκάλουν ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλκῆς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντιον, ὡς ἀργύριον εἰσέπεμψε. τὸ δὲ λεπτοτάτον τοῦ χαλκῆ νομίσματος κωαδράντην ἐκάλουν. Hoc dixi, ut aliquid dicerem, quando id tantopere efflagitas. In tuis nihil reprehendat εἰδ' αὐτὸς Μῶμος.

Mitto ad te *Cic.* codices duos, alterum de officiis, amicitia, senectute, paradoxis: alterum de legibus. Hunc contuli cum vulgatis, atque in eo sane multa offendi, quae magis probanda videntur. Alios mittam, quibus maxima orationum *Ciceronis* pars, & libri omnes de oratoria facultate continentur: quum tu hos remiseris, quod brevi, ut facias, te vehementer rogo; poteris enim adhibere anagnostem aliquem, qui excerptat, si quid erit excerptum. *Petrum Carnesecum* nostrum, velim a te aliquanto honorificentius nominari in illa.
ex.

explicatione, ubi *Vbaldinii* fit mentio. Totus sum in vertendo *Athenaeo*, & iam duos, non infeliciter, uti mihi videtur, libros verti. Cupio opera tua manuscriptum aliquod mihi dari exemplar, ne mihi tantopere, tamque diu sit laborandum. Vale, & *Verinum* doctissimum philosophum ex me salvere iube.

Luca v. Kal. Februarias MDXL. (1)

VII.

M. ANT. ANTIMACHVS P. VICTORIO S. P. D.

Multis, ac iustis de causis *Albericum Longum Salentinum*, virum plane, mea quidem sententia, morum probitate, singulari in utriusque linguae studiis doctrina, vitaeque integritate, praestantem, multi facio, hominique in amore plurimum tribuo. Is in praesens, quum ad vos eo consilio profisciscatur, ut istic commoretur, ubi ipsum, si non honorificam, honestam saltem vivendi conditionem, te auctore, nactum esse audio, eum tibi tantopere commendo, uti maiori cura, studio, diligentia, aut magis ex animo, nemo aliquem commendare possit; nam ei ob eximias animi dotes, atque virtutes, quibus vir optimus cumulate praeditus est, bene cupio, & de eius usu atque honore non parum sollicitus sum. Itaque quidquid huic, & virtutis
gra-

(1) *Vid. Victorii responsum Lib. I. Epistolar. Petri Victorii Flor. apud Iunctas MDLXXXVI. p. 14.*

gratia, & amoris mei caussa pro virili tua commodaveris, erit mihi vehementer gratum, tibi-que, ut spero, non iniucundum: agnosces enim hac in re peragenda, te nec operam, nec oleum perdidisse, & *Longum* una cum *Antimacho* tibi deditissimo, amicitia tua non indignum existimabis. Vale.

Ferrariae Kal. April. MDXL. (1)

VIII.

F. NICOLAUS EVNSANVS AVGVSTINIAN.

P. VICTORIO S. D.

Multorum heic nunciis, & sermonibus pervulgatum est, nec non frequentibus ad Reverendissimum *Puccium* literis saepe iactatum, quod istic loco percelebri, & quo subinde tabellarii, hinc inde pervolant, verisimile est non minus, & fortasse prius, & certius, percrebuisse, summum Pont. ut adventanti Caesari de maximis rebus, atque adeo totius orbis tranquillitate, & salute congregiatur quamprimum *Lucam*, per agrum *Senensem*, atque nostrum, decrevisse proficisci. Qui sane nuncius, etsi tibi homini literato, & ocioso, pro communi omnium utilitate iucundus esse debet, tamen ea re maxime non ingratum arbitror contigisse, quia in tanto caetu, atque adeo luce, & celebritate, magnorum, & clarorum virorum ampliss. Prae-ful

(1) Respondit *Victorius III. Eid. April. lib. I. Epp. p. 12.*

ful *Nicolaus Ardinghellus* amicissimus tuus, tum quia Sanctissimo Patri est a secretis, tum quia pro magistro libellorum hoc tempore etiam munus substat, cum primis haud dubie sit adfuturus. Qui cum pro vestra non solum dulci inter vos, & pro optata consuetudine, sed etiam editis voluminibus nota omnibus, & pervulgata benevolentia vos congressuros omnino existimem, operae precium duxi, quod nimium iam saepe, & ob id invitatus, & cum pudore facio, tibi pro me scribere, & quacumque datur, ne mihi defuisse videar, uti occasione. Nam, ut omittam, quod reclamante natura, atque iratis diis, & hominibus, tamdiu, tam frustra, tam infeliciter, in hoc infausto versor ordine, iam annus elapsus est, ex quo dum provinciam tueor, dum fidem praesto, dum pro communi libertate, atque omnium fortunis me obicio truculentissimis tyrannis, exul, inops, omni dignitate atque ornamentis spoliatus, acerbissimo, atque iniquissimo utor Patriarcha. Quo quidem, quum nihilo aequiore, aut molliore me in posterum usum confidam, ni rempublicam prodere, aut officium deferere velim; tentandum mihi est, si qua tandem hominis inopportunitatem, & saevitiam, potentioris alicuius praesidio, te adiutore, & patrono declinare possim. Quamobrem, quum in tanto fortunae fastigio *Ardinghellus* tuus, non tam multorum opera egeat, quam

Tom. I.

C

mul-

multis praesidio esse solitus sit; compertumque habeam quantopere ille tua causa velit, peto abs te mirum in modum, pro nostra veteri, & multis, ac maximis abs te officiis confirmata, semper amicitia, ut quod alias sponte tua, quoties vellem, pollicitus es, te facturum; commendatione tua me illi concilies, homini, cui si me in clientelam, atque adeo in familiam tradas, opera mea, si non praeclara, & insigni, at qualicumque, certe fideli & sedula usuro. Neque mea referre arbitror, quo habitu amplitudini eius inserviam, dummodo mei tutelam, & patrocinium ille suscipiat, operamque praestet, ne quod mihi cum *Gaddio* Cardinali contigit, ridendus iis iterum veniam corvus Aesopicus, quos ringi potius, & uri, meo quopiam maiore commodo, & felicitate optarim. Demum hoc a te ita agi volo, si tibi in animum inducas, ut id libenter agas, nec non, si ex tua meaque dignitate id fieri posse arbitrare. Nam totius rei scopus hic est, tantum peculii hoc postremo labore comparare, quantum homini studioso, qui tecum Florentiae in literis consenescere optet, sufficiat. Vale.

Pistorii vii. Kalen. Septembris MDXLI.

IX.

IX.

SEBASTIANVS CORRADVS P. VICTORIO S. P. D.

Etſi negotio, cui mea me patria duos ab hinc annos Venetiis revocatum praeſecit, ita ſum nunc implicatus, ut neque rem privatam curare, neque amicitias veteres colere, neque novas comparare poſſim; tuae tamen me tantum tenet deſiderium, ut id amplius ferre neque poſſim, neque velim; praefertim quum, & ego ſciam, te ea doctrina excultum eſſe, ut nemini in ea re cedas, & omnes praedicent ea humanitate praeditum, ut omnes ea ſuperes. Quod ſi forte tibi temerarius, & impudens videbor, vel quod ego tibi prorſus, ut arbitror, ignotus, id audeam ſperare, quod omnes cupiunt, vel quod homo ne mediocriter quidem literatus, virum literatiſſimum, & erudiſſimum interpellem, atque idipſum literis hiſce, quae & in ſummis occupationibus, & quoquomodo ſint ſcriptae; tu & pro tua facilitate huic meae cupiditati plane incredibili veniam dabis, & pro tua prudentia eo me magis dignum iudicabis, qui, quod cupio, inpetrem, quo meae literae minus erunt fucatae. Peto igitur abs te, atque ita peto, ut nihil maiore ſtudio poſſim petere, ut me in ore tuo eſſe patiaris. Quod ſi inpetraro, ut ſpero, & opto, dabo operam, vel efficiam potius, ne te unquam meae obſervantiae poeniteat. Atque
ut

ut me hominem cum simplicem & apertum, tum blanditiarum omnium prorsus inimicum esse cognoscas, agam tecum pingui, ut aiunt, minerva: mutuo abs te amari cupio. Nemo unquam, mea quidem sententia, paucis plura est eloquutus. Ego vero, quum intellexero, me voti mei compotem esse factum, tum tibi pluribus explicabo, qui meus sit in te amor, & observantia, quidque de te paene quotidie soleam de superiore loco praedicare. Nunc, ut ista tua tantopere optata amicitia iam frui incipiam; utque tibi hac saltem ratione aditum patefaciam, quo tu possis idem liberius, si forte ufuvenerit, a me petere, velim pro eo amore, quo si nondum *Corradam*, at literas, & literatos omnes prosequeris, me certiore tuo commodo facias, quo pacto haec pauca, quae infra scripsi, in tuo libro, quem tantopere laudas, & mihi, & omnibus probas, legantur. Id erit mihi gratissimum. Vale.

Dat. prid. Kal. Oct. MDXLII. Regio Lepidi.

X.

WOLFANGVS DE VERTER THEODORI FIL.

P. VICTORIO S. P. D.

In amore, *Victori*, quid deceat semper observare, fane hercule est per quam difficile, idque cum multis ob causas, tum illam maxime, quod, quo vehementior, & sincerior est,
hoc

hoc plus ei confidimus, & nihil non licere nobis persuademus. Adcidit idem mihi hoc tempore, qui, quum te tantum amem, quantum merito tuo debeo; maiorem amoris, quam pudoris rationem mihi habendam putem. Etenim & profitendo, & scribendo occupatissimo tibi obstitere, pudor ipse, vel religio potius vetabat; contra vero amor, nihil horum amico, verendum admonebat. De quo tamen sic habeto, me resistere quoquo modo potuisse cupiditati meae, nisi id ut facerem, res etiam publica hortata esset, cuius, Dii immortales! quantum interest, ut divina illa veterum monumenta, quae apud Principem tuum reposita sunt, in publicum aliquando, te auctore, proferantur! quam ad rem, quum ita praeclare animatus sis tu, ut intelligere coram ipse potui, alio, quam te ipso, hortatore non eges. Declaras enim profecto, quum *Ciceronis* nobis epistolas primus restituis, quanto ardore ad haec studia feraris; quam operam si in reliquis quoque huius auctoris libris a te flagitarem, nimius fortasse sim, qui non amissorum modo a te, sed eorum etiam, quos habemus, restitutionem in integrum petam; facerem tamen cum publico hoc etiam bono, tum laudis tuae cupiditate incredibili, quam tu tantum in dies augebis, quantum ad inchoatum opus porro addideris. Ad utrumque igitur more magis, quam quod ita necesse sit, ad-

hor-

hortor te etiam atque etiam; alterum in voluntate tua positum, alterum, de quo prius, cum Principe tibi tuo commune, qui certe & domestico exemplo admonitus, & aetate ista, quae adpetens gloriae est, adensus, & vero auctoritate motus tua, tantam laudem nolet negligere, atque ut velit, talibus tamen viris partam tot laboribus famam quasi invidere, tantoque nos omnes emolumento privare videri; esset sane alienum a dignitate illa. Vides, quanta res agatur, & quanta se offerat cum benemerendi de genere humano, tum retinendae dignitatis vestrae occasio, qua si ita utere, ut facturum te pro tua in tuos pietate confido, praeterquamquod te dignum feceris, orbem terrarum summo beneficio tibi obligabis. Monumenta illa vetustatis, quae emendata apud te sunt, rogo, si molestum non est, ad me transmittas, idque amicitiae tribuas; tum si quid aliud, quod ad studia haec nostra ornanda tibi aptum videbitur. Decretum illud apud D. *Galli* portam abiens non inveni. Legem operis antiquissimam, quam coram polliciti sumus, accipis a *Fabritio* nostro accurate descriptam, quam tibi gratam confido fore, & quia verbis elegans est, & veterum in omni re diligentiam ostendit. Vale.

Ex Patavio Prid. Nonas Iulii Anno MDXLIII.

XI.

ANDREAS DACTIVS P. VICTORIO S. P. D.

Ex quo καλὲ σὺντεχνε, Dei optimi maximi, & nostri Principis benignitati visum est, ut qui meliores annos tribuimus studiosae iuventuti erudiendae, etiam senectutis, qualescumque sunt; tecum inpendamus, nostra interest, quod utriusque commodo fiat, ut demandatam nobis provinciam in commune bonum communibus auspiciis regamus, & communicatis consiliis, praesentes, quid agendum sit deliberemus; in quam sententiam, si bene te novi, facile iturum confidimus: quod si aliter, quacumque ratione sentias, non te pigeat, qua hora, quos auctores interpretaturus sis, tuis literis significare; ego, ut olim Praeceptoris munere, quatenus mihi licuit, functus videor, ita ab aequissimi Collegae officio non discedam. Vale, & nos, ut facis, ama.

Ex Florentia xv. Kal. Novemb. MDXLIII. (1).

XII.

VINCENTIVS BORGHINVS P. VICTORIO S. P. D.

Neque occupationibus meis factum est, *Petre Victorii*, nec mehercule pigritia, quominus, posteaquam Florentia discessi, aliquid ad te, quem

(1) Respondit Victorius ex Decimano suo XII. Kal. Nov.
lib. 1. Epistolar. p. 17.

quem semper officiosissime colui, literarum derim. Sed me partim, ut verum fatear, verecundia, partim etiam timor a scribendo retraxit; & quamvis nullam satis idoneam, & veram causam esse putem, quae me abducere ab officio meo debuerit, ego tamen is sum, qui quum ad te mihi scribendum esse cogito, virum, quod libere per te quaeso proferre liceat, omnium nostrae aetatis doctissimum, disertissimumque; deterret me pudor quidam iudicii tui, ineptus fortasse, & puerilis, sed tamen ita deterret, ut numquam mihi tantum discrimen, & quasi ingenii periculum adire visus sim. Quid quaeris? nihil omnino reperio, quod non dico tuo iudicio satisfacere, id enim non valde mirandum esset, sed ne meo quidem, quod facile quidvis concoquit, vel mediocriter probari possit. Quid enim adferre habeam iuvenis vix primis literis tinctus, & omnium paene rerum inperitus, quod cuiusvis mei similis, nedum politissimas tuas aures, vel eruditione, vel dicendi suavitate retineat. Sed his omissis, *Aristoteleos* illos commentarios, quos si iam perpolisti, brevi, ut puto, videbimus, avidissime expecto, & quum omnia tua mihi semper, non iucunda solum, verum etiam admirabilia visa sint, haec tamen postrema, ea fore non dubito, quae omnes spes meas facile superare debeant. Si enim in his, ut ita dicam, praeludiis, quae vix ornamenta recipiunt,

piunt, & quae tu, quum iocari vis, nugas appellas, ea inest, & copia rerum, & sermonis elegantia, & ingenii atque artis magnitudo, ut nesciam quidnam in hoc genere perfectius inveniri possit: cerno iam animo, & cogitatione, quanto ea, quae in manibus habes, ornatiores, atque illustriora futura sunt. Eos tamen me satis tempestive visurum tibi persuadeas, si quum tibi commodissimum erit, videre contigerit. Ceterum superioribus diebus, quum paullulum otii nactus essem, tuos in *M. Catonem*, & *Varronem* labores magna cum voluptate, nec minore certe cum utilitate perlegi. Dii boni, quam multa ibi nova, quam rara! quanta porro antiquitatis notitia, quantum iudicii in tuis illis scriptis continetur! Profecto hoc verum de te dicere possum, quod, nisi memoria fallit, a te de alio, nescio quo pronuntiatum est = eruditissimi viri, labor maximo me labore levavit = eam enim operam in eis purgandis conlocasti, eamque fidem, & diligentiam adhibuisti, quae cum ipsis necessaria erat, tum vero omnibus antiquitatis studiosis, qua & ego pro mei ingenii modulo valde semper delectatus sum, iucundissima, si grati esse volent, omnino erit. Sed ad rem. Quum eos legerem, notavi inibi quaedam, quae ad te referre desiderabam. Sed de ceteris alias; etsi per negocia mea licebit, brevi ut puto, coram videbimus. Vnum nunc *Varronis* (1) locum adfe-

Tom. I.

D

ram,

(1) *Lib. III. c. II.*

ram, in quo mendum subesse puto. *Quin simulac promiseris minerval, incipiam, inquit, idest coenam.* Ego duo postrema verba libenter inducerem; nimis enim profecto ociosa meo iudicio sunt, nisi forte homini romano quid videlicet minerval esset ignoranti, ea vox declarari oportebat. Siquidem arbitror ea declarationem quondam fuisse illius nominis, postea in ordinem verborum *Varronis* inopportune ab indoctis librariis translata: quod ipsum sexcentis locis, in optimis auctoribus factum videmus. Sed tamen falli possum. Est praeterea locus in secunda *Antoniana*, de quo si recte memini, in Decimano tuo, quum eo ad te salutandum, ut mea in te observantia postulabat, adcessissem, loquuti sumus, sed restat adhuc paullulum scrupuli: locus ille est *Cassino*: *salutatum veniebant, Aquino, Interamna.* Hanc tu ipse postremam vocem mendosam esse censebas, quod nullum esset in illis locis oppidum eius nominis. *Strabo* tamen lib. v. si tamen locus integer est, quum de Latinorum oppidis ageret, de Interamna, sive Interamne nescio qua, meminit; *Urbes, Ferentinam, & Fundano*, quam *Trerus* radit amnis ingens ad *Interamnem* inter duos confluentes &c. An de hoc, sive oppidum sit, sive aliud quid, nam nihil praeterea teneo, *Cicero* intellexerit, quaerendum puto. *Franciscus Maturantius* hac auctoritate *Strabonis* fretus, de hoc, ut ipse vult, op-

oppido, eum intellexisse putat. Loca certe, si ita est, quin illud esse possit non impediunt, quum Aquino, & Cassino propius absit, quemadmodum ex aliis illis oppidis, Ferentino, & Frusinone, quae adhuc permanent, nomenque ferme pristinum servant, intelligere possumus. Sed tu hoc videbis, & quum semel caepi locum *Suidae*, in quem casu, quum alia quaererem, incidi, non alienum visum est his adnectere, si forte aliquid faceret ad locum, qui est in viii. ad *Atticum*, ubi de *Dionysio* agitur in epistola: *cum ante lucem viii. Kal. Sc.* Tractatur autem a te in prioribus Adnotat: πολλὰ μάλην *Sc.* est autem in dictione Πολλὰ ἀπειλαί. Πολλὰ δὲ μάλην ἔπη θυμῷ κατηπείλησαν, ἀλλ' ὁ νοῦς ὅταν αὐτῇ γένηται φρεσὶ τ' ἀπειληματα. & quamvis veteris vestigia lectionis, quam tuo beneficio adepti sumus, ad verba *Suidae* accommodari vix posse videantur; si tamen sensum, quam verba spectare malumus, magnam inter se, nisi ego valde fallor, habent similitudinem. Verum enim vero, & hoc ipsum, & superiora illa, ante per te fortasse vidisti. Sed tamen hanc meam diligentiam pro tua humanitate in bonam partem adcipies: vel etiam, si ita vis, me ridebis, qui te tantum, ac talem virum ineptiae meae spectatorem esse voluerim, & tantum non gestum in scena egerim, spectante longe elegantissimo *Roscia*. Neque vero

D 2

me

me fugiebat, quamvis sim ineptus, ut sum, ἐπιφυλλίδα; ταῦτ' εἶναι καὶ στεορύλλα. Verum quid agerem, erat animus omnino scribere, & literas inanes mittere subpudebat: posthac equidem dabo operam, ut paullo cautius, aut si mavis pudenter, ad te scribam. Sed de his fatis. Ego, ut tandem aliquid de me dicam, in ea studia, quae tibi coram exposui, quanta maxima possum diligentia incumbo, omneque tempus, quod mihi a ceteris occupationibus datur in iis consumo; sed, quod doleo, minimo certe cum fructu. Nec me putes id modeste magis, quam vere dicere. Mallem id quidem, sed id, cuius optime mihi conscius sum, dissimulare non possum; praesertim quum huius rei causa, proclivis, & aperta sit: ea enim me deficiunt, quae his studiis utilitates maximas praebere consueverunt: congressus nempe, & familiaritas doctorum virorum. Si enim per paucos, eruditos illos quidem, & quantum eorum aetas patitur, disertos, mihi certe amicissimos iuvenes, dempseris, maxima est in his locis a politioribus hominibus solitudo. Atque utinam, quemadmodum tuis doctissimis scriptis & humanissimis conloquiis ad haec excitatus sum; ita in eis te, quod semper cupidissime expetivi, doctore uti potuissem; non audeo equidem profiteri, me aliquid summa tua eruditione & diligentia confecturum fuisse; pertentassem certe, & fortasse, si non ingenio, ali-

aliquid tamen studio, labore, cupiditate, Deo bene favente, perfecissem. Verum enimvero, ut nihil aliud, *Victorio* me in disciplinam tradidisse, nonnihil forte gloriae; permultum quidem voluptatis adtulisset. Cum uno enim, mihi crede, sermone tuo, amplas illas beatorum, & opulentorum fortunas deliciasque non confero. Sed quo frui praesente non licet, absentem certe desiderio, & cogitatione complector, totosque dies tecum in tuis libris dulcissime conloquor; quo fit, ut siquid scio, quod sentio quam sit exiguum, & prope nihil, sed fac esse aliquid, id totum tibi uni, tuisque laudatissimis laboribus adceptum referam. Vale, doctissime *Victori*, atque id tibi certo persuadeas, mihi secundum optimum, & mei amantissimum fratrem, te esse cariorem, aut iucundiorum neminem. *Victorium* tuum, paterna virtute, claritate, eruditione dignissimum pervelim meo nomine salvere iubeas; & delicias tuas, *Oricellarios* fratres, & amicos omnes, & in his praecipuos *Marcelli* filios, & *Garbum* nostrum. Tu iterum vale, & salve, & me, qui te unice amo, diligito.

Mantua Non. Ian. MDXLIII. (1)

XIII.

(1) *Consulenda est Victorii ad Borghinum Ep. data III. Eid. Febr. Epp. Victor. lib. 1. p. 17.*

XIII.

IDEM P. VICTORIO S. P. D.

Quum optatissimas literas tuas perlegissem, doctissime *Petre*, quibus me pro tua incredibili humanitate longe honorificentissime adcupis, etsi, nec decipi posse acutissimum virum, nec *εἰς πᾶν ἐν ὅσῳ* gravissimum arbitrabar, quum tamen me ipse respicerem, & quam longe ab eis ornamentis abessem pulchre intelligerem; quaerebam ipse mecum, quid nam egregia illa praedicatio de mea laude significaret; ut enim eam veram agnoscere nullo modo poteram, ita nec penitus repudiare, nec iudicium tuum, quod in ceteris omnibus rebus longe optimum amplector, una cogerer condemnare. Quod fecissem profecto, si eas laudes in veri iudicii, ac testimonii, & non potius in amoris loco ponendas esse iudicassem. Sicut enim eius, quem non ames, etiam siquid eruditum adtulerit, infulsus videri plerumque solet, id quod nonnunquam scimus, ipsi usuvenisse *Ciceroni*; ita si quempiam nati simus nobis egregie carum, huius mediocria dicta, non solum optima, laudibus in caelum efferre consuevimus. Quod quidem si ita est, non tam laetus sum, ut iuvenis ille *Naevianus* abs te, *Petre*, laudari laudato viro, quam omnium humanissimi, doctissimique summum erga me amorem expertum esse. Cuius quidem in multis rebus alias,

nunc

nunc vero insigne quoddam indicium in tuis suavissimis literis perspiciebam. Atque id quidem ego tanti facio, ut nullos honores, nullas populares auras cum hac tua benevolentia comparandas putem. Tibi ergo, quod hoc animo in me sis, maximas gratias & ago, & habeo; quod vero me tam candide, & effuse laudas, idest, ut ego interpetror, quasi acutissimis stimulis admotis, ad veram me virtutem & laudem cohortaris; dabo operam pro viribus, ut in ea re respondeam expectationi tuae. Quod ipsum, quum antea valde cupe-rem, nunc, quando te id tantopere velle animadverto, persequar etiam studiosius: quamvis illud vereor, ut id optare multo facilius sit, quam praestare. Ita enim ex omni parte maximis occupationibus, iisque longe horum studiorum alienis inpedimur, itaque ab omnibus, quae ad hanc facultatem parandam spectant inparati sumus, ut portenti simile sit, quemquam ex hoc vitae occupatissimae genere ad aliquam eloquentiae laudem adspirare. Perfaepe itaque beatos illos iuvenes iudico, qui tecum vivunt, tuaque humanitate, eruditione, sapientia assiduissime perfruuntur; atque ab iis, hortor, magna quaedam expectes, quibus ita omnia ad votum contigerunt, ut non tam ipsis occasio, quam ipsi occasione, nisi incredibilia quaedam confecerint defuisse videantur. A me vero quid speres, qui, ut summa habere-

rem

rem cetera , quae revera minima sunt , temporis quidem certe vix satis habeo , ut unum optimum auctorem , non modo perdiscere , sed ne perlegere quidem otium sit ? verum nolo me putes his difficultatibus deterritum , intermittere studia literarum , in quibus etsi non multum temporis ponere possum , cupiditate tamen discendi , qua paucis omnino concedo , curo diligenter , ne ullus dies ab aliqua exercitatione vacuus praetercurrat . Itaque horis subsecivis aliquid exercendi stili gratia scribo , porro autem plurima lego : & horum omnium ea ratio est , ut ad ipsum *Ciceronem* , quem iampridem , te auctore , adripui , me totum adplicem , atque in eo statuam , non solum eloquentiam , si qua hoc ingenio , & hoc ocio comparari potest , verum etiam politioem eruditionem debere quaerere . Verboſius de his tecum ago , quod , quum bonam epistolae tuae partem in his sermonibus consumpsisses , summamque studiorum tuorum mecum benignissime communicasses , non vacare culpa mihi visus essem , si in respondendo paullo indiligentior fuisset . Sed satis de his dictum sit . Quae vero de *Barbari* editione ad me scripsisti , falsa fuisse puto ; nam id dedita opera , quum Venetiis agerem , pervestigaram . Sed fac eum emisisse ; quidnam causae est , quamobrem editionem tuam inturbare debeat ? Praeterequam enim quod ea ratio scribendi a com-

men-

mentariis longissime abest; talis est tua eruditio, tale ingenium, tale, dicam te invito, quod sentio, genus scriptorum tuorum, ut nihil ab illo debeas periculi subspicari: tantumque abest, ut mihi probaris ea continenda esse, ut etiam praegestiam vos simul committere, quum fretus doctrina, & diligentia, quae in te summa est, non dubitem ex hac contentione studiorum vestrorum, tua multis partibus elegantiora visum iri, teque ex ea re, magnam apud omnes gloriam adepturum. Iam vero quod tibi libros nobilissimi Philosophi corrigendos, explicandosque sumpisti, hoc eius generis esse, puto, quod & tibi aeternae laudi, nobis vero ingenti utilitati futurum sit: & quum omnis Philosophia frugifera censeatur, magnaue adiumenta non solum ad animi cognitionem, sed etiam ad eloquentiam adferat, id imprimis eius esse arbitror, quae de moribus agit; eamque praecipuam matrem esse benefactorum, beneque dictorum. Postremo quae mihi de *Ciceronis*, & *Varronis* locis rescripsisti, & probata mihi mirum in modum, & grata fuerunt. De illis vero ad te scripsi; indicabo tibi nunc malitiam meam, non ut studium meum ostentarem, aut aliquam diligentiae laudem apud te adipiscerer, quem tamen subinde ingenii mei theatrum adpellare soleo; sed ut ea occasione doctissimas tuas epistolas elicerem. Cuius quidem rei, nisi forte tibi mole-

Tom. I.

E

le.

lestus interveni, nihil est, quod me poeniteat; recepi enim χρυσῇ χαλκείῳν. Verum posthac occupationum tuarum rationem subducam diligentius, ne tibi quod minime velim, malo sit humanitas tua. Superioribus diebus literas ad te Venetiis dedi, simulque veteres quasdam lectiones orationum *Ciceronis* misi, quas tibi redditas esse vehementer opto, & quod sine tua molestia fiat, scire quid de illis sentias. Ceterum ego valeo, & te valere, cum tui causa, tum omnium nostrum maxime cupio. Valebis igitur, & *Victorio* tuo plurimam salutem dices, & amicis.

Mantua VII. Kal. April. MDXLIH.

P. S. Scripta Epistola superiore, quam inopia tabellarii, plurimos iam dies retineo, alteras tuas, sed eas perbreves, & patrio sermone scriptas adcepi, quibus Venetis meis literis respondebas; iis ego etiam breviter, sed romane rescribam, & in hac re quam probari tibi admodum sentio, morem geram desiderio tuo. Atque, ut ab eo, quod in ea primum est, ordiar, lectiones illas, quales quales sunt, putabam ego quoque te antea vidisse: sed quum *Thomas Iunta* noster, an eas tecum communicasset non satis commeminisset, & nemini omnino copiam earum se fecisse adfirmaret valde adseveranter, praeterea obnixè a me contenderet, ut eas ad te mitterem; non putavi committendum, ut si forte non legisses, tibi diutius ignotae essent, quum

quum id nullo negotio facere possem ; commodum siquidem necessarium quemdam suum Florentiam mittebat . Iudicium vero tuum , quod de illis facis , ego quoque probo , in eamque sententiam per me , ubi primum eas legere potui , facile discefferam . Nec tamen id me a mittendo deterruisset , dummodo novas esse putassem , quum nullus fere liber sit ita malus , ut nihil ab eo utilitatis capere possimus . At tu perhumaniter facis , qui voluntatem ipsam boni consulas , nec tam quid praestiterim , quam quid praestare voluerim , spectandum ducas . Sed quid est , mi *Petre* , quod de re *Barbari* , leniter me pungis , & pene dixi , mecum expostulas ? An ego si eius rei , vel tenuem rumorem inaudissem , non statim te certiore fecissem , imo vero omnia quaecumque ea essent , ad te perferenda curassem ? Male , male existimas ita vivam , optime *Petre* , de animo meo , si putas existimationem tuam cuiquam cariore esse , quam mihi ; sed ut scripsi , quum id diu , adcurateque quaesissem , nihil de ea re , non modo cognoscere , sed ne subodorari quidem potui . Quod sane , an eo adiderit , quod hospes illic quum essem , & hominum , & rerum omnium inperitus , a quibus oportebat , id expiscari nequiverim ; nec adfirmare animus est , nec negare : negligentia certe , aut laboris fuga commissum non est . Sed quid est , Dii boni ! quod haec res te

E 2

tam

tam sollicitum habeat? videre mihi nunc videor aestus animi tui, teque huius rei exitum exspectantem, nullum periculi genus non timere. At vereor interdum, ne plus aequo timidus videare: non quod me lateat, modestiam summis laudibus a praestantissimis Philosophis ornari solitam, nec cuiquam vitio dari, si de se, quam modeste, submissequē sentiat; sed quod etiam praeclare existimem iudicasse *Ciceronem*, quum scripsit illud γνῶθι σεαυτὸν, non ad arrogantiam solum minuendam esse dictum, sed etiam, ut bona nostra norimus: quae quidem verba si paullo attentius cogitabis, non ita contrahes, ac demittes animum, sed potius, quod verum est, reputabis; quum summam diligentiam adhibueris, eruditionem vero, & ingenium ad eam rem adtuleris, quantum nos experti iampridem, admiratique sumus, non quantum tu, quae est tua modestia, iudicas: futurum etiam, ut fortuna tibi secunda comitetur, quae fere numquam a virtute disiungitur, quantumvis eas imperitorum error capitales inter se inimicitias exercere fabuletur. Haec cogitans, mi *Petre*, bono animo esse debes; aut enim nemo, quod magis credo, aut si quis tibi negotium facesset, quum omnibus rebus superior sis, ab omniq; doctrina instructior, maxime, mihi crede, eum suae ineptiae poenitebit. Tu vero, non solum pristinam tuam gloriam, nominisque celebritatem,

tatem, qua nunc praecipue flores, facillime subſtinebis, verum etiam in dies clarius augebis, & latius. Sed quid ago? Vereor equidem, ne modestiam meam, dum de modestia loquor, deſiderare cogaris, qui te talem, & tantum virum, & eruditionis, & prudentiae gloria, excellentem tam libere monere ausus ſim. Sed peccandi licentiam ipſe mihi praebuisti, qui me ita humaniter, amanterque complexus es, ut de omnibus, tamquam cum altero me, audeam tecum loqui. Et certe ſi huc reſpexeras, non male a te in prioribus literis dictum fuit, amorem ingenii mei luminibus obſtruere, nec me verum ſentire permittere; in hac enim re perſacile decipi poſſe fateor, nec tantum tribuere, quantum deberem, intelligo: eſt autem humanitatis tuae, has meas ineptias in bonam, ut facis, partem adcipere, amorique huius erroris cauſſam adtribuere. Illud vero mihi ignoſcas pervelim, quod tardius tuis literis reſcribo. Raro enim mihi adcidit, ut habeam qui iſtuc proficiſcantur: quum vero hominis poteſtas erit, cui literas committere audeam, numquam intermittam. Vale iterum, & me ama.

Idib. April.

XIV.

AMBROSIVS NICANDER P. VICTORIO S. P. D.

Ioannes Gondula, Civis Ragusinus, amicus summus meus, nuper tuus factus, tuarumque virtutum admirator, quum hinc a me discederet, illud in primis mandatum a me adcepit, ut te frequenter videret; futurum enim illi dixi operae precium, tua uti consuetudine, unde, non solum recondita literarum arcana, verum etiam probatissimorum ornamenta morum facile sibi educere posset; addidi etiam, non omnino operam lufurum, si id iter, te tantum videndi, tecumque conloquendi causa suscepisset; quorundam enim longe te inferiorum fama per multos ex ultimis orbis partibus nonnumquam Romam adtraxit: quare si saperet, quum sibi per negocia licuisset, te adiret, tecum esset, teque adcurate, & attente, quum posset, dicentem audiret; fore enim illi pollicebar, ut auctior, ac locupletior doctrina, exemplis, rerumque reconditarum varietate ad nos reverteretur. Is modo, & de meo mihi consilio gratias agit, & tua nihil sibi iucundius istic consuetudine persancte iurat, qui superioribus ad me diebus *Electram* tuam ἐκ τῶν βιβλιοτάφων σκοτίας summa cura, & diligentia receptam tuo nomine ad me misit, quam ego statim avidus perlegi, sed adcidit, ut postridie quam adceperam, *Hermodorus Li-*
tar.

tarchus, summa mihi familiaritate coniunctissimus, vir sane graecus, graecarumque literarum, ac nostrarum doctissimus, Anconam ab urbe veniret, est enim Cardinalis *Salviati* ἀγαθὸς τις qui ad me divertit; quumque multa ultro citroque de rebus urbanis dicta essent, ad *Elestram* venimus, ubi industriam ille tuam in complectenda literaria Republica summis laudibus extollebat, cupereque se mirifice aiebat, quem ex scriptis nosset, de facie etiam cognoscere, narrabatque sui Principis iussu chalcographis operam dedisse, quo limatior, purgatorque Romae prodiret; quumque eam pomeridianis studiis legerimus, permultis ac gravissimis sententiis refertamprehendimus. Οἰκονομία vero, ut tu scribis, haud sane constabat; dubitandum tamen ex multis graecis auctoribus minime censebamus, quin ea esset *Euripidis*; & *Hermodorus* adferebat legisse se apud *Stobaeum*, si recte meminisset, editas olim eiusmodi tragoedias, & comoedias dissimili exitu, ut tragoediae, non semper luctuoso fine, comoediae vero non satis laeto clauderentur: quidquid id sit, phrasis ipsa *Euripidis* dignoscitur, ob quam, & ob *Ciceronis* officinam illustratam, debent tibi, debebuntque docti omnes plurimum. Ego vero, quem tu tanto munere honestasti, tantum me tibi debere fateor, ut ne solvendo quidem esse umquam me posse sperem; dabo tamen operam, quod ad me adti.

adinet, ne ullum in me officium, aut debitam in te observantiam desideres. Extremum illud est, ut tibi meum *Gondulam* commendem ea commendatione, qua in epistolis nulla gravior, aut de meliori esse nota possit; nam praeterquamquod virum optimum atque honestissimum, quique tua dignus sit amicitia, tibi devinxeris, in me summum beneficium contuleris, si tuorum ipsorum amicorum numero adscripseris. Vale. Kalend. Aug. MDXLV.

P. S. Scripta iam Epistola expedire mihi visum est, quae sit *Lua Mater* (1), & te tamquam oraculum consulere, de qua *Livius* in octavo primae decadis limine meminit, quis etiam sit *Sescenaris bos* (2) apud eundem, quintae decadis primo, non longe a principio; ignoscas tamen, si tua illa sacratiora studia, his nugis interpellabo, permultos enim claros viros consului, a quibus certi aliquid nondum adcepi, nam quod *Diomedes* grammaticus scribit, nihil mihi ad rem facere videtur. Tu
pro

(1) *Erat Dea quaedam apud veteres, a luendo exspiciendoque nomen sortita, quae praeerat lustrationibus, & lustris. Vid. Turnebum Advers. lib. XVI. c. XX. & L. XXIII. C. XXIII.*

(2) *Consule Pitiscum in Lexico antiquit. Romanar. V. Bos Sescenar. De hoc meminit Livius XLI. 15. sed locus videtur a libraris corruptus, & scribendum duobus literis inmutatis bovis sexcenarii, hoc est, sexcentarum librarum, qui grandior erat praecipue in Italia.*

pro tua singulari humanitate, si quid dignum te inveneris, de eo me certiolem facito. Vale (3).

XV.

FRANC. SPINVS P. VICTORIO S. P. D.

Plurimam tuo nomine salutem mihi sane merito gratissimam adcepi a *Hieronymo Baccello*, nihil tamen ei te mandasse adfirmavit, de eo codice, quem magnopere *Remigius* a te flagitabat eis literis, quas una cum meis his diebus ad te dedi; quod me non parva molestia adfecit, namque in maiorem modum reformido, ne meorum incuria, ad te delatae non sint, quamvis diligentissime cuidam propinquo meo mandaverim, ut eas tibi reddendas curaret: quum vero, nec mihi, nec *Remigio* ullum responsum dederis, non parum anxius sum, si enim redditae tibi fuissent, comper- tum habeo, nullo te pacto hanc praetermisisse occasionem, quin nobis aliquid saltem significares; quamobrem tuae erunt partes, me si eas non adceperis, certiolem facere, ut easdem ad te rursus rescribere, & *Remigius*, & ipse etiam possimus. Quod autem ad nostram Academiam pertinet, audiui his diebus *Robertellum*, quia facile ex eius lectione arbitrabar argumentum

Tom. I.

F

ad

(1) *V. Victorii responsum D. ex agro decimano XII. Kal. Septembr. MDXLV. lib. 1. Epp. p. 19.*

ad te scribendi me excerpere posse, non quia ullo pacto sperarem elicere me posse aliquid dignum, quod a me tibi significaretur; nec mea quidem me fefellit opinio; occurri enim, quum species illas τῆς ποιητικῆς explicaret, inter quas τὴν αὐλητικὴν, καὶ κιθαρισικὴν *Arist.* enumerare non te fugit, quare alteram, τὴν κιθαρισικὴν inquam adfirmavit prorsus eandem esse τὴν λυρικὴν exemplo quodam *Pollucis*, qui dixerat λύραν ἐκιδάρισεν, & quibusdam aliis parum, ut ipse diudicare poteram ad id confirmandum adcommodatis. Quum vero quod genus esset poematis τὴν αὐλητικὴν ostendere vellet, diligentissime declaravit τῶν αὐλῶν τὴν δυνάμιν & quantum commovissent olim animos hominum, enarrare maxime laboravit, & in hoc denique praecipuam curam, & omne studium suum conlocavit, multaue citavit exempla; utriusque vero antiquitatem comprobavit, quod earum mentionem faceret *Cicero* pro *Murena*, quum ait eos, qui citharaedi esse non poterant, aulædos fieri solere. Praeterea quum venit, ubi *Aristoteles* harum specierum differentias tradit, & inquit διαφέρουσι δὲ τρισὶν, ἢ τῷ γένει ἑτέροις μιμῆσθαι, ἢ τῷ ἑτέρῳ ἢ τῷ ἑτέρῳ. Tria haec, inquit ille, intelligite, ἁρμονίαν, λόγον, καὶ ῥυθμόν; quum vero dico ῥυθμόν, intelligo numerum, quum vero numerum, saltationem illam, qua olim agitabantur in scena; exemplo autem id confirmare non potuit, id quod ei non parum eripuit laboris; explodebatur enim

enim maximis sibilis, ut ceteris omnibus quotidie fere contingit, non quia aliquis adesset, qui haec stomachari posset; ad eam vero partem explanandam ἢ τῷ γένει ἑταροί, ἢ τῷ ἑτέρῳ ἢ τῷ ἑταρῶν numquam se contulit; itaque statim percepi, operam me lusurum potius, si eius lectionibus interfuissem, quam ullam ex eis utilitatem me elicere posse; constitui igitur hanc mihi lectionem satis esse debere: te vero facile ex his conicere posse quidquid in ceteris partibus difficilioribus facturus sit, pro comperto habeo. *Porsius* vero ille Philosophus initium suarum lectionum fecit sex. Id. Novemb. maximo omnium concursu; eius vero oratio tendebat ad meteora *Aristotelis*; quum autem finem fecisset, a plurimis reclamatum est *anima*, *anima*, coactus itaque aegre, tertium de anima adgressus est; eiusmodi vero illius fuit oratio, ut minime hominum expectationi responderit. *Quiricus* autem tuus constituerat, quemadmodum certiozem te feci, interpretari VIII. ethicorum; quia tamen *Lazari* adventus heic quotidie increbrescit, adhuc initium non fecit, sed primum Iliadis tantum interpretatur, mediocri admodum concursu. Ego vero non parvas quotidie cum *Remigio* denique habeo concertationes; publice vero, nisi paucula quaedam, ei adhuc contradicere non ausus sum, dicere enim, aliis tacentibus, quam inexperto difficile sit, minime te fallit. Res denique meae

F 2

in

in dies melius, quam sperarem in principio, mihi succedunt; ille vero in Posterior. Analyt. omnibus quidem, & mihi in primis satisfacit, id quod etiam in Physica auscultatione continebat: ita tamen quorundam invidorum perfidia factum est, ut hodie mandatum a Principe habuerit, ut ei omnino superfederet, & λογικῇ πραγματείᾳ tantum incumberet, quod maxima eum molestia adfecit; id autem adhuc ipse non video, maiorem ne mihi utilitatem adlaturum sit, an detrimentum; persuadere tamen interim illi conabor, ut mihi commentarium περὶ ἐρμηνείας interpretetur, si adsequi potero, & comitem mihi reddere adgrediar. *Hieronymum* (1) nostrum, quod tum mea causa facio, tum etiam ipsius; non enim parum eum me incitare posse confido. Cura ut valeas, & me, ut amas, ama. Pisis IV. Id. Novemb. MDXLV.

XVI.

IDEM P. VICTORIO S. P. D.

Reddidi literas tuas postridie quam a te adceperam, *Remigio*, viro mehercule omnium, te semper excipio, humanissimo, quibus ab eo perlectis summam benevolentiam, mirumque erga me praesetulit amorem, totum denique mihi se praebuit; itaque profuerunt, id quod etiam in dies magis magisque sentio, mihi in maio-

(1) *Is est Hieronymus Meijs, de quo suo loco disseremus.*

maiores modum literae tuae. Gratulor tibi igitur, te maximum in me beneficium praestare potuisse. Ego vero tibi, cui tantum debeo, laetor, quotidie aliquam mihi se offerre occasionem plurimum debendi; id enim, quum aliud non possim, magnopere cupio. Ille vero mihi ad te literas dedit, quibus te rogare ex ipsius verbis animadverti, vehementerque flagitare ὄργανον illud, quod istic domi meae mea est negligentia; quare scripsi ad meos, ut ad te quamprimum deferrent, ut si tibi videretur, ei gratificari posses: quod abs re, ut opinor, minime foret; quum enim eadem e meo libro elicere eum posse illi adfirmarem, percepi librum potius, quam emendationes ipsas eum desiderare. Legit autem Poster. Analyt. & quod minime voluissem τὴν φυσικὴν ἀκρίβειαν; omne etenim studium suum in hac lectione ponit, & valde ἀμελῶς, ut ipse etiam profitetur τὴν ἀποδεικτικὴν interpretatur: adcedit, me facere non posse, quin utrisque adsum lectionibus, & aliquid etiam temporis in ea προτέρων καὶ ὕστερον animadvertenda, si ita loqui licet, amittere, id quod instituto meo non parvo est inpedimento, omnino tamen operam me non luserum confido. *Robortellus* autem tuus legit *Aristotelem* περὶ Ποιητικῆς, quem ego quidem nondum audiui; in ea vero apud eruditos est opinione, ut adfirmant hac in re, sicut in aliis omnibus, ita enim aiunt, plurimum sibi adrogare,

gare, quem quum audivero, quidquid ex eo te dignum elicere poterò, tibi cumulate significabo; arbitror tamen magnum mihi laborem id non adlaturum; audiam etiam, quum per occupationes licuerit *Quiricum Strozam*, qui, ut tu mihi etiam praedixisti, interpretatur octavum Ethicorum, ut tibi quidpiam significare possim. Ego sane adhuc optime valui, & ut mihi videor, aer heic plurimum mihi convenit. Pisis Prid. Non. Novemb. MDXLV.

XVII.

LEONARDVS TANCIVS P. VICTORIO S. P. D.

Quo tempore Florentia discessi, non satis mihi constabat rerum mearum exitus quis futurus esset, idque in caussa fuit, cur te insalutato, quod alias minime decuit, Romam concessi. Scito igitur me tam bonis, ut puto, avibus anchoram solvisse, ut mihi videar litasse Neptuno. *Nicolaus* enim *Rodulphus* amplissimus Cardinalis me non prius vidit, quam perbenigne in familiam suam adscivit, quippe dato mihi in patrem, *Donato Giannotto*, quem sibi loco fratris habere adseverabat, nepotis mihi locus ex fratre relinquitur; vide quam nequeam conatibus meis non gratulari. *Donatus* hic fortunae meae pro-ra & puppis te plurimum diligit, colit, observat; quumque in tui mentionem, quod saepe fit, aliquando incidissemus, desiderat enim

enim vehementer rhetoricen aliquando tuam legere, mihi visus est adfirmare, te solitum quandoque ad eum scribere, rem prorsus mihi gratissimam. Spero enim, si provinciam istam recipias, ut me sibi tuo nomine commendatissimum habeat, & testimonio tam gravi mediocritatem meam augere volueris, futurum esse, ut non parum mihi adiumenti adferas, ut enim ille acer, qua est singulari humanitate praeditus, & per se currat in mea vota, si tamen horteris, fortius iturum arbitror; equis enim etiam currentibus adclamatio solet addere velocitatem. Istum igitur officium, etiam atque etiam rogo, ne deseras; ego enim, si quid est, quod tibi mea opera confici possit, vel erit in posterum, nihil umquam refugiam, idque non vulgari dicacitate polliceor, sed ingenuo ingenio praeftabo. Verum te proculdubio studiis occupatissimum longius non detinebo. Interim *Angelum Guicciardinum* meum inter alios patronum salvere iubeo. Tu vale, & me ama literarum columen, & decus Patriae. Romae Kal. Ianuariis MDXLVI.

XVIII.

HIERONYM. SCHREYBER NORIMB. P. VICTORIO S. P. D.

Aliquot iam menses elapsi sunt, vir clarissime, ex quo literas tuas verae humanitatis, & amoris in me plenas adcepi; & quidem ad eas
iam

iamdudum, respondiſſem, niſi commodi alterius internuncii occaſionem exſpectare voluiſſem, ut vel ea ratione meis plus adcederet gratiae. Neque id te conſilium meum inprobaturum ſpero, quem ſcio animo vere philoſophico, non tam ea communibus hiſ mutuis officiis, quam ipſorum animorum, & quod omnium longe maximum videtur, ſtudiorum, totiuſque vitae coniunctione aeſtimare; eam ob cauſſam non ero longior in mora hac qualicumque magis anxie excuſanda, ſed ad rem ipſam venio. Natalis tui tempus mihi gratiſſimum fuit, qui aliquot iam annis ſoleo conligere talia diligenter, non quod magnam illis prognostiſtis fidem habeam, ſed quia naturae & ingeniorum diverſitatem in variis exemplis conſiderare iucundiſſimum eſt, cuius varietatis ratio ſine dubio ad ſuperiorem aliquam, & minime materialem cauſſam referenda eſt, quidquid ſit de ſuperſtitioſis praedictionibus ceteris. Literas tuas ad amicos quosdam miſeram, qui *Wolfango Wer-
rer* traderent; ſed ille paullo ante in Gallias abierat; eo poſtea miſſas, & omnino redditas eſſe mei reſponderunt. Qui vero fiat, quod ipſe nondum reſpondeat, ignoro. Fuit Venetiis diebus praeteritis *D. Miniates* Florentinus, Frater Ordinis de Monte Saſſi Oliveti, tibi ut audio, optime notus; eum multis de cauſſis adloqui cupiebam, ſed quum quinta huius menſis die, eius inviſendi cauſſa, Monasterium ſanctae

Sanctae *Helenae* adcessissem, ipse eodem die mane discesserat. Ita subito conversandi cum illo, variisque de rebus interrogandi omnis erepta est occasio. Quod si apud vos nunc est, ut spero, Florentiae, eum meo nomine amanter salutabis, & rogabis, ut per ocium ad me scribat, ut quod coram nos fortuna noluit agere, per literas interim conemur, donec aliqua nos iterum coniungat occasio. Ego enim, Deo favente, anno sequenti versus Gallias proficiscar, sed vos prius, siquidem sanitatem, & vitam concesserit Omnipotens, invisam. Novarum rerum, siquid scire voles, ex hoc viro audies, qui recens iam venit ex Germania, eo tantum, ut viros eruditos passim, per Italiam videret; eum tibi non commendo prolixius, quod sciam te sponte studiorum, ac virtutis sectatores liberaliter iuvare. Bene, ac feliciter vale, vir doctissime, & me amare, non desine tui certe nominis, quoad vivam, studiosissimum. Raptim Patavii XIII. Kal. April. MDXLVI. Salutem tibi adscribere iussit *Cornelius Gittardus*, qui hodie hinc iter parat versus patriam.

XIX.

AMBROSIVS NICANDER P. VICTORIO S. P. D.

Ioannes Gondula utriusque nostrum amicus, tuique studiosissimus, ostendit mihi particulam
 Tom. I. G lite.

literarum ad se *Ioannis Bulgarini*, in qua ἐγκώμιον quoddam, quod ad te iampridem miseram graecis literis scriptum, iterum a me tuo nomine postulabat, cuius rei argumento *Demetrii* cuiusdam *Diodoti* ἀλιάτρωτα mittebat. Sed quum vellem id quod tantopere cupiebat facere, incidi in gravissimam πλευρίτιδα, qua Dei Opt. Max. gratia liberatus, desiderio eius caepi satisfacere. Mitto igitur ad te lapidis parii venerandae cuiusdam vetustatis exemplar fidelissime, & castigatissime descriptum, quem e Graecia ipsa advectum mercator quidam dono mihi dederat; sed fuit illud donum μινιαωδάδιον. Nam ubi id Carporum Cardinalis rescivit, illico a me per literas enixe, ut ad se eum mittam, contendit, cui negare neque honestum, neque tutum videbatur: nisi ergo ad ipsum, lapidem aegerrime a me avulsum, cuius tibi formam, mensuram, characteres exactissime in hac charta descripsi; sed sunt quaedam minus mihi ibi intellecta, quae sunt versiculo xv. & xvi. ΕΙΣΤΟ Κ̄Λ̄ L̄ KAĪ Ξ̄Κ̄ L̄ KAĪ Η̄Κ̄ L̄ & in calce ΕΙΣ ΤΟ Θ̄Κ̄ L̄ quae tamen per te fieri mihi pervia cuperem. Quare scribe oro, quod sentias; tuum enim de hac re iudicium, Delphicum putabo responsum; sed & in *Demetrio Diodoto* illud me excruciat, ἀλίσματα ἐκ τῶν διμηνε Καρνίῃ ἐξήκοντος παλᾶ. Vellem qui, & quare δικηνον dicat, per te certior fieri; te enim cui nihil esse in literis abditum, aut occultum certo

certo scio haec facile enucleare posse non ignoro. Vale & *Bulgarino* meis verbis salutem dicito, tibi *Gondula* noster salutem multam impertit. Ancona Pridie Kal. Maias MDXLVI.

XX.

SEB. GRYPHIVS P. VICTORIO S. P. D.

Non ita pridem, quum in tui mentionem incidissemus, doctissime *Victori*, admonitus sum ab homine utrique nostrum amicissimo, graviter te conquestum esse, tuas in *Ciceronem* castigationes non satis diligenter emendatas ex officina nostra prodiisse (1). Quare quum iam de iis denuo ad praelum revocandis animo agitarem; ne iterum in eundem lapidem inpingerem, consultius facturus videbar, si re adhuc integra, de eo te per literas facerem certiore. Gratissimum itaque mihi feceris, humanissime *Victori*, si quum primum per occupationes tuas tibi licuerit, exemplar aliquod manu tua emendatum ad me dare non grave-
ris: in quo fideliter imitando, nos eam & curam adhibebimus, & diligentiam, ut de nostra in posterum negligentia merito conqueri non possis. Quod si quid inciderit, in quo nostra tibi opera usui esse possit, velim me eum esse existimes, a quo omnia vicissim expectare & possis, & debeas. Interim, ut aliquod

G 2

tibi

(1) A. MDXL. 8.

tibi animi non ingrati specimen praeberem, libellos aliquot, minimis, ac non, ni fallor, inelegantibus typis per nos excusos *D. Lucantonio Ridolpho* amico nostro non vulgari ad te perferendos commisi: quem, ut hoc oneris pro solita sua humanitate alacriter suscepit, ita & summa diligentia, fideque exequuturum non dubito. Id vero, quidquid est munusculi, est autem sane quam exiguum, tuaque amplitudine prorsus indignum, non tam ex rei pretio, quae tua est humanitas, quam ex animo offerentis te aestimaturum confido. Quid multos iam annos moliamur de omnibus in *P. Vergilium* commentariis emendatius, elegantioribusque typis excudendis, ex iis literis, quas ad *D. Aemilium Ferretum* dedimus, hominem doctissimum, multisque nominibus mihi coniunctissimum, facile poteris agnoscere. Verum quum rem tam arduam sine probatissimorum exemplarium praesidio tentandam non existimarem, cum doctorum omnium, tum tuam inprimis, quem acerrimum semper antiquitatis indagatorem fuisse adcepimus, hac in re opem mihi duxi implorandam. Quare si quid hoc in genere nobis commodare queas, summam & a nobis privatim, & publice a studiosis omnibus gratiam iniveris, si id, quidquid est, praeclaris hisce nostris conatibus non invideris. *Servium* iam, adhibitis plerisque manuscriptis exemplaribus non infeliciter restituimus. De *Aelio Donato*
iam

iam desperare caepimus : ex paraphrasi *Tiberii Donati* duos adhuc libros manuscriptos desideramus, *Probi* nihil prorsus habemus, praeter exigua quaedam in eclogas fragmenta : quem tamen summis studiosorum omnium votis audimus desiderari : nec adduci possum, ut credam, reliqua eius scripta interiisse, quum plurima ex iis testimonia ab *Io. Pierio Valeriano* videam citata. Quae quum ita sint, omni hoc contentione a te peto, ita ut maiore cura, maiore animi labore petere non possim, ut si quo ea aliunde pretio erui possint, eius me quam primum facias certiore. Tantum enim abest, ut quidpiam gratuiti officii desiderem, ut vel libentissime quidquid aequum videbitur eo nomine sim persoluturus. Vale vir clarissime. Lugduni Kal. Iul. MDXLVI.

Excudimus nunc *Martialem*, *Catallum*, *Tibullum*, *Propertium*, *Lucanum*, *Lucretium*, *Iuvenalem*, quos cum *Perso*, ad nundinas Augusti expediemus. Postea dabimus & omnia *Ciceronis* opera eadem forma; praeterea & *Titi Livii* decades cum *Polybio*, *Suetonium*, *Q. Curtium*, *Val. Maximum*, *Iustinum*, & eorum omnium te faciemus participem. Vale.

XXI.

FRANCISCVS DAVANZATVS
P. VICTORIO DOCTISS. ATQ. OPT. S. P. D.

Quam memor, benevolusque sim tui, vel ex hoc cognoscere potes, quod etsi nihil a te mihi literarum remittitur, quum ad te scribo, tamen neque ad te literas dare nactus opportunitatem, neque meis de rebus te certiolem facere propterea desisto. Quod si in tanto meo amore, tantaque memoria illud non subverer, ne meae te literae obtunderent, nihil profecto vel alacriori adgrederer animo, quam ad te saepenumero scribere, quamquam meorum quoque studiorum occupationes, nec paucae, nec modicae sunt. Illud autem miratus sum, & adhuc non mirari nequeo, quum ad te superioribus mensibus literas miserim, quibus amorem, & observantiam erga te meam incredibilem plane testabar, ne tamen verbum quidem ad eas abs te mihi responsum fuisse: praesertim quum tua summa humanitas, tuaque summa diligentia mihi satis perspecta fuerit. Ego Patavio discessi, & Ferrariam veni, ut heic manerem, propterea quod meorum studiorum rationes hoc potissimum postulare mihi videbantur. Nam quum mea interesset hoc anno libros *Aristotelis* περὶ τῆς φυσικῆς ἀκρόασιως, aliquem publice docentem audire, neque eos ibi propter depravatam illius Academiae consue-

fuetudinem aliquis hoc anno interpretaturus esset; cognovissem autem Ferrariae eos *Vincen-
tium Magium* virum, tum iudicio pollentem, tum doctrina satis excultum interpretaturum esse; nihil antiquius mihi fuit, quam me quamprimum in hanc urbem conferre; tametsi illius urbis commoditas, aerisque salubritas, & suaves amicorum convictus consuetudinesque, ut ibi remanere vellem, me non parum adhortabantur. Sed tam magnum est desiderium meum, quo ad literarum studia inflammatus sum, ut hoc mihi proposuerim, me nullas neque corporis commoditates, neque animi voluptates tanti facturum esse, ut eas studiorum meorum utilitati anteponendas esse existimem. Sin autem illud fieri posset, ut ubicumque tu esses, ibi ego possem alicui magni nominis Philosopho operam dare, nihil equidem vel tam beatum, vel tam optatum mihi addere posse arbitrarer, quod cum hoc conferendum putarem. Tua enim summa doctrina tuaque diligentia cum summo in politioribus literis iudicio coniuncta, ita tenaciter in memoria mea residet, ut neminem in eo studiorum genere vel praestantissimum virum audiam, qui te mihi non inferior esse videatur, quod certe non tam nimio amoris tribuendum est, quam veritati. Quare nihil facere libentius soleo, quam in sermonibus quotidianis, & coram quibuscumque hominibus cum honorifi-

cen-

centissime de te loqui, tum etiam si opus fuerit tui defensionem fuscipere. Igitur tantum de me tibi te polliceri velim, me omnibus in rebus, quae ad te pertinebunt, ita praestitutum esse, ut nihil operae, nihil diligentiae, nihil denique mihi ipsi parcam, dummodo tibi me inservitutum esse intelligam. Neque mihi aliquid gratius unquam facere poteris, quam si meam in te fidem, meamque erga te benevolentiam quam diligentissime explorabis; ita enim haud vereor tibi compertum fore, me nullo simulationis, aut adulationis fuco, quem quantum fieri potest fugio, haec tibi polliceri. Quod reliquum est *Iacobo* tuo plurimam meo nomine te dicere salutem velim. Vale. Ferraria Pridie Eidus Novembris MDXLVI. (1)

XXII.

PETRVS ARDINGHELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Quum te saepe invisere consueessem, dum Florentiae manerem, ut aliquid tecum communicarem, in quo nonnihil dubii haberem, & ea, quae ignorarem, mihi explanares; nollem quum iam permultos dies me nunquam videris, & istinc discedere me velle tibi non adfirmarim, apud te in subspicionem hominis negligentiae, & tuae erga me summae benevolentiae parum memoris, venire. Qua de re id
ma-

(1) Respondit Victorius IV. Kal. Dec. lib. 1. Epp. p. 19.

maxime reformidans, etsi ea, qua supra omnes homines praeditus es, humanitate facilitateque talis de me opinio in mentem tuam venire possit, hos ad te paucos versiculos, quam optime possem, scribere sum adgressus, idque cum exercendi mei causa feci, tum etiam, ut siquam de me malam, aut dubiam existimationem haberes, malam, his literis omnino delerem, atque extinguerem, dubiam vero tibi clariorem, atque illustriorem redderem: ac primum, quibus in locis sim, quidque agam scito. Quum Florentiae viderem Bacchanalia adeo languida, tacitaque esse parata, ut nullo pacto in dubium mihi venire posset, plus voluptatis, huc si profiscerer, quam istuc si permanerem, me non esse capturum; paucis diebus postquam a publica lectione vacasti, in Spicianum adcedere decrevi, ut huius temporis magnam partem honestioribus animi, & corporis remissionibus consumerem. Itaque huc veni, ubi & lectiones, quas nobis publice exposuisti, quam optime possum, memoria repetito, & venationi, & aliis huiusmodi exercitationibus operam do, post paucos tamen dies Florentiam rediturus: siquid vero interea mihi acciderit in his lectionibus, quod ignorem, aut dubitem, te per literas certiore faciam, quum optime pro comperto habeam, quae tua est humanitas, te non solum omnia, quorum declarationem tuam desideraro, diligenter

Tom. I.

H

tissime

tissime mihi esse explicaturum ; verum etiam mearum literarum errata, quae multa procul dubio erunt, accurate castigaturum. Sed quum his literis nihil aliud habeam, quod ad te scribam, finem dicendi faciam, si hoc tantum addidero, me te optime valere vehementer cupere, & quomodo res, quae ad inpressionem tuae Rhetoricae pertinent, se se habeant, scire. Vale, ac me, ut semper fecisti, unice ama. Dat. e Spicciano Kal. Febr. MDXLVII. (1)

XXIII.

FRANCISCVS DAVANZATVS P. VICTORIO S. P. D.

Quum quiddam in praesenti evenerit, in quo tua mihi utendum sit opera, hoc equidem quod optabam scribendi argumentum praetermittere nullo pacto volui. Id autem quid sit, iam cognosce. *M. Antonius Antimachus*, vir cum latine bene eruditus, tum in graecis literis ita versatus, ut nullam aliam nosse linguam videatur : quum eas heic multos publice docuisset annos, tandem senectute confectus, ut id muneris deponeret, suae aetatis rationem postulare arbitratus est. Sed ardens eadem adhuc, qua prius, literarum studiosos adiuvandi cupiditate, constituit quidem librum, quem περὶ τῆς ἐρμηνείας; *Demetrius Phalereus* scriptum reli

(1) *Victorii responsum* Dat. Non. Febr. legitur lib. 1. Epp. p. 29.

reliquit, latinum facere. Quum autem eam rem egregie se praestare sine aliquo emendatioris codice, iis, qui veteris sunt impressiois, non posse intelligeret, adcepissetque a me, te eum librum quinque ab hinc circiter annis istic formis fideliter exoudendum curasse, ac publice deinde fuisse interpretatum: quoniam quantum tu veterum scriptis in suum pristinum restituendis splendorem, recteque intelligendis valeas, ipse non ignorat; a me etiam atque etiam petiit, ut & unum eius auctoris exemplar ex iis, quae supra dixi, nec enim ea heic venalia reperiuntur, sibi compararem, & si alias, praeter eas quae sunt una cum libro per te divulgatae, castigationes haberes, ut eas a te exigere, sibi que traderem. Se, si hoc gratum sibi feceris, non vulgarem, neque mortalem tibi relaturum gratiam, sed eiusmodi pollicetur, quae omnibus in diuturnum fortasse tempus mortalibus huiusce tui erga se beneficii testimonium factura sit. Cui cum pro eius doctrina, & probitate, tum pro ea, quae cum ipso mihi intercessit necessitudine satisfacere cupiens, promisi me omnem operam quam diligentissime daturum esse, ut tu hac in re, quantumcumque posses, ei commodares, meque id tua inprimis fretum humanitate, & in me benevolentia navaturum, & effecturum esse confidere. Quamobrem totam volui hanc tibi rem significare, non tam,

H 2

ut

ut meum erga hominem officium extaret, quam ut parva cum tua molestia, & sine ullo, ni mea me fallit opinio, incommodo, tibi amicum minime contemnendum conciliarem. Mihi quidem pergratum feceris, si praestiteris, ut vir hic intelligat, & me tibi amicum esse, & meas apud te literas aliquid habuisse ponderis. De tuis partis laboribus quid denique egeris, quum multos menses nec abs te, nec ab alio nihil cognoverim, me sollicitum esse scito. Vale, & me ama.

Ferraria Kal. Aprilis MDXLVII. (1)

XXIV.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Quum antea subvererer ne propter maximas tuas in studiis literarum occupationes, si nimis faepe ad te scriberem, tibi molestus essem, omnis mihi praecisa est dubitatio, lectis tuis literis amantissime ad me scriptis. Quanti enim facere me putas, illud quod est in prima parte epistolae tuae? = quare te, hoc scire volo, tuas mihi semper literas, quibuscumque de rebus scriptas gratissimas fore = Equidem sic velim tibi persuadeas, idipsum gratius, iucundiusque mihi accidisse, quam si ipsas tuas in *Demetrium* castigationes, quas tam magna contentione a te petieram mihi misisses. Qua in re
excu-

(1) Respondit Victorius XVI. Kal. Maj. lib. 1. Epp. p. 22.

excusationem tuam, cur mihi morem non-
gesseris, qua ita humaniter erga me usus es,
facile, & libenter adcipio, si tu eius auctoris
non solum nonnullas obscuriores sententias,
ut in aliis facere consuevisti, sed etiam inte-
grum librum in latinum sermonem convertisti:
sin minus, non video profecto, quid ea tuae
existimationi res obfutura fuisset, si de iis ei
commodasses, qui quidquid in eo exemplari cor-
rigeret, id omne tua opera, tuaque in se be-
nignitate perfecisse fateretur; atque etiam in
suis scriptis non sine magna tuarum virtutum
praedicatione tui nominis mentionem facturum
esset. Hoc autem quin ex illa priori mea
epistola colligeres, non vereor; quum eum pa-
res tuo beneficio gratias se tibi relaturum
mihi pollicitum esse, tibi adfirmarem. Atta-
men, ut ut res se habeat, tua humanitate
fretus, adduci non possum, ut credam, te nisi
valde iusta causa, quae tamen me lateat, in-
pulsus, meae petitioni minime satisfacisse. Li-
ber autem τοῦ Δημητρίου περὶ ἑρμηνείας, quem
mihi misisti, etsi non alia de causa, hac ta-
men, quod a te veniret, mihi gratissimus
fuit. Nec velim te admirari, me in eo dece-
ptum esse, quod crederem, te id exemplar,
antequam formis excudendum curasses, mendis
expurgasse: nam & hoc verisimile mihi vide-
batur, & quo tempore istuc de eo inprimen-
do agebatur, ego in Galliam profectus sum;
ut

ut nec Florentiae adesse, nec te eum interpretante, interesse potuerim. Sed de his hactenus. Tu si aliquod in meis epistolis, aut *ἡς ὁρῶ γραφίας*, aut alius cuiuspiam rei ἀμαρτία, quod vel imprudentia, vel mea fortasse inscitia commissum esset, deprehenderis, id, qui tuus est in me amor, rogo te, vel ὑβελίζης, vel emendes: ne si illae aliquando in aliquorum manus, qui sint in reprehendendo severiores, incidant, me male fortasse in ea re adcipiant. Cura ut valeas, & ad me, quantum tuae occupationes ferunt, tam saepe scribas.

Ferraria IV. Idus Maii MDXLVII.

XXV.

LEONARDVS TANCIVS P. VCTORIO S. P. D.

Gratulor tibi, mi *Petre*, quod ea sis & doctrina & morum elegantia, ut qui te semel utuntur familiariter, divelli nulla loci distantia a tuo amore, nulla amplius fortuna, memoriam tui nominis oblivione delere possint; id ego, praeterquamquod in me ipso experior, de quo in praesentia nihil attinet dicere, facile etiam perspicere potui ex summa in te benevolentia, quam omni oratione significat Reverendiss. tuus, idemque, absit adulatio, quavis laude dignissimus *Nicolaus* Cardinalis *Ardinghellus*, apud quem superioribus diebus quum coenarem in hortis *D. Agathae*,
fum

sum illi certus conviva, ex quo hunc locum incolit, cuius mihi curam demandavit Reverendissimus Cardinalis *Rodulphus* Dominus meus, Roma discedens, in primis nobis sermo, isque multus, de te fuit; multa interrogat universe, illud proprie, quam crebras ad te literas dare soleam: respondentem me semel tantum scripsisse, ut Romam veni, graviter reprehendit, ac quasi *Cynthius* alter, aurem vellit. Excuso, *Victorium* non esse ex consuetudine aliorum aestimandum, sed usque adeo remotum natura, vel singulari quadam doctrina potius, ab inanibus caeremoniis, ut apud eum valde offendat, qui quacumque captata occasiuncula scribat: ad haec ille perbenigne, ut solet omnia, duce se, mihi praebiturum argumenta respondit; primum, ut te de eius in te voluntate certiore faciam, sive potius te iam de illa certissimum confirmem; de qua sic tibi persuadeas velim, sic iudices, eum veteris necessitudinis gratia tibi coniunctissimum, plurimum quoque intelligere, ac profiteri eo nomine se tibi debere, quam quod in te semper extitit amoris erga illum, id omne in *Petro* eius fratris filio ornando ostendas, animum profecto plusquam paternum in eum gerens; quamobrem gratias tibi ingentes agit, iubetque his literis, hoc tibi testatum relinquam, nullum scilicet neque officium neque studium eius desideraturum te ubivis; etsi multo

multo notior, atque illustrior eius in te animus esset, si una Romae essetis, quo, mihi crede, nihil ei optatius. Venio nunc ad alterum, quod tecum agere iussus sum. Libri Politicorum *Aristotelis*, quibus ille, quantum licet per maximas occupationes, hoc ipso tempore operam impendit, adeo corrupti habentur, ut sine copia meliorum Codicum intelligi non facile possint. Tu vero, ut ille persuasissimum habet, librum tuum cum vetustis exemplaribus conlatum, plurimis purgasti mendis, quocum si alium eiusdem typi, & impressionis contuleris, atque ad eum perferri curaveris, per illi gratum feceris; quod si istud quidquid est oneris possit illi tua fortasse occupatio denegare, neque enim me fugit quantus sit labor absolvendi ea, quae in libros *Aristotelis* de arte dicendi conscripsisti, aliaque studia, vix tibi capiendi cibi ocium relinquunt, amabo te, confice, ut illius voluntati saltem per alium satisfiat; cui ut me obsequi velle intelligat, hunc ipsum librum manu *Marflii Ficini* exaratum, nonnullisque adnotationibus illustratum, quem istuc habere soleo, libenter illi obtuli. Sed haec haecenus: scio, cui scribam. Vale, & de me sic adcipe, nihil esse, quod non tua causa velim.

Ex Vrbe x. Kal. Sextilis MDXLVII.

XXVI.

FRANCISCVS DAVANZATVS P. VICTORIO S. P. D.

Quam magna virtutis sit vis ex hoc vel facile intelligi potest: *Antimachus*, vir integris non minus moribus, quam bonis ornatus literis, quum superioribus diebus quaedam ex tuis explicationibus, quas in *Aristotelis περὶ τῆς ῥητορικῆς* libros a te compositas nuper in lucem edidisti, legisset, doctrinam iudiciumque, quo, illae conscriptae sunt admiratus, tam magno tui incensus est amore, ut post illarum lectionem, statim ad epigramma illud graecum, quod a me tibi missum te adcepisse nuper ex tuis literis intellexi, in tuam laudem scribendum se contulerit. Hoc quidem eruditio tua in *Antimacho* effecit; contra vero illius ingenium, & non incultum, ut arbitror, epigramma, te ita, ut ex tua epistola coniecturam, facere possum, adfecit, ut hominem, quamvis tibi penitus ignotum, amore tamen prosequi coactus sis. Nam nullis provocatus a me literis, a quibus quidem abstinueram, ne tuas aures obtunderem, dedisti ad me tuas, in quibus mirifica quaedam, non modo grati, verum etiam benevoli erga ipsum animi vestigia extitere: ita factum est, ut qui ne de facie quidem inter vos noveratis, mutuae virtutis amore, vel ex longo locorum intervallo, in amicitiae vincula concesseritis. Ego vero, ut tu mihi

Tom. I.

I

man-

mandasti, & gratias illi tuo nomine diligenter egi, & te ei pro iis benevolentiae suae erga te signis, quae tibi ostendit, non parum debere, significavi. Sed qui meus est in te amor, & observantia, maximopere tibi, mi *Vittori*, gratulor, qui tamquam alter Hercules, tot monstris, charybdibus, & hydrys, quae opus illud tam egregium divini Philosophi a paucis adiri sinebant, victis; totque mendis, fordibusque, quae illud occupaverant, dilutis, ita planum, nitidumque reddidisti, ut ab omnibus iam, qui illius scientiae desiderio tenentur, tractari, & facile intelligi possit. Nam id te latere nolim, istas tuas vigilias ita ab iis, qui heic sunt, doctissimis viris probari, ut a cunctis uno ore laudibus in caelum efferantur. Vale. xvi. Kal. Febr. MDXLVIII.

XXVII.

IACOBVS LAVREVS P. VICTORIO S. P. D.

Facit elegantia tuorum scriptorum, quibus quotidie fere damus operam, & iucundissimae consuetudinis suavitas, quae ad nos perfertur, ut non verear id per literas tecum agere, quod mihi omnium esset hoc tempore gratissimum. Cuius mei facti audaciam, non enim appello inpudentiam, si rei ipsius, quam petimus, aequitate metitus fueris, nihil me tibi temere scripsisse existimabis; praesertim quum
te

te talem naturae tuae integritas effinxerit, ut etiam non petentes studiorum officiorumque tuorum magnitudine tibi devincire soleas. Res est eiusmodi. Quum puerilis aetatis partem, & adolescentiam prope omnem in Romanorum, Graecorumque scriptorum monumentis consumserim, meorumque laborum testes adfuerint doctissimi viri, & ii praecipue, quorum integritas, & doctrina tibi vehementer probatur; ornatiorem, tutioremque fore me putavi, si quem aditum ad honestiorem aliquam provinciam virtutis mihi tuae lux aperuisset. Nam quum haec decennium studia mea, veluti tenebris sepulta, iacuerint; propterea quod diutius opinione, puerilis aetatis moderatores fuimus, nunc tandem in lucem prodire iussimus, ita tamen, ut praesidio tuo, ceterorumque tui similium inniti debeam. Nuper e graeco in latinum vertimus *Aelianum* de varia historia, edendumque curavimus, quem libellum, nisi putarem ad vos pervenisse, haberes domi, mei in te amoris, perpetuaeque observantiae indicium. Adiunximus ad hunc *Pindari* oden, non graecam. sed heroicis versibus conscriptam. Quam quidem lucubrationem, si ad vos non perlatam intellexero, dabo operam, ut prope diem perferatur. Sumus quotidie familiariter cum *Francisco Robortello*; is operam mihi suam, & studium pollicetur, puto diligenter facturum omnia. Tu tamen, cuius laus iam pridem

dem in conspectu totius Italiae posita est, celerius, & commodius, si volueris, nam posse confido, rebus nostris prospicies. Quare a te maximopere pro singulari tua in omnes benevolentia, peto, & quaero, ut quoniam de Romanis, Graecisque hominibus praeclare meritus es, tuaeque liberalitatis magnitudine libenter omnes fruuntur; nos quoque auctoritate, & gratia tua conservatos velis: & si quam tibi Dii immortales ornandi nostri occasionem obtulerint, non graveris me certiore facere. Interim cupio ex te scire; quid sibi velit *L. Catilina* in iis literis, quas ad *Q. Catulum* dedit. Locus est = per liberos tuos rogatus, aveto = Quaecumque de his verbis senseris, omnium certissima putabo. Vale. Dat. Venetiis Pridie Kal. Martii MDXLVIII.

XXVIII.

IO. EPISCOPVS NOVIODVNENSIS P. VICTORIO S. P. D.

Litterae tuae, quo diutius a me fuerunt expectatae, eo mihi gratiores, ac iucundiores adiderunt. Sed tantum abest, ut ardens illa cupiditas, qua teneor videndi tui, sit per illas literas extincta, ut multo etiam fuerit accensa vehementius. Quocirca decrevi omnino, quum paullum ab inmensis occupationibus, quibus assidue distineor, respirare licuerit, Florentiam me conferre, ut te, quem iamdiu absentem

tem toto animo sum complexus, coram intueri possim, & gratas audire, & reddere voces. Interim legendis tuis in *Arist.* rhetoricam commentariis me oblectabo. Qui quidem commentarii ita mihi probantur, ut nihil illis absolutius fieri posse existimem; nec quisquam est omnino eorum, qui in *Aristotelem* aliquid conscripserunt, qui tibi, neque dicendi copia, neque subtilitate, & acumine disputandi, sit meo iudicio conferendus. Quamobrem, *Victori* doctissime, te magnopere hortor, ut quod in rhetoricen fecisti, idem etiam in reliquos illius Philosophi libros praestes, & Peripateticorum disciplinam, quae latinis literis nequaquam est hactenus pro dignitate tractata, tuis scriptis illustres. Postulant hoc a te bonarum literarum studiosi, quibus tu deesse, quum tibi & ocium, & facultas abunde suppeditent, minime debes. Postulat patria tua, in qua quondam graecae, & latinae literae, iniuria temporum plane demortuae, revixerunt, & nunc maxime *Cosmi* optimi Principis virtute vigent. Da igitur hoc studiosis, da patriae ipsi, & memineris, tuae virtutis esse publicae utilitati consulere. Vale, & me quibuscumque rebus tibi usui esse possim, scito semper promptum, ac paratum fore. Bononia IX. Kal. Iun. MDXLIX. (1)

XXIX.

(1) *Extat Victorii responsum XVII. Kal. Ian. lib. II. Epp. p. 33.*

XXIX.

SEBASTIANVS REGVLVS P. VICTORIO S. P. D.

Albericus Longus, vir singulari eruditione & bonitate praeditus, hac ad te transiens pro sua humanitate me publice profitentem audiuit, & apud me pransus est, qui mihi quaerenti, cur nunc Florentiam iret, respondit, se a te accersitum, istuc venire. Tum ego hominem statim complexus, tantam sum illi fortunam, tantum honorem gratulatus, qui & in ista urbe, nunc omnium bonarum artium studiis florentissima, & tecum, & apud te, & a te vocatus, sit commoraturus; tum ille, inquit, sic est profecto, ut dicis, mi *Regule*; ego enim Ferrariae de doctissimis illis viris audiui, *Petram Victorium*, eum unum esse, qui scriptis suis, oratione, pecunia & publice, & privatim, omni denique studii, & officii genere bonarum artium studiosos omnes prosequatur. Tum ego haec eadem ex multis Bononiae me audisse adfirmans, quam sim in te singulari & animo, & officio exposui; tibi que me adceptum referre plurima, quae meis auditoribus singulis diebus interpretor, quos item sermones de te, & de superiore, & ex aequo loco habuerim, ac habeam saepe, tuique nominis auctoritate, ac fama nixus quam multa explicem, narravi, cuius rei testes inquam sunt mei omnes discipuli. Tu vero *Augustinam Cotutium*

tutium adolescentem tui studiosissimum, locupletissimum testem habes. Tunc addit *Albericus*: laudo te, mi *Regule*, qui tantum virum, tantum ames, voloque des ipse ad *Victorium* literas, ac animum illi tuum declares. Facile me accensum inflammavit, effecitque, ut has ad te mitterem mei in te animi, summaeque observantiae indices, quas eo, quo mittuntur, adcipies animo, meque posthac in tuorum clientium numero habebis. Non enim vereor, ne tu existimes haec tuis a me auribus dari; quippe qui te optime noris, omnium amore, studio, laude & observantia dignissimum, & qui te non amant, tuam istam singularem eruditionem summae probitati coniunctam non admirantur, non colunt, non observant, eos invidios, malevolos, omnis humanitatis, & rationis expertes esse intelligas. Vale, & *Regulum* tuum in clientelam tuam quaeso recipias. Bononia IV. Idus Iulias MDXLIX.

XXX.

PETRVS ANGELIVS. P. VICTORIO S. P. D.

Abhinc octo annos Venetiis quum essem, tuarum virtutum laudibus, quae passim ab omnibus praedicabantur, ad te colendum, & observandum inflammatus, unas literas ad te dedi: quibus benevolentiam tuam, cuius inextinguae studio & cupiditate quadam incredibili

ar-

ardebam, mihi conciliarem, id quod abs te nonnulli alii etiam ante me consequuti esse dicebantur. Sed, aut literae illae scilicet intercederunt, ac ad te nequaquam perlatae sunt, aut tu negotiis, & publicis, & familiaribus impeditus, gravioribusque in studiis occupatus, ad eas rescribere numquam potuisti. Sed utcumque res ceciderit, ego certe, ne quotidie tibi molestus obstreperem, & eandem, ut dicitur, cantilenam saepius canerem, expectandam mihi esse aliquam occasionem statui, qua, quod vehementer cupiebam, adsequi maxime possem; eam nunc me habere mirum in modum laetor: magnam vero partem tua esse effectum opera, ut habuerim, triumpho, & gaudeo. Nam praeterquamquod te eum esse non ignoro, cuius eruditioni, ac iudicio tantum a literatis hominibus tribuatur, quantum scilicet alii optare vix audeant, ut de eo heic deligendo, qui rhetoricam, & poeticam publice doceret, nihil nisi auctoritate tua confectum sit. Fuit etiam mihi renunciatum, te pro tua summa humanitate, & modestia, quum id abs te petitum esset, respondisse, non omnino indignum existimare me, ad quem hoc interpretandi munus potissimum deferretur. Id vero tuae humanitati, si datum a te est, gaudeo mihi tam iustam, ac paene necessariam scribendi ad te occasionem oblatam; sin autem tuo erga *Antonium* fratrem meum amor voluisti id

id largiri, valde laetor, esse cur ego tibi duabus de causis, & quidem maximis, & iustissimis gratias agam: una, quod *Antonio* tantum tribueris, quantum ne ille quidem abs te postulare ausus esset: altera, quod eum me esse tibi persuaferis, quem si non maxime commendandum, quod quantum in hoc genere possem perspectum non haberes, non tamen plane contemnendum esse duxeris. Hoc ego ita sum delectatus, nihil ut prius mihi faciendum esse decreverim, quum primum studia literarum prolata heic fuissent, quam tibi per literas gratias agere, petereque a te, quae tua est humanitas, mihi ut talem te inpertires, qualem iis, qui tuam amicitiam vehementer expetunt, praebere semper consuevisti: existimaresque me, qualis ego cumque sim, tibi totum esse addictum, & consecratum. Id quod cum privatim, tum publice superioribus annis, dum Regii literas profiterer & graecas, & latinas, saepissime sum testatus. Sed quoniam haec pro re nata ficta esse facile existimari possunt, quum occasio dabitur, efficiam profecto, ut intelligas huic quidem muneri doctiorem fortasse, diligentiore autem, tuique magis observantem, praefici quidem certe potuisse neminem. Vale.

Pis. vi. Kal. Ianuarias MDL. (1)

Tom. I.

K

XXXI.

(1) *Conf. Victorii responsum Epp. lib. II. p. 41.*

XXXI.

FRANCISCVS ROBORELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Quum de te in coetu honestissimorum, & doctissimorum hominum amantissime loquerer, ac de tua singulari doctrina meum illud quotidianum praedicarem ἄλλοι δ' ὥς σκισαί; ecce mihi adferuntur literae tuae refertae omni suavitate, quae me incredibiliter delectarunt, quod intellexi me a te mirabiliter amari, cupereque te amorem illum nostrum veterem, quem istic semel suscepimus non servare solum semper, sed etiam in dies magis augere: ac immortaliter ob hoc ipsum gaudeo, semperque gaudebo. Nam quod ego plurimi aestimo, iam a te habeo; tanti vero est, ut quum tuum in me amorem, maximis quibusque honoribus, qui aut sperari a me, aut expeti possunt, parem esse semper duxerim, omnibusque utilitatibus facile anteposuerim, nullum maiorem ex Etruria fructum, ac laudem reportasse videar, quam amicitiam tuam. Lectis igitur literis tuis, omnes, qui ibi aderant, quod liquidius de tua erga me voluntate iudicassent, adplauserunt, quem ego plausum omnium theatrorum vocibus, & significationibus antepono; est enim eorum, qui me sincere amant, & quibus, ob hoc ipsum, ante magis placere me intelligebam, quod tuarum virtutum essem perquam studiosus. Suavissima vero mihi fuit recordatio vete-

veteris nostri amoris, multo etiam suavior cogitatio, futurum esse hunc, quantum in te est, nam ego nihil magis opto, amorem perpetuum. Atque utinam mihi in istis locis diutius suavitatis tuae, & doctrinae fruendae causa esse licuisset. Porro ad scribendum tua illa invitatio, quam blanda, quam fraterna, quam suavis? Homo non sum, nisi te in sinu semper feram, & in amore non modo respondeam, sed omni genere officii te ad me amandum provocem. At eris mihi quidem, certe semper in sinu, neque discingar unquam, ac quando praesens istic tecum, ut ante, conloqui non possum, fruar cogitatione, & tuae humanitatis, & istius urbis, ac regionis totius simul amoenitatis, quae mihi in deliciis semper fuit. Haec ego a te invitatus magis, quam quod necesse putarem, breviter exposui de meo erga te animo. Nunc ad alia venio: orationem meam tam valde tibi placuisse, quod scribis, plane laetor. Mi *Victori*, me vide, siquid unquam in dicendo fui; sum enim natura ἀπιστοῦ καὶ ἀτάκτου, meque illud plurimum delectat ἀπιστὶ ὁδυσσεύ. Serius ad te rescripsi, non quidem propter occupationes, sed quia rumoris nescio quid adflaverat, mox a certis hominibus audieram, te legatum ivisse ad Pontificem Max. nec ante Kal. Apriles rediturum. Id cupio ex te scire, semper enim existimavi, optimum Principem vestrae reip. gratiam ali-

K 2

quam

quam tibi repositurum pro tua maxima virtute. Quum Pisis proficiscens, Florentiam veni, nec te, nec *Laelium Torellum*, virum, Dii boni, summum, cui omnia debeo, salutavi, quod ita properabam, ut nihil egerim *παρεργον ὀδῶν*, nec vobis in suspicionem venire debeo, aut negligentiae, aut superbiae; qua enim ratione, salvo officio, potuisssem hoc facere? in vos praesertim, quibus propter singularem virtutem, & plurima in me merita, semper ero devinctissimus, & ad *Laelium* fane literas dederam, quod non putaram me Florentiam, iter facturum. *Garbo* etiam mandaram, ut tibi meo nomine multam salutem: verum de his satis. Aveo scire, quid agat *Spinus* tuus, ut se oblectet; amo illum, ut fratrem, doleoque meae erga illum voluntati parem non fuisse unquam adiunctam fortunam. Tu mi *Victori*, saepe aliquid ad me, non enim vereor, ne literae nostrae hallucinentur. Ego magnum, mihi ante pedes struxeram cumulum *Diodori Siculi*: Siquid egero, scies. Vale, & *Iacobo* filio tuo Iuveni eruditissimo meo nomine salutem. Venetiis Idibus Aprilis MDL.

P. S. *Paulus Manutius* haec egregius habetur ludimagister in instituendis pueris: hypodidascalum etiam nactus est peritissimum. Vterque sellam habet cum pulvino. Sic speramus, Diis bene iuvantibus, optimum illud dicendi genus florere heic aliquando posse; &
fane

fane in illius officina viget illud *Isocrateum*.
 παρὰ μὲν τῶν εὐφωῶν: nostri reliqua. Enimvero in
 hoc differt optimus magister ab aliis, quibus
 neque cor, neque lingua (1).

XXXII.

IACOBVS LAVREVS P. VICTORIO S. P. D.

Antea misissem ad te *Aelianum* de varia histo-
 ria, quem nuper e graeco in latinum a nobis
 versum edidimus, si te huiusmodi munusculis
 oblectari certo scivissem. Quum vero ex *Fran-*
cisco Robortello tui studiosissimo didicerim, te
 familiarissime libello hoc uti solitum, pluri-
 mumque hac rerum varietate refici, dedi con-
 festim operam, ut is ad te perferretur, eoque
 libentius, quod idem *Franciscus* quaesivit ex
 me, num ad eas literas, quas ad te proxime
 dedimus *Aelianum* adiunxissem. Vide quaeso
 quanti te faciat homo doctissimus, neque me-
 hercule iniuria. Nam & in consuetudine quo-
 tidiana singularem humanitatem tuam, & in
 iis, quae conscripsisti, voluminibus mirificum
 se ingenium tuum fatetur agnovisse, idque
 omnibus etiam audientibus praedicat. Quum
 igi-

(1) Vid. *Victori Ep. ad Robort. Epp. lib. II. p. 37. quae*
inc. = Legi orationem tuam, Robortelle cariss. quam
habuisti istic prid. Kal. Nov. quo die inventutis istius
eruditudae fundamenta iecisti, ac libenter quidem
legi &c.

igitur negassem aliquid mihi eiusmodi in mentem venisse, sane visus est graviter ferre, quippe qui, quantum coniectura adsequi potui, maluisset meas tibi literas, praesertim quum nullae antea extitissent, graves reddi, quam inanes. Mitto igitur ad te *Aelianum*, atque ita mitto, ut initio mea sponte missurus sim, si quod scriptorum meorum genus probandum statuissem; quoquomodo autem a me latinum factum animadverteris, obses erit fidei meae, & perpetuae erga te observantiae. Nos quidem in eo praecipue elaboravimus, ne dum nimis Romane loqui volumus, a scriptoris voluntate discederemus. Quod si adsequutus sum, gaudeo; sin minus, obrectatorum voculis, & tacitis admurmurationibus locum operuimus; qui quum eiusmodi sint, ut etiam in optimos viros iniqui sint, iudices longe acerbiores, se data vel minima detrahendi occasione praestabunt. Quorum ego sermones iampridem testimonio *Ioannis Bernardi Feliciani*, & *Francisci Robortelli*, nunc vero tuo munitus, nihil est, quod pertimescam. Insurgens virtutis meae opinio, quam tamen exiguam, & prope nullam esse sentio, deleri, aut labefactari non poterit, si tu, tuique similes nos tuendos ornandosque susceperint. Quod ut facias, etsi abs te superioribus literis acerrime contendi, ignoscas tamen velim *Aeliano* meo, si quid eiusmodi verecunde sane non dubitarit petere.

De-

Decem, & amplius annos privato, obscuroque docendi labore paene oppressi, honestiori provinciae praefici cupimus, ut sordido vitae genere exsoluti, ad graviora studia animum applicemus, id quod fore confido, si tua me auctoritas complectendum, fovendumque putarit. Vale. Datum Venetiis Idibus Maii MDL. (1)

XXXIII.

IDEM P. VICTORIO S. P. D.

Vix tandem quum incidissem in *Franciscum Strozam*, cui meas ad te dederam literas, intellexi id, quod vehementer scire cupiebam, eas tibi redditas esse, non quod de hominis diligentia, aut erga me studio dubitarem, sed quia verebar, ne honestissimae legationis munus te a Florentia distraxisset, ibique esses, quo aliorum quoque Principum consensu insignes viri hoc tempore conveniunt. Audivi, igitur te nondum urbe decessisse; parare tamen ea, quae ad iter faciendum idonea sunt, quod si ita est *Ἀδρηστικά τε φυλάσσει σὶ ἡ πολλὰς ψευσαμένη νέμεισις*: quae in te posita sunt, animi magnitudinem, singularem prudentiam, & egregiam in tractandis rebus solertiam tibi non defuturam confido. Quorum vero casus, & fortuna imperium habet, eorum quidem impetum aliquando consilio nostro perfringi-

(1) Respondit Victorius IV. Kal. Iun. 1550. Epp. lib. II. p. 36.

gimus ; plerumque autem , intuente ictuum vi ,
oppressi in mediis negociis concidimus . Quare
caelesti cura , & superiore Providentia muni-
ti , & bellissime navigamus , & diuturnis la-
boribus perfuncti , denique optatissimi portus
quiete perfruimur . Tibi igitur Dii immorta-
les , id , quod instituisti , fortunent , ut prae-
clare gesto Magistratu , una totius Italiae
praedicatione excipiaris . Mihi te adhuc non
scripsisse non miror , quando legatione im-
peditus , iam de discessu cogitas . Adcipio vo-
luntatem tuam , eaque contentus tamdiu me
ipsum sustentabo , quoad in patriam rever-
sus , me quam brevissima schedula non indi-
gnum putaris . Nam etsi laborum tuorum fru-
ctus adparent uberrimi , monumentaque tua
doctorum hominum opinionem vicerunt , siquid
tamen manu tua ad nos scripseris , praecipuum
te mihi beneficium dedisse existimabo . Extule-
runt me mirifica laetitia literae tuae , quas
superioribus diebus *Franciscus Robortellus* , opti-
me de nobis meritus , legendas dedit . Nam ad
singularem elegantiam , & Romanum cando-
rem , quem nunc vere recognovi , & admira-
tus sum , adcedebat indicium non mediocre
summae cuiusdam humanitatis , & benevolen-
tiae erga eum , cuius eximia doctrina Pisanam
Academiam ornatam & auctam esse credimus .
Haec quanti me facere putas ? praesertim quum
Francisco Robortello ita devinctus sim , ut nihil
con-

coniunctus esse possit. Quare a te, *Victori* mi, peto, & quaeso, non pro mea erga te benevolentia, vel potius pietate, sed pro iam confirmata liberalitate tua, ne me diutius tuarum desiderio confici patiare, id quod erit, si *ζήτηματα* mihi illa, de quibus proxima epistola tecum egi, aliquo scriptorum tuorum genere persolveris. Vale & me ama. Pridie Kal. Maii MDL. Venetiis.

XXXIV.

BERNARDVS CARD. MAFEVVS P. VICTORIO S. P. D.

Perbelle tu quidem, & acute, qui quum meam aliquam epistolam elicere cuperes, eiusmodi scribendi argumentum delegisti, quo non minus invitari possem ad rescribendum, quam summa literarum tuarum elegantia deterrerem. Quamquam sane quo maiorem & latine scribendi laudem mihi tribuis, & literarum mearum expectationem tuam esse ostendis; hoc iniquiorem respondendi conditionem mihi a te propositam esse intelligo, qui quum nulla sum dicendi facultate praeditus, tum vero hoc exercitationis genus intermisi iamdiu sic; ut alias omnino res agam. Quare tu rationem tantummodo officii in respondendo mei spectes velim, nihil praeterea requiras. Nam quod mihi veterem gratulationis laetitiam renovas, commemoratione honoris, & dignitatis amplif-

Tom. I.

L

fi-

fimae, qua iampridem ornatus fui, singulari quadam, & eximia *Paulli III.* Pont. Max. benignitate, atque liberalitate, summoque item *Alexandri Farnesii* erga me studio, ac voluntate, equidem animum istum tuum libentissime amplector, cuius laetitia, & voluptas tanta videtur extitisse, ut quum postea Romae aliquando me convenisses, multasque horas mecum fuisses, tamen longo etiam post intervallo, aliquod eius laetitiae testimonium in literis ad me tuis extare volueris. Sed profecto nihil mihi laetius, nihil optatius ex ipsis literis tuis adcidere potuit, quam quae de ipsius *Alexandri Farnesii* studiorum cursu, & ratione perscribis, illudque praecipue, eum te in iis duce, & magistro uti. Etenim cetera, quae de praestanti eius ingenio, illustrique natura, exponis, etsi mihi magnae voluptati fuerunt, tamen erant illa mihi iampridem cognita maxime, atque perspecta; tantum optabam in his humanitatis, & literarum studiis, ut aliquem haberet, qui eruditionis, scribendique laude, & gloria antecelleret, quod ei tam commode oblatum esse, vehementer laetor; facile enim mihi sperare videor fore, uti praeclarum eius ingenium sic a te quasi ager quidam optimus colatur, ut quae ei & doctrinae, & eloquentiae semina mandaveris, haec eiusmodi ferant fructus, qui vel amplissimam eius dignitatem, secundasque res ornare, vel ad-
ver-

Roma XIII. Kal. Ianuar. MDLI. (1)

XXV.

Etſi non dubito quin pro tua ſingulari huma-
nitate, & praeclara in omnes doctos volun-
tate, *Cornelius Doncellinus* iuvenis optimus,
L 2 atque

(1) *Victorii litterae ad Cardinalem datae sunt III. Eid.
Dec. MDLI.*

atque scientiarum omni genere non quidem tinctus, sed plane imbutus, qui istuc iam multos menses fuit, tibi carissimus sit; volui tamen has ad te literas dare, ex quibus intelligeres, illum mihi longa consuetudine coniunctissimum esse, meque illius causa, omnia velle. Si me igitur amas, mi *Victori*, quantum & ego te amo, & me a te amari confido, effice, oro, ut mea hac commendatione, officia tua erga se multo cumulationiora *Cornelius* sentiat. Nihil mihi hoc tempore gratius facere potes, tum enim *Cornelii* ipsius causa, tum vero etiam fratris eius, quem mirabiliter amo, ob singularem doctrinam, & summam virtutem, res illius omnes opto tibi commendatissimas esse. Is inter medicos huius urbis, tum artis peritia, tum graecarum literarum scientia, quodque maximum est, fide, & bonitate ita excellit, ut ab omnibus iure laudetur, & ametur. Tu ex omnibus tuis officiis, quae in *Cornelium* iuvenem optimum, & gratissimum, contuleris, praeterquamquod summam voluptatem, ac uberem fructum capies, me quoque, & fratrem ipsius tibi devinctissimos reddes. In meis studiis nihil hilare est hoc tempore, cogor enim praeter naturam, institutumque meum, paene dixerim etiam praeter fatum dicax esse in *Madium* (1) illum inopportuni-

(1) Is est fortasse Vinc. Madius Philologus non obscuri nominis, ad quem plures dedit Epistolas Bartholomaeus Riccius. Riccii Epp. lib. IV.

tunissimum hominem, nosti corniculam illam, nosti ὑπώπιον illud nostrum. Quid enim faciam, mi *Petre*, an ὑπερβολέον ἢ μαχηλέον; tu quaeso consilium da ἀπορῶ γὰρ: te audimus multas centurias instruxisse. O praeclaras copias, o insignem *Victorem*. Vale, meque ut facis, ama.

Venetis XIII. Kal. Sextil. MDLI.

XXXVI.

CYNTHIVS IO. BAPT. GYRALDV8

P. VICTORIO TAMQVAM PATRI COLENDISS.

Et si v. c. te nunquam de facie novi, tamen praeclara ingenii tui monumenta, quae multos iam annos edidisti, te mihi usque adeo demonstrarunt, ut imaginem tuam, veluti in tabella felicissimo expressam pennicillo, obtulerint; quod sane fecit, ut te licet absentem, & non a me visum, & amaverim plurimum, & observaverim, & licet omnia ingenii tui monumenta te ipsum praesetulerint, tamen quae in *Aristotelis* rhetorica nuper edidisti commentaria (1) hoc usque adeo effecere, ut mihi visus fuerim aliis in operibus tuis adumbratam quandam tui imaginem vidisse, istis vero in commentariis te spirantem propemodum ac penitus vivum; nullibi enim preclarissimi ingenii tui opes, & varios, ac multiplices eruditionis tuae thesauros bonarum artium studiosis, aut copio-

(1) Anno scilicet MDXLVIII. fol.

copiosius, aut liberalius erogasti; his enim ipsis non obscuratam modo, sed propemodum extinctam dicendi rationem, claram, & conspicuam temporibus nostris in lucem revocasti. Quod quum alias animadvertissem, tum hoc anno, quum *Ciceronis* oratorem Ferrariensi iuventuti publice exponerem. Segetem enim, verum fatebor, quampiam totius artis rhetoricae ex iis seminibus, quae istis in campis iecisti, maxima cum utilitate conlegi; quae enim antea in *Aristotele*, & ob interpretum negligentiam, & ob corruptam *Aristotelis* lectionem erant innumerabilibus fere erroribus involuta, tu tua virtute pristinae integritati restituisi, & ab omni iniuria vindicasti, & non modo *Aristotelem*, *Aristoteli* reddidisti, sed nodos illos, vel Gordiano implicatiores non fregisti sane, sed mira facilitate explicasti: & quamquam non desunt, qui tuis in lucubrationibus Momum agant, habent tamen plurima, quae admirentur, paucissima quae mordeant; quin vel inviti fateri coguntur, neminem hac tempestate extitisse, qui te felicius rem hanc & tentaverit, & absolverit, teque reliquis spem eripuisse fatentur, tanti negotii provinciam adtingendi. Nam quamvis viam omnibus straveris, tenebras discusseris, te illis antesignanum proposueris; timent tamen, ne si plus nimio progredierentur, in salebras inciderent, quae iter inceptum abrumperent, nedum

nedum morarentur. Quum igitur tua virtus iamdiu effecerit, ut te tacitus amaverim, tuaque omnia probaverim, hos in *Aristotelem* commentarios admiratus fuerim, volui huius meae erga te voluntatis significationem aliquam tibi dare, ut me quoque inter tui studiosos reponas, sciasque *Giraldum* tibi usquequaque addictum esse; cupereque ipsum nihil magis, quam suae in te benevolentiae aliquod testimonium apud te reponere, quod profecto eveniet, si tu iis in rebus, quae tibi commodo esse possunt, me, meisque omnibus tuo arbitratu uterere. Vale. Kalen. Novemb. MDLI.

XXXVII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Eo mihi maiori voluptati fuerunt literae tuae, quo novi me meis literis calcar addidisse equo currenti; nam licet me non lateat te in omni humanitate excellentem semper aliquid agere, atque moliri, quod humano generi, & inprimis bonarum artium cultoribus commodo sit, atque utilitati, tuumque nomen immortalitati ac gloriae commendet sempiternae, hacque de causa tibi monitore vel impulsore, opus non esse; tamen non potui maiorem in modum non laetari, literas meas alacri animo tuo ad hoc munus strenue, ac naviter obeundum stimulos, & faces addidisse. Illud vero mihi
mo.

molestum fuit literas meas, veluti aestu quopiam, manibus multorum iactatas, ad te ferius, quam par erat, pervenisse, hac enim cunctatione, ac tarditate, literarum tuarum lectione diutius carui. Verum illarum suavitas, & elegantia, animique tui probitas, quam nunc demum in iis legendis novi, omnem mihi molestiam levavit; satisque illas mature me adcepisse existimavi, quum semel adceperim. Quod ais te vehementer optare eos non deesse, qui mortalibus operoso illo in opere te praeclarius operam navent, maiorique usui sint suis lucubrationibus bonarum literarum studiosis, facis tu quidem, quod virum probum, atque ingenuum decet, idque optas, quod nobis etiam omnibus est optandum; sed quid est, quaeso, quod tu, vel nos hac in re magis optemus? quum tibi non superiorem modo, sed ne parem quidem futurum videamus neminem? Omnibus enim, qui ad hanc rem adgredi voluerint, id incumbit negotii, ut cogitent potius quid ipsos praeteriisset, si ante te in eam rem nervos intendissent, quam quid tuae diligentiae addere possint. Utinam nostris temporibus tanti fieret haec recte dicendi facultas, quanti olim apud graecos, & apud latinos: haberent sane homines nostri multa in opere tuo, ut proximis etiam literis meis tibi significavi, quae admirarentur, pauca vero, quae tibi indulgerent. Sed quando
haec

haec constans rerum humanarum vicissitudo effecit, ut facultari oratoriae suus amplius non sit honos, eaque tantum in probatorum auctorum scriptis decumbat, eo magis omnis literaria Respub. tibi debet, quo tu illi, non modo cadenti, sed penitus lapsae, tuis vigiliis, tuo studio, tuo labore, ac virtute opem tuleris, eamque iacentem erexeris, & veluti a nigris manibus revocaveris. Superest, ut te orem, quod mihi pollicitus es, praestes; crebrius scilicet ad me scribas, praeclarasque cogitationes tuas mecum communices, quo tua opera & cultior evadam, & eruditior, teque in dies magis, ac magis admirer. Vale, & *Benedicto Varchio, Ludovicoque Dominico* salutem dicito meis verbis. Ferrariae Kal. Febr. MDLII.

XXXVIII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Quum *Hieronymus Sementius*, & generis nobilitate, & omnibus animi dotibus insignis ad tuum pro nostro Principe orator veniat; etsi paullo ante scripsi ad te, nolui tamen ipsum sine meis ad te literis istuc adcedere, ut vel ex hoc intelligas, me nullam occasionem praetermittere, qua me tui amantissimum cognoscas. Vale, & me ama, curaue, ut quum *Lilius, & Bassanus* fato functi sint, tuque unus post omnes literarum procures nunc superstes

Tom. I.

M

fis,

sis, te, & tibi, & nobis, quam diutissime
serves. Ferrariae XIV. Kal. Aprilis MDLII.

XXXIX.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Ita Deus opt. max. *Victori* optime, omnia
tua vota, resque tuas omnes fortunet, teque
mihi, & toti Reip. literariae quam diutissime
incolumem servet, ut ego nulla negligentia ha-
ctenus a scribendi munere cessavi. Nemo enim
est me promptior ad rescribendum eorum li-
teris, quos non amo modo, sed colo, ac
observo, inter quos quum tu principem locum
obtineas, potes facile coniicere, quam aegre
tulerim cessationem hanc meam non otiosam
quidem, sed molestam, & quam malas gratias
habuerim iniquo fato meo, quod insolitus
quidpiam stomachi morbus, ac debilitas, unde
mihi omnium membrorum supervenit lassitu-
do, me usque in hanc diem adeo vexaverit,
ut non solum a studiis omnibus me avoca-
verit, sed omnes prope noctes insomnes duce-
re coegerit, ita ut mei compos paene non
fuerim. Nunc vero quum aliquantulum me
receperim, egoque mihi divino auxilio resti-
tutus fuerim, volo *Victori*, diuturnum silen-
tium rumpere, & tibi, quod debeo, aliqua
saltem ex parte persolvere. Ago igitur gratias
humanitati tuae, & pro munere egregio, pro
tua

tua hac de me benemerendi propensa voluntate, proque hoc liberali, ac benigno animo tuo, quo studia mea tuis lucubrationibus adeo iuvare curas, ut quum ego nihil de te benemeritus sim, tu tamen ita de me benemereare, ac si beneficiis devinctus mihi omnia debeas. Sed ut ad munus tuum deveniam, perlegi libellum multis ad ornatè dicendum praeceptis refertum, & innumerabilibus propemodum librariorum mendis tua cura purgatum: est enim apud me, qui Graecas literas optime callet, quocum *Demetrium* totum vidi. Sed quoniam *Franciscus Davanzatus*, qui tuo nomine me proxime invisit, ex te mihi dixit, te tua in illum commentaria propediem editurum, illa abs te summo desiderio expecto, quo illis ducibus & lucidior mihi fiat, & clarior *Demetrius*; & infideant altius animo, quae ille ad dicendum praecepit. Sed optarem te in illo exponendo, graecis vocibus latinas subiicere, ut pluribus prodesse; non enim omnes in graecis intelligendis adeo parati sunt, ut aliena ope non indigeant, quam quidem qui illis te commodius praestet, video neminem. Adde etiam quod homo latinus, etsi transmarinas literas optime novit, genuino quopiam instinctu libentius in iis versatur, quae ab eruditis viris latinis auribus tradita sunt. Gaudet enim id honoris latinae linguae adcedere, quod scilicet ex bonis graecis bona latina.

M 2

vide.

videantur. Quod in *Pausania* vertendo adeo egregie praestitit *Amasaeus*, ut ipse *Pausanias* se magis latinum probet, quam graecum (1). Et ni *Amasaeum* inimica rebus mortalium fata nobis invidissent, sperabam etiam *Athenaeum* latine loquentem proxime videre. Sed tecum erit iste labor, *Vittori* optime, in quo omnis literarum honos, & literatorum commodum prope recumbit. Dum vero in hanc rem incumbes, expectabo abs te vigilias illas tuas, quibus *Gellii* noctes aemularis (2), vix enim dici posset, quam magna animo conceperim, quamque mihi persuaserim omnia abs te felicissime fuisse tentata. Sed de his haecenus. Ego iamdiu optavi, *Vittori*, linguam hanc, quae inter Italos hodie vivit, ac viget, qua passim ad animi sensa verbis exprimenda utimur, ea esse in existimatione, ut nec graecae, nec latinae invideret. Hoc enim hominem Italum, & disciplinis instructum non minus decere nunc arbitror, quam olim Romanos decuerit linguam latinam graecae parem efficere; quod ut illi feliciter, & magna cum laude conati sunt, ita etiam adeo feliciter sunt adsequuti, ut illam imperii magnitudini parem effecerint, & quae graeci nobis tradiderint, meliora reddiderint: & licet impe-

(1) Prodiit haec verso Romae MDXLVII. 4. *Alexandro Card. Farnesio nuncupata.*

(2) De *Petri Victorii variar. lect. libris intelligit, qui Florentiae prodierunt A. 1553. fol.*

imperii maiestas, & amplitudo tunc ad sermonem eorum propagandum multum profuerit, nostrisque temporibus res Itala eo redacta sit, ut barbaris potius pareat, quam domineatur; nihilo minus id mihi semper persuasi nobis despondendum non esse animum: video enim eam esse sermonis nostri felicitatem, ut quod heroes illi Romani suis temporibus, & bello, & armis, & imperii vi praestiterunt, nos & scribendo, & loquendo adsequamur; ita ut nos verbis, & scriptis barbaros non minus nobis subiiciamus, quam illi bello, & armis superarint, sitque eadem vis linguis nostris, quae olim eorum manibus fuit. Quando eos, qui rerum potiuntur, nobisque loquendi leges, ut quondam Romani subiectis, inponere possent, nostro sermone adeo non dixerim, delectari, sed vinci, ut Hispani, Galli, & reliquae nationes, ac gentes, non minus nostra, quam sua lingua loquantur, publicosque habeant magistros, qui illos sermonem nostrum doceant, ut quae a praeclaris nostrae linguae viris luculenter, & splendide scribuntur, vel audiendo, vel legendo possint intelligere. Quod plane facit, ut rem Italam non penitus censeam succubuisse, solerque hoc uno calamitates nostras. Hoc igitur in causa fuit, quod ego in hanc rem iampridem incubuerim, dederimque operam, ut meo etiam labore, meo studio, meis lucubrationibus, tam praeclaram
pro-

provinciam pro virili parte foverem, consulereque ego etiam nostris hominibus, illique linguae prodessem, quam vel ab ipsis incunabulis cum nutricum lacte fugimus; quae quidem, non minus elegantiae, splendoris, ac ornamentorum capax est, nec minus apta ad omnes omnis generis materias explicandas, quam priscis temporibus graeca, & latina, modo nos illi non desimus, & dum peregrino sermoni favemus, illam non minoris faciamus, quam par sit. Hinc inter multa, quae a me tum carmine, tum soluta oratione scripta sunt, etiam ad tragoedias, quae omne genus scripti facile superant, animus adpuli, ut ostenderem, & has materias satis feliciter posse tractari; quo in genere quum multa composuerim, multa in scaenam adduxi, adfudis amicorum precibus devictus. Hanc quae *Orbecche* inscripta est, quam, ut olim florem suum Agathon, ex ficta re, sed, ni fallor, verisimili materia, fictisque nominibus composui, iam decennio edidi. Cuius ea in infelicitate, fuit felicitas, ut multa praeclara ingenia excitarit ad hanc eandem operam navandam, plures enim hac in lingua hoc decennio tragoediae adparuerunt, quam totis trecentis annis elapsis. Eam autem ad te mitto non modo Tuscam, sed in florentiss. Etruriae civitate, natam, ut tu quoque videas, an id muneris, satis strenue obierim, iudicesque quid de reliquis

quis meis sperandum sit, si illas forte in publicum mitterem. Et licet videam hanc esse Diomedis, & Glauci permutationem, quod scilicet aerea pro aureis dem; cupio tamen eam tibi ingratam non esse, si non alia de causa, illa saltem, quod ab homine tui amantissimo ad te mittitur. Eam autem satis gratam tibi fuisse mihi persuadebo, si tu severissimi iudicis personam indutus, dederis operam, ut quae minus probaveris, tui stili acumine confossa ad me revertantur, ut ex hac una videam, quid mihi in reliquis agendum sit. Erant mihi nonnulla super *Aristotelis*, & *Horatii* poetica tecum communicanda, sed ne epistolae fines transeam, ea tibi alias significabo. Vale tibi que persuade, me tui esse amantissimum.

Ferrariae Pridie Non. Augusti MDLII.

XL.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Hanc *Gualteri* Scoti juvenis, & moribus, & literis non minus, quam liberali indole clari, mihi oblatam ad te scribendi occasionem praeterire nolui. Nam etsi paullo ante ad te literas dedi, nihilque nunc habeo, quod vel mea, vel tua intersit, quod tibi significem; brevibus tamen his literis volui tibi salutem dicere, meque tibi plurimum commendare, teque etiam atque etiam rogare, ut me tui amantissimum

simum ames, & facias studiorum, lucubrationumque tuarum quandoque participem. Vale, & *Paullum Iovium, Varchiumque* meo nomine saluta. Ferrariae VI. Kal. Octob. MDLII.

XLI.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Diuturnum silentium meum, *Victori* opt. rupit *Hercules*, in quem nunc incumbo, dum non modo eius labores, verum res omnes ab ipso praeclare gestas, quanta possum diligentia ex omnibus tum graecis, tum latinis auctoribus perquiro, non quidem quod me lateat multos extitisse, qui rem hanc conati sunt, sed, ut tempori, & occasione ferviam, mihi que ipsi morem geram. In his vero recensendis iniecit mihi scrupulum *Herculis*, & *Ioles* amor, quem inter omnes latinae linguae auctores *Ovidius* ea in epistola, quam fingit *Deianiram* ad *Herculem* scribere, elegantissimis carminibus complexus est. Nam vehementer dubito, an eadem *Hercules* sub *Iole* tulerit, quae ipsum sub *Omphale* passum fuisse Poetae fabulantur, & an in eandem sententiam *Ovidius* descenderit. Et licet passim illius epistolae interpretes, & alii etiam iuniores id firmissime adseverent, tamen sum animi dubius, an id probe, quum videantur ea, quae *Ovidius* scribit, ad *Omphalen* referenda. Nam ex *Lydia*
non

non erat Iole, Lamona non pepererat, nec apud Meandrum flumen agebat. At vero si ea de Omphale intelligas, quid est, quod dicat *Ovidius*?

Vna recens crimen praefertur adultera nobis,

Vnde ego sum Lydo facta noverca Lamo.

Qui enim potuit esse recens adultera Omphale, quum *Diodorus Siculus* gravissimus auctor ostendat, spatium xv. annorum plus minus, ab amore Omphales ad Deianirae nuptias fuisse interiectum? Qua ratione eam adpellat Deianira adulteram, si illam Hercules tanto intervallo, antequam Deianiram uxorem duceret, amabat? Et quum ea in epistola iniuriam sibi ab Iole inlatam doleat, idque sibi proposuerit scribendum, quam, quaeso, praeter rem, quam alieno tempore hanc de Omphale querelam, perinde ac novam, & recentem in medium adfert? Quare quum haec non modo anxium me teneant, sed ceptum iter intercipient, quominus progrediar, & non sim nescius, te veluti totius eruditionis oraculum, priscis his de rebus respondere, de te quaerere statui, quid sentiendum ducas, quid hac in re observaveris, quonam modo hic solvendus est nodus, haec evadenda ambiguitas, & an arbitrare, *Ovidium*, quum ea, quae Omphale Herculi inposuerat, commemoraverit, tacita quapiam consequutione voluisse innuere, eadem illi ab Iole fuisse inposita, & an anti-

Tom. I.

N

quo

quorum quispiam eam habuerit opinionem; maxime enim in rem meam esset, si antiquorum aliquis id memoriae prodidisset. Te igitur per tuam eruditionem, & per nostram necessitudinem, *Vittori*, rogo, ut de his omnibus me certiolem facias, id enim mihi tam gratum erit, quam quod maxime. Anginae morbus, etsi sua natura acutus, tamen totos XL. dies me maxima cum febre vexavit, nec adhuc sum satis firma valetudine. Dum vero languerem, hos hendecasyllabos Duci meo scripsi, quos ad te mitto, ut tua cura politiores fiant; item & ea carmina, quibus Kalen. Ianuarias ipsi felices optavi, fac quaeso intelligam, quam tu illa vel probes, vel improbes. Vale. Ferrariae VII. Kal. Aprilis MDLIII.

P. S. Discessit a me nuper *Edmundus* Gallus, graece, & latine satis eruditus, qui filios meos utramque linguam docebat, nec quemquam adhuc inveni, qui id muneris obeat, & quum nihil magis cupiam, quam filios meos iis in artibus, quae homine libero dignae sunt, proficere; te rogatum velim, ne mihi hac in re desis, & si quem forte habes, qui & morum probitate, & mediocri saltem eruditione praeditus sit, cures eum ad me venire: excipietur is quidem a me benigne, daboque operam, ut ipsum non poeniteat ad nos accessisse. Iterum vale, & me etiam tuarum lucubrationum participem effice.

PE-

XLII.

PETRVS ANGELIVS BARGAEVS P. VICTORIO S. P. D.

Etſi non temere ad eos, qui ſunt magnis occupationibus impediti, ſoleam ſcribere; ne aut ineptus eſſe videar, aut meae potius utilitatis, quam alieni otii rationem ducere exiſtimer: tamen quum in te non minorem eſſe humanitatem, quam doctrinam, quae certe ſumma eſt, omnes praedicent; non dubitavi fore, quin tu me magnopere reprehendendum eſſe non arbitrareris, ſi ego has literas ad te non curaviſſem perferendas, ex quibus praefertim fueris intellecturus, neminem me habere, quem ego potius conſulendum mihi eſſe ſtatuam, quam te unum, quum forte adcidit, ut quod ego ignoro, huiusmodi ſit, ut illud ab homine aliquo eruditiffimo peti oportere exiſtimem. Neque enim is ſum, qui mihi tantum adrogem, ut non putem eſſe plurima, aut potius infinita, quae quum mihi ſint obſcura, tibi ceteriſque tui ſimilibus viris in omni genere doctrinarum verſatis perſpicua eſſe debeant. Sed ego fortasſe arcem ex cloaca; quare ad id veniam, quod harum eſt caput literarum. In oratione *Ciceronis* pro domo ſua §. 17. locus eſt mihi quidem valde ignotus, & ut opinor, nonnihil a librariis depravatus. In quo vel reſtituendo, vel interpretando quum diu me torxerim, nihil invenire potui; quamo-

N 2

brem

breui iure mihi esse conquiescendum iudicaverim: eius haec sunt verba: *nam quum tam moderata iudicia populi sint a maioribus constituta: primum, ut ne poena capitis cum pecunia coniungatur: deinde, ne, nisi praedicta die, quis accusetur, ut ter ante magistratus accuset intermissa die, quam multam inroget, aut iudicet: quarta sit accusatio trinum nundinum prodita die, qua die iudicium, sit futurum, & reliqua.* Non ignorem diem praedici, ac de capite civis per maximum conventum, ut lege XII. tabularum, praecipiebatur, ferre consuevisse; quod & *Liuius*, multis in locis testatur, & *Dionysius* libro VII. copiosissime perscribit; sed illud me perturbat, quod ait, ter a magistratu intermissa die accusari, antequam condemnetur, aut absolvatur reus: postremo sequi quartam accusationem trinum nundinum. Putavi aliquando locum ita esse exponendum, ut quum aliquis adesse iubebatur, accusari tum semel existimaretur, deinde singulis nundinis agi de eius re consuevisse, sic ut singulae nundinae, singulas accusationes, quae tamen ad idem crimen pertinerent, complecterentur, dieque intermissa, pro eo tempore, quod inter binas nundinas intercedebat, a *Cicerone* diceretur; atque haec huiusmodi verba, quibus hic utitur e lege aliqua sumpta, atque in hunc locum translata, fuisse sum suspicatus. Volui tibi meum hoc commentum explicare, ut certo scires, me
quid-

quidquid id est, quod me angit, quum tibi non minus ingenuè, quam audacter patefecerim, futurum speravisse, ut tu quoque pro tua summa humanitate, admirabilique doctrina, non minus benigne, atque liberaliter, quam subtiliter, atque erudite mihi ad omnia responderes; quod si consequar, & ego meis auditoribus, quibus eam orationem publice nunc interpretor, tuam sententiam testari poterò; & tu nobilissimis adolescentibus, cum discendi cupidissimis, tum tui amantissimis magnopere proderis: mihi quidem certe tam gratum feceris, quam quod gratissimum. Vale.

Pis. x. Kal. Aprilis MDLIII.

XLIII.

CYNTHIVS IO. BAPT. GYRALDVS P. VICTORIO S. P. D.

Et si ab eo usque tempore, quo alter nostrum alteri literas dedit, ad hanc usque diem nihil ad te scripsi, haesit tamen semper intimis animi mei sensibus & iucundissima, & gratissima tui memoria. A scribendi vero munere cessavi, quod varii rerum casus, variaequè fortunae vicissitudines, inhumanaque ingratiissimi discipuli ἀχαριστία me vehementer vexarunt. Ad ea enim animus coactus fui convertere, quae & uxori, & liberis, & mihi usui forent. Nam quum ab obitu Principis mei *Herculis Aesculapii* secundi, cuius nomen semper mihi in ore

ore versabitur dulcissimum; idem discipulus nihil intentatum reliquerit, quo adcepta beneficia, & adfidos, diuturnosque in eo erudiendo labores ingratis animo pensaret, omnemque tranquillitatis meae statum indignis modis penitus turbaret; ego ne viro indigna paterer, vel alieno potius arbitrato, quam meo vitam viverem; neve ab eo, qui omnia mihi debebat, ea male nundinarem, quae ego totos sexdecim annos, quibus ab arcanis *Herculis* epistolis fui, gratis concesseram; statueram a concitatis turbis me istuc ad te recipere, eaque in patria, a qua maiores mei originem duxerunt, tua ope, atque favore, (quando iter ad Venetos, qui me ad se honestissimis praemiis vocarant, certaue filiis meis munera constituerant, mihi impeditum fuerat) apud *Cosmum Medicem* Principem optimum, quod reliquum superest vitae pacate ducere, tecumque esse, ac de communibus studiis tecum loqui, magnaue cum voluptate, ac usu tecum versari. Dum vero haec cogitabam, *Emanuel Philibertus* Sabaudiae Dux amplissimus me nihil tale putantem, ad otium literarium, quo nihil optatius nihil unquam mihi fuit antiquius, & ad humaniores literas profectas Mondivium, quod Montem Regalem adpellant, quadringentorum aureorum nummum stipendio proposita, me vocavit. Habita igitur ab *Alphonso* Principe meo clarissimo, atque fortissimo

mo abundi venia, conditionem adcepi, nihiloque minus huc libenter adcessi, quam Florentiam venissem. Nam sicut florentissima ista in urbe *Giraldi* generis primordia novissem, ita his in locis maternum genus, nam mater mea ex patre hinc oriundo nata est, agnosco, eoque iucundissime fruor. Qui ad hanc regionem accessus eo mihi etiam gratior fuit, quo heic inveni *Franciscum Ottonaium* civem tuum, & egregiis moribus praeditum, in omnique Philosophia probe versatum, tuarumque virtutum buccinato-rem adsiduum, mathematica magna cum laude profitentem, cuius cum urbanitas, tum rerum pulcherrimarum cognitio eum mihi valde coniunxit. Quum vero *Arlenius Arnoldus* vir tui amantissimus, & in omni literarum genere excellens, quocum vetus mihi est necessitudo, ut rem literariam in libris excudendis iuaret, huc adpulerit, mecumque frequens sit, multus ac honorificus de te inter nos sermo saepissime habetur. Nam etsi nunquam te haecenus vidi, tamen ut ea, quae abs te literarum memoriae tradita sunt, recondita eruditione, & eleganti doctrina referta, te summum in re literaria virum, & in emendandis antiquorum auctorum sensibus diligentissimum ostenderunt, ita me tibi arctissimo amoris vinculo devinxerunt, nihil est enim ad animos conciliandos vel aptius, vel adcommodatius studiorum similitudine. Non autem hoc dico, quod

quod ad eos scientiae gradus, ad quos tua te eruditio evexit, me pervenisse cognoscam, sed quod ego etiam pro virili parte optimis artibus incubuerim. Et licet qui a quocumque de te apud me habetur sermo, mihi sit periucundus, meque ad te amandum semper magis, ac magis excitet, ille tamen iucundissimus fuit, quo idem *Arnoldus* mihi significavit, te probitatem egregiam, ac benignitatem singularem cum pulcherrimarum literarum studiis sanctissimo foedere coniunxisse. Quam incorruptam animi integritatem, ac optimorum morum suavitatem sum mehercle tota cogitatione complexus, & amantissime exosculatus, valdeque laetatus, quod me pridem in amicitiam tuam receperis. Quid enim non laeter, me ab eo viro diligi, atque amari, qui in omni virtutum genere nostris temporibus non modo excellat, sed cum omni antiquitate sit conferendus? possitque iure, ac merito, & totius eruditionis Pater, & optimorum omnium morum lumen adpellari? Ista ipsa tua probitas, urbanitas, ingenuumque istud, ac liberale vivendi institutum, singularisque eruditio facit, ut plus quam credi possit, moleste feram, quod frui iucundissimae consuetudinis tuae minime frui possim; vehementerque cupiam Deum aliquam honestam quampiam occasionem mihi offerre, qua & Florentiam, & *Vittorium* videre possim, & utrisque cum dignitate perpetuo frui.

frui. Verum postquam haec locorum interval-
la nos seiungunt, & *Arlenii Arnoldi* istuc pro-
ficiscentis occasio se se obtulit, volui his li-
teris tibi salutem dicere, & propensam hanc
meam erga te voluntatem significare, animi-
que mei quasi pennicillo expressam faciem tibi
ostendere, ut scias, nihil inter tua te habere,
quod adeo tuum sit, quam me, vel quo ma-
gis, quam me pro arbitrio uti possis, quod
ut re experiaris, te etiam atque etiam oro.
Tu vero interea rem mihi omnium gratissimam
feceris, si Principi isti tuo, immo nostro, cur-
enim ego eum Principem meum non appel-
lem, sub cuius imperio *Gyralda* gens floret?
me plurimum commendaveris, illique meo
nomine manum exosculatus fueris, Gentilibus-
que meis ex me salutem dixeris. Vale, & me
ama. Ex Monte Regali ix. Kal. Iul. MDLIV.

XLIV.

IACOBVS BARONCELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Literas adcepi tuas omnino mihi gratissimas,
eaeque ipsa die communem calamitatem non
certus nuncius, sed ex sermone rumor heic ad-
tulit, Pontificem (1) scilicet summum, tam
Tom. I. O re.

(1) Is est Marcellus II. quem Prid. Kal. Maii apople-
xis invasit, eique paulatim omnes sensus, atque se-
quenti nocte vitam eripuit, quum per dies X. aegro-
tasset.

repente e vita migrasse. O spem fallacem, fragilemque hominum vitam! o praeposteram gratulationem! sed mihi tacere praestat, quam loqui. Nam unus ex omnibus minime sum ad deplorandum Reipublicae Christianae nomen, atque ad lamentandam Romae calamitatem, adcommodatus. Si vero dolorem tuum pervulgata aliqua consolatione abstergere coner, merito inriderer; quid enim est tam adrogans, quam hominem sapientia praeditum prope singulari nullo artificio, nullaque eloquentia consolari velle? Tacebo igitur, pictoremque illum imitabor, qui, quod effingere pennicillo non poterat, velo contegebat. Redeo ad tuas literas plenissimas suavitatis, ex quibus intelligo, te filium illius epistolae nuper ad te missae non improbare. Ego, mi *Patre*, abs te longe omnium nostri temporis eruditissimo, vere dicam, amari cupio, laudari vero, puto ineptissimum. Quod scribis te cum *Sylvestro Aldobrandino* lectissimo & ornatissimo viro de re mea fuisse loquutum; ipsumque, si occasionem nanciscatur, suum mihi praesidium polliceri, vehementer laetor, tuumque consilium adprobo, tantumque me tibi debere confiteor, quantum persolvere nunquam potero, etenim te multum operae studiique, hac in re posuisse animadverto: *Ludovicum* namque *Antinorium* adolescentem liberali doctrina politissimum libenter etiam mea causa, si sibi facultas dabitur, aliquid

quid effecturum narras, quem tu iuvenem iure ac merito veris, & divinis laudibus ornas; & sane ipsi de tua commendatione gratulor; quae enim sibi uberior laus, & verior contingere potest, quam a laudatissimo viro laudari? Facias igitur, obsecro, illum certiores, me ita semper fuisse suum, ut omnia de me sibi possit perpetuo polliceri; virtutem siquidem ipsius atque integritatem iamdiu sum admiratus. Quod vero ad meum negotium adtinet, illud inprimis est verum, ut qui in ista celeberrima urbe habitare, iusque civile aliquo cum honore exercere velit, consideret oportet, ut sit, unde sibi suppeditentur sumtus saltem necessarii. In quo autem honesto praesidio spem conlocem, quaeso cognosce. Fratrem habeo natu maiorem, qui transmarinas utiliter gerit negotiationes; hic me valde diligit, ad eum persaepe confugi, ab eo opem petivi; ipse vero mihi semper consuevit esse adiumento: ad eum igitur scripsi, nummosque ad vitam istic sine molestia degendam mihi aliquot annis opus esse narravi; quare, qui mihi semel, ac saepius ultro est opitulatus, preces nunc meas, ut opinor, non deseret: quod si quamprimum, ut spero, eveniet, tuque pro tua singulari humanitate negotium ages meum diligenter, Romae in iuris civilis facultate, quantulumque illa in me sit, exerceri potero, usumque forsan ex illa, utilitatemque capere;

remotus enim heic ab oculis populi omnium, tempusque sine honore contero. Nam quid ego diffitear, heic sine aliqua virtutis exercitatione me vitam inhonoratam, & ingloriam vivere? Sed tu, ut instituiſti, me diligas rogo; tibiſque perſuadeas, incredibilem eſſe meam erga te benevolentiam, & obſervantiam. Vale. Florentia v. Eid. Maii MDLV.

XLV.

ROB. NOBILIS CARDINALIS P. VICTORIO S. P. D.

Literas tuas IV. Non. Iulii pomeridie nobis redditas legimus libenter: animum vero tuum erga nos recognovimus libentiſſime, quem iam tum cum Romae ſuperiore anno fuiſti, perſpexeramus; nullam enim tum officii partem erga nos praetermiſiſti. Sed factum eſt iniquiſſimo caſu, ut is, in quo omnem tuam ſpem collocaras, alieniſſimo omnium noſtrum tempore moreretur, quod mihi quum multis de cauſſis fuit iniucundum, tum ob id magnam moleſtiam adtulit, quod eo mortuo, noluiſti diutius Romae vivere, tum quum ſperaremus, fore ut perquamdiu te frui poſſemus. Sed illorum temporum ne meminiſſe quidem volo. Ad eam autem partem epiſtolae tuae, in qua me laudas, puto ſatius eſſe non reſpondere, quam aut adſentiendo, adrogantem videri, quum nihil earum laudum in me agnoſcam, aut
ne.

negando, tuum iudicium condemnare. Illud quidem te etiam, atque etiam rogo, ut si quod praeclarum opus aut invenisti, aut ipse scripsisti, ad me cures quamprimum perferendum; nihil mihi, & *Octavio* Patri gratius facere potes. Quod reliquum est, omnem meam curam, diligentiam, & studium tibi de me polliceri, non fallam fidem tuam. Pater meus te salutatur, & valde amat. Vale. Dat. Romae III. Nonas Iulii MDLVI. (1)

XLVI.

CYNTH. IO. BAPT. GYRALDVS P. VICTORIO S.P.D.

Edidi nuper, *Victori* optime, breve de *Ferraria*, & *Ateftinis* Principibus commentarium (2): quod etsi tuo iudicio non satis dignum ad te mitto, ut & meum in te amorem, ac observantiam tibi testetur, & in his vestris publicis solemnibus ludis pro me tecum sit. Tu munus, licet tenue, ne despice, & me tuae virtutis, & singularis eruditionis admiratorem ama, quod mutuo facies. Ferrariae x. Kal. Iulii MDLVI.

XLVII.

(1) *Consulenda Victorii ad eum Ep. lib. III. Epp. p. 55.*

(2) *Prodiit Ferrariae typis Francisci Rubei A. MDLVI.*

4. Exemplar vero quod Victorio obtulit, extat in Bibliotheca Victoria Romae.

XLVII.

ANTONIUS BENIVENIUS P. VICTORIO S. P. D.

Miratus, credo, fueris, me Florentia prius discessisse, quam te convenire potuerim, ac numquid velles rogare, quod mea in te observantia postulare videbatur, vereor igitur, ne, aut negligentiam meam accusaveris, aut amorem desideraveris; id autem, ut non sine dolore, ita absque mea aliqua culpa factum esse, compertum habeas. Quid enim? Tu tibi etiam atque etiam rusticandum proposueras, mihi vero ruri celeriter discedendum fuit propter domestica quaedam negocia, quae me valde urgebant. Quare etsi tibi fatis hoc nomine purgatus esse debeo, studio tamen erga te meo minime hercle satisfeci; id me adeo inpulit, ut ad te scriberem, quum primum molestiis quibusdam liber fui, quas in domicilio capiando, rebusque nostris disponendis necessario subimus, quae quidem res, quod haecenus animadvertere potuerim, fatis ex sententia nobis evenit, cum ob alia, tum quod ii, qui simul vivunt, nobis amicissimi, & urbani, atque elegantes admodum viri sunt, eruditionis autem eius, cuius neminem poeniteat; nonnulli vero iis ornati scientiis, quae animum taedio studiorum severiorum adfectum, recreare imprimis possint, ut *Franciscus Ottonarius* noster, quem tibi plane cognitum esse arbitror: nam de

de *Carolo Oricellario*, *Baccio Valerio*, *Julio Sen-
fa*, non dubito, quorum rogatu salutem tibi
adscribere teneor: haec de privatis. Quod ad
Gymnasium adinet, nihil est, quod hñce tem-
poribus de infrequentia discipulorum quera-
mur. Doctorum autem studium laudare plane
possumus, quorum *Mainettus*, qui ad philoso-
phiam interpretandam, Bononia est hoc anno
adceritus, luculentam, doctissimamque habuit
orationem, ut ii testantur, qui & eam audie-
re, & germani illius, propriique auditores
fuere: haec eadem habeas de *Cyriaco Stroza*
publice in civilem philosophiam praefato, &
de *Petro Bargo* in eloquentiam. De nobis si
quaeras, *Bernardum Vineam* in Doctorum col-
legium paullo antea cooptatum audimus, qui
quidem expectationi, quam de illo concepera-
mus, praeclare respondet. Tu quum quid qui-
nactus fueris, si ad nos perscripseris, & quod
prae manibus habeas, & quod publice inter-
preteris, gratissimum nobis profecto facies.

Pisa. Prid. Eidus Novembris.

XLVIII.

HIERONYMVS MERCVRIALIS MEDICVS

PETRO VICTORIO S. P. D.

Haftenus doctissime *Victori*, per illustrissimum
Dominum meum tecum egi, ut *Lucretium*,
virum maximum ea modestia, qua debeo, con-
tra

tra te defenderem: nunc vero quum ex postremis, quas ad ipsum dedisti, literis, non modo ab incoepta opera te non desistere, verum etiam defensiones meas, quasi leves & vanas parvi facere perspexerim, eas magis confirmare decrevi; illud unum hac laudabili occasione me consequuturum sperans, ut a te viro omnium aetatis nostrae doctissimo, quod maxime opto, multa edocear. Quare id ante cetera a te summopere peto, ne quae dixerō, tui, quem omnium maxime veneror, incusandi, aut meae opinionis, quod obstinatae mentis homines facere solent, tuendae gratia dicta putes, sed ne huius disputationis veritas aliquoquam desideretur, neve *Lucretius* a me, qui eius auctoritatem maximi facio, indefensus maneat. Et quoniam in iis, quas dixi, literis ad disputationem de particula *cor* tantum respondisti, de eadem solum a me sermo habebitur. Scribebas enim stomachum ab antiquis *καρδίαν* esse appellatum, & idcirco *Thucydidis* verba male a *Lucretio* interpretata fuisse, qui *καρδίαν* non stomachum, sed *cor* dicere maluit. Respondebam, ni fallor, ab antiquis non proprie stomachum, sed tantum ventriculi os *καρδίαν* vocatum inveniri, quod *Rufus Ephesius*, & *Galenus* docent, neque absurdum videri, ut latini potuerint, quemadmodum graeci, sub cordis nomine, ventriculi os intelligere. Has rationes, quoniam tibi admodum pro-

probatae non sunt, firmiores reddere conabor, atque illud imprimis dicam, *Lucretium* eo in loco minime in animo habuisse *Thucydidis* orationem in linguam suam exacte transferre, & propterea nequaquam damnandum, si quid apud ipsum ab auctoris graeci sententia diversum legatur; quod autem hoc ita sit, omnibus perspectum esse potest, qui latinis graeca conferentes, facile cognoscunt, multa apud *Lucretium* mutata, transposita, diversa, atque aliter intellecta, narratave, ac in *Thucydide* reperiantur, esse. Sed quum hoc in aliis sexti illius libri locis pro comperto habeam, in hoc tamen a te notato, minime ipsum a *Thucydidis* sensu recessisse credo; ad quod adferendum tria mihi statuenda sunt. Primum apud veteres omnes, καρδίαν, aut os ventriculi, aut cor ipsum fere semper, stomachum raro significare; id namque testatum saepissime fecit *Galenus*, cui magnam deberi fidem nemo inficiatur: alterum est στόμαχον apud graecos duo significasse, aliquando ventriculum scilicet univsum, ubi conficiuntur alimenta, frequentissime autem ductum illum, qui inter fauces, ac ventriculum collocatur, quemve Graeci, & praesertim *Aristoteles* interdum αἰσοφάγον Latini gulam nominarunt, aliud ab his duobus στόμαχον Graecis designare raro observavi; quando *Homerum*, *Hippocratem*, *Platonem*, *Aristotelem*, *Rufum*, *Galeum*, non alio fere significato,

Tom. I. P quam

quam praedictis duobus unquam adcepisse, quisque cognoscere queat: quod si interdum, pro ore ventriculi usi reperiuntur, id non proprie, sed *καλαχρηστικῶς* ut Galenus VII. aphor. LVI. adserit; fecisse videntur; & ne quis *Pollucem* in II. lib. mihi adducat, stomachum, asperam arteriam quoque vocatam dicentem, sciri velim apud ipsum, stomachum eo in loco pro gulae principio, quod ductibus ambobus quasi commune est, capi; ut etiam paullo infra. Nam & literam *Pollucis* mendosam esse reor, quando scribit ὁ δὲ στόμαχος ἔρκεται μὲν εἴδοθεν τῇ ῥάχει κατὰλείνει δὲ εἰς πνεύμονα, ubi legendum puto εἰς κοιλίαν; ex his enim subsequentibus verbis sic esse legendum adparet τοῦ δὲ στομάχου κατὰλήγοντος εἰς τὴν κοιλίαν. Tertium est stomachum, Latinis quoque frequentissime ventriculum, saepe gulam significasse; quod vero pro ore ventriculi ea vox fuerit usurpata, numquam haecenus observavi: sed ne haec temere adserere tibi videar, quaeso *Lucretii*, *Horatii*, *Celsi*, *Plinii*, *Caelii Aureliani* locos omnes perscruteris, ubi stomachi mentio aliqua habeatur; facile, spero, intelliges, numquam aliud apud ipsos stomachum designare, nisi gulam, aut ventriculum. Quibus ita positis, neminem futurum arbitror, qui non iudicet, *Lucretium* latinae linguae observantissimum minime potuisse καρδίαν, quae *Thucydidi* ventriculi os significabat, stomachi nomine quod nihil minus quam id sonat, transferre,

ferre, & ideo fatius ipsi visum, ut Graecos imitatus, cor diceret; quod si auctores alii ea voce ita usi non inveniantur, propter hoc absurdi nil a *Lucretio* commissum fuerit, si loquendi libertate in multis aliis absque crimine usus, quum stomachum eo in loco transferre non posset, neque stomachi os dicere vellet, latinam vocem in graeca significatione usurpaverit, praesertim quum tu optime memineris multa alia huiusce generis penes scriptores semel tantum, praeter communem aliorum consuetudinem, usurpata inveniri. Porro quod dixerit *cor moestum*, alias ex *Galeno* rationem adtuli: nunc idem repeto, nihil in corpore nostro aequae moestitiam parere, atque ventriculi os male adfectum, & propterea *Lucretium*, sapienter *cor moestum* dixisse, ut eam partem, videlicet ventriculi os, proprie exprimeret, quam *Nemesius* etiam in libro de nat. hum. cap. xx. ex *Galeni* sententia τῆς λύπης ὄργανον statuit: quid quaeso, bone *Victori*, inconvenit, ut alibi cor pro ore ventriculi, alibi pro corde *Lucretius* noster adceperit? certe quando dixit

Omnia tum vero vitae claustra lababant
 felicissime ea *Thucydidis* verba μετὰ μεγάλης λαλα-
 πωρίας interpretans, id totum expressit, quod
 in oris ventriculi pravis adfectibus non raro
 evenire sciunt medici, animi scilicet defectio-
 nes, syncopas, atque etiam interdum mortes.

Quare videre nequeo, cur hoc *Lucretio* non facile condonare tibi placeat. *Plutarchi* demum, quos ad *Alexandrum Farnesum* Cardinalem Dominum nostrum misisti, restituti loci magnam tibi sane laudem pepererunt: maiorem autem peperissent, nisi *Hieronymus Frobenius* Basilaensis Typographus, multis annis ante hanc gloriam praeripuisset; quippe qui volumine opusculorum *Plutarchi* graeco a se edito ita plane, quemadmodum tu prudenter coniecisti, eos restituit. Plura de hac re ad te non scribam, persuasum illud habens, te postquam rem hanc exactius consideraveris, vel sententiam mutaturum, vel saltem gravioribus rationibus eam comprobaturum. Interim scias velim, te a me plurimum observari, & coli, non tantum, quod videam Dominum meum te aequae ac quemvis alium aetatis nostrae eruditum hominem aestimare, & incredibili amore prosequi, verum, etiam quia animi tui singularis bonitas, nec non doctrinae praestantia, ita omnibus notae sunt, ut qui te non diligit, ac veneretur, a nemine amari mereatur. Vale. Romae VIII. Eid. Dec. MDLVII. (1)

XLIX.

(1) Consule *Victorii* responsum dat. VI. Kal. Ian. 1567. Epp. lib. VI. p. 146.

XLIX.

BARTOLVS RICHIVS HOLTSCHNVDENSIS SAXO

PETRO VICTORIO S. P. D.

Eum qui semel transgressus sit fines verecundiae, graviter oportere esse inpudentem, vel ego testis sum locuples, qui nuper Romam quum irem, Florentino in oppido maxima adfectus a te, doctissime *Victori*, beneficentia, hinc hominem tibi commendare ausim. At vicit meum pudorem tua singularis humanitas, & petitio huius iuvenis tibi innotescere cupientis *Davidis Pifferi* Lipsici, ut ego tibi eum, carissimum *Ioach. Camerario* nostro Praeceptori ob studium poetices, cuius fuit studiosus admodum, & utriusque linguae cognitionem, commendare non dubitem. Cui si quid humanitatis, studii, operae tribueris, *Ioachimo* docenti bonas literas in patria eius, tributum putabis, ac me beneficio devincies, cuius memorem animum vel absens utinam declarare possem; sed quum re non possim, voluntate certe, qua boni quique proxime adcedentes ad naturam immortalis Dei inprimis delectantur, deficiam numquam. De conventu Francofurtensi Germanicorum Principum, & *Ferdinandi* Imperatoris coronatione huc certo est perscriptum, quae utinam afflictissimae Reipub. Christianae sit salutaris. Ego confecto itinere Romano feliciter, nunc recta ad *Ioach.* meosque cogito, teque diutissime, in-

incolumem esse opto. Vale. Bononiae Prid.
Kal. Martias anno Christi MDLVIII.

L.

'BACCIUS VALORIVS P. VICTORIO S. P. D.

Antonius Benivenius omni eruditione perpolitus adolescens, paucos ab hinc dies, me tuis verbis salutavit; id vero mihi tam gratum fuit, quam quod gratissimum; & quum longus plane sermo esset de tuis gravissimis studiis, nunciavit, te ad eum super certo poeticae *Aristot.* loco dedisse literas, petiisseque ab illo, ut omnem operam, ac curam suam interponeret, quo *Kyriaci* nostri (1) opinionem explicaremur; quid autem sentiret vir perquam doctus, & memor *Benivenius* scripsit id ad te cum libenter, tum pluribus etiam verbis diligenter. Nunc quod hominis sententiam, comprobet, forte evenit, ut dum *Ciceronis* *Tusculanam*, quae est de tolerando dolore, explicabam, in locum inciderim, in quo ipse nonnullos adfert *Pacuvii* versus in Niptris: non sum nescius totum te hunc auctorem inbibisse quidem, & iampridem inbibisse, ipsum namque soluta oratione exprimis, verumtamen quum omnes vel graecos, vel latinos scriptores, quae tua est inexhausta aviditas legendi,

evo-

(1) *Kyriaci videlicet Strozzae in Pisana Academia Professoris.*

evolveris, nec mirum mihi sane videretur, id te fugisse hoc tempore; tu itaque totam rem examinabis, meamque fortasse intempestivam diligentiam aequi bonique feceris. Ego certe, quod mihi ut ad te scriberem, occasione fuit, idem tibi non ingratum fore duxi. Vale, ac me doctrinae tuae deditissimum amplector: ipse enim, cum valeo, tum vero operam dabo, ne frustra consuetudine, & consiliis tuis usus unquam videri possim: iterum vale. VII. Kal. Decembris MDLVIII. Pis.

LI.

IO. BAPTISTA ARCVCIUS P. VICTORIO S. P. D.

Tantam quotidie ex novis hisce tuis variarum lectionum libris voluptatem utilitatemque capio, ut iam cum aliorum veteribus, quos plurimum antea in manibus habebam, non ita sum frequens: & profecto stultus essem, ac magis insipiens, quam fuit olim Iudaeorum Populus, si, quum caelesti nectare vesci liceat, velim nunc eo relicto, in quo omnes omnium ciborum suavitates experior, ad olera, quemadmodum illi, & ad Aegyptiorum ollas reverti. Dii te fortunent, doctissime & humanissime *Victori*, diuque nobis incolumem servant, magnum Italiae nostrae ornamentum, & decus: qui politissimis scriptis effecisti, haec ut aetas illi antiquorum felicissimae nihil prorsus invidet.

deat. Ego quidem certe iam te in oculis fero, & in medullis sanctissime colo & observo: malo tamen ab aliis quam a me hoc ipsum intelligas. Sed redeo ad XIII. novos illos tuos variarum lectionum libros, quos mihi dono misisti, iamque ego totos devoravi, praeclaros sane, ac suis omnibus numeris absolutos: offendi pauca, dum legerem, quae modo tecum communicem oportet. Et primum libro XXXIV. cap. XXI. ubi loqueris de ficis nanis, & libro XXXVI. ad calcem V. cap. *vasibus* sexto casu, pro *vasis*, uteris: nescio an sit librarii erratum, an potius consulto id feceris (1).

Libro XXVI. cap. VIII. post illa *Euripidis* verba de Crathi, ita scriptum est = Nam, quod narrat, aquam eius fluminis flavam lanam rutilam reddere, mira quoque a *Theophrasto* tradita fuerant de vi ipsius, ut refert *Plinius* libro XXXI. cui tamen omnino non convenit cum *Euripide*: longe namque aliter potu illius aquae mutari colores tradit, sive hoc ipsius culpa factum sit, sive Graeci ipsi auctores de hoc inter se dissenserint: inquit enim *Theophrastus* in thuriis, Crathin candorem facere, sybarim nigritiam bubus, ac pecoribus. = Adderem ego, *Ovidius* tamen apud nos libro sua-

(1) Ita revera legitur in prima editione Flor. per filios Laur. Torrentini 1568. 4. In altera vero editione Fior. apud Iunctas 1582. fol. castigata leguntur eiusmodi menda.

suarum Metamorphoseon xv. ubi inducit *Pythagoram* mira quaedam de fluminibus canentem, videtur *Euripidem* imitari voluisse: carmina ipsius adiungam:

*Crabhis, & hinc Sybaris vestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroque capillos.*

Libro eodem, xvi. cap. reprehendis *Theodorum Gazam*, quod *Aristotelis* problematum sectione xxx. problemate i. in quo multa acute more suo disputat Philosophus de atra bile, ὅθεν σίβυλλαι ἢ βακχίδες reddiderit, ex quo Sibyllae, & Bacchae: ipse autem emendas βάκιδες, una litera demta. Vide, mi *Victori*, ne nihil immutanda sit vetus lectio; quum praesertim tres fuisse Bacchides, qui divino quodam spiritu instincti futura vaticinarentur, ex quibus unus fuerit Baeotius, alius Atheniensis, tertius Arcas, notum sit vel ex ipso *Caelio*.

Cap. xxii. eiusdem libri sic legitur. = Nec tamen adfinis est ulli culpae M. Tullius, & quae sequuntur, usque ad illud = nam si de Ilio sermo esset. Quomodo potuit Achilles eo honore adfici, qui ante excidium eius urbis extinctus fuit a Paride in praelio? Sed heic dicere aliquis posset, *Homerum* vocasse Achillem πολίπερθον, quod occiderit Hectorem, Troiae propugnaculum.

Libro xxxv. cap. xx. *Catulli* versus adducis

Nam te non viduas iacere noctes

Nequicquam tacitum cubile clamat,

Sertis ac Syrio flagrans amomo.

Tom. I.

Q

Non

Non sine consilio enim veterem lectionem negligis, quae habet = *Sertis ac Syrio fragrans olivo* : quod si me amas, fac omnino intelligam.

Libro xxxvii. cap. ii. omnia quae de loco *Plinii*, libro naturalis historiae x. cap. xii. diligentissime a te disputantur, ut cetera, mihi quidem mirifice probantur : scire tamen vehementer cuperem, an alias apud *Aristotelem*, ipsum ξένος, ea significatione inveneris.

Antiqua etiam illa inscriptio, quam eodem libro, cap. viii. dicis adcepisse ab illustri viro *Mario Columna*, Neapoli visitur in aedibus adfinis mei *Hadriani Gulielmi Spathaphori*, bonarum literarum studiosi : eius exemplum summa adhibita diligentia descriptum, libuit heic adponere, quod multa in hac nostra inscriptione longe aliter, quam in tua sint, se habere perspexerim. Bene vale, mi suavissime *Victori*, animae meae dimidium.

Neap. iii. Non. Mart. MDLIX. (1)

DIS. MAN.

C. IOCUNDO C. F. ESQ. QVI XII. AN. VIX.
ET SEPTIES SPECTANTIB. PVB. (2) IMPP.
SER. GAL. OTH. (3) SIL. (4) A. VIT. (5) ET P. (6) R.
SALTAVIT CANTAVIT ET PLACVIT
PRO IOCIS QVIB. (7) CVNCTOS OBLECTABAT
SI QVID OBLECTAMENTI APVD VOS EST
MANES INSONTEM REFCITE ANIMVLAM
FAVSTVS NVNC INFAVSTVS (8)
PATER (9) ET SIBI FEC.

(1) *Eiusmodi Ep. per errorem eius, qui illam ex archetypo exscripsit, huc adlata est, quum ad A. 1569. referenda sit, ut ex his quae in ea continentur apparet.* (2) *Pub. omittit Victor.* (3) *Galba Othone* (1) *Silvio.* (5) *Vitellio.* (6) *Populo.* (7) *Quibus.* (8) *Haec paronomasia veterem inscriptionem non sapit.* (8) *Pater filio.*

LII.

IACOBVS CORBINELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Quum mihi literas tuas *Antonius* (1) reddidisset, easque cupide perlegissem, eximia quadam gaudii magnitudine sum elatus: primum quod ab eo viro missas intelligerem, quem ego semper magnum existimavi: deinde quia singularem quamdam & mirificam benevolentiam praestitissent aliqua cum mea laude coniunctam. Mihi profecto, quum ceteris aliis in rebus, tum in mea causa praecipue humanitas illa tua mirabilis visa est, quum tu sponte, nullo meo adductus unquam officio, tam familiariter laudi meae favere conatus es. Qua quidem ipsa re, hoc est, testificatione de me tua, tametsi inficiari non possum, me summa fuisse laetitia cumulatum, tamen spectata melius, ac subducta ratione vitae meae, quum ipse me collegissem, statui me nullo numero dignum esse; simulque non alienum dignitate tua existimavi, vel potius proprie tuum esse, hoc est optimi civis, & viri optimi, excitare eos adolescentes, qui quasi alumni disciplinae

Q₂

tuae

(1) *Forte Benivenerius*

tuae videntur, & eos studiose fovere, & amplexari; quam vero gloriam si quis raro tribuere sibi potest, unus omnino, aut nemo unquam, ipse es: neque haec sunt occulta, posita enim tanquam in excelsa, & illustri loco, quales e ludo tuo tui imitatione iuvenes exiterunt, quos non scientia solum erudisti rerum praeclararum, sed & eorum dignitatis, & ornamenti amplificatorem te summum praebuiti. Fortunati igitur auditores tui, te vero etiam beatum censeo, quando non ea gloria contentus, quae tuum nomen immortalitati commendavit, aliam qua nos ad Deos propius adcedimus, beneficio dando, deque aliorum commodis cogitando cupide confectaris. Quod autem me tuis laudibus nunc florentem & auctum vis, facis tu quidem natura tua, ut cupias amplificare quamplurimos. Illa vero, quae non vario sermone, ut ad me scribis, sed una multorum voce ad te de me ipso perlata sunt, ex abundantia quadam amoris profecta videntur: quanta namque in *Bartholomaeo Barbadoro* humanitas sit, & suavis amicitia, plane cognovi: potuit ille quidem nonnulla narrare de ratione studiorum meorum, quae tibi video, & gaudeo probari, quanto pereque laborem in Graecae linguae cognitione percipienda, & quantum ipse profecerim, optime mihi sum testis: & quoniam opinio illa, quantulacumque illa sit, quam de me iudicio
nunc

nunc habes amicorum meorum, adeo mihi gravis est adversaria, ut nullo modo, neque ullo unquam tempore nedum vincere, aliqua ex parte valeam exaequare, parce, fortassequer non importune aliquid adtingam, quo sensus animi mei tibi pateat, notiorque aliquo modo sit, & illustrior. Ego etsi semper admirarim illorum studiorum tractationem, eorumque usum, & oblectationem ceteris voluptatibus anteposuerim; tamen doleo me in eorum cursum esse paullo serius ingressum, quod iniquitate quadam fortunae factum est, & quibusdam naufragiis rei familiaris meae, quae me, simul ac sapere coepi, inpulerunt in eam mentem, ut viam illam pervulgatam insisterem iuris percipiendi, cuius me magnitudo, & perplexitas aliquot annos implicatum misere tenuerunt, meumque animum, non sine morsu doloris a mansuetioribus musis inflexerunt: verum quo me vehementius in iis legum studiis involvebam, eo magis in minimis ea esse ponenda iudicabam, nisi cum iis, aut eloquentiae, aut aliarum studia literarum coniunxisssem; quae quidem quanto labore, vigiliisque parentur, tu es omnium testis optimus: neque eo consilio cursum illum ingrediendum statueram, ut aliquem me inde putarem fructum consequuturum, sed tantum, ut ex hoc me eriperem vulgo patronorum. Hoc fuit in capeendis studiis consilium meum; quod equidem
illa

illa tanquam clades praestantium disciplinarum saepe preffit, & a quo in praesentia, si unquam antea, clara voce sentio me revocari. Pareo tamen, quantum in me fuerit, consiliis iis, quae mihi suavissimis literis tuis adhibuisti, nec non in summa etiam desperatione, & discrimine rerum mearum, nosti tempora, & mores, omnes vias persequar, quibus me posse pervenire quo volebam existimavero. Vale. Pisis postrid. Non. April. MDLIX.

LIII.

GAB. BARRIVS FRANCISCANVS P. VICTORIO S. P. D.

Posteaquam abs te decessi, diu mecum sedulo cogitavi, quae mihi de *Laurentio Torrentino* retulisti, quod hominibus blandiri soleat, & rem ad verba minime conferat. Quamobrem veritus ego ne, ut mihi dixisti, rem in longum differens, me deceptum habeat, velim, ut librum meum pro Lingua latina nunc imprimendi provinciam suscipiat: nam mense Maio me in Calabriam conferre necesse est. Quare te, pro tua in omnes humanitate, & in latinam linguam, qua longe es praeditus, observantia singulari, obsecro, & obtestor, ut apud illum librum ipsum commendans, persuadeas, quo nunc ipsum imprimere velit, animumque suum hac in re, ut mihi pollicitus est, perscruteris: nae istuc ego, dum enim in-
pri-

primitur prorsus adesse volo, scio, pollicito frustratus nequicquam adcedam; de qua re ad ipsum quoque scribo. Quod si nunc librum ipsum imprimere sponderit, ad me scribas, atque interea te mihi honestam aliquam iuvenes literas docendi conditionem, qua istic honeste, ac commode commorari valeam, reperias velim. Mallem tamen in caenobio aliquo Caenobitas docturus, si tamen huiusmodi conditio reperiri potest, commorari, quam apud Laicos. Vale, & me mutuo ama. Romae Nonis Novembr. a partu Virgineo MDLIX.

LIV.

CAROLVS SIGONIVS P. VICTORIO S. P. D.

Lectis tuis literis incredibili profecto sum animi voluptate perfusus, quod ex iis intellexi, amorem erga te meum tibi non solum notum esse, verum etiam gratum. Nam de iudicio quid dicam? de quo te laborare non existimo, praesertim quum eo in loco sita sit laus tua, ut qui te non admiretur, & amet, is aut alienae gloriae invidus, aut plane omnis humanitatis expers haberi possit. Me vero, ut te non amarem solum, sed etiam omnibus prope animi mei sensibus comprehensum tenerem, admirabilis, quae in scriptis elucet tuis, quorum ego me cum multis studiosum semper fuisse profiteor, doctrinae magnitudo tuae coe-

git,

git, auxit deinde etiam, ac plane cumulavit amorem meum perhonorifica multorum, imprimisque ornatissimi viri *Petri Carnesecci* de tua probitate, & tuis moribus praedicatio, quo factum est, ut ego nihil iampridem ardentius cupiam, quam te, quem absentem in oculis fero, non modo ut videam, sed praesens etiam praesentem intuear, atque adloquar. Quod autem *Mureto* scribis, equidem te ab eo paullo liberius, quam dignitas postulabat tua, tractatum esse, pro eo, ac debui, moleste tuli. Itaque quamquam splendori nominis tui labem nullam cuiusquam reprehensione adspergi posse pro certo habebam, tamen pro mea erga te perpetua caritate non destiti, dum integra res adhuc erat, illum admonere, atque orare, ne hominem de omnibus elegantioribus literis optime meritum, in eo praesertim libro, in quo studia haec politiora ornaret, pessime vellet adcipere; cui quum ille respondisset, se literarum causa, quas illustrandas suscepisset, nec *Vittorio*, nec *Sigonio*, nec omnino cuiquam, si res ita tulisset, esse parsurum, exarsi aliquanto quam soleo vehementius, meque, si ea mente esse perrexisset, & *Sigonii*, & *Vittorii* partes acerrime suscepturum, & ipse tum, & multis post etiam audientibus sum professus. Quid quaeris? his verbis visus est ille nonnihil tum esse commotus. Itaque quum ex amicorum sententia, quod in me scripserat, po-

postea delevisset, ac mecum etiam de reconcilianda gratia, quam inmutatam esse suspicabatur, egisset, facile a me aequa omnia impetravit: etenim ab eo tempore sic ego omnem & meae, & tuae defensionis cogitationem abieci, ut quum alteram non necessariam esse intelligerem, ne alteram quidem temere mihi attingendam esse existimarem; quod, ut ex ea laudem nonnullam etiam victus sperarem, sic ex hac quantum famae periculum subiturus, & quos de me hominum sermones excitaturus essem; nisi pro dignitate rem confecissem, quam privata nulla provocatus iniuria suscepissem, facile praeviderem. Quamobrem peto a te, ut hoc uno non levissimo, ut arbitror, summae meae erga te observantiae argumento contentus esse velis; qua quidem, si in certamen necessario descendissem, meam causam a tua non fui separaturus, sed graves communis adversarii petitiones eodem stilo propulsaturus. Illud autem persuasum, ac certum habeas, clarissima multa ingenii, ac doctrinae tuae monumenta eam tibi toto terrarum orbe literarum iampridem gloriam comparasse, ut eam nulla unquam obrectatio obscurare, nulla omnino iniuria cuiusquam inminuere possit. Vale, & me ad omnes res, quae ad te pertinere videantur, paratissimum esse existima. (1)

Venetis VIII. Kal. Decembr. MDLIX.

Tom. I.

R

LV.

(1) *Exstat Victorii resp. dat. 4. Non. Dec. lib. IV. Epp. p. 76.*

IO. FASEOLVS P. VICTORIO S. P. D.

Rectissime omnino factum est a viro nobilissimo omnique laude dignissimo *Petro Carnesecco* (1) qui, quantopere te colerem, atque diligerem, quod ei iampridem maxime notum erat, perbelle tibi enarrare potuit. Quatuor namque nostra haec aetas in nostris his studiis, ac polita multarum rerum cognitione, qui haud domi taciti latuerint, sed quantum in ipsis fuit praeclaris iuvenibus admodum profuerint, ac praestantissimos omnes utriusque linguae scriptores summa cum dignitate semper in manibus habuerint, non paucaeque summo pere commendanda, & ipsi pepererint, revera excellentes imprimis tulit viros. Mihi autem datum fuit, ut ex his duos non solum noverim, sed multos etiam annos, graecos, latinosque libros interpretantes audierim, ipsisque penitus intimus fuerim. At *Lazarus Bonamicus* (2) & *Benedictus Lampridius*. ii sunt, quos mea haec ora-

(1) De *Petro Carnesecco* nobis erit suo loco edisserendum.

(2) Hic patria *Basaniensis*, & rustici patris filius fuit. *Marco Musuro* praeceptore usus, graecas literas didicit. In *Patavino gymnasio* humaniores literas maxima nominis celebritate professus est. Vivere desit A. MDLII. act. LXXIII.

oratione significo. Tertius *Romulus Amasaeus* (1) succedit, quod licet de superiore loco numquam exponentem, ut optabam, viderim, attamen de facie novi, & familiariter cum eo sum aliquando loquutus. Tu quartus, *Victori* optime, atque eruditissime, reliquus es, quem, ut illis omnibus viventibus semper venerati sumus, ita iam desideratis, subspicere, atque admirari debemus: in quo haecenus infelicior fui, qui in duobus illis certe fueram felicissimus. Nam non solum illud ad hunc usque diem concessum non fuit, ut te viderem, audirem, praesentemque, quod percupiebam, adloquerer, sed vix etiam antehac consequi potui, ut tibi notus essem. Multis igitur, magnisque de causis *Petro Carnesecco* optimo atque elegantissimo viro debeo, *Philippumque* iuvenem cordatum, & egregium aequae amo atque alterum fratrem, cuius etiam non pauca, ac minime obscura, extant erga me beneficia. At quod alter meam erga te voluntatem suo illo dicendi genere, tum nitido, tum artificioso, iam antea aperuerit, alter vero meas etiam literas ostenderit; adeo mihi gratum fuit, ut nihil a Deo optimo maximo potius hoc tempore optandum videretur.

R 2

Hinc

(1) Fuit origine Bononiensis, sed Utini natus in Carnia saec. XV. Bononiae latinae graecaeque linguae mercenarius professor, einde Patavium ad graecam linguam docendam additus est. Decessit Romae ante obitum Marcelli II. a quo plurimum diligebatur.

Hinc namque factum est, ut ad te, tuamque amicitiam mihi aditus apertus, tuaeque benignitati fores sint patefactae, unde illae iam ad me literae digressae, quae, ut mihi semper futurae sunt perhonorificae, ita tuae erga me voluntatis perpetua etiam erunt pignora. Certe itaque multis officiis in posterum inter nos, quam rationem tu, ut tuae nobilitati, tuisque moribus maxime convenit, recte, atque ordine proponis. Tu, ut instituisti, me plurimum ama, meaque omni opera in tuis, amicorumque tuorum rebus omnibus sine ullo respectu utere. Vale. Patavii Kal. Ian. MDLX. (1)

LVI.

CAROLVS SIGONIVS P. VICTORIO S. P. D.

Ad tuas literas v. Eidus Dec. datas respondi serius. multo, quam aut officium, aut amor erga te meus postulabat; quum enim te & observem multum, ut virum doctum, & amem plurimum, ut a me, quod tuae literae indicant, non alienum, intelligo me subito ad te debuisse scribere. Quod ne facerem nihil aliud quam inanis officii species quaedam impedimento fuit, quam dum studiosius sum sequutus, vereor ne id commiserim, ut a te, aut negligentis in scribendo hominis, aut parum diligenter amicitiam tuentis crimine accusari iure pos.

(1) *Huc pertinet Victorii Ep. lib. IV. Epp. pag. 78.*

possim. Volebam autem ad te librum cum literis quemdam mittere de iure Civium Romanorum a me modo conscriptum. Cuius libri diuturna expectatio; non enim in eo describendo Librarii aut festinationi, aut cupiditati meae satisfecerunt, me, ut vides, in hunc usque diem cunctantem traxit. Peto igitur a te, ut me eo loco habeas, quo te habiturum in tuis literis polliceris, idest, ut me ames, si me amore tuo dignum esse intelligis, & de meis his scriptis quid senseris amice scribas, erunt autem cum libris de iure Civium Rom. septem etiam orationes coniunctae, Venetiis a me, ut ipse intelliges, superioribus his annis habitae; atque ita tibi persuadeas nihil esse, quod ego malim, quam te, quanto a me colaris studio, intelligere. Vale VII. Eid. Februarii MDLX.

LVII.

PETRVS MAPHAEVS P. VICTORIO S. P. D.

Genuam veni ad VIII. Kal. Febr. quinto abs te die. Incidit meus adventus in ipsas occupationes conventuum negotiatorum, qua re factum est, ut publica mea *ἐντευξις* in ante diem Kal. sit dilata. Ex eo die quidquid egero, & quomodo se se initia dederint, ad te scribam; quando tua fecit singularis humanitas, ut meas tibi res curae esse mihi persuaferim. De libro non urgeo: quem tamen ut mihi libe-

ra-

ralissime recepisti, emendatum expecto, & simul aurea illa in *Homerum* scholia, quae tua solertia, virtusque ab interitu vindicat, ad quod tempus expectemus, scire mirabiliter aveo. Vale, meque tui studiosissimum, ac cupidissimum puta. Genua IV. Kal. Feb. MDLXIII. (1)

LVIII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Theonis librum correctum abs te diligentissime *Antonius. Meliorius*, una cum tuis literis ad me perferendum curavit. De quo noli, quaeso, expectare, dum tibi agam gratias: quibus verbis eae significari, agique maximae possunt, iis me esse omnibus usum existima. Itaque, fruar. ego quidem tuo munere; & quemadmodum tu sine summa erga me benevolentia non potuisti hoc laboris, operaeque fuscipere; sic mihi quotiescumque librum illum legam, legam autem saepissime, singularis tua illa doctrina pari probitate, officioque coniuncta obversabitur. Tu vero me in posterum, quoque si minus iudicio tuo, at constantiae causa diliges; & quando spiritum tuum optimo cuique carissimum merito esse intelligis, valetudinem diligenter curabis. Genua Nonis Martiis MDLXIII.

LIX.

(1) *V. Ep. ad eundem Victorii lib. V. Ep. p. 109.*

LIX.

IOANNES ALBERTVS DEI GRATIA

DVX MEGAPOLENSIS ETC. P. VICTORIO S. P. D.

Commentarios tuos in *Demetrium Phalereum*, vir doctissime, adcepimus, in quibus eruditionem tuam, diligentiamque non possumus non admirari. Quam etsi ex aliis quoque monumentis tuis, quae edidisti tu quidem plurima, atque omni doctrinarum genere refertissima, facile perspeximus, tamen ea est horum commentariorum elegantia, ut in his ipse te superasse videaris. Quare magnam tibi gratiam habemus, & a te petimus, si quid porro simile, edideris, nobiscum communicare ne graveris. Quod *Ioannem Caselium* optimis moribus, atque artibus informatum ad nos remisisti, fecisti nobis gratissimum, & ut idem in *Bernardo Bugenbaggio*, & *Ioachimo Hano*, & *Samuele Fabricio* facias vehementer rogamus. Ex quibus quidem *Bugenbadius*, & *Hanus* parentibus nati sunt nobilissimis, consiliariis nostris; *Samuel* vero civis noster est, quem nostris sumtibus amplius triennio in Italia aluimus: eos omnes speramus tua opera ad nos reversuros esse tales, quales volumus, & optamus, idest bonos, & honestos, & optimarum artium scientia ornatos. Quod, ut fiat, te iterum sic rogamus, ut maiori studio rogare nihil possimus. Nos tibi vicissim officia nostra deferimus.

Vale,

Vale, vir doctissime, & de studiosa iuventute, ut caepisti, optime mereri perge. Datae ex arce nostra Neostadiensi Nonis Martii Anno MDLXIII.

LX.

PETRVS MAPHAEVS P. VICTORIO S. P. D.

Duram, *Victori*, semper eorum qui de scripto vertunt alieno conditionem putavi. Nam praeterquamquod ad incertum fructum certissimus labor impenditur; tanta est saepenumero tum rerum, tum verborum obscuritas, non ut humani ingenii, sed divinationis paene cuiusdam sit, posse vel ipsius auctoris consilio, vel antiquitatis ignoratione; vel librariorum vitio occultas, penitusque reconditas abiicere, atque illustrare sententias. Mitto duos illos in hoc genere tamquam scopulos; aut nimium attentatae diligentiae in verbis singulis religiose reddendis; aut nimis dissolutae libertatis in verborum, ac sententiarum vi, serieque ad suum arbitrium inmutanda. Ac tu quidem quid hac tota de re sentias, *Victori*, quaerere non est necesse, quum quid sis sequutus, adpareat. Etenim qui propter eximiam linguarum scientiam perfecti munus interpretis explere facile posses, quum & graecos omnes, latinosque libros maximo semper studio lectitaris, & in ea urbe natus altusque sis, ex qua recentioris hu-

huiusce Italicae linguae omnis non solum succus, ac sanguis, sed ornamenta etiam pigmentaque manarint: longe tamen aliis, atque iis sane optimis, praestantissimisque rationibus nomen tuum ad omnis posteritatis memoriam commendasti. Verum, ut dixi, perdifficili in loco versantur, qui vel graeca scripta, vel latina convertunt. Itaque si quempiam aliquando offendi, qui meo iudicio, tametsi imbecillum id est, non omnino absolutus, sed tamen ferendus videatur esse, conatum laudo, difficultati ignosco. Si quis vero ab omni laude ita felix extiterit, ut lineam, quod aiunt, ubique teneat, nusquam haereat, nusquam incurrat, qualem e latinis adhuc fortasse neminem, *Ciceronis* enim huiusmodi interierunt vigiliae, e nostris admodum paucos videmus fuisse, nae ego illum divino quodam beneficio multas praetervectum Syrtes, & quamvis parvo proposito praemio, magnum, quiddam adsequutum putabo; sed in hac ipsa paucitate, qui praestent, non est meum exponere: neque vero tanta sim adrogantia, ut meam tibi sententiam inperitus, ac rudis adolescentulus, homini omnium eruditissimo sapientissimoque praescribam. Vnum tantum in medium adferam, cuius lucubrationes nondum prodierunt in lucem, *Paullum Spinulam, Iacobi F. Genuensem* (1). Is quum ad *Sallustium* etrusca vestra illa lingua donandum & usus multum,

Tom. I.

S

&

(1) *V. Ep. Victor. lib. V. pag. 112. ad Petrum Maphaeum.*

& acuminis plurimum adtulisset; omnia scriptoris illius sensa, figuras, pressam denique brevitate illam, purumque genus dicendi diserte, atque eleganter, ut mihi quidem est visus, expressit, nec mirum; ad summam enim ingenii praestantiam incredibilis adcessit industria: ut etiam opus suum e veterè praecepto totum fere decennium in manibus habuerit, lentus scriptorum suarum, ac fastidiosus probator. Nunc autem quum amicis promissum munus diutius debere non posset, quumque Venetias idcirco cogitaret, ut typis cudendum diligenter curaret, non putavit adhuc sat ibi tutum id consilium futurum, nisi *Petri Victorii* limatum illud iudicium, praeclaraque illa auctoritas adcessisset. Itaque tota itineris commutata ratione, quum brevis per Galliam Transpadanam pateret via; hanc unam ob rem Florentiam sibi divertendum existimavit, te ut huiusce rei totius arbitro ac moderatore uteretur. Hunc tu, etsi non dubito, quin pro eius virtute, proque tua in literatos homines voluntate libentissime sis visurus, tamen commendare tibi per literas volui, adsentor enim mihi ipsi, deque tua in me benevolentia, plus etiam quam concedit modestia, mihi polliceor, quum meam apud te commendationem aliquid ponderis habituram confido, aut ne me tuis tam honorificis iudiciis vix tibi notum ornasses; ego enim tanti me antea non putabam. Sed
ut

ut ad *Paullum* redeam, favebis, & consules eius laudi, quemadmodum, & ipsius dignitas, & tua summa bonitas, & mea in te singularis observantia postulat. Doctum, atque elegantem, *Victori*, virum, & nobilissima, ex qua ortus est *Spinula* familia dignissimum cognosces. Vale, & duo lumina vestrae Civitatis *Taurellium*, & *Varchium* saluta meis verbis.

Genua Idibus Maiis MDLXIII. (1)

LXI.

ANTONIUS AUGUSTINUS P. VICTORIO S. P. D.

Libenter legi literas tuas, quibus me de *Faer-*
ni nostri in *Philippicas Ciceronis* emendatione,
atque observatione, ac de tuo iudicio in eo
studio certiore facis. Multum quidem certe
amisimus, dum tam candidum ingenium, tam
simplex pectus, tam multas in restituendis ve-
terum scriptorum libris optime conlocatas lu-
cubrations perdidimus. Sed tuum erit hanc
tantam iacturam tuis elegantissimis libris sarciri.
Demetrium tuum admiratus sum, quamvis
eum nondum totum perlegerim; expecto alia
non minora, quando te nec in urbe, nec
foris cessare unquam scio. De Tullianis verbis
confer cum hac nundinatione tua, id solum di-
cam, me principio ita mutasse, excepta di-
tione *hac*, quum *Faernus* nondum veterem scri-

S 2

ptu-

(1) Huc pertinet *Victorii responsum lib. V. Epp. pag. 113.*

pturam ad me detulisset. Sed quum vidissem illic *haec in manum latione*, retinere volui antiqui libri primas syllabas, & ultimas illius, & ceterorum: itaque scribendum esse putavi *haec immani nundinatione*. Quod quamvis Cicero, alibi non usurpet, satis est, si non ab eius dictione alienum sit, & proximis verbis, atque sententiae sit adcommodatum. Vtitur Cicero, ni fallor, & *immani pecunia*, & *immani praeda*, & *immanibus poculis*, pro *magnis*. Nec quod plures literae addantur, est, quod te moveat, ut id reiicias; nam saepe similes literae, vel syllabae, vel defunt; vel duplicantur, & est facilis error heic *in manum* pro *in mani num*: & heic *numlatione* pro *nundinatione*; aut finge *nundinatione* aliquem scripsisse, num male faceret, qui *nundinatione* mutaret? Adcedit, quod in aliis libris est conscriptum *nummatione*, vel *numeratione*, vel *nuntiatione*. Haec in scriptura sequutus sum. De sententia autem malo cum veteri libro, quam tecum consentire: utcumque sit a te ingeniose ratio excogitata, neque enim ideo *immanis nundinatio* dicitur, quod magna inde pecunia quaereretur, sed quod multi essent in ea occupati, & magnus esset eorum numerus, & magna esset Consulis turpitudine, qui domi suae nundinas, non quasilibet, sed frequentes celebraret. Sed tu haec melius diiudicabis: est hic doctissimus quidam Antistes, cuius nomen postea scies, qui me ad-

admonuit de iis locis tuarum lectionum variarum, quae separatim conscripta sunt; tu poteris ea recognoscere, & admonitionem hanc bene consulere. *Laelium* nostrum *Taurellium* iube salvere, & vale. x. Kal. Sep. MDLXIII. (1)

EXII.

NICOLAUS VOLATERRANVS P. VICTORIO S. P. D.

Tuam apud *Livium* animadversionem diligentissimam, quam Io. *Franciscus Lotfinius* civis meus abs te legendam adceperat, eius nomine tibi tandem remitto, & ut mihi iterum, ac saepius commisit, sic equidem apud te enuncio, se etiam atque etiam illam vehementer probasse. Audiui enim quum diceret, nemo fere omnium, qui tempus aliquod hactenus in veterum monumentis consumserint, ea, quae tu diligentissime observasti animadvertisse deprehenditur. Atque illud ipsum iter, quod certa nimirum coniectura consequutus es, *Annibalem* Poenorum Ducem e Gallia Cisalpina in Etruriam penetraturum habuisse, exquisitis rationibus confirmavit. Ad haec adiecit te optimam lectitandi rationem ostendisse, quae in omnibus auctoribus, ac praesertim rerum gestarum scriptoribus magno cum fructu legentibus adhibenda esset; & quamquam peracere *Lotfinii* ingenium in rebus iudicandis perspe-

(1) *Vid. Victorii Ep. ad Ant. Augustin. Epp. lib. V. pag. 112.*

specium, ac plane cognitum habes, eamdem tamen tuo quidem permissu, legendam etiam dedi *Francisco Medici*, qui te licet vehementer observet, & colat inprimis, eiusmodi tamen vir est, ut quidquid de quacumque re sentiat, vere, ac libere semper loquatur; & quod ad rem pertinere magnopere videtur, non ignarus est illorum itinerum, quae confici soleant ab iis, qui nec exiguas copias ex hac in illam regionem traducendi curam sustineant. Hanc, inquam, animadversionem tuam sic diligentem, sic verisimilem iudicavit, ut *Lotharii* sententiam sit statim sequutus. Quorum alter, quum sit optimarum artium studiis eruditus, & alter rei bellicae scientia praeditus non vulgari, atque ambo hanc ipsam notationem in caelum verbis extulerint, quae mihi itidem paene syllabatim animadversa est; qui fieri potest, ut eorumdem singulare iudicium repudiem, aut negligam? Id quod nisi temere, nisi imprudenter non committerem; quippe qui multa per saepe iam egomet vidi a te statim ingenio edita, quae prae se tantam ferrent facilitatem, & elegantiam, ut nostri temporis luculenter scribentium nemini, quod est eruditiorum iudicium, concedere quidem certe videreris. Quamobrem Deo Opt. Max. gratias & agere, & habere mirificas, qui ad tuam, nescio quo meo bono fato, amicitiam adrepserim, eidemque multis etiam precibus supplicare, ut ad sum-

summam senectutem vivas, nunquam desisto, ut tua ipseus incredibili diligentia omnibus iis, quemadmodum haecenus consuesti, esse adiumento possis, qui se se in omnium bonarum artium cognitione versari valde oblectant. Sed quo tibi minus molestus sim, non faciam, longius, quum praesertim haec eadem me tecum propediem conlecturum sperem; propterea quod diutius rusticari non debes, sed te ad urbem referre, propter durum anni tempus, quod instat, iam oportet: Vale. Florentia. x. Kal. Novembr. MDLXIII.

LXIII.

THOMAS HVBNERVS P. VICTORIO S. P. D.

Etsi iam antequam ad illustriss. optimaeque spei Principem meum *Ioachimum Fridericum* scriberes, *Petre Victori* vir clarissime, quantus vir esses, quamque benefica natura, & verae virtutis amanti praeditus, ex editis abs te amplissimaque doctrina exuberantibus ingenii tui monumentis, non equidem ignorabam; tamen id ipsum ex epistola illa tua perspexi quoque non obscure; est ea enim cum gravissime, ac prudentissime, tum vero etiam humanissime a te scripta, ut quum hinc amabilis nobis videretur, ac profecto etiam amaretur plurimum, ex illo admirationem, observantiamque tui in animo meo singularem facile pro.

procrearit. Nam quum nihil in omnibus humanis rebus sit vera, elegantique doctrina praeclarius, nihil item virtute, eaque vivendi ratione, quae a barbarie longissime absit, homine, eoque inprimis homine, qui ceteris mortalibus aliquando inperaturus sit, dignius, quumque tu, *Victori*, Principem illum, metum nobilissimum ad haec decora amanda, ac persequenda, non solum horteris, atque accendas, sed quodammodo etiam, quasi viam monstrans, deducas, quin hoc maximi facerem, teque, propterea, vel longo spacio remotus benevolentia, & praedicatione honestissima prosequer, facere nullo pacto potui. Itaque postquam de *Io. Caselio*, optimo, doctissimoque homine, & fraterno artissimoque amore mecum conjuncto cognovi, ipsum ad te hoc Vere profecturum esse, non solum vehementer approbavi consilium, ac voluntatem Principis mei ad te rescribere instituentis, verum maxime, quoque decere putabam, occasionemque hanc avide prehendi, ut, quantam laetitiam ex egregia ista erga Principem voluntate, & humanissimo facto tuo percepissem, ipse tibi literis meis significarem. Quod non eo quidem modo, tamque polite, ut te dignum est, homine omnium politissimo, praestare possum, atque primum etiam, quam id in partem, quod ab ignoto fieret, adcepturus esses, subveirebar. Sed me contra haec singularis tua human-

manitas, quam *Caselius* una cum ceteris divinis animi, atque ingenii tui dotibus, laudibus, ac praedicatione sua in caelum ferre solet, confirmavit, effecitque, ut quidquid pro illo facerem, te non plane improbatum esse mihi persuaderem. Ita autem est: is, quem dixi, Princeps meus, optimo ac valde laudabili consilio ab ineunte aetate literarum studiis, iisque artibus, ac moribus, qui Principum virorum proprii sunt, inbutus & excultus est: neque prorsus falsa ea fama fuit, quae, ut commemoras, ad vos usque de ipso pervenit. Neque vero, quum & heroicam, optimamque indolem ab ipsa natura adceperit, & hanc ipse cum sua sponte, tum meo aliquo studio expoliri, melioremque, & ornatorem fieri semper antehac optarit, unquam ab hac ratione sibi discedendum existimavit; quam ad rem, saluberrimam quidem illam, & quo rarior est, tanto maiori laude dignam, praestans *Casellii* eruditio, & hausta e tua schola prudentia, tum etiam amantissimae eiusdem cohortationes, magno nobis adiumento fuerunt. Sed, mihi crede, *Victori*, non iam frigentem, & non lentis passibus incedentem, literae, auctoritasque tua sic inflammaverunt, atque acuerunt, ut quum nobis omnibus antea diligentia discendi, summaque florescentis virtutis expectatione satisfaceret; nunc plane seipsum superare, ardentiusque, & incitatus ad metam ferri, ac properare videatur.

Tom. I.

T

Ma-

Magno igitur beneficio adfectos a te iudico, non ipsum modo Principem, & me, dum illum quidem in rectissimo instituto confirmasti, mihi autem id, quod non erat difficillimum, facilius etiam effecisti; verum patriam quoque meam universam, quae hinc quantas utilitates, quantaque gaudia, & quam adcommodata ad vitam bene beateque agendam subsidia expectare poterit? Quae te profecto, nam quod plurimi bonorum sentiunt, id de omnibus adfirmare non dubito, postquam tam pulchre, erga suum Principem, hoc est erga ipsam Rempublicam, cuius ille personam non multo post geret, animatum intellexit, subspicere, ferre in oculis, benevolentiaque non parva comprehendere coepit. Atque ego quidem nunc & illius, & meo nomine pro tanta humanitate, studioque erga nos tuo, quantum neque expectavimus, neque de te unquam mereri potuimus, sed tu insigni liberalitate naturae tuae, & alta quadam, generosaque praeclare de hominum genere merendi cupiditate adductus in nos ultro contulisti; de hoc igitur maximas tibi gratias ago, & quamquam quomodo tibi hunc animum nostrum reipsa probemus, ac declaremus, tanto terrarum intervallo disuncti, non animadvertimus; tamen quod in nostra est potestate, te observare, & gratis, benevolisque animis prosequi, & memoriam facti tui honestissimi latissime propagare numquam desinemus: ut si,

si, quod optamus, & confidimus, beata vita, Principe hoc meo *Ioachimo Friderico* Duce, aliquando potiemur, reliqui, atque adeo omnes, id nos secundum Deum tuo merito, & beneficio non minima ex parte adceptum referre intelligant. Ceterum ego te illud nunc etiam atque etiam rogo, ut me nulla quidem remagna commendatum hominem, & te, ita me dii ament, ex animo colentem, earumque literarum, quas in te pernobiles, & verissimas esse video, sitientissimum, humanitate, benevolentiaque tua complectaris, hancque ad te scribendi voluntatem meam in bonam partem interpreteris: cuius rei etsi spem non dubiam animo iam concipio, tamen si utrumque *mibi per Ioannem Caselium* significaveris, tum vero me magnam felicitatis partem, qua perpetuo laetari queam, adsequutum putabo, meaue erga te observantia, ac pietas, si hoc in iis, quae firmissima sunt, & ad summum iam pervenerunt, fieri modo potest, magis firmabitur, magnaue adcessione augebitur. Quod ad te cum suis literis Princeps mittit, magnum ipsum non est, sed certe ab animo tui amante, & tibi se se quovis modo ostendere gestienti profectum: quod tu item amanter adcipies, neque dubitabis, quae deinceps his in locis grata, & optata, a nobis in te, tuosve proficisci poterunt, eorum nihil a nobis, ipsoque in primis Principe praetermissum iri. Vale

vir Clarissime, & mortalium commodis, optimarumque literarum studiis, quibus te totum iampridem, ut adparet, consecrasti, vive, floresque diutissime. Custrini VII. Kal. April. Anno MDLXV.

LXIV.

IOACHIMVS FRIDERICVS DEI GRATIA MARCHIO
BRANDENBURGENSIS DVX POMERANIAE
PETRO VICTORIO S. P. D.

Literas tuas, *Petre Victori*, quas superiore anno hoc eodem mense ad me dedisti, ego tardissime adcepi. Ea causa est, cur serius, quam tu fortasse expectas, aut quam ipse volebam, tibi respondeam: quod eo etiam brevius faciendum iam est, quod *Io. Caselius*, vir & tibi, & mihi carissimus, domo in Italiam proficiscens, contra quam statuerat, egoque sperabam, comitum ut intelligo suorum, qui moram non tulerunt, ac longi itineris gratia, ad me declinare de via nequaquam potuit. Eum ego tamen a meis literis vacuum ad te venire non sum passus, non modo, ut meae ipsius cupiditati in hoc gratificarer, sed quia mihi etiam diutius silendum non existimabam, quam grata mihi iucundaque epistola illa tua, cum multa, elegantique doctrina, tum egregiae erga me voluntatis notis redundans extiterit. Vtrumque autem eius argumentum avide amplexus sum,

sum, quum in neutro horum quidquam in me desiderari haecenus passus fuerim, tu me in utroque inflammatum oratione, atque auctoritate tua mirifice confirmasti. Nam quod ad me prius adtinet, ab Illustrissimis viris, Avo, Parenteque meo in literis, quasi e cunis deductus sum, earumque suavissimos fructus degustare adolescens coepi. Quumque initia molestiarum etiam ludibundus exhausserim, contra fortunatorum hominum consuetudinem, in qua plurimum erroris esse video; quod reliquum est molestiarum, atque laborum fortiter sustinere, atque superare contendam, ut aliquando, & verum decus, virtutem videlicet ipsam, adripiam, ac consequar, & meis populis, si vivam, aliquid in partem beneficiorum. Quo animo quum semper fuerim, non potui non singulari amore complecti doctissimum virum *Io. Caselinum*, cuius ipse mihi apud te testis erit. Neque enim quantam eruditionem a vobis ad nos attulerit, obscurum est, & non solum voluntatem, studiumque suum mihi probavit, verum etiam optime de me hoc stadium currente, est meritis. Nec eo quoque utor libentius, quam & ipso, & *Hubnero* meo, qui nunc ad te quoque scribit; estque uterque mihi carissimus, & ipsi inter sese artissime complectuntur. Quae habes in iis, de quibus ad me scribis, sic velim, ut tu optas. Reliquum est, ut tibi pro tanta tua humanitate,

tate, qua me prosequi coepisti, gratias agam, teque rogem, ut occasionem nactus, ad me non raro scribas, quo mihi nihil erit gratius, neque dubites, quin te quoque amem, ac oblervem plurimum. Illud item cogitare, ac facere non praetermittam, ut aliquando tu, tuique reipsa intelligant, quanti apud me tua fuerit auctoritas, & quanto studio eas, quas tu tantopere praedicas, ac colis, literas, teque ipsum amaverim. Vale, *Patre Victori* clarissime, & carissime. Custrini VII. Kal. Aprilis MDLXV. (1).

LXV.

GVLIELMVS SIRLETVS CARD. P. VICTORIO S. P. D.

Neque mihi vel sine tuis literis quidquam exploratius esse potuit, quam te hac honoris mei amplificatione laetatum esse, & illis lectis nihil gravius, aut amantius scribi posse iudicavi. Quorum alterum mihi verus amicitia nostra facile persuadebat, alterum effecit ratio, ac prudentia literarum tuarum: est vero *Victori* tanta auctoritas in testimonio tuo, quod ad alterius laudem adcomodaris, ut nihil ei aut ad voluptatem iucundius, aut ad existimationem maius possit adcidere. Verumtamen, quia ne a te quidem alienum esse potest, quod tui similibus gravibus, ac sapientibus viris contin-

(1) *Vid. Epist. Victorii lib. I. Epp. ad German. p. 39.*

tingit interdum, quorum amor erga aliquem, etsi non omnino praecurrit iudicium, tamen sic occupat, quum adcesserit, ut, & opinio de eius dignitate, quem ament, uberior in dies sit, & praedicatio liberalior; ipse etiam amore provectus es in commemoratione laudum mearum, qui *Pii Pontificis Max.* in me adornando prudentiae pene, plus quam liberalitati tribuas. Ego vero quum & meipsum intueor, & hunc honorem, quanti sit, aestimo, & ipsum spectro Pontificem Maximum, in quem privatum nullum meum, non modo insigne beneficium; sed ne paullo quidem illustrius officium ullum exstiterit, facile intelligo hac eius in me benignitate nihil excelsius esse posse. Sed non pugnabo tecum vehementius, quin etiam te virum omnibus doctrinae, & virtutum ornamentis adfluentem, in hoc benevolentiae iudicio, non omnino negabo aliquid etiam veritati dedisse; adfirmabo autem tibi omnem, quamcumque in me esse vis, & animi, & ingenii facultatem in maximum discrimen adductam esse. Securus enim antea versabar in literis, & illud colebam non solum ingenuae voluptatis, sed etiam liberalis solatii domicilium. Nunc ex tranquilla vita, & tanquam ex portu studiorum, quasi in altum abreptus, operam in Reipublicae navi dare cogor, optimo quidem, ac sapientissimo Gubernatori, sed tamen maxima tempestate, ac frementibus fluctibus.

bus . Quod nisi ei confiderem , cuius vel in
ipſius Vicario mare , & venti nutum obſer-
vant , conciderem animo , meque a quieto li-
brorum uſu , in negotioſam , & periculoſam
hanc amplitudinem vocatum eſſe vehementer
dolerem ; quamquam me etiam de huius officii
difficillimo munere laborantem confirmat ea-
ſpes , eum , qui *Pio* Pontifici illam mentem de-
derit , ut mihi ab ambitione libero , ac nihil
tale cogitanti gravem hanc perſonam inpone-
ret , quo eam aliqua ex parte tueri poſſim ,
non conſilio , non auxilio defuturum . Ad con-
ciliandum vero mihi Dei opem , & gratiam ,
quantum ipſo Deo adiutore potero , eo utar
inſtituto , ut ſententiam , & actionem meam
ab omni ſolutam cupiditate , liberam , & inte-
gram perpetuo regendam tradam Divino Numi-
ni . Utinam modo a diuturna librorum con-
ſuetudine , a quibus vereor ne diſiunctus ſim ,
aliquid ad Reip. utilitatem adferre , & illo
privato aliquot annorum otio , publicum hoc
negotium adiuvere poſſim . Haec ſumma eſt ra-
tionis , & cogitationis meae , de qua tecum ,
veluti cum altero me , liberius ſum loquutus ,
ut cuius tu mihi tamquam ſpectatae rei testi-
monium dediffes , quum ſtadium , & conſilium
ea de re meum cognoveris , tali tuo de me
iudicio magis laetere . Bonis certe , & eruditis
viris , virtutis etiam ſtudioſis , & artium opti-
marum , in quibus , etſi quantum ipſe profe-
cerim

cerim poenitet, tamen quia quidquid sum, totum illis secundum Deum me debere intelligo, quod semper antea studui, praecipuam operam, ac studium meum profiteor. Quo nomine, veterisque coniunctionis nostrae causa te praeferam omnibus, quod *Fabio Segnio* civi tuo coram ostendi: quem, quod & amicum tuum, & virum, ac poetam bonum, mihi commendas: nemo est profecto, cuius aut testimonium apud me maiorem fidem, aut commendatio plus ponderis habere possit, quam tua. Itaque ei singularis animus, & voluntas mea nullo loco deerit. Vale.

Romae, x. Kal. Maii MDLXV. (1)

LXVI.

AVGVSTINVS PAGANELLVS P. VICTORIO S. P. D.

Quaerenti mihi, quid ad te potissimum scriberem, eruditissime *Petre*, non modo res ulla veniebat in mentem, quae te ipso digna a me haberetur, verum ne quo pacto consuetudinem meam servarem, quibusque verbis id facerem reperiēbam, καλῶ enim εἰ παροικεῖς καὶ ἐνὶ σκάζειν μάθοις. Hi namque cum quibus consuetudinem, familiaritatemque iunximus, a studiis humanitatis non solum abhorrent, verum

Tom. I.

V

ipsa

(1) Vid. *Victorii Ep. Lib. V. Epp. pag. 125.*

ipsa tamquam levia, ac nullius momenti parvi-
pendunt (1); adfirmant enim se non vulgares,
sed interiores disciplinas, & reconditas scrutari,
quod fane ipsi videant, qui id quod *Accursius*,
aut *Bartolus* de *Titii*, ac *Seii* legato dixerint,
pronuntiaverintque, ut magnum aliquod su-
spiciunt, & admirantur; nos certe, etsi his le-
ctionibus, quas assidue audimus, animum exco-
lere non desistimus, libentius tamen in illud
studium incumbimus, in quo antea fuera-
mus, neque adhuc Iurisconsulti hi tantam di-
cendi vim habuere, ut ab ipsis penitus me-
animum avertere effecerint. Insinuavi enim me
in consuetudinem *Petri Angelii*, ipsumque pu-
blice explicantem, atque adeo dilatantem *M.*
Tullii Orationem pro domo sua attente & di-
ligenter audio, praesertim quum ipse commen-
tarios in hanc Orationem scripsisse compertum
habeam, quos decrevisse etiam posteris prodé-
re, ac proferre in medium profiteatur. Qua-
propter locum in hac ab ipso expressum, ac
optime, ut videtur, restitutum cum animo sta-
tui meo, ita enim in omnibus libris legitur
= cur cum ego me existimassem tuto omnino
in civitate esse non posse, illuc irem? = nul-
lam enim sententiam ex hisce verbis = illuc
irem? = se colligere unquam potuisse adfirmat:
quapropter paullum his verbis inmutatis ita
esse

(1) Sunt ii barbari Iurisconsulti, qui numquam bonis
litteris bellum indicere desisterunt.

esse legendum adseverat = idem non irent? —
 Atque hanc se elicere sententiam dicit, ut
 quum ego me existimassem tuto omnino in
 civitare esse non posse, illi boni viri id ad se
 non pertinere arbitrati sunt. Tu igitur, si ta-
 men non molestum est, hanc scripturam in li-
 bris calamo exaratis an deprehenderis, aperies,
Paulus enim *Mannius* ipsam adripuit, quum
Petrus per epistolam illi significasset, quod ma-
 ximum inussit dolorem ipsi *Angelio*; adeo mo-
 leste homines ferunt sua in aliena converti,
 quum ipsi laudem nullam ex iis reportaturi
 sint. Ego autem etsi in studiis Iurisprudentiae
 aetatem ago, tamen in portum humanarum
 literarum me confero; tanta enim in his inest
 iucunditas, ut ab iis nullo modo, nec diuel-
 li, nec distrahi patiar. Quapropter te oro, ut
 mihi rescribas, ex tuis enim mihi nascetur
 epistolae argumentum. Vale. Datum x. Kal. De-
 cembris Pisus MDLXV.

LXVII.

NICOLAUS CISNERVS P. VICTORIO S. P. D.

Iam fere septem sunt anni, quum tibi a do-
 ctissimo viro *Francisco Robortello* commenda-
 tum, summa complexus es benevolentia, quam
 ego quum heic de te, *Nasbane Chytraco* prae-
 sente, valde praedicarem, is a me contendit,
 ut sibi meis literis quasi aditum quemdam ad

te darem. Et si autem non id mihi fumo, ut tantum ponderis has meas apud te literas habituras putem, quantum id temporis *Francisci Robortelli* valuerunt, tamen eas propterea tibi non ingratas fore spero, quod meum in te animum, studium, & observantiam testificentur. Nec dubito, quin id a te sim inpetraturus, ut eadem humanitate *Chytraeum* hunc hominem doctum, & in scribendis versibus mediocriter exercitatum sis comprehensurus; qua tua sponte Germanos homines tui studiosos, & literarum amantes, honoris tui causa, ad te adcedentes prosequi soles. Id si feceris, & me tibi magis devinxeris, & hominem pudentem, & officiosum tibi in perpetuum obligaveris. Bene vale. Heidelbergae III. Eidus Martii anno MDLXVI.

LXVIII.

IO. CASELIVS P. VICTORIO S. P. D.

Advenimus huc, ut volumus, ego v. Eid. Aprilis; amici nostri postridie. Urbis adspectu exsatiari nequimus. *Ioachimus* Neapolim abiit, ubi aliquot menses morari constituit. Sed aliud est quamobrem hanc epistolam exarem, ut scilicet tibi iterum gratias agam, qui nos adiuvere, & ornare numquam desinas, sed summa beneficia multitudine novorum cumules. Ut enim nunc priora praeteream; quanta sunt
haec

haec, quibus ex te Romae fruimur? *Nicolao Nerio* literas tuas tradidi; humanissimus vir est, legit eas libentissime. Se, & omnia *Petro Victorio* debere, neque uspiam nobis defuturum dixit, neque etiam nihil praestitit. Valde item me complexi sunt, animumque in me quotidie declarant singularem *Hieronymus Meius*, & *Silvius Adrianus*. *Hieronymus* vero ille veteris musicae strenuus, atque acutus indagator, quam τῇ ὄντι μουσικὸς est? Sive hanc artem, sive reconditas in ipso literas, sive sermones, eruditio-nesve, an humaniores? sive rectissimam, politissimamque ipsius vitae rationem intuearis. Magno tui coram observandi desiderio tenetur, quem doctrinae, virtutisque suae auctorem totis XIX. annis non viderit, nec dubito quin aliquando istic tibi eam tantum ob rem inasperato adfuturus sit. Non obscure enim mihi hoc suum consilium aperuit. Verum de his, & aliis, quae non sine voluptate cognoveris, prolixiores tibi coram gratias agemus; id quod erit ante Kal. Iun. Vale. Roma IV. Eid. Maii MDLXVI.

LXIX.

IOACHIMVS HAN P. VICTORIO S.P.D.

Ardeo cupiditate te videndi, eamque veram voluptatem sentiendi, quae ex literis humanioribus capi solet, atque doctissimis hominibus, sed consilio medicorum usus, mihi iniunctum

Etum est, ne iter fusciperem ante autumnum. *Maranta* Romam profectus est, quo iniuriam sibi a falsis testibus inlatam ulcisceretur, quorum antea dolis in carcere detentus erat. Cythisi semen ab eo petere habebam in animo, ut id Florentiam transmitterem; etenim, ut auctor huius boni, mortalibus qui hoc seculo vivunt, sic divitiis etiam illis solus abundat; petii enim semen a multis aliis, & praesertim a familiari suo *Ferrante* Pharmacopola, qui Cythisi plantam mihi in *Marantae* fratris horto admodum venustam monstravit, sed omnes ad eum solum quasi manu me deducunt. Puteolos, Baiasque vidi, & quamquam rudera nunc sint; tamen situs ita oblectat, ut ad amoenitatem perficiendam nihil possit desiderari. Tua auctoritas multum me iuvit, quamquam liberius ea usus sim, quam non oportebat apud *Nicolaum del Nero*, qui profecto vir est summa humanitate praeditus, & semper me ei debere fateor. Vale quam felicissime. Neap. Non. Maiis MDLXVI.

LXX.

ANDREAS PATRICIVS STRITERO P. VICTORIO S. P. D.

Gavisus sum incidisse in manus tuas librum meum, maxime vero partem illam libri abs te esse, ut scribis, perlustratam, quae in castigandis, & non nihil explanandis *Arataeis Ciceronis* tota

tota consumitur. Quam partem equidem tanto avidius ab tui similibus legi aliquando cupiebam, quanto magis eam, propter genus ipsum argumenti, remotam a popularibus studiis, & vulgari intelligentia esse intelligebam: & nisi a vobis aliquando doctis hominibus legeretur, plane abiectam, ac neglectam fore praevidebam. Nunc autem ad hanc meam voluptatem, quam ex tua mearum ineptiarum lectione percepi profecto maximam, illa etiam adcessio facta est multo maior, quod pars illa explicationum mearum illo potissimum tempore abs te legeretur, quo tu quoque ipse, ut mihi significas, in eiusmodi cogitatione versarere, ac Graecum ipsum *Aratum*, auditoribus tuis interpretarere, & quod denique, id quod ego sane facio, ut debeo, plurimi, ita tunc abs te adciretur; ut mihi & de navata opera gratias agere, & de successu ipso gratulari minime omnium dubitares. Quod quidem ego totum etsi ex naturae magis, ingeniique tui bonitate, quam ex certo, atque constanti iudicio profectum esse intelligo, tamen haec tua equidem bonitas singularis magnopere me delectat, & labori illi meo magnam admodum, & uberem mercedem persolvit; qui videam in optimi, & doctissimi viri conspectum meas illas cogitationes pervenisse, & quod semper optabam, sine magno tamen fastidio lectas esse: expecto & quod nam tuum sit de reliquis nostris iudicium, quod te
ad

ad nos confirmas perscripturum. Quod si eiusmodi fuerit, ut nostra tibi quemadmodum sperare te scribis, adprobentur, magnum profecto, & optatum studii, ac diligentiae nostrae fructum capiemus, sin aliquid abs te desideratum esse viderimus, uti quidem iam nunc fore divinamus, erit tamen, quod me in posterum, ut opinor, acuere, tibi quoque etiam obligationem reddere posse videatur. *Hipparchum* tuum avide expectamus, nec minus *Arataea* ipsa, mendis iam omnibus perpurgata ad publicam omnium utilitatem, atque usum. Quae si ad nos primo quoque tempore miseris, magno nos, & singulari munere adfeceris. Quod si me vero etiam tui profecto iam pridem, amantissimum amare, ita ut cepisse videris, deinceps perrexeris, dabo operam, ut ne te eius rei unquam possit poenitere, idque, ut ita facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

Dublino Eid. Maii Anno Domini MDLXVI.

LXXI.

IOANNES SALCINIVS P. VICTORIO S. P. D.

Quarto Eidus Augusti redditae sunt mihi literae tuae Bononiae, quae dici non potest quantopere me, & ipsum *Nosceivum* oblectarunt, ac etiam perpetuo, ut scias, oblectabunt; Testes enim sunt tuae erga gentem Polonam voluntatis propensissimae. Quid enim potest dici
pro-

propensus? quam te tantum virum, ad me, in hac terra ex ultimis usque Sarmatiae finibus peregrinum, tanta humanitate, ac benevolentia rescribere? Itaque te tanta praeditum humanitate virum, non observabimus solum, sed etiam, ut par est, colemus. Illud pace tua minime concedo, quod tu incredibili amore adductus, tantam cognitionem, & scientiam rerum nostris tribuis, quod semper fuit, ac est proprium gentis vestrae, quicquid vel humanitatis, vel literarum est in Polonia, id totum iure optimo merito debetur vestrae Patriae, ac vobis eius doctoribus. Vtriusque horum maiores vestri maiorum nostrorum animis, una cum religione ipsa, inseruerunt semina, ita ut, & religionis, & humanitatis, & literarum incrementa, ac inrigamenta, ut ita dicam, non aliunde quaereremus, & expectaremus, quam a vobis, a quibus prima fundamenta sunt iacta humanitatis, a vobis Italis, apud quos, & religionis Principem, in persona Christi agnoscimus, & bonas disciplinas, ac humanitatis exempla a vobis discimus. Exemplo tibi eius rei sunt tot examina iuventutis Polonae, quae quotannis in Academias vestras tanquam ad mercaturam, bonorum studiorum causa per tot gentes, ac terras advolant. Discipulos nos vestros agnoscimus, vos magistros, & praeceptores optimos confitemur, quae propria vestra laus est, & gloria, nolumus vos ea frau-

Tom. I.

X

dari;

dari; quapropter, & nos sic tecum agimus per literas, ut par est bonos discipulos cum gravissimo, & optimo magistro. Sed quoniam peregrinando saepe loca mutamus, illud velim, scias, nos Bononiae per hunc, & sequentem mensem mansuros, post in Poloniam, revocantibus maioribus, sumus ituri, quocumque tamen locorum literae tuae nobis adlatae fuerint, dabimus operam, ut illis quamprimum respondere possimus. Illud unum tibi adfirmo, si quid feceris, quo nomen adolescentis illustrari possit, nullam te in eo operam perditurum. Tandem bene vale, nosque ut caepisti, tuo amore complectere. Bononiae XI. Kal. Septembris Anno Domini MDLXVI.

LXXII.

IVLIVS DE KOMERSTADT P. VICTORIO S. P. D.

Etsi vel sola promissio mea non inmerito ad scribendum me nunc inpellere poterat, haud levem tamen insuper mihi ad te literas mittere cogitanti stimulum admovit frequens, ac quotidiana mentis meae de tua singulari virtute, quam integro fere biennio, summa cum voluptate, atque ingenti cum fructu meo, & emolumento, satis expertus sum, recordatio. Hinc ingens quoque mihi desiderium nascitur, ut excellenti prudentia tua, atque doctrina, quamprimum rursus mihi coram perfrui liceat.

Ve-

Verum Patria mea, atque amici quum ad se, antequam in Italiam redeam, me nunc vocent, & propterea diutius a te abesse cogar, quam proposueram, has literas, praestantissime *Villari*, ad te mittendas duxi, quo satisfaceret meis sollicitationibus, & tu cognosceres me tuorum beneficiorum memorem, & ut officium honestatis, ac gratitudinis postulat, tui amantissimum, ac studiosissimum esse. Iter quidem meum feliciter hucusque satis perfeci: & iam heic in castris Caesareis, ad Laurinum Vngariae oppidum, Germani id Rabam, Itali Giaverinum nominant, positus moror. Turca hoc mense Iullam, atque Sigetum duo munitissima loca summis furoribus acriter, ac saepius antea tedata, suam in potestatem redegit. Corinthiae, ac Stiriae regionibus nostris, horum locorum amisso, minari videtur ingentia in posterum, ob Turcicas incurfiones pericula. Idcirco aut pace inunda cum hoste, aut armis, malis his praepariendum erit. Labor tuus, quo laudes *Iohanne* Austriacae prosequutus es, omnibus, quibus illum exhibui legendum, ut par est, valde probatur, & is ad pristinam laudem tuam, haud levem cumulum adiicit. *Rotterdamum*, & alios, quos salutare per me inbebam, ad castra non adceperunt, quamobrem, quod voluisti, agere cum illis non potes. Spero intra paucos menses, iterum me Florentiae futurum. Interim, ut tuae benevolentiae, &

amori pristino me commendatum firmiter serves, diligenter rogo, nec non, ut tuum, quod cepisti consilium de commentandis libris *ἰσὺ πολιτικῶν*, opere quamprimum incipias prosequendum; nam facies rem Resp. universae utilem, amicisque tuis omnibus gratissimam. Bene, & feliciter vale, & me amare perge. Celeri calamo scriptae ex Castris Iaurinensibus IV. Kal. Octobr. MDLXVI.

LXXIII.

IACOBVS GVIDIVS VOLAT. EPISC. PENNENSIS

ET ADRIENSIS P. VICTORIO S. P. D.

Ex tuis, & *Bernardini Brisognii* amplissimi viri literis, quarum scopus esse videtur mutuus inter vos amor, & merita utrique laus, magnam percepi voluptatem, percepturus maiorem, si quod alteri ab altero tribuitur, & ab omnibus tribui par est, facilius sit imitandi, quam suspiciendi locus; maximam vero, si adsequi aliquando detur. Debet ille quidem tibi quamplurimum, quem ex animo sic laudas, ut veritati nihil superadditum, quo revocari in dubium, nihilque quo illustrari queat, omissum a te fuisse adpareat. Debere te & illi maxime arbitror, non ea ratione solum, qua te omni laudum genere dignum fert in sublime, sed illa etiam, qua vir summa virtute praeditus nihil non suppeditavit, ut omnibus elo-

eloquentiae nervis palam faceres, quanti habendus ipse sit, pro cuius nomine immortalitati consecrando, veritas, & laus contendere, inter sese potius, quam altera cedere alteri adhuc vellet, nisi tu peropportune utrumque conciliaffes. Ego autem tantum hoc etiam nomine, qui multis antea tibi debeo, ut in maximi beneficii loco lectionem harum literarum ponendam mihi esse existimem. Cuius ne intreat, finiaturve ratio, ut solet omnium quae referuntur, habere tibi gratiam malim, quam referre. Quid enim libero homine dignius, quam ei se, & esse, & fateri obnoxium, qui disciplinis omnibus excultus, semper agit aliquid, quo ceteri ad sapientiae studium, vel quemadmodum D. ait *Paulus* ad aemulanda meliora charismata excitentur? Quum haec scripisssem, converti me ad eam, quam scribis Duci Hadriae epistolam, cuius lectio, eo mihi fuit iucundior, quo magis adfirmare possum vera esse omnia, quae de illo praedicas, & quoad eius felicitatem, maior in dies fiet adcessio, si te uno praedicante noverint omnes quid sentire de praestantissimo Principe, & dicere debeant. Quod si eiusdem epistolae argumentum amplificare potuisses ab optima filiorum institutione, qui septem numero certatim uno omnes itinere eo tendunt, ut virtutem Patris, & gloriam non adsequantur solum, sed superent etiam, atque ita illustriorem reddant,

dant, quid amplius ille optare possit, non video, multos siquidem & legimus, & audimus quotidie, qui filios divitiis valde onerent, sed qui bonarum artium studiis vel mediocriter ornare studeant, nedum ornatos consequantur, quasi nihil hodie sit, quod bene nummatum decoret suadela, vanaeque; ita pauci sunt, ut qui possit huic comparari, vix unus, aut alter reperiatur. Sed, quod nunc exclusus tempore minus potes, praestabis postea, atque eo quidem uberius, quo plenius id omne tecum, ut cupio, praefens agam. Vale, meque tui valde studiosum his adscribe, quos habes carissimos. Florentiae pridie Kal. Maii MDLXVII.

LXXIV.

BARTHOLOVS RICHIVS P. VICTORIO S. P. D.

Ego non desino, doctissime *Victori*, recordari tui viri optimi, & doctissimi, longe disjunctus ab Italia, parente omnis literaturae: quod ut apud te testatum facerem, volui haec brevibus ad te perscribere, quum pluribus haud liceat. *Otto* (1) noster, tuus discipulus, meus amicus, tui assidue meminit, & merito, cui qualemcumque profectum studiorum suorum adceptum fert omnem, teque peramanter cum tuis omnibus iussit salutari, brevi scripturus ipse, quum

(1) *Haemius*.

quum forte hoc tempore cogeretur hinc abesse. Sed ei inopinatim accidit, quod suos libros traditos mercatoribus vestratibus *Turregianis* adsportandos in Germaniam, vel soluto precio vecturae, nondum receperit toto triennio elapso, queis heic eget nobiscum, de qua mora dolet admodum, quum in iisdem, libros habeat abs te, & aliis donatos, caros, & raros. Velim mercatores alioquin diligentes & integros sui officii admoneri, ac meas ad literas, si quas superiore anno adcepisti, responderi, responsione reddita iisdem mercatoribus, qui huc ad nos transmittent eandem. Mitto ad te carmen quoddam Monachi cuiusdam *Hisfeldensis*, est autem *Hisfeldium* Coenobium Imperiale ad *Fuldam* flumen situm vicinum *Hassiae*, ex eo genere, quod *Fabius* τῆς παραπρυφίας esse, adfirmat, cuius terni versus adficiunt sensum, extantque plura eiusdem farinae *Rabani* Monachi *Fuldensis*. De rebus Germanicis sic habet: Lantgravium *Philippum* Patrem *Hassiae*, natum annos *LXIII.* postremo die Martii nuper obiisse domi suae, quem biduo post insequutus *Ernestus* Dux *Brunswicensis* bellator insignis, cuius virtuti debetur victoria parta ad sanctum *Quintinum*, annis ab hinc decem. *Grota* Castrum, & urbs munitissima *Thuringiae* *Ioannis Friderici II.* Saxonici Ducis, capta ab Electore Saxonico Augusto. Ad Eidus Apriles Dux captus, item proscripti Romani Imperii nobiles ali-

aliquot, de quibus crude supplicium sumtum, sectis in partes quatuor. Ego tibi, mi *Victori*, longissimam vitam largiri dum opto, cui bene volam, quandiu spiritus hos reget artus, ob insignem virtutem, doctrinam, & humanitatem. Wolferbyto ex Castro Pridie Kal. Iunias Anno MDLXVII.

LXXV.

IOACHIMVS FRIDERICVS DEI GRATIA MARCHIO
BRANDENBURGENSIS DVX POMERANIAE BVGRAVIVS
NORIMBERGAE P. VICTORIO S. P. D.

Epistolam tuam, *Petre Victori*, quam ad me Florentia VI. Non. Martii dederas, adcepi magna iterum cum voluptate, quod ex ea quanto, quamque constanti erga me amore esses, perspicue animadverti, atque de eo gratiam tibi habeo, & ut in eo, quemadmodum caepisti, perman eas, te rogo. Quod si occasiones essent magis expeditae probandae tibi reip sa voluntatis meae, gererem morem, ac satisfacerem desiderio meo: qui hoc animo erga praeclara literarum studia, teque pernobilem istarum cultorem semper fui, ut neque illis opes ullas anteponendas, neque te, ex quo tempore primum, qui esses intellexi, non vehementer amandum existimaverim. Quamobrem facere etiam non potui, quin dolerem tecum, & cum literis, quum te significares mor-

morbo tum laborare, atque inpeditum esse, quominus ad me uberius scriberes. Verumtamen spero adfulxisse tibi divini numinis opem, & istum, quicumque fuit, morbum iamdudum depulisse. Id quod non modo pro mea erga te singulari benevolentia, sed & respectu ad publicam utilitatem, quam video & profectam iam esse, & expectandam in posterum ex tuis studiis longe maximam, & amplissimam, precari non praetermisi. Peto autem a te, ut me quamprimum de valetudine tua iterum certior facias: & ad me scribas saepius. Soleo enim ex tuis literis honestam sane, & pergratam animo meo voluptatem capere: quod hactenus illae argumentum semper contineant, etiam quum tu argumento te caruisse quereris, quod delectet, iuветque plurimum legentem. Itaque erit id officium tuum mihi omnino gratissimum. Ac persuasum tibi plane esse cupio, in nulla re, quae ad declarandam tibi animi erga te mei propensam adfectionem pertineat, & in mea modo potestate posita sit, tibi benignitatem, amoremque meum esse defuturum. Vale, & vive feliciter, *Victori* carissime. Halae Saxonum ex Arce Sancti Mauricii x. Kal. Iul. MDLXVII.

LXXVI.

IO. CASELIUS P. VICTORIO S. P. D.

Bononiae adhuc eram, quum Mutina domum rediit *Carolus Sigonius*, quem abesse scripseram.

Tom. I.

Y

ram.

ram. Itaque eius congressu unum, alterumque diem frui mihi contigit: erant autem perhumani eius sermones, & eruditi de studiis literarum: crebra iam, & perhonorifica de te mentio. Non obscure etiam ostendebat, siue ita sensit, siue ea est comitate, se praesentia, verbis, que meis multum delectari, & subimoleste ferre nostram consuetudinem ita paucissimis diebus, siue horis potius terminari. Nosti enim haec sollemnia, & eorum propria, qui studiis, animis, que paullo coniunctiores sunt. Ita denique discessimus, ut ille me tui cultorem esse, ego illum mei non vulgarem amatorem intelligerem. Kl. sext. Patavium venimus, ubi & meos amicos, nostrates, & tuos, ut mihi mandaras, salutavi. Statim autem & *Donatum Iannocium*, & *Iannam Viventium Pinellum* mihi divinxit, vel ut verius dicam, iam advenientem hinc de tuis literis, posteriores enim, ut intellexi, eas, quas mihi dederas, anteverterant, acsi coram ipse adfuisses, sic amplexabantur, multisque verbis, & omnibus officiis in primo statim adcessu, quam boni, doctique viri essent, quantum literis, virtutique deditos amarent, quanti facerent, quantumque iudicio tuo tribuerent, ostendebant. Haec autem omnia prolixius, & familiarius, quum apud *Iannocium* una essemus, cui prandio intererant complures quoque vestri cives, iuvenes politissima ista civitate, mihi, iucundissima dignissimi, & optimis disciplinis ornatissimi, cuiusmodi eos esse facile coniciebam,

ban, qui cum tantae virtutis, & doctrinae viris viverent: sed tamen opinionem hanc meam ipsorum modestia, atque sermones confirmabant. Sed ut sim brevior, scire te volo, & me tuis fuisse optatissimum, & hoc mihi nihil heic incundius potuisse addidere. Iam vero tibi hoc nomine non solum gratias ago; sed multo magis te rogatum volo, ut quando huc aliquid dabis, ipsis ostendas, te ex me cognovisse, omnia haec ab ipsis mihi gratissima obtigisse, quorum in perpetuum memorem me futurum profitear: Vale cum tuis, quos omnes, nominatimque *Iacobum F.* saluto. Patavio proficiscens. VI. Eid. Sext. An. MDLXVII.

LXXVII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Bononia, Patavio, Venetiis, Oeniponte ad te scripsi Pridie Kal. Sept. Oeniponte solvimus, postridie Non. huc adpulimus; maluimus enim per Oenum, Istrumque navigare. Veni autem expectatissimus; non amicis solum, & notis; quorum partim heic illustribus legationibus fungentes, partim heic degentes offendi; verum etiam aliis non paucis, quos nunquam antevidissem, tam hospitibus, quam aulae Caesaræ consortibus; plane principibus viris. Horum splendidissimos quosque nominare poteram, quorum alii te, propter me, & de meis verbis, ut mereris, suspiciunt; plures me tua

caussa, quum me in tuis carissimis, atque familiarissimis esse intellexissent, singulari benevolentia complectuntur. Hoc quoque video, non solum amore, qui tuus in me summus est, sed etiam iudicio, quo tibi nemo est antefereendus, te mihi nescio quid suavitatis tribuere solitum, quam boni, elegantisque viri non adspernentur. Adcedit, neque enim inficior, quod ipse quoque magnis viris carus esse laboro, forte etiam ambitiosius, quam debebam. In his est heic, reliquos enim praetereo, *ἵνα μὴ πάλιν χαῖνος δῶκω*, *Ioannes Crato*, vir clarissimus, Medicus Caesareus, qui me advenientem ita complexus fuit, & quotidie complectitur, ac si aetatem una vixissemus. Detulit item singularia mihi officia, & quibuscumque potuit meritis ultro me cumulare contendit; quae quidem sunt eiusmodi, ut neque omnia admittere, neque omnia repudiare aut possim, aut debeam. Inprimis autem eius humanissimos, & doctissimos sermones capto, quibus ego, ut saluberrimo animi alimento, valde delector, qui quidem de rebus privatis, iisque, quae nunc publice geruntur, nonnulli sunt; sed plerique de literis, & doctis hominibus. De omni autem liberali doctrina, ut qui in omnibus eius partibus praeclare versatus sit, rectissime sentit, ipsamque longissime, disiungit ab illa superba, & perniciofa eruditionis opinione, & simulatione, qua passim multi tument. Doctos autem homines, id est,

ani-

animò, moribus, oratione bene politos, & profunda, veraque optimarum rerum cognitione abundantes, cum omnes, tum in his eos amat, & colit plurimum, qui generi mortalium in veterum scriptis e tenebris in lucem producendis, beneque illustrandis non ignobilem operam praestiterunt. Cuiusmodi profecto post diuturnam optimarum rerum ignorantiam, primum Patrum nostrorum, deinde nostro saeculo non pauci floruerunt; quod & nobis, & posteritati merito gratulari & possumus, & debemus. In hoc vero ordine quum tu principem locum obtineas, nihil maluit *Crato*, quam suam, qua te prosequitur, benevolentiam innotescere, mihiq; se ante ad te literas dare constituisse retulit. Quod ego, id ut faceret, quum non solum confirmarem, sed etiam rogarem, visus est id mihi, & polliceri, & facere, cuius literae, & meo, & ipsius nomine erunt tibi gratissimae: animus vero viri optimi, communi enim vocabulo utor, quo tamen amplius nullum reperio, multo gravior. Quamquam vero necesse minime erat, ut eius ullam ego mentionem facerem, tamen hanc nostram notitiam, & consuetudinem quum ad te, cui mea nota esse oportere statuo, scriberem, silentio praeterire non volui, etsi voluissem tibi minus dicto audiens fuisse, ipse mihi viderer. Quod ad me praeterea adinet, ante Kal. Novemb. hinc nos movebimus. Ut primum domi ero, aliam ad te Epistolam adde-

adcelerabo; quin Lipsia quoque aliquid scribam. Vale, *Victori* Clarissime, & ex me multum, multumque familiam omnem tuam saluta. Vienna. XII. Kal. Novemb. Anno MDLXVII. (1)

LXXVIII.

IDEM PETRO VICTORIO S. P. D.

Viennensem fasciculum ad te perlatum certo esse non dubito, in quo erant complures meae epistolae, & una ad te *Io. Crapanz*, qui quom sit vir doctissimus, tam nihil est eo neque integrius, neque solum ob excellentiam artis suae, sed etiam his ipsis nominibus est gratissimus Imperatori *Maximiliano*. Postridie Non. Novembr. Vienna abivimus, quum ibi totum bimestre constitissem. Iter obliquum feci per Moraviam, ubi Comiti meo erat nonnihil negotii apud Boemici regni primatem *Bladislaum Pernistenium*, virum non solum summae dignitatis, & amplissimarum fortunarum; sed & ea humanitate praeditum, quantam in quoquam desideres, & prudentia, quanta ad res maximas gerendas opus est. Ipsa autem regio satis ampla, & amena, cum nullis prope rebus eget, tum frumento, vinoque abundat, in qua singularem mihi admirationem concitavit, quod in oppidis nonnullis vidi, videram autem in vita nunquam, neque me uspiam visurum existima, & variarum gentium confluxum, & in

(1) Respondit Victorius Epp. ad Germanos lib II. pag. 75.

in ipsis sex, septemque religionum homines, si haec confusio hoc nomine adpellari potest, & non potius deteriore, quam superstitionis adpellatione digna est: quum singulae haereses sua templa, vel scholae haberent. xv. Kal. Decembr. Pragam venimus; Principem Boemiarum civitatum: ibique non satis tuto tamen loco, quod nescio quid luis occultae serperet, in tertium diem mansimus, non tantum, quod amici nos tenerent, in quibus erant, qui te ibi quoque observaverant, & de te studiose sciscitabantur; sed etiam, ut & nos, & equos aliquantum conligeremus. xl. autem Kal. Dresdam venimus, quae quum sit ipsa civitas, etsi non ampla, tamen omnibus prope aedificiis pulcherrima, tum est regia *Augusti*. Septemviri creandis Imperatoribus Saxonici insignis. Domi suae erat *Iulius* noster *Comertshadius*, qui magnam voluptatem, & ex tua epistola, quam ipsi statim tradidi, ut qui & voluptatem amicis exposuerit, & epistolam, inter res sibi charissimas statim retulerit, & ex mea praesentia sermonibusque capit. Ibi autem quum essem, quidam, ex coniuratione Gothana, quae superiore Aprili deleta est, de qua nihil pleni Florentiae cognoveramus, vir primae nobilitatis, capitali eoque gravissimo supplicio adfectus est. Sed haec res Epistolae non est. Dresda quum ab amicis vix me avellerem, & ut verum fatear subinvitus ab ipsorum complexu tam cito abirem, tamen quum *Iulius*
Li.

Lipsiam proficisceretur, quo etiam mihi eundem esset, neque eam profectionem, quod multum sua interesset, in aliquot dies reicere posset, una cum ipso Lipsiam proficiscor: & quidem huc venimus. ix. Kal. *Julius* postea ad suos rediit, relictis heic ad te literis, quas istuc nescio cui curandas tradidit. Non tantum autem negotia domestica, sed multo magis publicarum rerum perturbatio, nunc enim etiam omnes in armis sunt, iter, quod istuc suscepturus erat, ipsum hactenus impedit. Neque non se ad vos rediturum adfirmat. *Ioachim. Camerarius*, tuus totus est, ut scis, ad quem interea saepe adcessi. Subinfirma est nunc valetudine, & quidem senex, non toto anno te minor, ut intelligo. Heic iam sum in diem xiv. hodie enim abeo. Edidi enim heic *παράκλησις* quandam ad Imperatorem meum, quam ad te mittam, quum commode potero, ut diuturnae meae profectionis aliquem fructum degustes. Vbi ceteros amicos, vel eorum aliquos videro, iterum ad vos aliquid dabo. Ianuario domi me futurum spero; tum nihil omnium neglexurus. Vale. Lipsia vi. Eid. Decembr. Anno MDLXVII. (1)

FINIS TOMI PRIMI.

(1) Vid. Epp. ad German. Lib. II. pag. 82.

